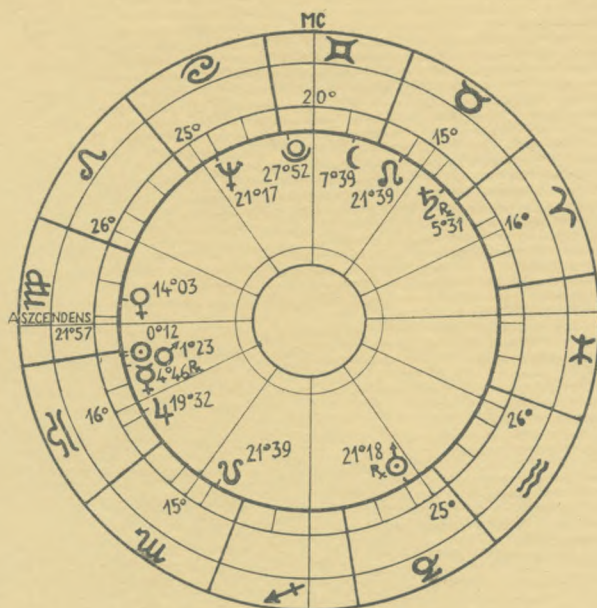


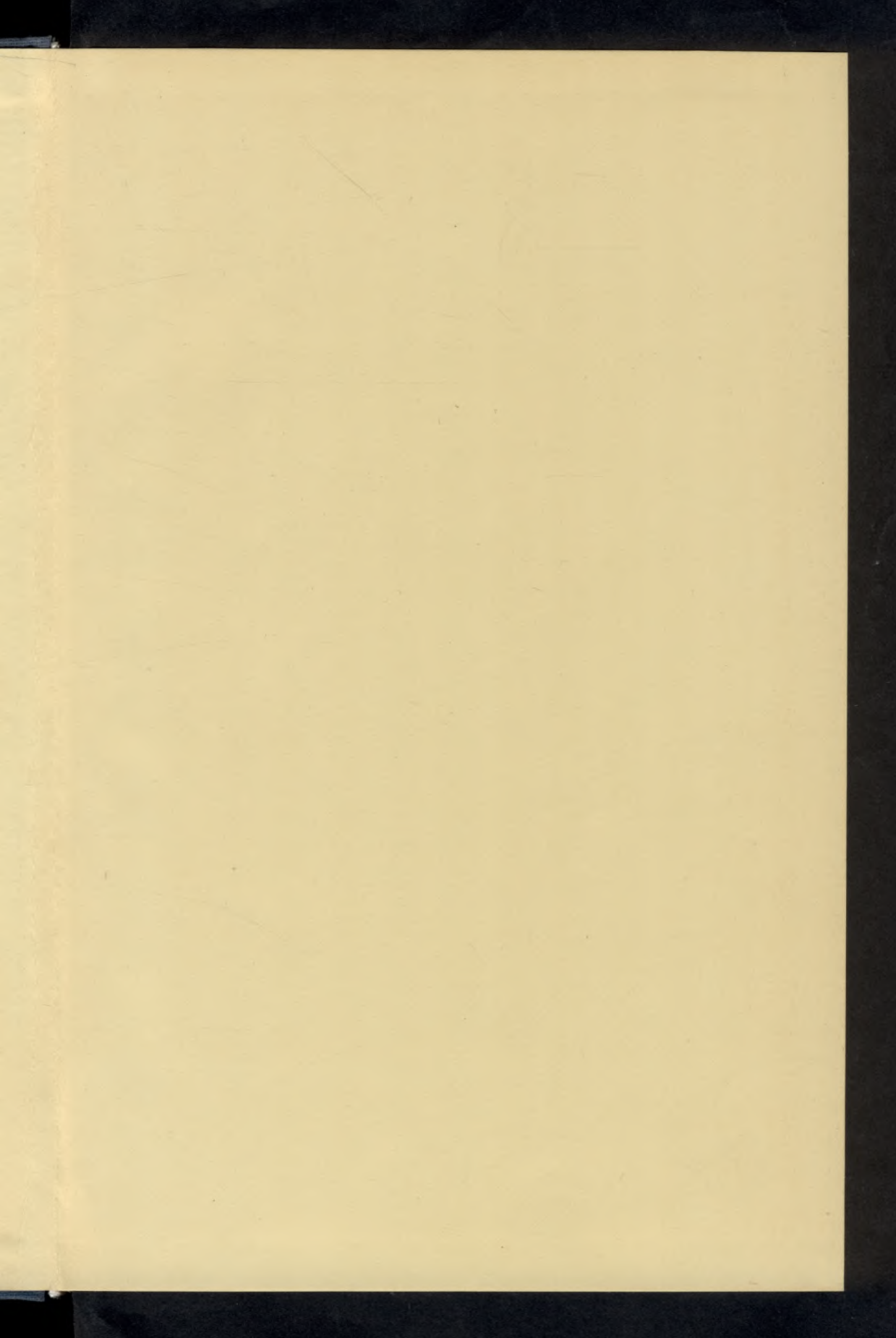
6.785/9

VAS ISTVÁN















VAS ISTVÁN



VAS ISTVÁN  
ÖSSZEGYŰJTÖTT MUNKÁI

9



# VAS ISTVÁN

## JELENÉSEK

DRÁMAFORDÍTÁSOK

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

VAS ISTVÁN

JELEK

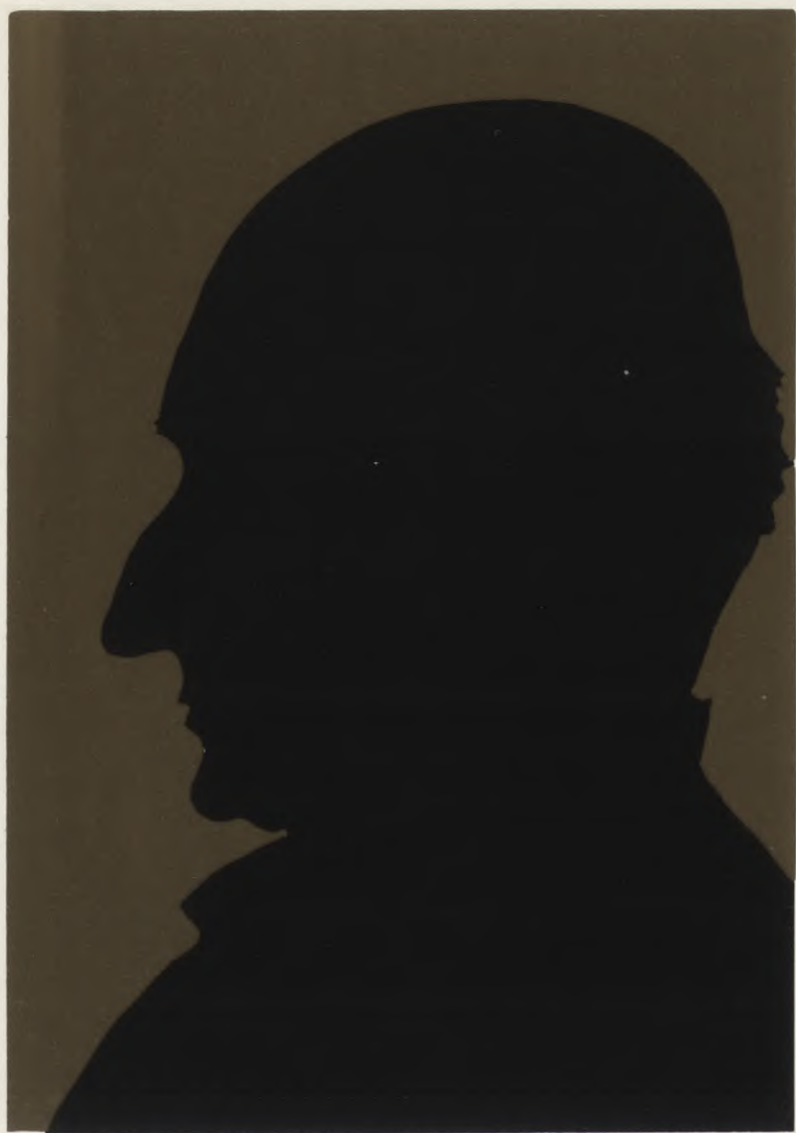
1982

6785/9

R  
2

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR  
K 710 / 1982  
LELTÁRI SZÁM





# SZÁNTÓ PIROSKA

ÁRNYKÉP (1978)





# DRÁMÁK

BRADY



*Shakespeare*

ANTONIUS ÉS KLEOPÁTRA

Dr. J. J. J. J.

ANTONIS F. KLEIN



## SZEMÉLYEK

MARCUS ANTONIUS	}	triumvirek
OCTAVIUS CAESAR		
M. AEMILIUS LEPIDUS		
SEXTUS POMPEIUS	}	ANTONIUS hívei
DOMITIUS ENOBARBUS		
VENTIDIUS		
EROS		
SCARUS		
DERCETAS		
DEMETRIUS		
PHILO		
MAECENAS	}	CAESAR hívei
AGRIPPA		
DOLABELLA		
PROCULEIUS		
THYREUS		
GALLUS	}	POMPEIUS hívei
MENAS		
MENEKRATES		
VARRIUS		
TAURUS, CAESAR alvezére		
CANIDIUS, ANTONIUS alvezére		
SILIUS, tisz, VENTIDIUS seregében		
EUPHRONIUS, ANTONIUS követe CAESARHOZ		
ALEXAS	}	KLEOPÁTRA szolgálói
MARDIAN		
SELEUCUS		
DIOMEDES		
Jós		

PARASZT

KLEOPÁTRA, Egyiptom királynője

OCTAVIA, CAESAR húga, ANTONIUS felesége

CHARMIAN }

IRAS }

KLEOPÁTRA szolgálói

Tisztek, katonák, követek, szolgák

*Szin : a római birodalom különböző részei*

## ELSŐ FELVONÁS

I. SZÍN

*Alexandria. Terem Kleopátra palotájában.  
Belép Demetrius és Philo*

PHILO Nem, ez már sok. Vezérünk gyöngesége  
Határtalan. Csatak és hadsorok  
Fölött, mint érbevont Mars csillogott  
Hajdan derék tekintete – de most  
Szeme rajongását egy barna homlok  
Felé fordítja. Hadvezéri szíve,  
Mely harcok sűrűjében szétvetette  
Mellvértjét, most önmagát megtagadja  
S mint legyező és fújtató hűsíti  
Egy cigányasszony kedvét. Nézd csak őket!

*Harsonák. Belép Antonius és Kleopátra  
a kísérettel;  
Kleopátrát eunuchok legyezik*

De jól vigyázz, mert benne láthatod,  
Hogy a harmadvilágnak oszlopa  
Egy ringyónak bolondja lett. Figyelj.  
KLEOPÁTRA Ha szerelem – mekkora szerelem?  
ANTONIUS Koldusszerelem az, ha mérhető.  
KLEOPÁTRA De én szabok határt e szerelemnek.  
ANTONIUS Fedezz fel hát új földet, új eget.



*Belép egy követ*

SZOLGA      Nagyúr, hírek Rómából.  
ANTONIUS      Únom őket:  
Kurtán!  
KLEOPÁTRA      Csak hallgasd meg, Antonius!  
Tán Fulvia haragszik? Vagy ki tudja,  
Nem küldi-e a pelyhes állú Caesar  
Erős parancsát: „Indulj erre-arra,  
Foglald el ezt vagy szabadítsd fel azt.  
Tedd meg, vagy jaj neked.”  
ANTONIUS      Hogyan, szerelmem?  
KLEOPÁTRA      Talán – nem, egész bizonyos, hogy itt sem  
Maradhatsz már, mert Caesar elbocsátott –  
Hallgasd meg hát, Antonius. No, hol van  
Fulvia vádlevele? Vagy talán  
Caesaré! Vagy mindkettőé? No, hívd be  
A hírnököt! Ne is legyen Egyiptom  
Királynője, ha nem pirulsz. S e vért  
Mi kergeti arcodba? Hódolat  
Caesarnak? Szégyeled, hogy Fulvia  
Csipős nyelvével szid? Jöjjön a hírnök!  
ANTONIUS      Omoljon hát a Tiberisbe Róma  
És vele a birodalom nagy íve!  
Ez itt az én világom. Pusztá már  
Minden királyság, ez a trágyaföld  
Állatot, embert egyképp jóllakat:  
Az élet nemessége éppen az,

*Megöleli*

Ha ilyen pár tehet ilyet, s mi ebben  
– Hadd tudja végre az egész világ –  
Páratlanok vagyunk.  
KLEOPÁTRA      Remek hazugság:  
Elvette Fulviát s nem is szerettem!  
Butának látszom tán? Antonius  
Marad Antonius.  
ANTONIUS      Ha Kleopátra  
Ösztönzi. Ha szereted a szerelmet  
És édes óráit – minek vitázunk?

Minden percünket öröm nyújtja meg.  
 Milyen mulatság lesz ma éjszakára?  
 KLEOPÁTRA A követek.  
 ANTONIUS Te házsártos királynő!  
 Hozzád a szidás, sírás, nevetés  
 Egyképpen illik. Minden szenvedély  
 Célja, hogy benned váljék szép csodává.  
 Nem kell követ, tiéd vagyok, s magunkban  
 Kószálunk este az utcákon, és az  
 Embereket figyeljük. Jöjj, királynőm,  
 Tegnap még ezt kívántad. Hagyjatok hát!

*Antonius, Kleopátra és a kíséret el*

DEMETRIUS Antonius ennyibe veszi Caesart?  
 PHILO Ha Antonius nem Antonius,  
 Elveszti nemességét, amitől  
 Megválnia sosem szabadna.  
 DEMETRIUS Kár, hogy  
 A hazugokat igazolja ezzel,  
 Kik Rómában épp ezt mondják felőle.  
 Remélem, holnap más lesz majd. Jó éjt!

2. SZÍN

*Ugyanott másik terem. Belép Charmian, Iras, Alexas és egy jó*

CHARMIAN Alexas úr, édes Alexas, fő-fő Alexas, mindenségem, Alexas, hol az a jó, akit úgy dicsértél a királynő előtt? Bár ismerhetném azt a férjet, akinek...

ALEXAS Jós!

JÓS Mit parancsolsz?

CHARMIAN Te vagy az, aki rejtett dolgokat tudsz?

JÓS A természet titkos könyvét lapoztam

S értem kissé.

ALEXAS Mutasd neki kezed.

*Belép Enobarbus*



ENOBARBUS Gyorsan a csemegét, s hozzá elég bort,  
 Hogy Kleopátráért ihassunk.  
 CHARMIAN Uram, hozz jó szerencsét.  
 JÓS Nem hozom, csak előre látom.  
 CHARMIAN Kérlek, lásd az enyémet.  
 JÓS Gyarapodik szépséged a jövőben.  
 CHARMIAN Ugy érti, hízm?  
 IRAS Nem, hanem több lesz rajtad majd a festék.  
 CHARMIAN Csak ráncokat ne!  
 ALEXAS Hagyjátok őt nyugodtan jósolni.  
 CHARMIAN Csitt!  
 JÓS Inkább érzed, mint ébresztet a vágyat.  
 CHARMIAN Inkább a bor hevítse májamat.  
 ALEXAS De hallgasd már meg.  
 CHARMIAN Jó ember, mondj már valamilyen igazi, nagy sze-  
 rencsét! Adj férjhez egy délelőttön három király-  
 hoz, és özvegyíts meg mindegyik után; hadd le-  
 gyen ötven éves koromban gyerekem, akihez He-  
 ródes, a zsidókirály jöjjön hódolatra; úgy intézd,  
 hogy férjhez menjek Octavius Caesarhoz és  
 egyenrangú legyek az úrnőmmel.  
 JÓS Tudd meg, tovább fogsz élni, mint az úrnőd.  
 CHARMIAN Az jó! A hosszú élet édesebb a fűgénél.  
 JÓS Különb sorsod volt, mint majd ezután lesz.  
 CHARMIAN No, akkor még nevet se hagyok a gyerekeimre  
 – mondd, kérlek, hány fiam és hány kislányom  
 lesz?  
 JÓS Ha mindegyik vágyadnak méhe volna  
 S termékeny mindegyik – egy millió.  
 CHARMIAN Boszorkánymester vagy – hát megbocsátok.  
 ALEXAS Azt hiszed, más nem tud a vágyaidról, csak a  
 lepedőd?  
 CHARMIAN Elég – jósolj Irasnak is!  
 ALEXAS Mindnyájan tudni akarjuk a sorsunkat.  
 ENOBARBUS Az én sorsom és legtöbbszörké ma éjszakára: része-  
 gen ágyba.  
 IRAS Itt egy tenyér, amelyikből ha mást nem, a szüzes-  
 séget ki lehet olvasni.  
 CHARMIAN Éppen, mint a Nílus áradásából éhséget.  
 IRAS Menj már, ágyban tudsz te garázdálkodni, nem  
 pedig jósolni.



CHARMIAN Hát igen, ha az olajos tenyér nem a termékenység jele, akkor a fületem sem tudom megvakarni. Kérlek, csak hétköznapi szerencsét mondj neki.

JÓS Egy lesz a sorsotok.

IRAS De hogyan, hogyan? Mondd részletesebben.

JÓS Megmondtam.

IRAS Egy hüvelykkel sem lesz jobb sorsom, mint neki?

CHARMIAN És ha csak egy hüvelykkel volna jobb sorsod, mint nekem, hol kívánnád azt a hüvelyket?

IRAS A férjemen, de nem az orrán.

CHARMIAN Az ég javítsa meg rosszabb gondolatainkat! Gyere, Alexas – az ő sorsát, az ő sorsát! Ó, vétess el vele egy nőt, aki nem tud járni, könyörgök, édes Izisz, aztán haljon meg az a nő, és adj neki egy rosszabb nőt, és a rosszabbat kövesse még rosszabb, mindaddig, amíg valamennyi közt a legrosszabb nevetve nem kíséri sírjához az ötvenszer felszarvazott Alexast! Kegyes Izisz, hallgasd meg ezt az imámat, inkább tagadj meg tőlem valamilyen fontosabb dolgot, kegyes Izisz, könyörgök!

IRAS Amen. Édes istennő, hallgasd meg a nép imáját! Mert amilyen szívettépő, ha azt látjuk, hogy egy csinos férfinak kicsapongó asszony a felesége, olyan halálos bánat felszarvazatlanul látni egy komisz gazembert. Ezért hát, édes Izisz, kövesd az illetet, és adj neki megfelelő sorsot!

CHARMIAN Amen.

ALEXAS No csak! Ha rajtuk múlna, hogy felszarvazzanak, inkább szajhákká lennének, csakhogy véghezvihessék.

ENOBARBUS Csitt! Jön Antonius.

CHARMIAN Nem – a királynő.

*Belép Kleopátra*

KLEOPÁTRA Láttad Antoniust?

ENOBARBUS Nem láttam, urnőm.

KLEOPÁTRA Nem is volt itt?

ENOBARBUS Nem, nem volt, asszonyom.

KLEOPÁTRA Már kedve volt mulatni, s hirtelen Rómára gondolt. Hallod, Enobarbus!

ENOBARBUS Asszonyom?  
 KLEOPÁTRA Keresd meg, s hozd ide. Hol van Alexas?  
 ALEXAS Szolgálatodra itt. Jön már urunk.

*Belép Antonius egy követtel és kíséretével*

KLEOPÁTRA Ránézni sem tudunk – no, gyertek innen.

*Kleopátra, Enobarbus, Alexas, Iras, Charmian, jós  
 és a kíséret el*

KÖVET A hitvesed, Fulvia érkezett  
 A harcmezőre elsőnek.

ANTONIUS Öcsém,  
 Lucius ellen?

KÖVET Úgy van, de csatájuk  
 Gyors véget ért, mert úgy fordult a helyzet,  
 Hogy ketten Caesar ellen egyesültek,  
 Caesar pedig kiszorította őket  
 Itáliából.

ANTONIUS S még rosszabb mi van?

KÖVET A rossz hír megfertőzi hírnökét.

ANTONIUS Ha gyávának, bolondnak szól. Tovább.  
 Ami volt, elmúlt. És aki nekem  
 Igazat szól, bár halálos a híre,  
 Mint hízelgőt hallgatok.

KÖVET Labienus

– Súlyos hír – Ázsiát meghódította  
 Parthus hadával s az Euphratestől  
 Zászlója Szírián át Jóniáig  
 S Lidiáig lobog, miközben –  
 Közben Antonius, ugye?

ANTONIUS Közben Antonius, ugye?

KÖVET Uram!

ANTONIUS Csak mondd ki, ne szépítsd a közbeszédet,  
 Hívd Kleopátrát, ahogy Róma hívja,  
 Szidj Fulvia szavával, és hibámat  
 Gyalázd oly szabadon, ahogy igazság  
 S kajánság képes. Ó, csak gatz tenyésztünk,  
 Ha nem jár át a gyors szél: aki korhol,  
 Az gyomlál minket. No, isten veled.

KÖVET Magas kívánságod szerint. (El)



ANTONIUS      Halljuk a szikioni híreket, hé!  
ELSŐ SZOLGA      Van itt valami követ Szikionból.  
MÁSODIK SZOLGA      Csak parancsodra vár.  
ANTONIUS      Jöjjön be hát.  
Széttöröm ezt az egyiptomi béklyót,  
Vagy gyöngeségem elveszít.

*Belép egy másik követ*

Ki vagy?

MÁSODIK KÖVET      A feleséged, Fulvia halott.  
ANTONIUS      Hol halt meg?  
MÁSODIK KÖVET      Szikionban. E levél  
Betegségéről s más fontos ügyekről  
Beszámol részletesen.  
ANTONIUS      Most mehetsz.

*Második követ el*

Nagy lélek távozott! De ezt kívántam:  
Gyakran, mit megvetésünk elhajít,  
Azt sírjuk vissza, s jelen örömünket  
Az idő átforgatja önmagának  
Ellentétére. Drága most, hogy elment,  
S felrántaná a kéz, amely lelökte.  
El kell hagynom ezt a varázskirálynőt:  
Tízezer bajt, nagyobbbat, mint idáig,  
Költ ki a tétlenségem. Enobarbus!

*Belép Enobarbus*

ENOBARBUS      Mit kívánsz, uram?  
ANTONIUS      El kell sietnem innen.  
ENOBARBUS      No hiszen, akkor megöljük valamennyi asszo-  
nyunkat. Látjuk, milyen halálosan hat rájuk min-  
den gyöngédtelenség; ha végigszenvedik eltávo-  
zásunkat – halál a jelszó.  
ANTONIUS      Mennem kell.  
ENOBARBUS      Ha muszáj, akkor csak haljanak meg a nők, kár  
volna eldobni őket semmiért, de ha köztük és egy  
nagy ügy közt kell választani, semmire sem kell



becsülni őket. Kleopátra, ha csak legkisebb nesztét is veszi ennek, azonnal belehal; már hússzor is láttam őt meghalni sokkal szegényesebb ok miatt. Azt hiszem, valamilyen heves erő lehet a halálban, amelyik afféle szerelmeskedést követ el rajta – olyan könnyen megy nála a meghalás.

ANTONIUS Olyan ravasz, hogy az ember gondolata utol sem éri.

ENOBARBUS Jaj, nem, uram; az ő szenvedélyei nem állnak egyébből, csak a tiszta szerelem legfinomabb alkatrészeiből. Az ő viharait és áradásait nem nevezhetjük sóhajoknak és könnyeknek; nagyobb fergetegek és égszakadások ezek, mint amikről az évkönyvek be tudnak számolni: ez nem lehet benne ravasság, vagy ha igen, akkor éppen úgy tud záport fakasztani, mint Jupiter.

ANTONIUS Bár sose láttam volna!

ENOBARBUS Ó, uram, akkor látatlan hagyta volna egy csodálatos remekművet, s ha ez az áldás nem ért volna, hitelét vesztené egész utazásod.

ANTONIUS Fulvia meghalt.

ENOBARBUS Uram?!

ANTONIUS Fulvia meghalt.

ENOBARBUS Fulvia!

ANTONIUS Meghalt.

ENOBARBUS No hát, uram, mutass be hálaáldozatot az isteneknek. Ha ő istenségeiknek úgy tetszik, hogy elvegyék az embertől a feleségét, akkor csak a földi szabómesterekre kell gondolnunk, és ez annyiban vigasztaló, hogy ha a régi ruhát elviseljük, akadnak hivatottak, akik újat csinálnak. Ha nem volna más nő, mint Fulvia, akkor valóban nagy kárt szenvedtél volna, és ez az eset sajnálatos volna; ezt a bánatot azonban vigasztalás koronázza, mert a régi ingből kitelik egy új alsószojnya: így hát voltaképpen, ha képes vagy ezért a bánatért könnyet ontani, akkor bizonyára egy hagyma fakasztja ezeket a könnyeket.

ANTONIUS Az államügyek, mikbe Fulvia

Kezdett, nem tűrik távolléteimet.

ENOBARBUS És azok az ügyek, amelyekbe itt kezdted, nem le-

hetnek meg nélkülöd, különösen a Kleopátra-ügy,  
 amelyik teljesen a te itt-tartózkodásodtól függ.  
 ANTONIUS Elég a léhaságból. Tisztjeink  
 Tudják meg szándékunkat. Okait  
 A királynővel közlöm, s engedélyét  
 Kérem a távozásra. Fulvia  
 Halálán s nem egy sürgető, komoly  
 Okon kívül sok gondos római  
 Barátunk levele is kérve kér  
 S hív vissza minket. Sextus Pompeius  
 Dacol Caesarral, úr a tengeren,  
 S ingatag népünk, mely szeretetét  
 Érdemesnek csak akkor adja, ha  
 Oda az érdem – a nagy Pompeiusnak  
 Minden fényében látja most fiát,  
 S az áll magasan névre, hatalomra,  
 S még magasabban vérre és erőre  
 A katonák előtt, s ha nő hatása,  
 A világ tengelye forog veszélyben.  
 Sok minden, mint a lószőr, él, de kigyó-  
 Méreg még nincs benn. Tudasd mindazokkal,  
 Akiket illet, hogy akaratunk  
 Gyors indulást kíván.

ENOBARBUS

Megyek, uram.

*Mindketten el*

3. SZÍN

*Ugyanott, másik terem.  
 Belép Kleopátra, Charmian,  
 Iras és Alexas*

KLEOPÁTRA Hol van?  
 CHARMIAN Nem tudom, nem láttam azóta.  
 KLEOPÁTRA Menj, nézd meg, hol, kivel van, mit csinál;  
 De nem én küldtelek; ha szomorú,  
 Mondd, táncolok; ha vig, jelentsd neki,  
 Hogy beteg lettem, s gyorsan gyere vissza.

*Alexas el*



CHARMIAN Ó, asszonyom, ha szívből szereted,  
Nem jó módszer ez, hogy kikényszerítsd  
Szerelmét.

KLEOPÁTRA Még mit kéne tennem érte?

CHARMIAN Ne ingereld, te engedj neki mindig.

KLEOPÁTRA Bolond tanítás: így csak elveszítem.

CHARMIAN Ne tedd próbára így, vigyázz, idővel  
Meggyűlöljük, amitől félni kell.  
Jön már.

*Belép Antonius*

KLEOPÁTRA Beteg vagyok és szomorú.

ANTONIUS Szándékomat nehéz kimondani –

KLEOPÁTRA Segíts, jó Charmian, ezt nem bírom ki,  
Az emberi természet nem tűr ennyit,  
Elesem, érzem.

ANTONIUS Legdrágább királynőm –

KLEOPÁTRA Kérlek, ne ennyire közel.

ANTONIUS Mi baj?

KLEOPÁTRA E tekintetből látom én a jó hirt.  
Mit szól a hites asszony? Jó, mehetsz:  
Bár ne engedett volna el soha!  
Ne mondja, hogy én tartlak vissza itt,  
Nincs hatalmam terajtad – az övé vagy.  
ANTONIUS Az istenek tudják –

KLEOPÁTRA Soha királynőt  
Így el nem árultak, s előre láttam  
Az árulás csíráit.

ANTONIUS Kleopátra –

KLEOPÁTRA S mért lennél hozzám hű, csupán azért, mert  
Az istenek trónját megrázza esküd?  
Hisz Fulviát megcsaltad! Örület  
Hinni a szájformálta esküvésben,  
Mely máris szószegés!

ANTONIUS Édes királynőm –

KLEOPÁTRA Ne, ne keress rá ürügyet, hogy elmenj:  
Búcsúzz és menj – mikor a maradásért  
Könyörögtél, szükség volt még szavakra,  
Öröklét volt ajkunkon és szemünkben,  
Szemöldökünkön gyönyör, legszegényebb



Testrészünk is mennyország, s most is így van,  
Vagy te, a föld legelső katonája,  
A legelső hazug lettél.

ANTONIUS

De úrnőm!

KLEOPÁTRA

Bár volnék csak oly magas, mint te, tudnád:  
Van bennem bátorság.

ANTONIUS

Figyelj, királynőm:

Korunk erős parancsa másfelé  
Hív szolgálatra, de szívem egészen  
Nálad marad. Itáliánk a testvér  
Hadaktól villog. Sextus Pompeius  
A római kikötőt közelíti;  
Két egyenlő belhatalom veszélyes  
Párharcot szít, s kit gyűlöltek, erőre  
Kap, s szeretik; számúzve Pompeius,  
De apja dicsősége gazdagítja,  
S azok szívében nő, kik államunkban  
Nem boldogulnak – aggasztó tömeg –  
S a renyhült, beteg béke tisztulást  
Keres kétségbeejtő változásban.  
A távozásra különös okom van  
S mentség előtted: Fulvia halála.  
KLEOPÁTRA Bolondságtól nem véd korom, de tán  
A gyermetegségen már túl vagyok:  
Meghalhat Fulvia?

ANTONIUS

Meghalt, királynőm.

Nézd, és ha lesz időd, kedvedre olvasd,  
Milyen zavart keltett, s végül javát:  
Hogyan halt meg.

KLEOPÁTRA

Ó, hamis szerelem!

Hol van a szent üvegse könnyeiddel?  
Most Fulvia halálából megértem,  
Hogy mennyit búsulnak majd az enyémen!

ANTONIUS

Ne gáncsolj örökké, ismerd meg inkább  
Szándékaimat, melyek buknak, állnak  
Tanácsaid szerint. A nilusi  
Iszapot éltető sugárra: szolgád  
S katonád megy s békét vagy háborút  
Szerez, amint kívánod.

KLEOPÁTRA

Charmian,

Fűzz ki – ne – rosszul, s máris jól vagyok:  
Antonius is így szeret.

ANTONIUS

Királynőm,

Bizhatsz szerelmében, amely nehéz  
Próbát kiáll.

## KLEOPÁTRA

Tanú rá Fulvia!

No, kérlek, fordulj el, sirasd meg, aztán  
Vég búcsút tőlem s mondd csak azt, hogy érttem  
E könnyek: játszd el hát a tettetésnek  
Remek jelenetét, de minthacsak  
Tisztesség volna.

ANTONIUS

Hallgass, forr a vérem.

# KLEOPÁTRA

Megjárja, de még jobban is tudod.

ANTONIUS

Kardomra -

# KLEOPÁTRA

És pajzsodra. Már javul,

De nem a legjobb még. Nézd, Charmian,  
Hogy illik e római Herkuleshez  
A dühös testtartás.

ANTONIUS

Elhagylak, úrnőm.

## KLEOPÁTRA

Ó, nyájas ur, csupán egy szóra még.  
Elválunk egymástól – nem ezt akartam;  
Szerettük egymást – nem is ezt akartam;  
Mindezt tudod, valami mást akarnék –  
A feledésem kész Antonius,  
S én el vagyok felejtve.

ANTONIUS

## Csak ne volna

Rabod a léhaság, hinném, te vagy  
Magad a léhaság.

# KLEOPÁTRA

## Nehéz vesződség

Ily léhaságot szívhez oly közel  
Viselni, mint ezt Kleopátra. De  
Bocsáss meg – ami jól illik nekem,  
Engem megöl, ha nem tetszik neked.  
Tudom, a becsületed hív el innen,  
Bolondos szavaimat meg se hallgasd,  
S minden isten veled! A kardodat  
Győztes babér övezze, lágy siker  
Terüljön lábaid elé!

ANTONIUS

No jöjj,

Elvásunk így marad s menekül,  
Hogy itt időzöl, s mégis jössz velem,  
Én futok, s nálad tart a szerelem,  
El innen!

*Mind el*



*Róma, terem Caesar házában. Belép Octavius Caesar,  
Lepidus és kíséretük*

CAESAR Lásd, Lepidus, nem veleszületett  
Hibája Caesarnak, ha gyűlöli  
Nagy vetélytársát. Alexandriából  
Mi hír? halászik, iszik és az éj  
Lámpáit dárídókra tékozolja,  
Kleopátránál nem férfiasabb,  
És az sem nőiesebb nála, senkit  
Nem hallgat meg, társaira se gondol,  
Mert benne összegyűlt minden hiba,  
Ami emberrel járhat.

LEPIDUS Nem hiszem, hogy  
Bűne elég erényét eltakarni;  
Hibái, mint az égi meteorok,  
Az éj sötétjében ragyognak; inkább  
Örökölt, semmint megszerzett hibák,  
S nem választottak: változatlanok.

CAESAR Elnéző vagy. Mert mondjuk, védhető,  
Ha Ptolemaeus ágyán hentereg,  
Királyságokat ad egy mulatásért,  
Ha szolgákkal versenyt iszik, ha nappal  
Utcán dülöngél és kiáll verejték-  
Szagú fickókkal verekedni – mondjuk,  
Bár ritka jellem, kire ez se szégyen –  
De Antonius mocska menthetetlen,  
Mert könnyedsége terhét mi viseljük.  
Ha elkéjelgi üres idejét,  
Csömör és csontszú látogatja érte;  
De hogyha ezt az időt elfecsérli,  
Mely játékától eldobolja és  
Hangosan hív, akár közös hazánk:  
Korholni kell, mint kölyköt, azt, ki érett  
Tapasztalást percnyi örömmek áldoz,  
S az ész ellen fellázad.



*Belép egy követ*

- LEPIDUS Újra hírek.
- KÖVET Nemes Caesar, parancsaid szerint  
Óránkint új jelentést kapsz a külső  
Hírekről. Pompeius a tengeren  
Erős, és híve mind, ki félt csupán  
Caesartól: az elégedetlenek  
A kikötőkbe futnak s hírül adják,  
Milyen sérelmek érték Pompeiust.
- CAESAR Nem csoda. Tudjuk, ilyen a világ,  
Azt, aki van, csak míg nem volt, kívánták,  
S a bukott ember egyszerre becses lesz,  
Mert hiányzik. Az alacsony tömeg,  
Akár a víz tükrén a tavirózsa,  
Fel-le úszik, változó ár cselédje,  
S mozogva rothad.
- KÖVET Caesar, vedd hírül, hogy  
Menas s Menekrates, híres kalózok,  
Hajóikkal felszántják, felhasítják  
A tengert és Itáliába sokszor  
Vadul betörnek, minden partvidék  
Dermedve fél, lázong az ifjúság,  
Nem bukkan fel hajó, hogy rögtön el ne  
Fogják – Pompeius pusztá neve több,  
Mint hada volna.
- CAESAR Ó, Antonius,  
Hagyd abba már a buja dőzsölést!  
Mikor verten futottál Modenából,  
Ahol Pansát és Hirtiust levágtad,  
Éhség járt sarkadban, s bár kényesen  
Neveltek, túrted nagyobb türelemmel,  
Mint vademberek; ittál lóhugyos  
És sárga pocsolyát, melyet az állat  
Kihányt, és inyed nem vetette meg  
A keserű bogyót a vad sövényen,  
Sőt, mint szarvas, ha hó lepi a rétet,  
A fák kérgét legelted; azt beszélük,  
Hogy romlott húst ettél az Alpeseekben  
– Volt, aki ránézni se bírt – és ezt mind

– Ó, szégyen rád, ha épp most megemlítem –  
Katonamódra úgy viselted el, hogy  
Arcod se lett soványabb.

LEPIDUS Kár is érte.

CAESAR Bár szégyene Rómába hajtaná,  
S hamar. De itt az idő, hogy mi ketten  
Csatamezőn mutatkozzunk. Ezért  
Hívd össze a tanácsot. Pompeius  
A tétlenségünk hasznát látja.

LEPIDUS Caesar,  
Holnap majd pontosan közlöm veled,  
A földön s tengeren hogyan tudok  
E veszély ellen védekezni.

CAESAR Addig  
Az én dolgom is ez. Isten veled.

LEPIDUS Isten veled, uram. Ha új jelentést  
Kapsz majd a forrongásról, arra kérlek,  
Tudasd velem.

CAESAR Nyugodt lehetsz, uram.  
Ezt kötelességemnek ismerem.

5. SZÍN

*Alexandria, terem a palotában. Belép Kleopátra,  
Charmian, Iras és Mardian*

KLEOPÁTRA Charmian!

CHARMIAN Asszonyom!

KLEOPÁTRA Haha! Adj mandragórát innom.

CHARMIAN És miért?

KLEOPÁTRA Átaludni az idő-szakadékot,  
Melyben Antonius nincs itt.

CHARMIAN Te túl sokat  
Gondolsz rá.

KLEOPÁTRA Áruló vagy.

CHARMIAN Nem, ne hidd.

KLEOPÁTRA Te, Mardian eunuch!

MARDIAN Mit parancsolsz?

KLEOPÁTRA Nem azt, hogy énekelj. Úgysem örülnék



Olyannak, amit eunuch is adhat.  
Jó neked, hogy herélt vagy s zabolátlan  
Vágyad Egyiptomból ki nem szökik.  
Szeretni tudsz?

MARDIAN Tudok, felséges asszony.

KLEOPÁTRA Tényleg!

MARDIAN Nem tényleg: képtelen vagyok olyan  
Tettre, amely ne volna tisztességes,  
De néha arra gondolok vadul,  
Hogy mit tett Vénusz Marsszal.

KLEOPÁTRA Charmian!

Mit gondolsz, hol van most? Hogy ül vagy áll?  
Vagy jár, vagy lovagol? Boldog a ló,  
Mely Antonius terhét viszi hátán!  
Feszíts csak, ló, tudod-e, kit viszel?  
A fél föld Atlasát, az embereknek  
Bástyáját, pajzsát. Mormolja-e: „Hol van  
Az én kígyóm, a vén Nilus kígyója?”  
Mert így szokott nevezni. Én meg édes  
Méreggel töltözöm. Gondol-e énrám,  
Ki Phoebus csókjától lettem sötét  
S időtől ráncos? Nagyhomlokú Caesar,  
Még akkor, mikor te léptél e partra,  
Királyi falat voltam: Pompeius  
Megállt, szemét szemembe horgonyozta,  
És meghalt volna boldogan, ha közben  
Rám nézhet s látja bennem életét.

*Belép Alexas*

ALEXAS Üdv, üdv neked, Egyiptom asszonya!  
KLEOPÁTRA Hogy nem hasonlítasz Antoniushoz!

De tőle jössz s e csodálatos ír  
Aranyra fest még téged is. De hogy van  
Az én hős Marcus Antoniusom?

ALEXAS Utolsó tette az volt, nagy királynő,  
Hogy utolsót csókolt e keleti  
Gyöngyön. Amit mondott, szívembe nőtt.

KLEOPÁTRA Hadd tépje ki fülem.

ALEXAS Így szólt: „Barátom,  
Nagy Egyiptomnak a hű római  
E kagyló kincsét küldi és silány





## MÁSODIK FELVONÁS

1. SZÍN

*Messina. Szoba Pompeius házában. Belép Pompeius,  
Menekrates, Menas*

POMPEIUS	Az istenek, ha igazak, segítik Az igazakat.
MENEKRATES	Tudd meg, Pompeius, Megadják azt is, amit halogatnak.
POMPEIUS	De míg trónjukhoz esdünk, mit sem ér már, Amiért esdünk.
MENEKRATES	Mit tudunk magunkról? Gyakran azt kérjük, ami árt nekünk, S ha bölcs erők imánkat megtagadják, Javunkra válik.
POMPEIUS	Mégis célt kell érnem! Engem szeret a nép, enyém a tenger, Erőm újhold, s azt mondja jós-reményem, Hogy telihold is lesz. Antonius Egyiptomban zabál és nem csatázik Kapun kívül; Caesar meg pénzt szerez És szíveket vesz. Lepidus pedig Hízeleg mindkettőnek, s mind a ketten Neki, de nem szereti őket, ők sem Becsülik Lepidust.
MENEKRATES	Caesar meg ő Hadba vonult hatalmas hadsereggel.



POMPEIUS      Kitől tudod? Hamis hír.  
 MENEKRATES      Silviustól.  
 POMPEIUS      Álmodta ezt: tudom, Rómába várják  
 Antoniust. Te, szerelem varázsa,  
 Fűszerezd Kleopátra hervadt ajkát!  
 Szépség, bujaság, bűvölet nyugözze  
 Antoniust dáridók harcteréhez!  
 Gőzöljön agya! Étvágyát ingyenc  
 Epikureus mártások növeljék,  
 Hogy becsületét álom és zabálás  
 Odázza a léthei feledésig!

*Belép Varrius*

Nos, Varrius?  
 VARRIUS      Egészen bizonyos, hogy  
 Marcus Antonius Rómába készül.  
 Egyiptomot elhagyta, s volt azóta  
 Ideje nagyobb útra.  
 POMPEIUS      Szívesebben  
 Hallanék kisebb hírt. Nem hittem el, Menas,  
 Hogy sisakot ölt e mohó szerelmes  
 Egy csip-csup harcért. Kétszerte nagyobb  
 Vezér a másik kettőnél. Emelje  
 Önértetünket, hogy vállalkozásunk  
 Kitépi Egyiptom özvegye öléből  
 A kéjre kapzsi Antoniust.  
 MENAS      Azt remélem,  
 Caesar s Antonius egymást nem szíveli.  
 Tán nem Antonius kívánta így, de  
 A felesége meg az öccse is  
 Caesarra támadt.  
 POMPEIUS      Meglehet, Menas, hogy  
 Kisebb viszály megszűnik a nagyobbtól.  
 Ha nem dacolnánk valamennyiükkel,  
 Egymással volna sürgős számadásuk,  
 Mert teremtetek elég okot arra,  
 Hogy kardot rántsanak – de tán a félelem  
 Viszályukat megszünteti, s e kis  
 Ellentétet feloldja most. Ki tudja?



Az istenek döntsék el! Életünk  
A tét, ha most erősek nem leszünk.  
Jöjj, Menas.

*El*

2. SZÍN

*Róma. Szoba Lepidus házában. Belép Enobarbus és  
Lepidus*

LEPIDUS Jó Enobarbus, szép tett volna tőled,  
Ha rávehetnéd hadvezéredet  
Lágy és szelíd szavakra.  
ENOBARBUS Önmagához  
Méltó válaszra ráveszem: ha Caesar  
Ingerli, vegye Caesart semmibe,  
S úgy szóljon, mint Mars. Jupiterre mondón,  
Ha én volnék Antonius, ma még csak  
Nem is borotválkoznék.  
LEPIDUS Nincs idő  
Magánharagra.  
ENOBARBUS Mindig van idő  
Arra, amit az idő létrehoz.  
LEPIDUS Első a nagy ügy.  
ENOBARBUS Nem, ha megelőzi  
A kisebbik ügy.  
LEPIDUS Szavad szenvedélyes.  
Kérlek, ne szítsd a parazsat: jön immár  
Nemes Antonius.

*Belép Antonius és Ventidius*

ENOBARBUS Caesar is itt van.

*Belép Caesar, Maecenas és Agrippa*

ANTONIUS Ha itt megegyezünk, Ventidius, még  
A parthusokra!

CAESAR Nem tudom, Maecenas,  
Kérdezd Agrippától.

LEPIDUS Barátaim,  
Nagy ügy hozott itt össze, kis silányság  
Szét ne szakítson. Hallgassuk szelíden  
A sérelmet; ha fennszóval vitatjuk  
Apró széthúzásunkat, gyilkolunk  
A gyógyítás közben. Tehát, nemes  
Barátaim, kérlek, szelíd szavakkal  
Érintsük a keserű pontokat.  
A durvaság csak árt.

ANTONIUS Okos beszéd.  
Ha seregünk előtt fegyverben állnánk,  
Akkor is így tennék.

CAESAR Üdvözöllek Rómában.

ANTONIUS Köszönöm.

CAESAR Ül le.

ANTONIUS Ül le, uram.

CAESAR No jó.

ANTONIUS Hallom, hibát lelsz ott, hol nincs hiba,  
S ha van, terád nem tartozik.

CAESAR Nevetni  
Való volnék, ha pusztá semmiség  
Meg tudna sérteni, s éppen tetőled;  
Hát még ha becsmérlném nevedet,  
Hiszen kimondani se jut eszembe.

ANTONIUS Caesar, egyiptomi tartózkodásom  
Téged mit érdekel?

CAESAR Csak amit római uralkodásom  
Téged Egyiptomban: ha ellenem  
Mesterkedel onnan – ottléted is  
Az én ügyem.

ANTONIUS Mesterkedem – hogy érted?

CAESAR Kegyeskedj abból érteni, ami  
Itt történt velem. Öcséd s feleséged  
Haddal támadt rám, s ürügyük te voltál,  
A te neved volt a csatakiáltás.

ANTONIUS Tévedsz: öcsém engem nem is kevert be  
Ügyeibe, ezt kinyomoztam és  
Oly hű tanúktól hallottam, kik érted  
Vonták ki kardjukat. Az én hatalmam



Ellen is tört, mikor a tied ellen,  
S velem dacolva indított hadat,  
Hisz társad voltam. Leveleim erről  
Tudósítottak. Ha vizályt akarsz  
Toldozni, mert egészben nem találod –  
Ebből nem tudsz.

CAESAR Te magadat dicséred

S azt mondd, nem tudok ítélni, de  
Mentségedet magad is toldozod.

ANTONIUS Nem, nem úgy van, tudom bizonyosan,  
Te sem gondolhatsz mást, csak azt, hogy én, ki  
Társad vagyok az ügyben, melyre támadt,  
Nem nézhetem jó szemmel e hadat, hisz  
Saját békémre tört. S a feleségem?

Bár ilyen lélek volna másban is:

A világ harmadát megfékezed  
Egy gyeplővel – de nem az ilyen asszonyt.

ENOBARBUS Bár mindnyájunknak ilyen felesége volna, akkor a férfiak a nőkkel háborúskodhatnának!

ANTONIUS    Türelmetlen volt, Caesar, és konok,  
S izgágasága, melyben volt azért  
Politikus ész – sajnálom szívemből –  
Sok zavart okozott neked, de lásd be,  
Ez nem az én hibám.

**CAESAR** Levelemet,

Míg dorbézoltál Alexandriában,  
Te föl sem bontottad, s kiűzted onnan  
S kigúnyoltad követemet.

ANTONIUS Uram,

Rám tört, be sem jelentve, mikor éppen  
Három királyt vendégeltem, s nem az  
Voltam már, aki reggel. No de másnap  
Megmondtam neki, és ez annyi, mintha  
Bocsánatot kérnék. Ne veszekedjünk  
E fickón, és ha összeütközünk,  
Hagyjuk ki őt vitánkból.

CAESAR Esküvésed

Főpontját megszegtéd, s ilyesmivel  
Engem nem vádolhatsz.

LEPIDUS Caesar, vigyázz!

ANTONIUS Nem, Lepidus, csak hagyd beszélni őt:

Szent a becsület, melyről most beszél,  
S azt hiszi, elvesztettem. Rajta, Caesar:  
Esküm főpontja?

CAESAR      Hogy fegyverrel segítesz meg, ha kérlek,  
S ezt megtagadtad.

ANTONIUS      Késlekedtem inkább,  
Mikor mérgezett órák elrabolták  
Öntudatomat. Tőlem telhetőleg  
Bűnbánó leszek, de őszinteségem  
Ne csökkentse hatalmam, erőmet.  
Igaz, Fulvia itt hadakozott,  
Csak hogy Egyiptomból engem kicsaljon,  
És mert ezt én okoztam öntudatlan,  
Bocsánatot kérek most úgy, ahogy  
Becsületed kívánja.

LEPIDUS      Ez nemes szó.

MAECENAS      Kérlek, ne taglaljátok már a régi  
Sérelmeket: feledjétek el inkább,  
Mivel a perc veszélye békülésre  
Figyelmeztet.

LEPIDUS      Derék beszéd, Maecenas.

ENOBARBUS      Vagyis egyelőre adjatok kölcsön egymásnak egy  
kis szeretetet; majd aztán, amikor már egy szót  
sem hallani Pompeiusról – visszakérhetitek. Lesz  
majd időtök a veszekedésre, ha nincs más dolgo-  
tok.

ANTONIUS      Te csak katona vagy – minek beszélsz?

ENOBARBUS      Majd elfelejtettem, hogy az igazságnak hallgatnia  
kell.

ANTONIUS      Sérted e kört – elég volt a beszédből.

ENOBARBUS      No jó, mint egy kőbálvány, hallgatok majd.

CAESAR      Szavainak velejét kedvelem, csak  
Veretét nem. Hogy is maradhatunk  
Barátságban, mikor természetünk  
Más tetteiben nyilvánul? De ha tudnám,  
Van abroncs, mely kettőnket összefoghat,  
A föld két sarka között felkutatnám.

AGRIPPA      Caesar, beszélhetek?

CAESAR      Agrippa, szólj hát.

AGRIPPA      Féltestvéred, anyád leánya, szép



CAESAR Agrippa, mért beszélsz így?  
Ha Kleopátra hallana, tudom,  
Korholna majd ezért a tervedért.

ANTONIUS Még nem vagyok nő, Caesar, és szeretném  
Hallani, hogy mit mond Agrippa erről.

AGRIPPA Hogy szíveteket az örök barátság  
S testvériség egy kibogozhatatlan  
Csomóra kösse – vegye feleségül  
Antonius Octaviát, aki  
Olyan szépség, hogy csak a legkülönb  
Férfi való hozzá, s erénye, bája  
Mindent túltündököl. Egyesülésük  
Sok nagynak látszó kis vetélkedést  
S veszélyeket rejtő nagy aggodalmat  
Tesz semmivé, s abból, ami valóság,  
Majd mese lesz, mint most üres mesékből  
Valóság, mert szerelme összefűzi  
Szíveitekkel az egész világot.  
Meggfontolt terv ez, nemcsak pillanatnyi –  
Ezért beszéltem.

ANTONIUS S Caesar mit felel?

CAESAR Semmit, míg meg nem hallja, hogy mit érez  
Antonius.

ANTONIUS S milyen hatalma lesz  
Agrippának a beváltásra, ha  
Azt mondom: „Úgy legyen?”

CAESAR Caesar hatalma  
Octavia fölött.

ANTONIUS S nekem eszembe  
Ne jusson soha akadály e szép  
Reményű terv elé! Nyújts hát kezet,  
Segítsd elő a jó kötést, s e perctől  
Testvéri szív vezessen szeretetre  
S mutasson célt nekünk.

CAESAR Fogjunk kezét,  
S vedd húgomat – fivér még soha jobban  
Nővért nem szeretett, ő egyesítse  
Szíveinket és birodalmainkat  
Nem-múló szeretetben.

LEPIDUS Boldog ámen!  
 ANTONIUS Nem szándékoztam kardot rántani  
 Pompeius ellen: jó szolgálatot tett  
 Nemrég nekem – ezt még meg kell köszönnöm,  
 Különben hálátlannak mondanak:  
 Utána tüstént harcolok vele.  
 LEPIDUS Sürgősen meg kell támadnunk, különben  
 Ő támad minket.  
 ANTONIUS Merre horgonyoz?  
 CAESAR A misenumi fok körül.  
 ANTONIUS S hada  
 A szárazföldön?  
 CAESAR Nagy és egyre nő,  
 És korlátlanul úr a tengeren.  
 ANTONIUS Így hírlik. Bár ütköztünk volna meg!  
 Siessünk. De mielőtt hadba szállunk,  
 Előbb rendezzük megbeszélt ügyünket.  
 CAESAR Örömmel! Jöjj hát, nézd meg hűgomat,  
 Rögtön hozzá vezetlek.  
 ANTONIUS Lepidus,  
 Te se hiányozz.  
 LEPIDUS Ó, Antonius,  
 Halálos betegen is odamennék.

*Harsonák. Caesar, Antonius, Lepidus el*

MAECENAS Isten hozott Egyiptomból, uram.  
 ENOBARBUS Caesar szívének fele, ó, Maecenas! És te, Agrip-  
 pa, nemes barátom!  
 AGRIPPA Derék Enobarbus!  
 MAECENAS Minden okunk megvan az örömrre, hogy az ügyek  
 így elsimultak. Ti meg közben jól mulattatok  
 Egyiptomban?  
 ENOBARBUS Hát igen, a nappalt alvással hoztuk ki a sodrából,  
 az éjt meg nappallá tettük az italozással.  
 MAECENAS Nyolc egész sült vadkan reggelire, és csak tizenkét  
 embernek – ez igaz volt?  
 ENOBARBUS Mintha csak legyet mondanál sas helyett. Csap-  
 tunk mi szörnyűsegebb lakomát is, nem csoda,  
 hogy mindenki felfigyelt rá.  
 MAECENAS Hódító egy asszony lehet, ha olyan, mint a híre.



- ENOBARBUS Első látásra prédául ejtette Marcus Antonius szívét, a Cydnus folyón.
- AGRIPPA Ott aztán volt mit nézni rajta, ha ugyan nem tódított az én tudósítóm.
- ENOBARBUS Elmondom én.  
 Egy gályán ült, mint égő trónuson,  
 A vízen égett, vertarany hajó,  
 Bíbor vitorla, olyan illatos,  
 Hogy bódultan belészeret a szél,  
 S fuvolaszóra ezüst evezők  
 Szerelmes táncra kelt vizekbe vágnak,  
 Ő maga pedig minden leírást  
 Koldussá tett, ahogyan ott hevert,  
 Fölötte mennyezet, aranybrokát,  
 Szebb, mint a Vénusz-kép, amellyel a  
 Természetet a képzelet legyőzi,  
 Vele gödrös arcú fiúk, mosolygó  
 Cupidók, tarka legyezők kezükben,  
 S a gyöngéd arc, míg hűtik, lángragyúl.
- AGRIPPA Milyen látvány Antonius szemének!
- ENOBARBUS Udvarhölgyei, mint a Nereidák,  
 Szolgálták hódolva, megannyi sellő,  
 Ékesség minden bókjuk, habléány  
 A kormányrudnál, a selyem kötélzet  
 Meg-megremeg virápuha kezétől,  
 Mely fürgén végzi dolgát. A hajóról  
 Egy ismeretlen illat hatja át  
 A partokat. A város ontja népét,  
 S a piactéren trónol egymagában  
 Antonius, füttyül s a levegőbe  
 Bámul, de ha a természet a semmit  
 Megtűrné, szállna el a levegő is  
 Csodálni Kleopátrát, s csak üresség  
 Maradna.
- AGRIPPA Ó, az egyiptomi asszony!
- ENOBARBUS Ő partraszállt, Antonius követtel  
 Kérette vacsorára – azt felelte,  
 Inkább vendégli ő Antoniuszt:  
 Meghívta hát. Udvarias vezérünk  
 Asszonynak nem tud *nem*-et mondani,  
 Most is kikenve indul lakomára,

AGRIPPA Királyi némbor!

ENOBARBUS Egyszer vagy negyven lépést végigugrált  
A nyílt utcán, aztán kifűlt, zihált,  
Értéket így adott a gyöngességnek  
S lélegzetvesztve is erőt lehel.

ENOBARBUS Nem! Sohasem! Nem fogja ezt az asszonyt  
A hervadás, nem kopik új varázsa.  
Más nő az étvágyat csömörrel oltja,  
Ha felkölti – de ő, ha kielégít,  
Csak új éhséggel, mert az, ami aljas,  
Fölmagasztosul benne, s szent papok  
Áldják a bujaságát.

AGRIPPA Menjünk, Enobarbus,  
Vendégem vagy.

Mind el

### 3. SZÍN

ANTONIUS Hivatalom s a világ gondja néha  
Karodból elvon majd.

OCTAVIA                                    Én azalatt  
Térden imádkozom az istenekhez  
Érted.

37



Én zabolátlan voltam, de ezentúl  
 Mértéket tartok. Jó éjt, drága hölgyem.  
 OCTAVIA Jó éjt, uram.  
 CAESAR Jó éjt.

*Caesar és Octavia el. Belép a jós*

ANTONIUS No, fickó, Egyiptomba vágyol innen?  
 JÓS Bár onnan sose jöttem volna el,  
 Se oda te.  
 ANTONIUS Miért? Ha tudsz okot!  
 JÓS Lelkem tud, ajkam nem. Most már siess  
 Egyiptomba.  
 ANTONIUS De mondd, kettőnk közül  
 JÓS Ki lesz szerencsésebb, Caesar vagy én?  
 Caesar.  
 Ezért kerüld hát őt, Antonius!  
 A démonod – a szellem, mely megóv –  
 Páratlan, szárnyaló, nemes, merész,  
 Ha Caesar nincs ott – meggyávul előtte  
 Őrangyalod. Helyezd a messzeséget  
 Közé s közéd.  
 ANTONIUS Ne mondd még egyszer ezt.  
 JÓS Csak neked mondom, nem másnak: neked.  
 Ha bármit játszol vele, bizonyos,  
 Hogy vesztesz: a természetes szerencse  
 Győz rossz esélyein. Sápád a fényed,  
 Ha ő kisüt. Mondom, hogy szellemed  
 Vezérelni se mer a közelében,  
 De ahol ő nincs, nemes lesz.  
 ANTONIUS Menj innen  
 S Ventidiust hívd.

*Jós el*

Menjen Parthiába.  
 Mi ez? Varázslat? Véletlen? De így van.  
 A kocka neki fogad szót s cselem  
 Nem bír szerencséjével – mindig ő nyer,  
 Ha sorsot húzunk, még kakasa is  
 Legyőzi viadalban az enyémet,

Bár semmi és minden a két esély,  
 S hitvány fürje leveri fürjemet.  
 Megyek Egyiptomba: e házasság  
 Békét szerez nekem, de gyönyöröm,  
 Az ott van Keleten.

*Belép Ventidius*

Ventidius, jöjj,  
 Menj Parthiába, kész a megbízásod,  
 Kövess és megkapod.

*Mindketten el*

4. SZÍN

*Róma. Utca*

*Belép Lepidus, Maecenas és Agrippa*

LEPIDUS Ne fáradjatok, siessetek inkább  
 A két vezér után.

AGRIPPA Octaviát  
 Megcsókolja Antonius, s jön ő is.

LEPIDUS Ég veletek, míg meglátlak a rátok  
 Annyira illő harci öltözetben!

MAECENAS Mi hamarabb elérjük, Lepidus,  
 A hegyfokot.

LEPIDUS Mert kurtább utatok van.  
 Én kerülővel járok. Kétnapos  
 Előnyötök lesz.

MAECENAS és AGRIPPA Uram, jó szerencsét!

LEPIDUS Ég veletek!

*Mind el*



*Alexandria. Terem a palotában*

KLEOPÁTRA Zenét, zenét, nekünk, szerelmeseknek,  
Étel s ital e mélabú.

SZOLGA                      Zenét!

*Belép Mardian*

KLEOPÁTRA Nem, hagyjátok – jöjj, Charmian, tekézni.

CHARMIAN Fáj a karom – játszsz inkább Mardiánnal.

KLEOPÁTRA Nővel vagy eunuchhal játszani –  
Asszonyoknak mindegy. Játsszol hát velem?

MARDIAN Már ahogy telik tőlem, asszonyom.

KLEOPÁTRA Jószándékú a játékos, pedig

A rövidebbet húzza. Hagyjuk ezt is.

A horgomat! Menjünk le a folyóra –

Távoli zene szól, s odacsalom

Az aranyfarkú halat, görbe horgom

Iszamos állkapcsukat átdöfi

S mindet Antoniusnak képzelem

S „Aha”, mondom, „megvagy”.

CHARMIAN Az volt mulatság,

## Mikor fogadtatok, s bűvárlegényed

Az ő horgára sóshalat akasztott,

Ő meg nagy izgalomban húzta ki.

KLEOPÁTRA Ó, az volt csak a szép idő! Hová tűnt?

Nevettem, míg eltűnt nyugalma, s éjjel

Nevettem, míg megjött nyugalma, reggel

Kilencre pedig ágyba ittam őt,

Palástomat s fejkemet viselte,

S cserébe én az ő philippi kardját.

## Belép egy hírnök

Rómából jössz? Vesd ugarolt fülembbe

Termékeny híredet.

HÍRNÖK Ó, asszonyom –

KLEOPÁTRA    Meghalt Antonius? Mondd ezt, gazember,

S megölted úrnődet; de mondd, hogy ép  
 És jókedvű, s nesze arany, s kezemnek  
 Kék ere csókra – királyok remegtek,  
 Amikor hozzáérhetett az ajkuk.

HÍRNÖK Nincs semmi baja –

KLEOPÁTRA Nesze, még arany,  
 De megállj, fickó: a holtakra is  
 Azt mondjuk, semmi bajuk – ha így érted,  
 Az aranyat megolvasztva tömöm  
 Baljós torkodba.

HÍRNÖK Asszonyom, figyelj rám.

KLEOPÁTRA No, ki vele, de jót nem olvasok ki  
 Arcodból: ha Antonius szabad  
 És ép, minek a jóhírhoz komor  
 Tekintet? S ha nem ép, miért vagy ember-  
 Alakban, mért nem kígyókoszorúzza  
 Fúria vagy?

HÍRNÖK Hallgatsz-e rám?

KLEOPÁTRA Szeretnék  
 Rád vágni, mielőtt beszélsz. De ha  
 Azt mondod, él Antonius, s barátja,  
 Nem foglya Caesarnak – aranyban úszhatsz  
 És igazgyöngyöt záporoztatok rád.  
 Ő jól van.

HÍRNÖK Jól beszélsz.

KLEOPÁTRA Caesar barátja.

HÍRNÖK Derék fiú vagy.

HÍRNÖK Jobb barátja, mint  
 Valaha.

KLEOPÁTRA Nagy jutalmat kapsz.

HÍRNÖK Azonban –

KLEOPÁTRA Azonban – pfúj! Elrontja ez a szó  
 A jó előzményt. Ó, undok *azonban!*  
 Azonban – ez egy porkoláb, aki  
 Egy szörnyű gyilkost hoz eléem. Barátom,  
 Öntsd már fülembe, kérlek, az egészet,  
 A jót, rosszat. Ugye, Caesar barátja  
 És jól van és szabad?

HÍRNÖK Nem, asszonyom,  
 Nem mondtam, hogy szabad: Octaviához  
 Van kötve már.



KLEOPÁTRA S mi köti őt?  
 HÍRNÖK A legjobb  
 Rablánc: az ágy.  
 KLEOPÁTRA Remegek, Charmian!  
 HÍRNÖK Octaviát elvette feleségül!  
 KLEOPÁTRA Dögvész!

*Rávág, földre taszítja*

HÍRNÖK Türelem, irgalmas királynő!  
 KLEOPÁTRA Beszélni mersz? El innen, nyomorult,

*Megint megüti*

Vagy elrúgom szemedet, mint a labdát,  
 Kitépem minden hajadat fejedből,

*Ide-oda vonszolja*

Dróttal veretlek, ecettel maratlak,  
 És sóban pácoltatlak.  
 HÍRNÖK Jó királynőm,  
 Csak hírül hoztam, de nem én kötöttem  
 A házasságot.  
 KLEOPÁTRA Mondd, hogy nem igaz,  
 S egy tartományt kapsz, úrrá teszek érte,  
 Megvertelek, dühömnek vége ezzel,  
 És ráadásul bármit megadok,  
 Amit illendően kérhetsz.  
 HÍRNÖK Asszonyom,  
 Házasságot kötött.  
 KLEOPÁTRA Már túl sokáig  
 Éltél, bitang!

*Tőrt ránt elő*

HÍRNÖK Futok, hisz nem az én hibám! (El)  
 CHARMIAN Nyugodj meg, asszonyom. Hisz ez az ember  
 Ártatlan.  
 KLEOPÁTRA És ártatlanokba nem csap

CHARMIAN  
KLEOPÁTRA

A villám? Fúljon bele hát Egyiptom  
A Nílusba! És minden szép teremtmény  
Váljék kígyóvá! Hívd be azt a szolgát:  
Megvesztem, de meg nem marom. No, hívd.  
Fél visszajönni!

Mondom, nem ütöm meg.

*Charmian kimegy*

Nemtelen ez a kéz, hogy megütötte  
A gyöngébbet. Pedig saját hibám volt.

*Charmian és a hírnök visszajön*

HÍRNÖK Csak azt tettem, ami  
Kötelességem.

KLEOPÁTRA Megnősült? Ha erre  
Igent mondasz, se gyűlöllek meg inkább,  
Mint most gyűlöllek.

HÍRNÖK Megnősült, királynő.

KLEOPÁTRA Istenek átka! És kitartasz ennél?

HÍRNÖK Hazudjak, asszonyom?

KLEOPÁTRA Ó, bár hazudnál!  
Inkább merüljön vízbe fél Egyiptom  
S legyen kígyók tanyája! Iszkolj innen!  
Még ha Narcissus-arcod volna is,  
Nekem csúf lennél. Nős Antonius?

HÍRNÖK Felség, bocsánat.

KLEOPÁTRA Nős Antonius?

HÍRNÖK Az ingerel hát, hogy nem ingerellek?  
Büntetsz parancsodért? Ez nem igazság.  
Octaviát elvette feleségül.

KLEOPÁTRA Gazemberré tett téged is a vétke,  
Azért erősködöl. No, tisztulj innen!  
Rómából hozott portékád nekem  
Túl drága – bár maradna nyakadon  
És tenne tönkre!

*Hírnök el*



CHARMIAN Felség, türelem.  
 KLEOPÁTRA Antonius dícséretében én  
 Caesart csepültem.

CHARMIAN S hányszor, asszonyom!  
 KLEOPÁTRA Most megfizettem érte. Jöjj, vezess el.  
 Elájulok. Ó, Iras! Charmian!  
 Nem, semmi baj. Hívd vissza, jó Alexas:  
 Hadd mondja el, milyen Octavia,  
 A kora, arca, kedve – ki ne hagy  
 Haja színét. Hozz gyorsan hírt nekem.

*Alexas el*

Menjen örökre – mégse – Charmian!  
 Egyfelől Gorgo ő, de másfelől Mars.

*Mardianhoz*

Alexas tudja meg, milyen magas  
 Octavia. Hát sajnálj, Charmian,  
 De ne szólj hozzám. Vezess a szobámba.

*Mind el*

# 6. SZÍN

*Misenum közelében*

*Harsonák. Belép egyfelől Pompeius és Menas, dobosok-  
 kal, trombitásokkal, másfelől Caesar, Antonius, Lepidus,  
 Enobarbus, Maecenas, menetelő katonákkal*

POMPEIUS Már túszoikat cseréltünk, hát beszéljünk,  
 Előbb, mint harcolunk.

CAESAR Okos dolog,  
 Hogy tárgyaljunk, ezért küldtük előre  
 Írott ajánlatunkat, és ha ezt  
 Megfontoltad, tudasd velünk, hüvelybe  
 Dugod-e hát dühöngő kardodat  
 S Sziciliába visszaviszed-e  
 A szálas ifjakat, kik máskülönben  
 Itt vesznek el?

POMPEIUS

Nos, hallgassatok rám, ti,

A nagy világ három szenátora,  
Ti, istenek helytartói! Miért is  
Maradjon bosszulatlanul apám,  
Ha él fia, s élnek barátai?  
Mikor Julius Caesar szelleme  
Philippinél Brutusnak megjelent –  
Látta, hogy érte vívtok. Mi tüzelte  
A sápadt Cassiust s a szép szabadság  
Fölfegyverzett híveit, élükön  
Brutust, a legnemesebb rómaid,  
Vért folytatni a Capitoliumra?  
Nem más, mint az, hogy *egy* ember csak ember  
Lehessen! S épp ezért nyögi az én  
Hajóimat a dühös óceán –  
A hálátlan Rómán így bosszút állok  
Nemes apámért.

CAESAR

Gondold meg, amíg

Van rá időd.

ANTONIUS

Nem félünk, Pompeius,

Vitorláidtól. Majd megütközünk  
A tengeren, a szárazföldről úgyis  
Kiszorítunk.

POMPEIUS

Te már kiszorítottál

Apám házából. De mert a kakukk sem  
Rak maga fészket – maradj benne csak,  
Míg teheted.

LEPIDUS

Ez nem vág ide. Mondd hát,

Mit szólsz ajánlatunkhoz?

CAESAR

Ez a kérdés.

ANTONIUS

Nem kérünk rá, de fontold meg, amit  
Általa nyersz.

CAESAR

S hogy mit veszíthetsz el, ha

Nagyobbra törsz.

POMPEIUS

Ígéritek nekem

Sziciliát s Szardíniát, ha én  
Kalózoktól megtisztítom a tengert  
S búzát küldök Rómába – s hazatérünk  
Ép pajzssal, csorbítatlan élő karddal.

CAESAR, }

ANTONIUS }

LEPIDUS }

Ezt ajánljuk.



POMPEIUS S én azért jöttem el, hogy  
Ezt elfogadjam. De Antonius  
Sodromból kihozott. Tudom, veszt  
Értékéből, ha elmondom, de mégis,  
Amikor Caesar hadban állt öcséddel,  
Anyádat közben szívesen fogadtam  
Sziciliában.

ANTONIUS Tudom, Pompeius,  
S szeretném neked méltón meghálálni.

POMPEIUS Add hát kezedet. Nem hittem, hogy itt  
Találkozunk.

ANTONIUS Igen, puha az ágy  
Ott Keleten, de köszönöm neked, hogy  
Szándékomnál hamarabb visszatértem:  
Nyertem vele.

CAESAR Mióta láttalak,  
Megváltoztál.

POMPEIUS A durva sors akármit  
Vésett arcomra – nem fér a szívemhez,  
Hogy leigázza.

LEPIDUS Szívünkben köszöntünk.

POMPEIUS Remélem, Lepidus. Békét kötünk hát,  
De írjuk le és üssünk rá pecsétet.

CAESAR Tüstént.

POMPEIUS De még mielőtt elvonulnánk,  
Vendégeljük meg egymást. Sorshúzással  
Döntsük, ki kezdje.

ANTONIUS Leszek én az első.

POMPEIUS Csak húzzunk sorst. Mindenképp a te  
Egyiptomi konyhád lesz majd az első.  
Mondják, hogy Julius Caesar is ott  
A lakomáktól hizott meg.

ANTONIUS Mi mindent  
Nem mondanak!

POMPEIUS Én ezzel semmi rosszat  
Nem gondoltam.

ANTONIUS Nem is mondtál, uram.

POMPEIUS Csak amit hallottam. Hallottam azt is,  
Apollodorus vitt –

ENOBARBUS Hagyd abba: tudjuk.

POMPEIUS S mit vitt?

ENOBARBUS                   Caesarnak szőnyegben királynőt.  
POMPEIUS   Most ismerlek meg. Hogy vagy, régi harcos?  
ENOBARBUS   Jól, s jól is leszek, úgy látszik, ha négy  
Lakoma készül.

POMPEIUS                   Adj kezet, sosem  
Gyűlöltelek. Már láttalak csatázni,  
S megírigyeltem bátorságodat.

ENOBARBUS   Uram, sosem szerettelek, de mindig  
Dicsértelek – te persze tízszer annyit  
Érdemeltél, mint én mondtam terólad.

POMPEIUS   Csak őrizd meg nyíltságodat. Tehozzád  
Illik. Meghívlak mindnyájatokat  
Gályám fedélzetére. Menjetek  
Előre.

CAESAR,  
ANTONIUS  
és LEPIDUS               Te vezess, uram.

POMPEIUS                   No, gyertek.

*Mind el, kivéve Menast és Enobarbust*

MENAS   (*félre*) Az apád, Pompeius, sohasem kötötte volna  
meg ezt a békét. Mi ketten pedig már találkoz-  
tunk, uram.

ENOBARBUS   Azt hiszem, a tengeren.

MENAS   Ott, uram.

ENOBARBUS   Kitettél magadért a vízen.

MENAS   Te meg a szárazon.

ENOBARBUS   Hajlandó vagyok bárkit dicsérni, aki engem di-  
csér, de azért azt nem lehet letagadni, amit a szá-  
razföldön műveltem.

MENAS   De azt sem, amit én műveltem a vízen.

ENOBARBUS   De van, amit letagadhatsz, saját érdekedben:  
nagy rabló voltál te a tengeren.

MENAS   Te meg a szárazon.

ENOBARBUS   Ezt le is tagadom a szárazföldi szolgálatomból.  
Hanem inkább fogjunk kezet, Menas; ha a sze-  
münk most törvényes hatalom volna, két csóko-  
lódzó rablót foghatna el.

MENAS   Minden embernek becsületes az arca, bármit mű-  
velt is a keze.



- ENOBARBUS De a szép asszonynak sohasem becsületes az arca.  
 MENAS Nem csoda: szíveket rabol vele.  
 ENOBARBUS Azért jöttünk ide, hogy harcoljunk veletek.  
 MENAS Én bizony sajnálom is, hogy ivás lesz belőle.  
 Pompeius ma mulatja el a szerencsését.  
 ENOBARBUS Ha elmulatja, nem sírhatja többé vissza.  
 MENAS Jól monddod, uram. Nem vártuk ide Marcus Antonius – mondd meg, kérlek, feleségül vette már Kleopátrát?  
 ENOBARBUS Caesar hűgát Octaviának hívják.  
 MENAS Tudom, uram: Caius Marcellus felesége volt.  
 ENOBARBUS De most Marcus Antonius felesége.  
 MENAS Mit mondasz, uram?  
 ENOBARBUS Pedig így igaz.  
 MENAS Ez örökre összeköti őt meg Caesart.  
 ENOBARBUS Ha nekem kéne prófétálnom erről az egyezségről, nem ezt jövendőlném.  
 MENAS Azt hiszem, a politika nagyobb szerepet játszott ebben a házasságban, mint a szerelem.  
 ENOBARBUS Magam is azt hiszem. De meglátod, a kötelék ahelyett, hogy szorosabbra csomózná, megfojtja majd a barátságukat. Octavia jámbor, hideg, csöndes természetű.  
 MENAS Van-e, aki nem ilyen feleséget kíván magának?  
 ENOBARBUS Van. Az, aki maga sem ilyen: Marcus Antonius. Visszatér majd az ő egyiptomi kosztjához, akkor pedig Octavia sóhajai felszítják Caesar tüzét, és, amint már mondtam, ami most barátságuk ereje, éppen az ad majd okot köztük a viszályra. Antonius ott mutatja meg szerelmét, ahol valóban érzi: itt csak a hasznót vette feleségül.  
 MENAS Így lesz, bizonyára. Gyere velem, uram, a fedélzetre. Szeretnék inni az egészségedre.  
 ENOBARBUS Állok elébe, uram. Egyiptomban jól megedzettük a torkunkat.  
 MENAS No, menjünk hát.

*Mindketten el*

*Pompeius hajójának fedélzetén, Misenum mellett.*

*Zene. Belép két-három szolga csemegével és borral*

- ELSŐ SZOLGA Jönnek már, cimbora. Akad köztük néhány mák-  
virág, akinek eléggé meglazult a gyökere: a leg-  
enyhébb szellő is földre döntheti.
- MÁSODIK SZOLGA Lepidus bíborvörös.
- ELSŐ SZOLGA Már a poharak alját itatják vele.
- MÁSODIK SZOLGA Ha egyik a másiknak a tyúkszemére lép, Lepidus  
azonnal kiáltozni kezd: „Elég!” – kibékíti őket  
egymással, ő maga pedig az itallal barátkozik.
- ELSŐ SZOLGA Annál vadabb a háború közte meg a józan esze  
között.
- MÁSODIK SZOLGA Így jár az, aki nagyurakkal egy tálból cseresznyé-  
zik. Inkább egy nádszálat, aminek semmi haszna,  
mint egy alabárdot, amit meg sem tudok emelni.
- ELSŐ SZOLGA Aki magas szférába kerül, és ott nem tud keringe-  
ni, olyan, mintha lyuk volna a szeme helyén: csak  
csúfabb lesz tőle a képe.

*Harsonaszó. Belép Caesar, Antonius, Lepidus, Pompeius, Agrippa,  
Maecenas, Enobarbus, Menas és más vezérek*

- ANTONIUS Ott így szokás. A Nílus áradását  
A piramis lépcsőfokai mérik.  
A vízmagasságból tudják, mi jön,  
Bőség vagy ínség. Minél jobban árad,  
Annál többet ígér, s ha lepad,  
A földműves iszapba vet, s hamar  
Kerül sor aratásra.
- LEPIDUS Furcsák a kígyóitok is, ugye?
- ANTONIUS Furcsák, Lepidus.
- LEPIDUS Szóval ezt az egyiptomi kígyót a nap ereje költi ki  
a sárból – épp így a krokodilust is?
- ANTONIUS Hát igen.
- POMPEIUS Csak üljetek le. Bort! Ezt Lepidusra!



- LEPIDUS Nem vagyok olyan jól, mint kéne lennem, de azért nem dőlök ki.
- ENOBARBUS Nem is, ameddig el nem alszol, de addig csak dől beléd.
- LEPIDUS Annyi bizonyos, hallottam, hogy a Ptolemaeusok piramisai egész csinosak. Ezt hallottam, ne is merje tagadni senki.
- MENAS Egy szóra, Pompeius.
- POMPEIUS Súgd meg, mi az.
- MENAS Állj föl, vezér, és kérlek, jöjj velem.
- Egy szóra csak.
- POMPEIUS Várj meg, rögtön megyek.
- Ezt Lepidus egészségére isszuk!
- LEPIDUS Miféle lény az a krokodilus?
- ANTONIUS Éppen olyan az alakja, mint ő maga; éppen olyan széles, amekkora a szélessége; olyan magas, mint amennyire megnőtt; a saját tagjaival mozog; abból él, amivel táplálkozik; és ha az élet kiszáll belőle, akkor lélekvándorlás útján átalakul.
- LEPIDUS Milyen színű?
- ANTONIUS Amilyen a saját színe.
- LEPIDUS Érdekes kígyó.
- ANTONIUS Az bizony, és ha sír, akkor nedvesek a könnyei.
- CAESAR És beéri ezzel a leírással.
- ANTONIUS És hozzá azzal a pohárral, amit Pompeius még ráköszönt – máskülönben igazán megátalkodott egy epikureus.
- POMPEIUS *(félre)* Kösd fel magad! Nekem ilyet! El innen! No, menj, ha mondom! Hol a serlegem?
- MENAS Ha van még érdemem, hallgass meg érte.
- S állj föl.
- POMPEIUS Megörültél? Mi baj?

*Förláll és Menasszal félrevonul*

- MENAS Nekem
- Legfontosabb mindig a te szerencséd.
- POMPEIUS Hűségesen szolgáltál! Mit akarsz még?

*Hangosan*



Vigan, urak!  
 ANTONIUS Vigyázz, Lepidus, elmerülsz!  
 MENAS Akarsz-e  
 A világ ura lenni?  
 POMPEIUS Mit beszélsz?  
 MENAS Felelj: akarsz a világ ura lenni?  
 POMPEIUS De hogyan is lehetnék?  
 MENAS Csak fogadd el.  
 Szegénynek vélsz? De nem vagyok az, én, ki  
 A világot adom neked.  
 POMPEIUS Berúgtál?  
 MENAS Nem, Pompeius, nem nyúltam a kupához.  
 Csak merj, s a földön Jupiter lehetsz,  
 S mit óceán kerít be, s ég határol,  
 Tiéd, ha kell.  
 POMPEIUS De azt mondd meg, hogyan.  
 MENAS A három világ-felosztó vetélytárs  
 Hajódon ül. Én fölszedem a horgonyt,  
 A nyílt tengeren torkuknak esem,  
 S mind a tiéd.  
 POMPEIUS Bár tettet volna meg,  
 De szó nélkül. Aljasság volna tőlem,  
 Tőled pedig jó szolgálat. De tudd meg,  
 Nem a haszon, hanem a becsület  
 Vezérel. Kár, hogy szándékoznak ajkad  
 Így árulója lett. Ha nem gyanítom,  
 Utána már a tettet csak dicsérem.  
 Most tiltakoznom kell. Hagyd ezt. Igyál.  
 MENAS *(félre)* Ha így van, nem követem sápadó  
 Szerencsédet. Aki valamit üz,  
 S ha felkínálják, nem ragadja meg,  
 Örökre elszalasztja.  
 POMPEIUS Lepidusra!  
 ANTONIUS Vigyétek partra. Iszom én helyette.  
 ENOBARBUS Menas, ezt rád!  
 MENAS És éljen Enobarbus!  
 POMPEIUS Csordultig ezt a serleget!  
 ENOBARBUS Erős fickó ez, Menas.

*Egy szolgára mutat, aki Lepidust viszi*



MENAS Miért?  
 ENOBARBUS Nem látod-e?  
 A világnak egyharmadát viszi.  
 MENAS Részeg a harmad-világ – bár a többi  
 Is részeg volna: hogy forogna folyton!  
 ENOBARBUS Igyál te is, hogy gyorsabban forogjon.  
 MENAS No, jöjj.  
 POMPEIUS Azért ez nem egyiptomi  
 Tivornya még.  
 ANTONIUS Az lesz belőle. Koccints!  
 Ezt Caesarra!  
 CAESAR Meglennék nélküle.  
 Undok egy dolog úgy mosni agyunkat,  
 Hogy mocskosabb legyen.  
 ANTONIUS Csak élj a percnék!  
 CAESAR No, fogd fel, én állok elébe. De  
 Inkább böjtölnék négy álló napig,  
 Mint egy nap ennyit inni.  
 ENOBARBUS No, vezérem,  
 Táncoljuk el rá az egyiptomi  
 Bacchusi táncot?  
 POMPEIUS Azt, azt, jó vitéz.  
 Fogjunk hát mind kezét, amíg a borral,  
 A bódító borral szívünkre árad  
 Az édes, puha Léthe.  
 ENOBARBUS Körbe hát!  
 Fülünket ostromolja vad zene,  
 Kéz kézben, a fiú meg énekeljen,  
 A végét, azt bömbölje ki-ki úgy,  
 Ahogy csak izmos mellkasán kifer!

*Zene. Enobarbus kéz a kézben körbeállítja őket*

DAL

Jöjj el, hájas Bacchus úr,  
 Szemed bortól lángra gyúl.  
 Homlokunkon friss borág,  
 Igyunk, igyunk, cimborák!  
 Még ma világ a világ,  
 Még ma világ a világ!  
 CAESAR No, kell-e még több? Jó éjt, Pompeius.

Jöjj, kérlek, bátyám. Nem tűri komoly  
Ügyünk e léhaságot. Hagyjuk abba,  
Kedves urak. Ni, arcunk ég. Erős  
Enobarbus is gyöngébb már a bornál,  
Az én nyelvem meg csak töri a szót,  
Bohóccá tett mindnyájunkat e vadság.  
Jó éjt. Add kezedet, Antonius.

POMPEIUS Majd meglátjuk, hogy álljátok a próbát  
A szárazon.

ANTONIUS Meglátjuk. Add kezed.

POMPEIUS Ó, Antonius, tiéd már a házunk!

Eh, mit! Barátok lettünk. Vár a csónak.

ENOBARBUS Csak vigyázzatok, le ne esetek!

*Pompeius, Caesar, Antonius és kíséretük el*

Menas, én maradok.

MENAS Gyerünk szobámba.

Hé, dobok, kürtök, sípok! Bele Neptun

Fülébe! Búcsút e nagyemberektől!

Fújd, ne sajnáld.

*Trombiták, sípok, dobok szava*

ENOBARBUS Sapkát a levegőbe.

MENAS Hahó, nemes vezér! Gyerünk.

*Mindketten el*



## HARMADIK FELVONÁS

### I. SZÍN

#### *Síkság Szíriában*

*Ventidius győztesen bevonul Siliusszal és más római tisztekkel és katonákkal; előtte viszik Pacorus holttestét*

- VENTIDIUS    A dárdavető Parthiát levertek,  
S a jósors velem bosszúltatta meg  
Crassus halálát. Vigyék a királyfi  
Holttestét a sereg előtt. Orodes!  
Fiad, Pacorus, Crassusért fizet.
- SILIUS        Jó Ventidius, kardod még meleg  
A parthus vértől – most kergesd ki őket  
Médiából, Mezopotámiából,  
S a vert seregek minden rejtekéből,  
S meglásd, Antonius, a fővezérünk  
Diadalszekérre ültet és babérral  
Koszorúz majd.
- VENTIDIUS    Ó, Silius, elég volt,  
Az alantas, jegyezd meg jól, túlon túl  
Nagy tettet ne kövessen el. Tanuld meg:  
Inkább légy tétlen, mintsem hírt szerezz,  
Ha az, akinek szolgálsz, nincs jelen.  
Caesar- s Antoniusnak tisztjeik  
Hódítottak legtöbbet; Sossius,  
Elődöm, Antonius alvezére,  
Mert túl hamar szerzett nagy hírnevet,  
Elvesztette ura kegyét. Ha jobban

Csatázol, mint a fővezér, vezéred  
Vezére vagy, s a katonák erénye,  
A becsvágy inkább eltűr vereséget,  
Mint győzelmet, mely elhomályosítja.  
Többet tennék Antonius javára,  
De megsértődne s ez a sérelem  
Elnyelne tettemet.

SILIUS Megvan tebenned

Az, ami nélkül a vitéz se több,  
Mint pusztá kardja. Írsz Antoniusnak?

VENTIDIUS Alázatosan jelentem, mit ért el  
Az ő nevének varázsereje –  
S zászlaival, jólfizetett hadával  
Hogy szórtuk ki a mindeddig veretlen  
Parthus lovasságot.

SILIUS S ő merre jár most?

VENTIDIUS Athénbe készül. Odasietünk  
Mi is, ahogy csak málhástól lehet –  
Tán megelőzzük. Indulás, előre!

*Mind el*

2. SZÍN

*Róma. Előcsarnok Caesar házában*

*Belép az egyik ajtón Agrippa, a másikon Enobarbus*

AGRIPPA Az új rokonok szétváltak-e már?  
ENOBARBUS Pompeiusszal már végeztek, az elment,  
Ők pecsételnek, Octavia sír,  
Hogy Rómától el kell búcsúzni, Caesar  
Is búsul, Lepidust pedig a sápkór  
Gyötri Pompeius lakomája óta.

AGRIPPA A jó Lepidus!

ENOBARBUS S hogy szereti Caesart!

AGRIPPA És Marcus Antonius? Hogy imádja!

ENOBARBUS Caesar? Az Jupiter az emberek közt.

AGRIPPA S Antonius? Jupiter istene.

ENOBARBUS Caesarról beszélsz? Nincs hozzá hasonló!

AGRIPPA Ó, Antonius! Te főnixmadár!



ENOBARBUS Caesar dicséred? mondd: Caesar – elég az!  
AGRIPPA Értett hozzá, hogy mindkettőt dicsérje.  
ENOBARBUS De Caesart jobban... bár Antoniust is:  
Hej, nincs szív, nyelv, szám, irnok, bárd, poéta,  
Ki tudja, érzi, méri, írja, zengi,  
Hogy mennyire imádja őt. De Caesar!  
Csak térdre, térdre és csodálni!

AGRIPPA Mind a kettőt  
Imádja!

ENOBARBUS Két nagy szárny közt kis bogár ő.

*Belép Caesar, Antonius, Lepidus és Octavia*

ANTONIUS                  Uram, megsértesz, ha bennem  
Nem bízol.

CAESAR Isten veled,  
Édes húgom, az ég legyen tevéled!  
A négy elem óvjon s a lelketet  
Erősítsék! Isten veled, húgom.

OCTAVIA Ó, drága bátyám!

ANTONIUS Szemében április, a szerelem  
Tavasza, s ez csak zápor, zsendítő.  
Vigasztalódj.

OCTAVIA Bátyám, légy jó a férjem  
Házához és –

CAESAR Mi az, Octaviám?

OCTAVIA Füledbe sűgom.

ANTONIUS Szívének nem fogad szót nyelve, sem  
Szíve nem tudja tanítani nyelvét,  
Mint hattyútoll hullámok tetején,  
Lebeg s nem mozdul el.

ENOBARBUS *(félre, Agrippának)*  
Csak nem sír Caesar?

AGRIPPA *(félre, Enobarbusnak)* Felhő ül az arcán.

ENOBARBUS *(félre, Agrippának)*  
Ló homlokán se szép a folt  
– de hát még  
Az emberén!

AGRIPPA *(félre, Enobarbusnak)* Hiszen Antonius  
Is bőgött, amikor meglátta Caesar  
Holttetemét s akkor is sírt, mikor  
Philippinél halva találta Brutust.

ENOBARBUS *(félre, Agrippának)*  
Igen, mert náthás volt abban az évben.  
Hogy amit elpusztított, megsíratta?  
Ezt akkor hidd, ha engem sírni látsz.

CAESAR Octaviám, majd hallasz rólam és  
Idő nem mos ki gondolataimból.

ANTONIUS Jöjj, birkózzunk, hogy melyikünk szerelme  
Erősebb. Nézd, lefoglak; no, mehetsz már,  
Az istenekre bízlak.

CAESAR Ég veled!

LEPIDUS Minden jó csillag ragyogjon utadra!

CAESAR Légy boldog! Ég veled!

*Megcsókolja Octaviát*

ANTONIUS Isten veled!

*Trombitaszó. Mind el*



*Alexandria, Kleopátra palotája*  
*Belép Kleopátra, Charmian, Iras és Alexas*

KLEOPÁTRA Hol a fickó?  
 ALEXAS Nem mert bejönni.  
 KLEOPÁTRA Küldd már!

*Belép a hírnök*

ALEXAS Csak közelebb!  
 Felség! Zsidó Heródes  
 Se mer szemedbe nézni, hogyha nem vagy  
 Jó kedvedben.  
 KLEOPÁTRA E Heródes fejét  
 Akarom én – de nincs Antonius, hát  
 Ki hozza el nekem? Lépj közelebb!  
 HÍRNÖK Felség –  
 KLEOPÁTRA Mondd, láttad-e Octaviát?  
 HÍRNÖK Láttam, királynőm.  
 KLEOPÁTRA Hol?  
 HÍRNÖK Rómában, felséges asszonyom,  
 Szemtől szembe, s mellette kétfelől  
 A bátyja és Marcus Antonius.  
 KLEOPÁTRA Van oly magas, mint én?  
 HÍRNÖK Nincs, asszonyom.  
 KLEOPÁTRA S milyen a hangja? Halk-e vagy visít?  
 HÍRNÖK Hát, asszonyom, bizony, a hangja mély.  
 KLEOPÁTRA Ez baj – mégsem szeretheti sokáig.  
 CHARMIAN Szeretni! Ó, Izisz! Ez lehetetlen!  
 KLEOPÁTRA Azt hiszem én is; tompahangú törpe,  
 S fenséges-e, ha lép? Jusson eszedbe,  
 Ha láttál már fenséget.  
 HÍRNÖK Vánszorog,  
 Mozog, vagy mozdulatlan, egyremegy.  
 Inkább holttest, semmint eleven asszony,  
 Inkább szobor, mint hús-vér.  
 KLEOPÁTRA Biztos ez?  
 HÍRNÖK Ha nem vagyok vak.  
 CHARMIAN Még két ilyen éles  
 Szem nincs Egyiptomban.

KLEOPÁTRA Nem buta, látom.  
 Azt hiszem, semmi sincs abban a nőben!  
 E fickónak van érzéke.

CHARMIAN Remek.

KLEOPÁTRA És mondd, hány éves lehet?

HÍRNÖK Asszonyom,  
 Özveggy volt –

KLEOPÁTRA Özveggy! Hallod, Charmian?

HÍRNÖK S megvan már harminc.

KLEOPÁTRA És emlékszel-e,  
 Milyen az arca? hosszú vagy kerek?

HÍRNÖK Kerek – a csúfságig kerek.

KLEOPÁTRA A kerekképűek mind ostobák.  
 S a haja?

HÍRNÖK Barna. Homloka nem is  
 Lehetne már alacsonyabb.

KLEOPÁTRA No, fogd:  
 Arany. S ne vedd zokon, ha durva voltam,  
 Látom, érted a dolgodat. Te még  
 Majd vissza is, hát készülj fel az útra.  
 Már megvan a levél.

*Hírnök el*

CHARMIAN Ez ügyes ember.

KLEOPÁTRA Igazán az, sajnálom is, hogy így  
 Gyötörtem. S úgy látom, ez a teremtés  
 Nem sok vizet zavar.

CHARMIAN Nem, asszonyom.

KLEOPÁTRA Ez az ember tudhatja, mi a fenség –  
 Csak látott már olyat.

CHARMIAN Hogy látott? Izisz,

KLEOPÁTRA Segíts! Hisz téged szolgál már mióta!  
 Még egyet kérek tőle, Charmian –  
 De ráér. Kísérd hozzám a szobámba,  
 Ott írok majd. Tán minden jóra fordul.

CHARMIAN Nyugodt lehetsz, felséges asszonyom.

*Mindketten el*



*Athén. Szoba Antonius házában*  
*Belép Antonius és Octavia*

ANTONIUS Nem, nem, Octavia, nemcsak ezért –  
 Hagyján ez és még más ezer ilyen  
 S hasonló ügy – de újabb háborúval  
 Tört Pompeiusra; végrendeletét  
 Felolvasta nyilvánosan;  
 Rólam alig beszélt, s ha kénytelen volt  
 Dicsérettel adózni, hidegen  
 S unottan szólt, mindenképp kisebbitett;  
 Ha alkalma volt rá, sem említett,  
 Vagy csak úgy foghegyről.

OCTAVIA Én jó uram.  
 Ne higgy el mindent, és ha hinni kell,  
 Ne bántson mind. Két ellenfél között  
 Boldogtalanabb asszony sosem állt még  
 Kettőért imádkozva, mint ahogy  
 Köztetek állnék én. Az istenek  
 Nevetnek rajtam, majd ha így könyörgök:  
 „Óvd férjemet!” s rögtön rá felkiáltok:  
 „Óvd bátyámat!” Ha férjem győz, ha bátyám,  
 Ima imát ront és e végletek  
 Közt nincs középút.

ANTONIUS Drága hitvesem,  
 Szerelmed javát annak add, ki jobban  
 Megóvja: én becsületemmel együtt  
 Magam is elveszek, s ne legyek inkább  
 Tiéd se így lefosztva. De te menj,  
 Ahogy kívántad, közvetíteni,  
 Én meg közben gyűjtök olyan hadat,  
 Hogy túlszárnyalja bátyádét. Siess,  
 Érd el, amit akarsz.

OCTAVIA Köszönet érte,  
 Hatalmas Jupiter, te add, hogy én,  
 A gyöngye, békét hozhassak közétek!  
 Ha ti ketten harcoltok, a világ  
 Ketté hasad, és holttestek tömnek be  
 A szakadékot.

ANTONIUS

Majd ha látod azt is,  
Ki kezdte, arra neheztelj. Hibánk  
Nem lesz oly egyforma, hogy szívedet  
Kettőnk közt két egyenlő részre ossza.  
No, menj, készülj, válassz kíséretet,  
S ne sajnálj semmi költséget az útra.

*Mindketten el*

5. SZÍN

*Ugyanott. Másik szoba*

*Belép egymással szemben Eros és Enobarbus*

ENOBARBUS    Hogy vagy, Eros barátom?

EROS          Furcsa híreket hallani, uram.

ENOBARBUS    Ugyan miket?

EROS          Caesar és Lepidus hadat indított Pompeius ellen.

ENOBARBUS    Ez régi dolog – és mi lett belőle?

EROS          Caesar felhasználta Lepidust a háborúban Pompeius ellen, de rögtön utána nem úgy bánt vele, mint akinek egyenlő jogai vannak: nem volt hajlandó részt adni neki a csata dicsőségéből; de nem érte be ezzel, hanem még vádolja is azoknak a leveleknek az alapján, amiket régebben irt Pompeiusnak, ő maga emel panaszt ellene, el is fogatja, s a szegény harmadik így marad lefülve mindaddig, míg a halál meg nem nyitja börtönét.

ENOBARBUS    No, világ, csak két állkapcsod maradt már,  
S ha közéjük töltöd is minden étked,  
Egymást őrlik. Hol van Antonius?

EROS          A kertben járkál – így – rúgja a sást  
S felkiált közben: „Lepidus, te őrült!”  
S esküszik, hogy torkon ragadja azt,  
Ki Pompeiust megölte.

ENOBARBUS    Fölszerelve  
Áll nagy hajóhadunk.

EROS          Itália  
És Caesar ellen. Igaz is: urunk  
Hívat. Ráérték volna híreim.



ENOBARBUS    Ugyis csak semmiség lesz. No, de hagyjuk.  
Kísérj Antoniushoz.

*Mindketten el*

Róma. Caesar háza  
Belép Caesar, Agrippa és Maecenas

MAECENAS                      És mindez ott a nép előtt?

MAECENAS Hadd tudja meg  
Ezt egész Róma.

CAESAR Tudja a nép s hallotta vádjait.

CAESAR                                  Caesart,

Részt a szigetből; azt mondja továbbá,  
Nem küldtem vissza kölcsönvett hajóit;  
És bosszantja, hogy Lepidust kitettük  
Triumvirátusunkból, s jövedelmét  
Megtartjuk.

AGRIPPA Erre válaszolni kell.

CAESAR Már megtörtént. Hírnök ment és megírtam:  
Lepidus kegyetlen lett s visszaélt  
A hatalommal – méltán bűnhődik hát:  
Hódításomból fenntartom a részét,  
De akkor én is azt követelem  
Arméniából s más meghódított  
Országaiából.

MAECENAS Ebben ő nem enged.

CAESAR Akkor hát én sem engedek neki.

*Belép Octavia a kíséretével*

OCTAVIA Üdv, Caesarom, uram! Üdv, drága Caesar!  
CAESAR Eltaszítottak – ezt kellett megérnem?  
OCTAVIA Mért mondasz ilyet? – nincsen rá okod.  
CAESAR Mért lopva jössz hát? Nem úgy érkezel, mint  
Caesar húga – Antonius nejének  
Jöttét sereg hirdesse. Lónyeringés  
Jelezze, míg ő maga messze van még;  
Roskadjanak a fák az emberektől  
Az út mentén; ájuljon el a vágytól  
A várakozás; mennyboltig repüljön  
A hosszú csapatok fölvert pora.  
De te Rómába mint egy kis cseléd,  
Úgy érkezel, a mi szeretetünknek  
Gátat vetsz – pedig, hogyha nem mutatják  
A szeretetet, gyakran nem is érzik.  
Mi tengeren s szárazföldön növekvő  
Ujjongással fogadnánk.

OCTAVIA Jó uram,  
Önként, nem kényszerből érkeztem így.  
Az én uram, Marcus Antonius,  
Hallván, hogy hadra készülsz fel, közölte  
A gyötrő hírt velem – s én engedélyét  
Kértem, hogy visszatérjek.



CAESAR S ő megadta,  
Mert te álltad el gyönyörének útját.

OCTAVIA Ne mondd ezt, uram.

CAESAR Szemmel tartom őt  
És ügyeiről hírt hoz még a szél is.  
Mit gondolsz, hol van?

OCTAVIA Athénben, uram.

CAESAR Nem, megbántott húgom, mert Kleopátra  
Magához füttentette, ő pedig  
Egy főringyónak adta birodalmát.  
A föld királyait most hadbagyújtik:  
A líbiai Bocchust, Archelaust,  
A kappadóciait, Philadelphos  
Paflagon és Adallas trák királyt,  
Malchus arab királyt, Pontus királyát,  
Heródest, a zsidót és Mithridatest,  
Comagene királyát, Polemont,  
A médet, s Likaónia királyát,  
Amintast és még egy csomó jogart.

OCTAVIA Ó, hogy szegény szívem ketté hasad,  
S két kedvesem egymásra tör!

CAESAR Húgom,  
Örülök, hogy jöttél: a kitörést  
Csak leveleid gátolták idáig,  
S közben áltattak téged, mi pedig  
Semmibe vettük a veszélyt. Nyugodj meg  
S törd el, ha az idő nyugalmadat  
Erős kényszer árjával elborítja,  
S teljesül, ami elrendeltetett.  
Az istenek hoztak Rómába, drágám!  
Mélyebben megbántottak, mint az ész  
Felfogni képes, és az istenek, hogy  
Jóvátegyék, minket s barátainkat  
Választották ki eszközül. Találj  
Köztünk vigaszt.

AGRIPPA Üdvözlünk téged, úrnő!

MAECENAS Isten hozott, asszonyom.  
Szán és szeret minden római szív.  
Csak Antonius házasságtörő  
Paráznasága taszít téged el,  
S nagy hatalmát egy cemendének adja,  
Ki ellenünk mennydörgeti.

OCTAVIA Ez így van?  
CAESAR Így van, bizony. Húgom, isten hozott.  
Csak légy türelmes, édes, jó húgom.

*Mind el*

7. SZÍN

*Actium közelében. Antonius táborá  
Belép Kleopátra és Enobarbus*

KLEOPÁTRA Ne félj, még számolunk.  
ENOBARBUS De miért, miért, miért?  
KLEOPÁTRA Te kitiltottál volna a csatából  
Azzal, hogy „nem való”.  
ENOBARBUS No, és való?  
KLEOPÁTRA Ellenünk hirdettek hadat – s amúgy is:  
Miért ne?  
ENOBARBUS *(félre)* No, én tudnék válaszolni.  
Ha csődörrel, kancával vonulunk ki –  
Minek csődör? a kanca hordaná  
A lovast meg a csődörét.  
KLEOPÁTRA Mi az?  
ENOBARBUS Jelenléted Antoniust zavarja,  
És idejéből, szívéből, agyából  
Azt vonja el, amit kímélni kell.  
Már vádolják is őt könnyelműséggel,  
S Rómában azt beszélik, Photinus  
Meg egy herélt s rabnőid vezetik  
E háborút.  
KLEOPÁTRA Róma süllyedjen el  
S rothadjanak szét pletykanyelvei!  
Kiveszem részemet a háborúból  
Mint királyságom ura, férfimódon.  
Ne mondj ellent. Nem maradok el úgysem.  
ENOBARBUS Egy szót se szólok többet. A vezér jön.

*Belép Antonius és Canidius*



ANTONIUS Csodálatos! A Jón-tengert Tarentum  
S Brundisium felől átszelte és  
Torin előtt áll. Hallottad-e, drágám?

KLEOPÁTRA A gyorsaságot senki sem csodálja  
Úgy, mint a rest.

ANTONIUS Ügyes szidás, vezérhez  
Illő, a tétlenséget ostorozni.  
Canidius, a tengeren csatázunk.

KLEOPÁTRA Csakis! A tengeren.

CANIDIUS S miért, uram?

ANTONIUS Mert ott hív ki csatára.

ENOBARBUS Hisz te is  
Kihívtad bajvívásra.

CANIDIUS S ütközetre  
Pharsaliánál, ott, hol Pompeiusszal  
Caesar megütközött. De ő kitért  
Előle, mert nem volt neki előnyös.  
Utánozd őt.

ENOBARBUS A te hajósaid  
Öszvérhajcsárok, sebtiben toborzott  
Parasztok – Caesar tengerészei  
Gyakran harcoltak már Pompeius ellen;  
Az ürge flotta, a tiéd nehézkes:  
Nem szégyen rád, ha nem a tengeren, de  
Szárazon állsz ki.

ANTONIUS Nem – a tengeren.

ENOBARBUS Nagyúr, elveted szárazon bevált,  
Páratlan hadvezéri híredet;  
Megosztod a hadat, pedig zöme  
Próbált gyalogság; parlagon hagyod  
Híres tudásodat; letérsz az útról,  
Mely célt ígér, s a biztonság helyett  
A vakesélyre bízod magadat,  
A véletlenre.

ANTONIUS Tengeren csatázom.

KLEOPÁTRA Hatvan hajóm van – de ilyen hajói  
Caesarnak nincsenek!

ANTONIUS Amennyivel több  
Hajónk van, felgyújtom. A többire  
Jut legénység, hogy Actium fokánál  
Caesart bevárjuk s megverjük. Ha veszünk –  
Akkor majd szárazföldön.

*Belép egy hírnök*

Nos?

HÍRNÖK

Uram,

ANTONIUS Igaz a hír: Caesar Torint bevette.  
Ő maga ott van már? Az nem lehet –  
Serege is alig. Canidius,  
Te tizenkilenc gyalog légiókkal  
S tizenkétezer lovassal maradsz  
A szárazon. Mi pedig, Thetisem,  
Hajónkra föl!

*Belép egy katona*

Mi az, derék vitéz?

KATONA Nemes vezér, ne harcolj tengeren!  
Korhadtt deszkákban bízol, nem e kardban  
És sebeimben? Hagyd Egyiptomot  
S Phoeniciát lubickolni a vízben:  
Mi földön állva, ember ember ellen,  
Így szoktunk győzni.

ANTONIUS Jó, jó – no, gyerünk már.

*Antonius, Kleopátra és Enobarbus el*

KATONA Herkulesre, talán igaza van.  
CANIDIUS Igen, de nem hatalma szabja meg  
A tetteit: vezérünket vezérlik,  
És mi egy asszony katonái lettünk.  
KATONA Te a lovassággal s a légiókkal  
Maradsz a szárazon?  
CANIDIUS Marcus Octavius,  
Marcus Justeius, Publicola, Caelius  
Tengerre száll: mi maradunk a földön.  
De Caesar gyorsasága hihetetlen.  
KATONA Hadát oly elaprózva küldte ki  
Rómából, hogy a kémek meg se látták.  
CANIDIUS Nem tudod, ki az alvezére?  
KATONA Hallom,  
Egy Taurus nevű.  
CANIDIUS Ó, azt ismerem.



*Belép egy hírnök*

HÍRNÖK Canidiust hívhatja a vezér.  
CANIDIUS Ujdonságoktól terhes az idő:  
Már minden perc kivet magából egyet.

*Mindnyájan el*

8. SZÍN

*Síkság Actium közelében  
Belép Caesar és Taurus a menetelő sereggel*

CAESAR Taurus!  
TAURUS Uram!  
CAESAR Te támadj szárazon: zárkózz fel és  
Csatát kerülj, míg mi a tengeren  
Nem végeztünk. Fogd, itt van a parancs,  
De tartsd be jól, mert ettől függ szerencsénk.

*Mindnyájan el*

9. SZÍN

*A síkság másik része  
Belép Antonius és Enobarbus*

ANTONIUS A domb túloldalán helyezkedünk el,  
Caesar hadával szemközt; látjuk onnan,  
Hány hajója van, s aszerint cselekszünk.

*Mindketten el*

*A síkság másik része. Canidius szárazföldi seregével átvonul a szín egyik oldalán, Taurus, Caesar alvezére a másikon. Elvonulásuk után tengeri csata zaját hallani.*

*Riadó*

*Belép Enobarbus*

ENOBARBUS Oda van minden! Látni sem bírom!  
Az *Antoniád*, az egyiptomi  
Vezérhajó, s a többi hatvan is fut!  
Szemem kisül.

*Belép Scarus*

SCARUS Istennők, istenek,  
Olympusi tanács!

ENOBARBUS Miért dühöngsz?

SCARUS A félvilág veszett el, butaságból!  
Elcsókoltuk a birodalmakat.

ENOBARBUS Hogy áll az ütközet?

SCARUS Nekünk, akár a  
Fekélyes pestis, biztos döghalál,  
Mert az a sárló kanca – hogy a lepra  
Bújjon belé! – a csata közepén,  
Mikor egyforma két erő feszült  
– Tán a miénk nagyobb is –, ekkor ő, mint  
Tehén, ha bögöly csípi júniusban,  
Vitorlát bont és megfut.

ENOBARBUS Láttam én is,  
De nem nézhettem: majd belévakultam.

SCARUS Hogy elszelelt, az ő varázslatától  
Rommá pusztult Antonius kitárta  
Tengeri szárnyát, mint gácsér, ha párzik,  
S utána szállt a csata sűrűjéből:  
Ilyen szégyent nem értem, így soha  
Tapasztalat, becsület, férfiasság  
Magát meg nem gyalázta.

ENOBARBUS Jaj nekünk!



*Belép Canidius*

CANIDIUS Szerencsénk fuldoklik a tengeren  
S gyászosan süllyed. Lett volna vezérünk  
Az, aki volt, nem lenne semmi baj:  
De nekünk vaskos példát a futásban  
Maga adott Antonius.  
ENOBARBUS Hát így állunk? Akkor jó éjszakát!  
CANIDIUS Peloponnesus felé menekültek.  
SCARUS Az közel van: ott várom meg, mi lesz.  
CANIDIUS Én lovasságomat s a légiókat  
Caesarnak átadom, hisz hat király  
Előzött meg máris a hódolásban.  
ENOBARBUS No, én még követem Antonius  
Sebzett szerencséjét, habár eszem  
Már az ellenszél irányába fordul.

*Mind el*

II. SZÍN

*Alexandria. Kleopátra palotája  
Belép Antonius és kísérete*

ANTONIUS Ó, hisz a föld sem tűr többé a hátán:  
Szégyelli, hogy visel. Barátaim,  
Rám sötétedett a világ, örökre  
Utat veszítettem: van egy hajó  
Aranyam – osszátok szét, fussatok  
S béküljetek ki Caesarral.

MIND Soha!

ANTONIUS Én magam is futottam és a gyávát  
Tanítottam, hogy kell hátat mutatni.  
Barátaim, én olyan útra tértem,  
Hol nincs szükségem rátok: menjete  
S vegyétek kincsemet a kikötőben.  
Olyat tettem, hogy pirulok, ha látom;  
Hajam is lázad: a fehér a barnát  
Könnyelműnek vádolja, ez viszont

Bambának, gyávának az ősz. Barátaim,  
 Leveleket írok barátaimhoz  
 S utatokat egyengetem. De kérlek,  
 Ne búsuljatok, ne habozzatok,  
 Fogadjátok meg kétségbeesésem  
 Tanácsát; el kell hagyni azt, ami  
 Magát elhagyja: gyorsan ki, a partra,  
 Tiétek az a hajó meg a kincse.  
 De kérlek, hagyjatok kicsit magamra,  
 Parancsolásra többé nincs jogom,  
 Ezért csak kérlek – majd követlek aztán.

*Leül*

*Belép Kleopátra, Charmian és Iras vezeti, Eros követi*

EROS	Ó, édes asszonyunk, menj és vigasztald.
IRAS	Menj, menj, kedves királynőnk.
CHARMIAN	Menj, menj, – mi mást tehetnél?
KLEOPÁTRA	Hadd üljek le. Ó, Juno!
ANTONIUS	Nem, nem, nem és nem!
EROS	Hát nem látod, uram?
ANTONIUS	Pfuj, szégyen, undor!
CHARMIAN	Asszonyom!
IRAS	Asszonyom! Kegyes úrnőnk!
EROS	Uram, uram!
ANTONIUS	Igen, uram, Philippinél a kardját Úgy hordta, mint egy táncos, közben én A szikár, ráncos Cassiust levertem, S a tébolyult Brutusszal is ki végzett, Ha én nem? De az ő hadát helyette Tisztek vezették, nem forgott soha Bátor tusákban, most pedig – no, nem baj.
KLEOPÁTRA	Segítsetek!
EROS	A királynő, uram, itt a királynő.
IRAS	Menj, asszonyunk, beszélj vele: Se lát, se hall már.
KLEOPÁTRA	No jó, vezessetek. Ó, jaj!
EROS	Térj magadhoz, nagyúr, jön a királynő Lehajtott fejjel és halálraváltan, Csak vigaszod élesztheti fel újra.



ANTONIUS                   Hírnevetem örökre meggyaláztam.  
Aljas szökés volt.

EROS                         Uram, a királynő.

ANTONIUS                 Egyiptom, mibe vittél? Látod-e,  
Hogy szégyenemet elrejttem szemedtől,  
S amit elhagytam, arra visszanézek:  
Gyalázatomba fúlt.

KLEOPÁTRA                 Uram, uram,  
Bocsásd meg, hogy vitorlám gyáva volt.  
Nem hittem, hogy követsz.

ANTONIUS                   Tudtad, Egyiptom,  
Hogy eveződhöz volt kötözve szívem,  
S magaddal vonszolod; tudtad, milyen  
Hatalmad van lelkem fölött, s ha intesz,  
Visszaparancsolhatsz az istenektől.

KLEOPÁTRA                 Bocsáss meg!

ANTONIUS                   Most majd a fiatalúrnak  
Alázatosan könyöröghetek,  
S hízelegjek és hunyászkodjam, én,  
Ki a világ felével kényre-kedvre  
Játszottam? Te tudtad, hogy leigáztál,  
S szerelmem kitéríti kardomat,  
Mert vakon hallgat rá.

KLEOPÁTRA                 Bocsáss, bocsáss meg!

ANTONIUS                 Ne sírj; egyetlen könnyed többet ér,  
Mint minden, amit vesztek, nyerhettek.  
Csókolj meg, ez kárpótol. Tanítónkat  
Elküldtük – visszatér-e? Ó, szerelmem,  
Ólom ül bennem. Éltel, bort ide!  
Tudja a sors: minél kegyetlenebb,  
Annál inkább szemébe nevetek.

*Mind el*

*Egyiptom. Caesar tábora*  
*Belép Caesar, Dolabella, Thyreus és mások*

CAESAR Jöjjön hát Antonius követe.  
 Ismered?

DOLABELLA Fiainak nevelője.  
 Antonius le van kopasztva már,  
 Ha szárnyából különb toll nem telik:  
 Néhány hónapja még királyokat  
 Szalajthatott követnek.

*Belép Euphronius, Antonius követe*

CAESAR Jöjj, beszélj.  
 EUPHRONIUS Antoniustól jövök – így, ahogy látsz –  
 Céljához mérten nemrég oly parányi,  
 Mint tengerhez képest a mirtuszágon  
 A harmat.

CAESAR Mindegy: mondd, amit üzentek.  
 EUPHRONIUS Mint sorsa urát, köszönt s arra kér,  
 Engedd őt Egyiptomban élni; vagy ha  
 Ezt megtagadod, azért esdekel,  
 Hadd lélegezzen ég és föld között,  
 Mint magánember Athénben: csak ennyit.  
 A királynő pedig hatalmadat  
 Elismeri s magát aláveti,  
 S kegyelmedhez fordul s fiainak  
 A Ptolemaeus-koronát könyörgi.

CAESAR Antonius kérését meg se hallom.  
 A királynő meghallgatásra lel,  
 Ha Egyiptomból kegyvesztett barátját  
 Elkergeti vagy itt megöleti.  
 Ha megteszi, kérése teljesül.  
 Ezt kettejüknek.

EUPHRONIUS Szerencse kísérjen!  
 CAESAR Vezessétek a seregen keresztül.

*Euphronius el*  
*Thyreushoz*



Lássuk, mit tudsz; csábítsd el Kleopátrát  
Antoniustól, ígérd meg nevünkben  
Azt, amit kér, sőt többet is; a nők  
Jósorsukban sem szilárdak: a szükség  
A Vesta-szűzet is megrendíti.  
Fortélyodat szedd elő, Thyreus,  
S amit jutalmul kérsz, törvény nekünk.  
Megyek, Caesar.

THYREUS

CAESAR

S figyelj, Antonius  
A balsorsot hogyan viseli el,  
S mit árul el tartása, és íteld meg,  
Mi telik tőle még.

THYREUS

Meglesz, uram.

*Mind el*

13. SZÍN

*Alexandria. Kleopátra palotája*

KLEOPÁTRA

ENOBARBUS

KLEOPÁTRA

ENOBARBUS

Mit tegyünk, Enobarbus?  
Gondolkodunk és meghalunk.  
S ki a hibás: mi, vagy Antonius?  
Antonius, ki úrrá tette vágyát  
Az értelmén. Ha már te megfutottál  
A csata arcától, egymást ijesztő  
Soraitól – miért is ment utánad?  
Vezéri voltát mért zavarta meg  
Szerelmi viszketése, s épp mikor  
A félvilág dacolt a félvilággal,  
S csak őmiatta? Nagy volt veszteségnek  
S szégyennek is, hogy szökő lobogódat  
Követte s bámuló hajóhadát  
Elhagyta.

KLEOPÁTRA

Hallgass!

*Belép Antonius és Euphronius, a követ*

ANTONIUS

EUPHRONIUS

Ezt üzente?

Ezt.

ANTONIUS     A királynő kegyelmet kap, ha minket  
Elárul?

EUPHRONIUS     Így van.

ANTONIUS     Meg kell tudnia.  
E szürkés fejet a Caesar-kölyöknek  
Küldd el, s ő vágyadat színig telíti  
Országokkal.

KLEOPÁTRA     Ezt a fejet, uram?

ANTONIUS     Mégy vissza: mondd meg, hogy az ifjúság  
Rózsája arcán, s tőle a világ  
Nagyot vár; pénzt, hajókat, légiókat  
A gyáva is megmozgat; egy kölyök  
Szolgálatában győzhetnek éppúgy, mint  
A Caesaréban; kihívom tehát,  
Hogy vesse el pompás külsőségeit,  
S feleljen a bukottnak kardra karddal,  
Csak ő meg én. Jöjj, megírom neki.

*Antoniuss és Euphronius el*

ENOBARBUS     *(félre)* No persze, majd a hadak ura, Caesar  
Győzelmét kockáztatja, és a színre  
Egy vívóval kiáll! Ítéletünk csak  
Szerencsénk része, és a külvilág  
Átváltozását belső lényegünk is  
Megszenvedí. Még álmodni mer arról,  
Hogy Caesar bősége majd szóbaáll  
Az ő ürességével! Hát eszt is  
Leverte Caesar.

*Belép egy szolga*

SZOLGA     Caesartól követ.

KLEOPÁTRA     Csak így, pőrén? Láthatjátok, leányok,  
Az elvirult rózsától fintorog,  
Ki térdelt a bimbó előtt. No, küldd be.

*Szolga el*

ENOBARBUS     *(félre)* Becsületem meg én vitába kezdünk.  
Ha bolondokhoz hű a tisztesség –



A hűségből mi lesz? Merő bolondság.  
De aki bukott nagyurat hiven  
Követni tud, különb, mint az, aki  
Urát legyőzte, s a történelemben  
Ő is helyet kap.

*Belép Thyreus*

KLEOPÁTRA Caesar mit akar?  
THYREUS Csak négyszemközt.  
KLEOPÁTRA Szólhatsz: ez mind barátom.  
THYREUS S nyilván Antonius barátai.  
ENOBARBUS Kell annyi jóbarát neki, uram,  
Mint Caesarnak, vagy nem kellünk mi se.  
Ha urad int, urunk ugrik s barátja  
Lesz rögtön; mi meg, tudod, őt követjük  
És Caesar hívei leszünk.  
THYREUS Vagy úgy.  
Híres királynő, Caesar arra kér,  
Ne helyzetedre gondolj, hanem arra,  
Hogy ő Caesar.  
KLEOPÁTRA Folytasd: királyi szó ez.  
THYREUS Ő tudja, nem szíved, csak rettegésed  
Hajtott Antonius karjába.  
KLEOPÁTRA Ó!  
THYREUS S jó hírneved foltjait szánja, mert  
Tudja, hogy kényszerből tűrted, nem önként.  
KLEOPÁTRA Mert isten ő, tudja, mi az igazság:  
Nem én engedtem, csak meghódítottak.  
ENOBARBUS *(félre)* Antoniust megkérdem, így van-e,  
Uram, süllyed hajód, ideje futnunk,  
Ha így elhagynak, akiket szeretnél.

*El*

THYREUS Megmondhatom-e Caesarnak, amit  
Tőle kívánsz? Részint éppen azért kér,  
Hogy adhasson. Annak örülne, ha  
Szerencsését használnád támaszul,  
S oly jól esnék neki, ha odahagyva

Antoniust, védelmet tőle kérnél,  
A világ gazdájától.

KLEOPÁTRA Nevedet mondd.

THYREUS Thyreus.

KLEOPÁTRA Jó követ, csókoltatom  
Caesar győztes kezét, és koronámat  
Lába elé helyezem térden állva,  
És mindenható ajkáról lesem  
Egyiptom végzetét.

THYREUS Nemes a szándék.

Ha bölcsesség a sorssal vív csatát,  
S csak annyit mer, amennyit el tud érni,  
A véletlen nem rendíti meg akkor.  
Hadd lehelem alázatom jelét  
Kezedre.

KLEOPÁTRA Caesar apja, birodalma  
Meghódításán gondolkodva gyakran  
E méltatlan helyhez szorítva ajkát  
Csókot hullajtott rá!

*Antoniust és Enobarbus visszatér*

ANTONIUS Micsoda kegy!

Mennydörgős Jupiter! Ki ez a fickó?

THYREUS Csak végrehajtja a parancsolásra  
Legméltóbb nagy ember parancsszavát.

ENOBARBUS *(félre)* Várj, megkorbácsolnak!

ANTONIUS Ide veled!

Te héja! Istenek és ördögök!  
Olvad rólam a hatalom! ha nemrég  
„Hé!”-t kiáltottam, királyok rohantak  
Mint pénzre futó kölykök: „Mit kívánsz?”  
Hé, süket vagy? Antonius vagyok még!

*Belépnek szolgák*

Korbácsot neki.

ENOBARBUS *(félre)* A kölyökoroszlán  
Nem oly veszélyes, mintha dögróváson  
A vén oroszlán.



ANTONIUS

Hold és csillagok!

Korbácsot neki! És ha így találánám  
Caesar hús legnagyobb hódolt királyát  
Pimaszkodva e kézzel – mi is ennek  
A neve, mert hisz Kleopátra *volt* csak?  
Korbács neki, míg el nem torzul arca  
S kegyelemért nem vinnyog. No, vigyétek.

THYREUS

Marcus Antonius!

ANTONIUS

Hajtsátok el!

Caesar bohócát megveretve küldöm  
Caesarhoz vissza gúny-követnek.

*Szolgák Thyreusszal el*

Téged már letaroltak énelőttem.  
S római ágyam gyüretlen marad,  
Nem kellett nekem törvényes utód  
Az asszonyok gyöngyétől, ez meg itt  
Rabszolgákkal gyaláz meg.

KLEOPÁTRA

Jó uram –

ANTONIUS

Ingatag voltál mindig –  
De ha bűnünkben megkeményedünk  
– Ó, nyomorúság! – a bölcs istenek  
Szemünk lefognak s ép ítéletünket  
Saját mocsunkba fojtják: hadd imádjuk  
Hibáinkat, s míg vesztünkbe futunk,  
Ők nevetnek.

KLEOPÁTRA

Hát idáig jutottunk?

ANTONIUS

A holt Caesar kihúlt falatja voltál,  
Sőt Pompeius tányérján maradék,  
Nem említve, amit a fáma nem tud,  
A forró, buja órákat: hiszen  
Tán sejtet, de még nem próbáltad eddig,  
Mi a tartózkodás.

KLEOPÁTRA

Mondd, minek ez most?

ANTONIUS

Hogy egy fickó, ki megköszöni, ha  
Borravalót kap, bizalmas lehet  
Játszótársammal, kezeddel, királyi  
Szívek e pecsétjével, zálogával!  
Bár állnék Básán halmán, hogy a szarvas-  
Csordát túlbőgjem! Van rá bős okom,

S csiszoltan tudtul adni annyi, mint  
Akasztófán hóhérnak megköszönni,  
Hogy ügyesen köt fel.

*A szolgák visszatérnek Thyreusszal*

Korbácsadagját

Megkapta-e?

ELSŐ SZOLGA  
ANTONIUS

Bőven, uram.

Üvöltött?

Kegyelmet kért?

ELSŐ SZOLGA  
ANTONIUS

Irgalomért könyörgött.

Ha él apád még, az is bánja meg,  
Hogy nem lány lettél, s megsirasd te is,  
Hogy Caesart kísérted diadalában,  
Hisz ezért kaptál korbácsot; ijesszen  
Lázálmáidban fehér női kéz.  
Kotródj vissza Caesarhoz, mondd neki,  
Hogyan fogadtak; mondd, hogy ingerel,  
Mert gögösen lenéz, s mindig azon  
Nyargal, hogy most mi lettem, ő pedig  
Tudhatja, hogy mi voltam; ingerel,  
S ez könnyű most, mikor jó csillagom  
Letért útjáról s fényét a pokol  
Mélyére szórja. És ha az, amit  
Mondtam és tettem, nem tetszik uradnak,  
Ott van Hipparchus, szabados cselédem,  
Viszonzásul korbácsoltassa meg,  
Kínoztassa kedvére, kösse föl!  
Te meg csíkos hátaddal, takarodj már!

*Thyreus el*

KLEOPÁTRA Végeztél már?

ANTONIUS

Jaj, a mi földi holdunk

Fogyóra áll; ez csak Antonius

Bukását hirdeti.

KLEOPÁTRA

Én várhatok.

ANTONIUS

Hogy hízelegj Caesarnak, enyelegsz

Azzal, aki a korcát megköti.

KLEOPÁTRA

Hát nem ismersz még?



ANTONIUS                                      És hozzám hideg vagy!  
KLEOPÁTRA    Drágám, ha így van, hát kihűlt szívemből  
Fakasszon jégverést az ég, s a forrást  
Mérgezze meg, s az első szem nyakamba  
Hulljon, s olvadva életemet is  
Olvassa szét! Caesarionra csapjon  
A második, míg sorba méhem összes  
Emléke s minden jó egyiptomi  
Döggént hever s a Nilus legye, férge  
Temeti el.

ANTONIUS

Jól van, már nem haragszom.  
Már Alexandriát elérte Caesar:  
Ott dacolok sorsával. Szárazon  
Vitézül áll hadam, s szétszórt hajóim  
Is összegyűltek, tengeri erővé.  
Hol volt merész szívem? Hallod-e, hölgyem?  
Ha még egyszer a harcból visszatérek  
Ajkad csókolni, véresen jövök meg.  
Én meg a kardom történelmet írunk:  
Van még remény.

KLEOPÁTRA Ez az én hős uram.  
ANTONIUS Háromszoros lesz dühöm, szívem, izmom,  
S vadul küzdök: szerencsés napjaimban  
Volt, akinek életét visszaadtam  
Egy tréféért; most ajkamba harapva  
Az éjbe küldöm azt, aki megállít.  
Még egy vidám éjszakát! Ide minden  
Bús tisztemet! Még egyszer teletöltjük  
Serlegeinket, még egyszer az éjfél  
Megcsúfoljuk.

KLEOPÁTRA Ma születésnapom van:  
Azt hittem, árván ülöm meg, de ha  
Antonius megint a régi, én is  
Majd Kleopátra leszek.

ANTONIUS Földérül még!

KLEOPÁTRA Jöjjön uram minden nemes vezére.  
ANTONIUS Ma este bort fakasztok sebeikből,  
Jöjj, királynőm, jöjj, van itt még velő.  
Belém szeret a halál e csatában,  
Mert túlteszek majd dögvészes kaszáján.

ANTONIUS    Ma este bort fakasztok sebeikből,  
Jöjj, királynőm, jöjj, van itt még velő.

Belém szeret a halál e csatában,  
Mert túlteszek majd dögvészes kaszáján.

*Mind el, kivéve Enobarbust*

ENOBARBUS    A villámot kihívja. Aki tombol,  
Rémületében nem tud félni már.  
Ilyenkor támad héját a galamb.  
Vezérünk szíve nő, de agya elfogy:  
Ha bátorság az észt prédául ejti,  
Fölfalja fegyverét. Azon tűnődöm,  
Mi módon hagyjam el.



## NEGYESEDIK FELVONÁS

### I. SZÍN

*Alexandria előtt. Caesar tábora  
Belép Caesar, Agrippa és Maecenas a sereggel. Caesar  
levelet olvas*

CAESAR      Kölyöknek szid, mintha ereje volna  
Egyiptomból kivenni; hírvivőmet  
Megvereti; párviadalt kínál –  
Antonius Caesarnak! Tudja meg  
A vén bitang, hogy van még jobb utam  
A halálhoz, s nevetek, ha kihív.

MAECENAS    Caesar, gondold meg, csak halálra hajsolt  
Nagyság dühöng így. Ne hagyd megpihenni,  
Használd ki őrzöngését: a harag  
Nem tud jól védekezni.

CAESAR      Tisztjeink  
Tudják meg, holnap sok csata után  
A végsőt vívjuk meg: sok katonánk  
Marcus Antoniust szolgálta nemrég:  
Elfoghatjuk. No rajta, adjatok  
A hadnak lakomát: hisz van miből,  
S megérdemlik. Szegény Antonius.

*Mind el*

2. SZÍN

*Alexandria. Kleopátra palotája*  
*Belép Antonius, Kleopátra, Enobarbus, Charmian,*  
*Alexas és mások*

ANTONIUS      Hát nem akar velem megvívni?  
 ENOBARBUS      Nem.  
 ANTONIUS      És miért nem?  
 ENOBARBUS      Mert úgy gondolja, nálad  
                  Húszszor szerencsésebb, s ez annyi, mintha  
                  Húsz vívna eggyel.  
 ANTONIUS      Holnap szárazon  
                  És tengeren csatázom, s vagy megélek,  
                  Vagy húnýó becsületemet a vérben  
                  Megfürdetem, így támasztom fel újra.  
                  S te fogsz-e verekedni?  
 ENOBARBUS      Ez a jelszóm:  
                  „Győzelem vagy halál!”  
 ANTONIUS      Helyes beszéd.  
                  Cselédeimet hívd: ma éjszaka  
                  Nagy lakomát csapunk.

*Belépnek szolgák*

                 No, adj kezet,  
                  Tisztességes voltál – te is – te is –  
                  És te – meg te – mind jól szolgáltatok –  
                  S csupa királlyal együtt.  
 KLEOPÁTRA      *(félre Enobarbusnak)*      Mit jelent ez?  
 ENOBARBUS      *(félre Kleopátrának)*  
                  Különös tréfa, amilyet a bánat  
                  Fakaszt a lélekből.  
 ANTONIUS      Hú vagy te is.  
                  Bár megsokszorozódhatnék, ti meg  
                  Egy Antoniusszá forrnátok, s épp olyan jól  
                  Szolgálálalak titeket, mint ti engem.  
 SZOLGÁK      Isten ments!  
 ANTONIUS      Hát fiúk, szolgálatok még  
                  Ma éjszaka: ne szánjátok kupámból  
                  A bort, s engem tiszteljete meg úgy,  
                  Mint amikor még egész birodalmak  
                  Lesték parancsomat veletek együtt.



KLEOPÁTRA *(félre Enobarbusnak)*

Minek ez?

ENOBARBUS *(félre Kleopátrának)*

Embereit megrikatni.

ANTONIUS Gondozzatok ma még: megeshetik, hogy  
Utolsó ez a szolgálat; talán  
Nem láttok többé, vagy ha láttok is,  
Mint véres árnyat; holnap, úgylehet,  
Más gazdátok lesz. Úgy nézek ma rátok,  
Mint aki búcsúzik. Barátaim,  
Nem küldlek el: a hű szolgálatért  
Halálomig hű gazdátok leszek.  
Szánjatok rám még két órát, ne többet –  
Az Ég fizesse meg!

ENOBARBUS Uram, minek  
Búsítod őket? Sírnak, én számár is  
Hagymát szagoltam tán? Még szégyenünkre  
Asszonnyá változtatsz!

ANTONIUS Ördög vigyen, ha  
Ezt akartam! A könnyetek nyomán  
Fakadjon áldás! Drága cimboráim,  
Nem így gondoltam, nincs ok még a gyászra:  
Vigasztalásra szoltam, hogy a fáklyák  
Gyújtsák föl ezt az éjszakát – fiúk,  
Holnap oda vezetlek majd, ahol  
A győztes élet vár ránk, nem pedig  
Dicső halál. No, menjünk vacsorázni,  
S a gondot borba fojtsuk!

*Mind el*

3. SZÍN

*Alexandria. A palota előtt  
Belép két katona őrsegen*

ELSŐ

KATONA Testvér, jó éjt; nagy nap lesz az a holnap.

MÁSODIK

KATONA Ez dönt majd: így vagy úgy. Isten veled!  
Nem hallasz furcsa dolgokat az utcán?

ELSŐ  
KATONA Semmit. Mi történt?  
MÁSODIK  
KATONA Talán csak szóbeszéd. Jó éjszakát.  
ELSŐ  
KATONA Jó éjt.

*Belép két másik katona*

MÁSODIK  
KATONA Katonák, jól vigyázzatok.  
HARMADIK  
KATONA Ti is. Jó éjt, jó éjszakát.

*Elhelyezkednek a színpad négy sarkában*

NEGYEDIK  
KATONA Itt állunk: csak holnap hajóhadunkat  
Szerencse kísérje, kitart, remélem,  
A szárazföldi is.  
HARMADIK  
KATONA Az jó sereg,  
Csupa merészség.

*Oboák hangja a színpad alól*

ELSŐ KATONA Csitt! Mi szól? Figyeljünk!  
MÁSODIK  
KATONA Zene!  
ELSŐ KATONA Az égből!  
HARMADIK  
KATONA Nem – a föld alól.  
NEGYEDIK  
KATONA Jó jel, ugye?

HARMADIK Dehogy.  
KATONA Csöndet, ha mondom!  
ELSŐ KATONA És mit jelenthet ez?

MÁSODIK  
KATONA Hogy Herkules,



Antonius kedvenc istene már  
Elhagyja őt.  
ELSŐ KATONA Lássuk, a többi őr  
Hallotta-e.

*Egy másik őrhely felé mennek*

MÁSODIK  
KATONA Mi az, fiúk?  
MIND (egyszerre) Mi az?  
Halljátok-e?  
ELSŐ KATONA Hát nem csodálatos?  
HARMADIK  
KATONA Halljátok-e, fiúk? Halljátok-e?  
ELSŐ KATONA Gyerünk a hang után, lássuk hogyan  
Szűnik meg.  
MIND Jó, gyerünk. Csodálatos.

4. SZÍN

*Alexandria. Szoba a palotában  
Belépnek Antonius, Kleopátra, Charmian és más  
kísérők*

ANTONIUS A vértemet! Eros!  
KLEOPÁTRA Aludj kicsit.  
ANTONIUS Nem, kiscsibém! Eros, a vértemet!

*Belép Eros a fegyverzettel*

Add rám a vértemet. Eros fiam,  
Ha nem nekünk kedvez ma a szerencse,  
Csak azért, mert vele is szembeszálltunk.  
KLEOPÁTRA Segítek. Ez minek?  
ANTONIUS Ne! Hagyd csak! Inkább  
A szívemet vértezd. Ne így – csak ezt, ezt.  
KLEOPÁTRA Csak csitt, mégis segítek. Így, no.  
ANTONIUS Jól van.  
De most már győzünk. Látod-e, fiam?  
Menj, végy pánccelt te is.

EROS	Uram, azonnal.
KLEOPÁTRA	Nem jól csatoltam föl?
ANTONIUS	De nagyszerűen.

Ki ezt megoldja, mielőtt nekünk  
Pihenni tetszik, lát az majd vihart.  
Téblábolysz, Eros – királynőm ügyesebb  
Apród tenálad. Siess. Ó, szerelmem,  
Bár látnál ma harcolni s értenél  
E fölséges iparhoz: végre mestert  
Láthatnál bennem.

*Belép egy felfegyverzett katona*

Jó reggelt! Olyan vagy,  
Mint aki háborúban járatos.  
Szívbeli munkához korán kelünk  
S gyönyörrel kezdünk hozzá.

KATONA Uram, ezren  
Ilyen korán, vassal kivert ruhában  
A parton várnak rád.

*Csatakiáltás, trombitaszó*  
*Belépnek tiszték és katonák*

KAPITÁNY Szép napunk lesz. Jó reggelt a vezérnek!  
MIND Jó reggelt!  
ANTONIUS Meg is fűjták derekasan!  
E reggel, akárcsak az ifjú lélek,  
Ha nagyot akar: korán kiviláglik.  
Így, így – ezt add – ide – no, jól van, úrnőm,

## Megcsókolja

Egy harcos csókja ez. Nem illik és  
Szégyenletes volna közemberek  
Módján búcsúznom. Nem, így hagylak el most,  
Acélba öltözötten. Ha csatát  
Akartok – csak utánam! Ég veled!

*Antonius, Eros, tiszték és katonák el*



CHARMIAN Kérlek, vonulj szobádba.  
 KLEOPÁTRA Jó, kísérj.  
 Vitézül indul. Bár e nagy csatáért  
 Csak ő meg Caesar vívna egyedül!  
 Akkor Antonius – de így... Gyerünk.

*Mind el*

5. SZÍN

*Alexandria. Antonius tábora*  
*Trombitaszó. Belép Antonius és Eros, szembe velük*  
*egy katona*

KATONA Adják az istenek, hogy ez a nap  
 Antoniusnak boldog nap legyen.  
 ANTONIUS Mért nem hallgattam rád és sebeidre,  
 Hogy szárazon csatázzam.  
 KATONA Akkor a  
 Hűtlen királyok s az a katonád,  
 Aki ma reggel hagyott el, az is még  
 Nyomodban volna.  
 ANTONIUS Ki ment el?  
 KATONA Ki más?  
 Meghitt barátod: hívd csak Enobarbust,  
 Nem felel; vagy csak Caesar táborából,  
 Hogy „Nem veled vagyok!”  
 ANTONIUS Mit mondasz?  
 KATONA Uram,  
 Caesarnál van.  
 EROS De nem vitte magával  
 Kincsesládáit.  
 ANTONIUS Elment?  
 KATONA Bizony el.  
 ANTONIUS Eros, a kincset küldd utána. Semmit  
 Ne tarts itt. Írj neki – aláírom –  
 Nyájas búcsút – kívánom, ne legyen  
 Többé oka urat cserélni. Sorsom  
 A becsületes embereket is  
 Megrontotta. No, menj. Hogy Enobarbus!

*Mind el*

*Alexandria. Caesar tábora*  
*Harsonák. Belép Caesar, Agrippa, Enobarbus*  
*és mások*

CAESAR      Kezdd a csatát, Agrippa. Add hirül,  
 Hogy Antonius élve kell nekem.  
 AGRIPPA      Megyek, Caesar.  
 CAESAR      Az általános béke már közel van:  
 Csak győzzek most, s kihajt az olajág a  
 Világ három sarkán.

*Belép egy hírnök*

HÍRNÖK                                  Antonius  
 Csatába szállt.  
 CAESAR                                  Menj, mondd, Agrippa küldje  
 Előre az átpártolt katonákat:  
 Így majd Antonius szinte magára  
 Ontja dühét.

*Mind el, kivéve Enobarbust*

ENOBARBUS      Alexas átpártolt, hogy Judeába  
 Küldte Antonius, ott Nagy Heródest  
 Rávette, hogy Caesarhoz álljon át:  
 E szolgálatért Caesar felkötötte.  
 Canidius s a többi áruló  
 Ranghoz jutott csak, semmi becsülethez.  
 Gaztettem úgy belém mar; soha többé  
 Örülni nem tudok már.

*Belép Caesar egy katonája*

KATONA                                  Enobarbus,  
 A kincsedet Antonius utánad  
 Küldte, s tetézve: őrhelyemre jött  
 Futárja, s most sátradról rakja le  
 Az öszvérekről.  
 ENOBARBUS                                  Jó – tiéd lehet.



KATONA    Enobarbus, nem tréfa ez.  
Nem hazudok, s te védelmet adj inkább  
A futárnak. Magam tenném, de rajtam  
A sor: örködnöm kell. – A te vezéred  
Jupiter ma is.

*El*

ENOBARBUS    Nincs e földön más gazember, csak én –  
S ki tudná, ha nem én? Antonius,  
Jóság bányája te, mivel fizetnéd  
Hűségemet, ha már gazságomat  
Arannyal koronázod? Szívemet  
Vad bánat töri meg, s ha nem vadabb  
Eszköz – de tán a bánat is elég.  
Harcoljak ellened? Azt nem: akad még  
Egy árok, jó mocskos, hogy életem  
E végéhez méltó legyen halálom.

*El*

7. SZÍN

*Csatamező a két tábor között  
Csatazaj. Trombiták, dobok. Belép Agrippa és kísérete*

AGRIPPA    Csak vissza, túl messzire kifutottunk:  
Caesar maga is harcol, s erejük  
Nagyobb, mint vártuk.

*Mind el*

*Csatazaj. Belép Antonius és a sebesült Scarus*

SCARUS    Ó, hős vezérem, most aztán csatáztunk!  
Ha rögtön így kezdjük, pólyált kobakkal  
Futnak haza!

ANTONIUS    Te meg vérzel erősen.

SCARUS    Nagy T betű volt a sebem először,  
Most mint a nagy H.

*Távolról hátrálót fújnak*

ANTONIUS Már visszavonulnak.

SCARUS Hajtsuk őket budi-lyukakba! Rajtam  
Van hely akár hat kardvágásra is.

*Belép Eros*

EROS Szép nap volt ez, szép győzelmet ígér.

SCARUS No, firkáljuk tele a hátukat,  
Mert a futó nyulakat jó mulatság  
Megszorongatni.

ANTONIUS Meghálálom egyszer  
Jó vigaszodat s vitézségedet.  
Gyerünk hát.

SCARUS Én utánad sántikálok.

*Mind el*

8. SZÍN

*Alexandria falai alatt*

*Csatazaj. Antonius felvonul Scarusszal és másokkal*

ANTONIUS A táboráig üztük: egy követ  
Királynőnkkel tudassa tetteinket:  
Megmaradt vérüket holnap korán  
Kiontjuk. Köszönöm mindnyájatoknak!  
Kezetek merész, s nem úgy vívtatok,  
Mint aki szolgál egy ügyet, de mintha  
Saját ügyetek volna: csupa Hektor.  
Menjetek nőt ölelni, jóbarátot,  
Mit tettetek, mondjátok el nekik,  
S örömkönny mossza, csók gyógyítsa meg  
A dicső sebeket.

*Scarushoz*

No, adj kezet.



*Belép Kleopátra és kísérete*

E tündér köszönete boldogítson  
Tetteidért. Világ napfénye te,  
Fond ércnyakamba karodat, s szökellj,  
Ékesen mindenestül, az erős  
Páncélon át szívembe, s dobogását  
Nyargald meg diadallal.

KLEOPÁTRA Hős uram!

Hát mosolyogva jössz meg a világ  
Nagy csapdájából?

ANTONIUS Ó, én csalóányom,

Ágyba kergettük őket. És ha barna  
Hajunk ezüstös már, van még agyunk  
Táplálni idegünket s állni versenyt  
Az ifjúsággal. Nézd csak ezt az embert,  
S ne sajnáld ajkától kezéd kegyét:  
Csókold meg, harcos. Ma mintha egy isten  
Bújt volna ebbe, embert irtani.

KLEOPÁTRA Vitéz, aranypáncélt kapsz – egy királyét.

ANTONIUS És ha gyémántos volna, mint a szent  
Phoebus-szekér – megérdemli. Kezet hát!  
Vonuljunk vígan Alexandriába,  
Összeszabdaltan pajzsunk is, magunk is.  
Ha palotánkba e sereg beférne,  
Mennénk mindnyájan együtt vacsorázni,  
S innánk a holnapi nap végzetére,  
A nagyszerű veszélyre. Trombiták!  
Harsogjatok a városon keresztül,  
Vegyüljete el a pergő dobokkal,  
Hogy föld remegjen, ég is visszazengjen.  
Jöttünket úgy köszöntse.

*Mind el*

*Caesar tábora  
Őrtálló katonák*

ELSŐ KATONA Ha föl nem váltanak hamarosan,  
Az őrség tisztjéhez kell visszatérnünk;  
Holdas az éj, s azt mondják, csatarendbe  
Állunk hajnali kettőkor.

MÁSODIK KATONA Nehéz nap

Volt ez nekünk.

*Belép Enobarbus*

ENOBARBUS Éjfél, te légy tanúm –

HARMADIK KATONA Ki ez?

MÁSODIK KATONA Ne mozdulj, hallgassuk ki, mit mond.

ENOBARBUS És légy tanúm, te áldott hold, ha majd  
Megátkozzák az árulók nevét:  
A szegény Enobarbus, nézd, előtted  
Mégbanja már, amit tett.

ELSŐ KATONA Enobarbus!

HARMADIK KATONA Csitt! Hallgassuk tovább.

ENOBARBUS Ó, mélakórság úrasszonya te,  
Küldd rám az éjnek mérges gőzeit,  
Az akaratom ellen lázadó  
Élettől szabadíts meg végre már,  
S bűnöm vad szirtjén törjön össze szívem;  
S mert kintől száraz, majd porrá törik,  
És vele minden aljas gondolat.  
Antonius, a te nagylelkűséged  
Erősebb árulásomnál – bocsáss meg,  
Csak te bocsáss meg, s nem bánom, ha bárki  
Hűtlen szolgának tart és szökevénynek:  
Ó, Antonius!



*Meghal*

MÁSODIK  
KATONA Szólítsuk meg őt.  
ELSŐ KATONA Nem – hallgassuk ki, mert amit beszélt,  
Tán Caesart érdekli.  
HARMADIK  
KATONA No jó – de alszik.  
ELSŐ KATONA Inkább csak ájult – ilyen rossz imát  
Ki mond alvás előtt?  
MÁSODIK  
KATONA Menjünk oda.  
HARMADIK  
KATONA Ébredj, uram, szólj már.  
MÁSODIK  
KATONA Hallod, uram?  
ELSŐ KATONA Elérte a halál keze.

*Távoli dobszó*

De csitt!  
Ünnepi dobszó: ébresztő. Vigyük  
Az őrségre, mert híres ember ez.  
Óránk lejárt.  
HARMADIK  
KATONA Nohát, gyerünk: lehet, hogy még feléled.

*Mindnyájan el a holttesttel*

10. SZÍN

*A két tábor között  
Antonius és Scarus belépnek csapataik élén*

ANTONIUS Ma tengeren készülnek ütközetre:  
A szárazon nem tetszettünk nekik.  
SCARUS Itt is, meg ott is készülnek.  
ANTONIUS Ha tűzben,

Ha levegőben, mi ott is csatázunk.  
Gyalogságunk velem marad a város  
Mellett, a dombokon – hajóhadunk már  
Kapott parancsot, s kifutott a vízre.  
Állásukat, mozdulataikat  
Onnan belátom.

*Mind el*

11. SZÍN

*Másik hely a két tábor között  
Belép Caesar a seregével*

CAESAR Ha nem támad, nem mozdulunk mi sem  
A szárazon, s én azt hiszem, hogy így lesz,  
Mert serege javát tengerre küldte.  
A völgyben foglaljunk előnyös állást.

*Mind el*

12. SZÍN

*Másik hely a két tábor között  
Belép Antonius és Scarus*

ANTONIUS Még nem harcolnak: onnan a fenyőtől  
Mindent belátok, s közlöm majd veled,  
Ha történik valami.

*El*

SCARUS

Kleopátra

Vitorláiba fecskék raja fészkel:  
Az augurok hallgatnak komoran,  
Mert szólni sem mernek. Antonius  
Hol csüggedt, hol merész, s mint lázrohamban,  
Tépett sorsa biztatja – majd ijeszti –  
Már ahogy fordul.



*Antonius visszatér*

ANTONIUS

Minden elveszett,

Elárult ez az egyiptomi szajha:  
Flottám megadta magát – ott a vízen  
Sapkájukat dobálják, együtt isznak,  
Mint régi cimborák. Te, te eladtál,  
Te háromszoros ringyó, egy újoncnak!  
Szívem nem harcol már, csak ellened.  
Fussatok mind! Én mást sem akarok, csak  
E varázslónőn bosszút állni. Menj hát!

*Scarus el*

Ó, nap, nem látlak kelni soha többé!  
Antonius búcsúzik Fortunától:  
Itt fognak kezét. Hát ide jutottunk?  
A lábamnál hunyázkodó szívek  
Minden vágyát betöltöttem, de most  
Olvadva árasztják szirupjukat  
A kivirult Caesarra; s én, a nemrég  
Felmagasló fenyő, lehántva állok.  
Ó, elárult Egyiptom álnok lelke!  
Rontó varázs, egy-egy szemráncolással  
Hadamat elküldte, majd visszahívta,  
Melle volt koronám, s ő mindenemből  
Kifosztott – nem hiába, hogy cigány.  
Hé, Eros!

*Belép Kleopátra*

Te vagy? Menj innen, boszorkány!

KLEOPÁTRA

Az én uram mért dühöng kedvesére?

ANTONIUS

Tűnj el, mert megkapod a magadét,  
S Caesar triumfusát megrövidítem.  
Hadd mutogasson a plebejusoknak,  
Kövesd a szekerét, mint szégyene  
Egész nemednek, csodaszörnyeteg  
A bamba ujjongóknak, arcodat  
A tűrő Octavia szántsa fel  
Éles, mohó körmével.

*Kleopátra el*

Jó, hogy elmégy –  
Ha jó, hogy élsz; de jobb lett volna, ha  
Végez veled dühöm; így egy halál  
Elébevágna sok halálnak. Eros!  
A Nessus inge éget. Ősapám,  
Ó, Herkules, taníts meg a dühödre:  
Hadd dobjam a hold szarvára Lichast,  
És nehéz bunkót lendítő kezem  
Saját nemes életemet kioltja.  
Haljon meg a boszorkány! Eladott  
A római kamasznak: ez a vesztem.  
S ezért hal meg. Hé, Eros!

*El*

13. SZÍN

*Alexandria. Kleopátra palotája*  
*Belép Kleopátra, Charmian, Iras és Mardian*

KLEOPÁTRA Segítség, lányok! Nem tájtézkiz így  
A pajzsáért Telamon, sem a vadkan  
Thesszáliában.

CHARMIAN Kriptádba megyünk!  
És meghaltál – azt üzend neki onnan.  
Lélek és test búcsúja, az se fáj úgy,  
Mint a tűnő nagyság.

KLEOPÁTRA Igaz, a kriptá!  
Menj, Mardian, mondd, végeztem magammal,  
S „Antonius” volt utolsó szavam.  
De gyászosan mondd. S hozd nekem hírül,  
Mit szólt halálomhoz. Kriptába hát!

*Mind el*



*Ugyanott. Másik terem*  
*Belép Antonius és Eros*

ANTONIUS Nézz rám – mondd, látsz-e még?  
 EROS Látlak, nagyúr.  
 ANTONIUS Láthatunk néha sárkányforma felhőt,  
 Van pára, mint a medve, az oroszlán,  
 Soktornyú fellegvár, vad sziklabérc,  
 Csipkés orom, kék hegyfok, rajta fák,  
 S a világba leinteget, szemünket  
 A léggel csalja: a fekete alkony  
 Látványossága ez.  
 EROS Igen, uram.  
 ANTONIUS Most paripa, s rá egy szemvillanásra  
 A köd letörli s elsimítja, mint  
 Víz a vízben.  
 EROS Megesik, uram.  
 ANTONIUS Látod, Eros fiam, vezéred is  
 Ilyen ködkép: most még Antonius,  
 De nem tarthatja meg e külszínét.  
 Egyiptomért csatáztam, s a királynő  
 – Azt hittem, szívünk egymásé, s a szíve,  
 Míg enyém volt, millió, most elveszett  
 Szívet hozzám csatolt – lásd, csalt a kártyán,  
 Caesarnak csalt, és dicsőségemet  
 Az ellenség lapjával elütötte.  
 Kedves Eros, ne sírj, egy megmaradt még:  
 Végezhetünk magunkkal.

*Belép Mardian*

Gonosz úrnőd  
 Ellopta kardomat!  
 MARDIAN Antonius!  
 Királynőm téged szeretett, s a sorsa  
 Egy a tiédde.  
 ANTONIUS Kotródj, rongy herélt!  
 Úrnőd elárult: meg kell halnia.  
 MARDIAN Az ember nem adós, csak egy halállal,

És azt leróttá ő: amit kívántál,  
Kezedbe adta. Végső szava ez volt:  
„Antonius! Te nagy Antonius!”  
Aztán egy hörgő sóhaj megfelezte  
Antonius nevét a szíve s ajka  
Között – s úrnőm meghalt, s neved magába  
Temette.

ANTONIUS                      Hát meghalt?

MARDIAN                      Meghalt.

ANTONIUS                      Eros,

Oldd meg páncéloamat; e hosszú nap  
Munkája véget ért: aludni kell.

*Mardianhoz*

Hogy ép bőrrel mehetsz, busás fizetség.

*Mardian el*

No, tépd le már. Ajax hétrétű vértje  
Sem védi szívemet ilyen ütéstől.  
Szakadj ki, bordám! Szív, légy most erősebb  
A burkodnál: vesd szét gyarló tanyádat!  
Siess, Eros! Harcos már nem vagyok:  
Horpadt, dicsőn viselt érc, el veled!

*Eroshoz*

Menj.

*Eros el*

Még utolérlek, Kleopátra, sirva  
Bocsánatért. Nincs másképp. Gyöttrelem  
Minden halasztás; kilobbant a fáklya,  
Feküdj le hát, ne téblábolj tovább,  
Minden erőd magát fojtja meg immár:  
Pecsétet rá, s mindennek vége van.  
Eros! – Megyek, királynőm – várj meg. – Eros!  
Ahol virágon nyugszanak az árnyak,  
Ott járunk kéz a kézben, és a lelkek



Jókedvünket csodálják, s odahagyják  
Értünk Didót és Aeneast. Jöjj, Eros!

*Eros visszatér*

EROS Uram!  
ANTONIUS Mióta Kleopátra meghalt,  
Szégyenben élek, s aljasságomat  
Utálja már az Ég. Megnegyedeltem  
Kardommal a világot, s Neptunus  
Zöld hátán várost rakattam hajókból –  
S egy asszony lelke bátrabb, nemesebb,  
Mert holtával e Caesarnak felel:  
„Magam győztem le önmagamat.” Eros,  
Esküdtél, hogyha sürget majd a vég  
– S ez most van – s elkerülhetetlenül  
Sarkamban lesz a borzalom s a szégyen –  
Parancsomra megölsz – itt az idő,  
Ne félj, Caesarnak ártasz, nem nekem.  
Ne sápadj!

EROS Nem! Az istenekre, nem!  
Hát én tegyem meg, amit elhibáztak  
A parthusok gyilkos dárdái?

ANTONIUS Eros,  
Inkább nagy Róma egyik ablakából  
Néznéd urad, így, karja összefonva,  
Nyaka igában, arcán szégyen ég,  
S szerencsés Caesar diadalszekéren  
Előtte hajtat és gyalázatát  
Mégbélyegzi?

EROS Nem, ne lássam.

ANTONIUS No, jöjj,  
E sebbel meggyógyítasz. Húzd ki hát  
Jó kardodat – forgattad annyiszor,  
Hazád javára.

EROS Ó, uram, kegyelmezz!

ANTONIUS Hát nem megesküdtél, mikor szabaddá  
Tettelek, hogy ezt megteszed, ha kérlek?  
Siess, különben minden eddigi  
Szolgálatod véletlen volt. – No, rajta!

EROS Fordítsd el hát felséges arcodat.  
Imádva nézte az egész világ.  
ANTONIUS Legyen!

*Elfordul Erostól*

EROS Kihúztam kardomat.  
ANTONIUS Siess.  
Tedd, amiért kihúztad.  
EROS Drága gazdám,  
Vezérem, imperátorom, e véres  
Csapás előtt hadd mondjam: isten áldjon.  
ANTONIUS Már el is mondtad, s áldjon téged is.  
EROS Vezérem, isten áldjon! Sújthatok már?  
ANTONIUS Sújts, Eros!  
EROS Ide hát, s nem gyászolom  
Antoniust.

*Kardjába dől*

ANTONIUS Ó, tizszer nemesebb vagy,  
Hős Eros, mint én, s megtanítasz arra,  
Amit helyettem nem tehetsz. Királynőm  
S Eros merész példát adott nekem  
A nemességből; én meg vőlegény  
Leszek halálomban, s mint nászi ágyba,  
Futok felé. Eros, a mestered mint  
Tanítványod hal meg: hogy ezt tegyem,

*Kardjába dől*

Tőled tanultam. Hogy? Nem a halál még?  
Hé, örség! Végezz már velem!

*Belép Dercetas és az örség*

ELSŐ ŐR Mi baj?  
ANTONIUS Kontár tett volt: fejezzétek be ti,  
Amit én kezdtem el.  
MÁSODIK ŐR Lehullt a csillag.  
ELSŐ ŐR És az idő betelt.



MIND Ó, jaj nekünk!  
 ANTONIUS Aki szeret, öljön meg.  
 ELSŐ ŐR Én nem.  
 MÁSODIK ŐR Én sem.  
 HARMADIK ŐR És senki sem.

*Őrök el*

DERCETAS Híveidet haláloz  
 És sorsod is szökésre készíti.  
 E kard s e hír jó ajánlólevél  
 Lesz Caesarnál, ha elviszem neki.

*Belép Diomedes*

DIOMEDES Hol van Antonius?  
 DERCETAS Itt, Diomedes.  
 DIOMEDES Él még? Ember, hát nem felelsz?

*Dercetas el*

ANTONIUS Te vagy,  
 Diomedes? Ránts kardot, hogy megadhasd  
 A kegyelemdöfést.  
 DIOMEDES Uram, nagyúr,  
 Az úrnőm küldött hozzád, Kleopátra.  
 ANTONIUS Mikor küldött?  
 DIOMEDES Épp most.  
 ANTONIUS És hol van úrnőd?  
 DIOMEDES A kriptájában. Baljós félelem  
 Gyötörte, mert amikor látta, hogy  
 Azt gyanítod – és hidd el, nincs alapja –  
 Hogy összejátszott Caesarral, s dühöd  
 Nem csillapodik, azt üzente, meghalt,  
 De a hatástól fél, s velem jelenti  
 Az igazat: meg is jöttem, de félek,  
 Hogy késő már.  
 ANTONIUS Késő, jó Diomedes.  
 Kérlek, szólítsd be az őrseget.  
 DIOMEDES Az imperátor őrsege, hahó!  
 Hé, örök hé! Az uratok hivat!

*Belép négy-öt ór*

ANTONIUS Vigyetek el Kleopátrához engem –  
Végső parancsom ez, barátaim.  
ELSŐ ÓR Ó, jaj nekünk, uram, hogy túl nem éled  
Minden hű szolgádat.  
MIND Ó, végzetes nap!  
ANTONIUS Nem, jó fiúk, ne hízelegjete  
Bánattal a balsorsnak; üdvözljük  
Azt, ami megfenyít: így mi fenyítjük,  
Ha könnyedén viseljük. Vegyetek föl:  
Sokszor vezettelek – most vigyetek ti,  
Barátaim, és mindent köszönök.

*Mind el. Antoniust viszik*

15. SZÍN

*Ugyanott. Kriptá*

*Belép, felül, Kleopátra, szolgálók, Charmian és  
Iras*

KLEOPÁTRA Ó, Charmian, már nem megyek el innen.  
CHARMIAN Úrnőm, vigasztalódj.  
KLEOPÁTRA Nem, soha már:  
Jöhet már minden furcsa szörnyűség,  
De vigasz nem kell; bánatunk arányban  
Álljon okával s akkora legyen,  
Mint ami felidézte.

*Belép, lent, Diomedes*

DIOMEDES Mondd ki! Meghalt?  
A halál megragadta – nem halott még.  
Nézz ki a kriptá másik oldalára:  
Az őrség idehozta.

*Alul Antoniust hozzák az örök*



KLEOPÁTRA Ó, te nap,  
Gyűjtsd fel pályád szféráját! Éjben álljon  
A világ változó partja! Antonius,  
Ó, Antonius! Jaj, segítsetek,  
Barátaim! Húzzuk fel ide.

ANTONIUS Csitt!

Nem Caesar verte le Antoniust:  
Antonius önmagán diadalt ül.

KLEOPÁTRA Jaj, így kell lenni, hogy Antoniust  
Ne más, csak Antonius győzze le!

ANTONIUS Én meghalok, Egyiptom, meghalok,  
Csak várjon a halál, míg sok ezer  
Csókunk után a nyomorult utolsót  
Ajkadra csókolom.

KLEOPÁTRA Nem merem, édes –  
Édes uram, bocsáss meg – nem merem,  
Félek, elfognak: szerencséje teljén  
Caesar diadalmenetét soha  
Ne diszítsem: ha van késnek, kígyónak,  
Fűnek mérge, fullánkja, éle – megment,  
S Octavia illő hitvesi szemmel  
És néma megvetéssel és szelíden  
Nem néz le rám, nem, ezt a tiszteséget  
Nem éri meg. De jöjj, Antonius –  
Emeljük föl, lányok – barátaim,  
Segítsetek!

ANTONIUS Gyorsan, mert meghalok.

KLEOPÁTRA Ez aztán játék! Uram, be nehéz vagy!  
Nehéz szívünk emészti föl erőnket,  
Ezért vagy oly nehéz. Volnék hatalmas,  
Mint Juno – szárnyas Merkur hozna föl  
Jupiter mellé. No, még egy kicsit –  
Mindig bolond a vágy – ó jöjj, no, jöjj –

*Antoniust felemelik Kleopátrához*

A szívemre. Ott halj meg, ahol éltél:  
Életre csókollak – ó, bár tehetném!  
Szétrongyolnám az ajkamat.

MIND Jaj, ó, jaj!

ANTONIUS      Én meghalok, Egyiptom, meghalok.  
Adjatok egy kis bort még – hadd beszéljek.

KLEOPÁTRA      Nem, hadd beszéljek én, és úgy pöröljek,  
Hogy a ledér Fortuna sértve ketté  
Hasítsa kerekét.

ANTONIUS      Egy szót, királynőm:  
Csak Caesarnál keress becsületet  
S biztonságot.

KLEOPÁTRA      E kettő össze nem fér.

ANTONIUS      Figyelj rám, kedvesem: Caesar körül  
Proculeiusban bizz csupán.

KLEOPÁTRA      Kezemben  
S elszántságomban bízom – senkiben  
Caesar körül.

ANTONIUS      E gyászos változást  
Életem végén ne sirasd meg, inkább  
Volt szerencsémre gondolj, úgy derülj föl:  
A világ fejedelme voltam én,  
Nagy és nemes: nem aljasul halok meg,  
Földimnek gyáván nem hajtok fejet –  
Vitézül hullok, legyőztek csatában,  
Egy rómaid a római – a lelkem  
Szökik már, nincs tovább.

KLEOPÁTRA      Te legnagyobb,  
Meghalsz hát? Nem gondolsz rám? Itt maradjak  
E földön, mely disznóól nélkülöd?  
Nézzétek, lányok, a föld koronája

*Antoniuss meghal*

Szétolvad. Uram! A harcok babérja  
Hervad, a harcos zászlaja lehull:  
Most kölykök, csitri lányok annyit érnek,  
Mint férfiak: nincs több rang, semmi sem  
Érdekes már a fürkész hold alatt.

*Elájul*

CHARMIAN      Ó, csillapodj!  
IRAS      Ő is meghalt, az úrnőnk.  
CHARMIAN      Királynőnk!



ÍRAS  
CHARMIAN  
ÍRAS  
CHARMIAN  
KLEOPÁTRA

Úrnő!  
Úrnőm! Asszonyom!  
Ó, császárnő! Ó, királyi Egyiptom!  
Csitt, csitt, Iras!  
Nem, semmi több, csak asszony,  
S éppoly nyomorult szenvedés igaz le,  
Mint a fejlányt, akire a piszkos  
Dolog marad. Ha most jogaromat  
Az irigy istenek arcába vágnám  
S megmondanám, hogy e világ fölért  
Az övékkel, amíg kincsünket innen  
Ki nem lopták! Most semmi az egész,  
Bárgyúság volna most a türelem,  
S a háborgás veszett kutyához illik.  
Hát bűn-e a halál nagytitkú házát  
Betörni, mielőtt belőle ránk tör  
A vad halál? Lányok, mi az? No, bátran!  
Charmian, hogy vagy? Látjátok-e, lányok?  
Lámpánk kilobbant, vége! Föl a fejfel:  
Most eltemetjük, aztán római  
Szokás szerint, megteesszük azt, ami  
Nemes, merész, s a halál büszke lesz,  
Hogy megkap minket. No, gyerünk, gyerünk:  
E nagy lélek lakása már kihűlt,  
S nincs más barátunk, lányok, senki már,  
Csak elszánt akarat és gyors halál.

## I. SZÍN

*Alexandria. Caesar táborá*

*Proculeius és mások*

AR Menj, Dolabella, mondd Anto

El

*Belép Dercetas, Antonius kardjához*

M. J. F. 1980

AR Mi ez? Es ki vagy te, hogy így  
Itt megjelenni?

AS                      Nevem Dercetát

Antoniust szolgáltam, ki a legj



CAESAR      Ha ilyen nagyság törik össze, az  
 Nagyobbat reccsen, megreng a világ,  
 S oroszlánokat vet a városok  
 Utcáiba, a sivatagba meg  
 Polgárokat – Antonius halála  
 Nem csak magánsors: a világ felét  
 Jelenti ez a név.

DERCETAS                      Meghalt, uram,  
 S nem hóhér vagy bérelt kéz ölte meg,  
 De az a kéz, amely becsületét  
 Tettekbe írta, szívéből merített  
 Bátorsággal most az döfött szívébe.  
 Ez itt a kardja: sebétől raboltam.  
 Nézd: az ő nemes vére rajta van még.

CAESAR      Barátaim, búsultok? Ez olyan hír,  
 Hogy királyokból könnyeket fakaszt.

AGRIPPA      Furcsa, hogy a természet kényszerít  
 Siratni azt, amit magunk akartunk.

MAECENAS      Virtusa sem volt kisebb, mint a vétke.

AGRIPPA      Nemesebb lélek nem uralkodott  
 A földön, de ti, istenek, hibákkal  
 Aláztok emberré. Caesar mereng.

MAECENAS      Ha ilyen hatalmas tükörbe néz,  
 Önmagát látja.

CAESAR                      Ó, Antonius!  
 Én hajszoltalak eddig. De kivágjuk  
 A nyavalyát testünkéből – egyikünknek  
 El kellett játszani e naplementét:  
 Szűk volt kettőnknek az egész világ.  
 De mégis hadd sirassam most szívem  
 Vérénel nem hitványabb könnyeimmel,  
 Hogy te, fivérem, versenyző felem  
 És cimborám szándékban, hatalomban,  
 Jó bajtársam csatákban, legelől,  
 Testemnek karja, szív, melytől szívem  
 Eszméi lángra lobbantak – miért is  
 Szakadtak el, békíthetetlenül,  
 Csillagaink? Barátaim –

*Belép egy egyiptomi*

De inkább  
Majd békésebb időkben. A sietség  
Leri erről. Halljuk, mit mond. Ki vagy?  
EGYIPTOMI Most még szegény egyiptomi. Királynőm  
Síroltjába vonult – egyebe sincs már –  
S óhajtja tudni szándékaidat, hogy  
Lelkét az úthoz felkészítse, melyre  
Lépnie kell.

CAESAR Mondd, legyen jó reménnyel:  
Majd nemsokára hallja hírnöküinktől,  
Milyen tisztességgel, jóságosan  
Döntünk róla, mert durván élni Caesar  
Nem képes.

EGYIPTOMI Védjenek az istenek!

*El*

CAESAR Jöjj, Proculeius. Menj és mondd neki,  
Nem szégyenét akarjuk. Úgy vigasztald,  
Ahogy fájdalma megkívánja, mert  
Olyan nagy ő, hogy könnyen megelőz  
Egy tördőfessel, de Rómában, élve,  
Diadalunknak öröklétet adna.  
Menj s hozd hírül sietve, mit felelt  
És hogy van.

PROCULEIUS Caesar, máris indulok.

*El*

CAESAR Gallus, te is mégy.

*Gallus el*

Hol van Dolabella?  
Kísérje ő is. Mégse – valamit  
Rábiztam, tán már kész is. Jöjjetek  
Sátramba, s lássátok, mily nehezen  
Szálltam én hadba, és milyen szelíd  
Volt minden levelem. No, jöjjetek.

*Mind el*



*Alexandria. A sírbolt  
Belép Kleopátra, Charmian és Iras*

KLEOPÁTRA    Jobb életre vezet már szenvedésem.  
                      Caesarnak lenni hitvány semmiség.  
                      Nem ő a Sors, csupán a Sors lakája;  
                      Teszi, amit a Sors akar. Csak az nagy,  
                      Aki olyan tettet visz végbe, mely  
                      Minden tettet bevégez, vakszerencsét  
                      Lebéklyóz, minden változást megállít,  
                      S alszik s már e sarat nem falja többé,  
                      Mely a koldust dajkálja s vele Caesart.

*A sírbolt kapujánál belépnek Proculeius, Gallus és katonák*

PROCULEIUS    Egyiptom úrnőjét köszönti Caesar,  
                      S kéret, gondold meg, van-e olyan illő  
                      Kívánságod, amit ő teljesíthet.

KLEOPÁTRA    Neved?

PROCULEIUS                    Proculeius.

KLEOPÁTRA                    Antonius

Azt mondta, bízzam benned – azt se bánom,  
 Ha csalódom, mert mit is ér nekem  
 A bizalom? Ha urad egy királynőt  
 Akar látni, ki tőle koldul, akkor  
 Mondd meg neki, kisebbet, mint egy ország,  
 Egy felségnek nem illik kérnie.  
 Ha a meghódított Egyiptomot  
 Fiam számára nekem adja, úgy  
 A magaméból annyit ad nekem,  
 Hogy térden köszönöm.

PROCULEIUS                    Légy jó reménnyel,  
 Ne félj, te fejedelmi kézbe estél:  
 Rábízhatod magad az én uramra,  
 Az ő kegye mindenkire kicsordul,  
 Aki szükségét érzi. Hadd jelentsem,  
 Hogy meghódolsz neki, s benne olyan  
 Győztest találsz, ki, ha előtte térdelsz,  
 Kérni segít.

KLEOPÁTRA                      Úgy kérlek, mondd neki,  
Hogy, sorsának jobbágya, ráruházom  
A nagyságot, mit elnyert, s tanulom már  
Az engedelmességet. És szeretnék  
Szemébe nézni.

PROCULEIUS                      Ezt jelentem, úrnőm,  
Vigasztalódj: tudom, balsorsodon  
Szánakozik az, aki oka volt.

GALLUS      Látod, milyen könnyű meglepni őt.

*E szavakra Proculeius és két katonája egy ablaknak  
támasztott létrán felmásznak a sirboltra, bent le-  
szállnak és Kleopátra mögé kerülnek. Néhány kato-  
na letöri a kapu reteszét és kinyitja a kaput. Procu-  
leiushoz és a katonákhoz*

Őrizzétek, míg Caesar ideér.

*El*

IRAS      Királynő!  
CHARMIAN      Ó, Kleopátra! Elfogtak, királynő!  
KLEOPÁTRA      Siess, kezem, siess!

*Tört ránt elő*

PROCULEIUS                      Állj meg, királynő!

*Megragadja és elveszi törét*

Ne fogd magadra – mi nem törbe csaltunk:  
Megszabadítunk.

KLEOPÁTRA                      Hát még a halált se,  
Amely megillet egy beteg kutyát is?

PROCULEIUS      Megsérted uram jószágát, ha most  
Végzel magaddal. Nemes tetteit  
Halálod elrekeszti, s a világ  
Nem látja meg soha.

KLEOPÁTRA                      Hol vagy, halál?  
Jöjj már, siess, ragadj el egy királynőt:  
Sok pólyással és koldussal felér.



PROCULEIUS Nyugodj meg!  
 KLEOPÁTRA Nem eszem, nem iszom inkább,  
 S ha már üres szavakra szorulok,  
 Nem alszom többé: ezt a sárgúnyát  
 Széttépem, bármit tesz Caesar. No, s tudd meg,  
 Nem hódolok uradnak láncrakötve,  
 S meg nem fenyít józan-rideg szemével  
 Az ostoba Octavia. De rám  
 Nem bámul majd az undok, római,  
 Üvöltő csöcselék. Inkább nyugodjam  
 Egyiptomban, egy árok fenekén,  
 Inkább feküdjem a nilusi sárban,  
 S a vízilegyek csípjék szörnyeteggé  
 Meztelen testemet! inkább legyen  
 Bitóm hazám nagy piramisa – ott  
 Lógjak láncomon!

PROCULEIUS Ennyi rettenetre  
 Caesar okot nem adott!

*Belép Dolabella*

DOLABELLA Proculeius,  
 Hogy mit végeztél itt, már tudja Caesar.  
 Érted küldött, s én őrzöm a királynőt.  
 PROCULEIUS Jó – csak szelíd légy hozzá, Dolabella.

*Kleopátrához*

Ne mondjam meg Caesarnak, mit kívánsz?  
 KLEOPÁTRA Mondd neki azt, hogy meghalni szeretnék.

*Proculeius és a katonák el*

DOLABELLA Felséges asszony, hallottál-e rólam?  
 KLEOPÁTRA Nem is tudom.  
 DOLABELLA De bizonyos, hogy ismersz.  
 KLEOPÁTRA Mindegy, mit hallottam, kit ismerek,  
 Nevetsz, ha asszonyok vagy kisleányok  
 Álmuk mesélik – ugye, hogy nevensz?  
 DOLABELLA Nem értek, úrnőm.

KLEOPÁTRA Azt álmodtam én,  
Hogy volt egy hadvezér, Antonius.  
Csak még egy ilyen álmot! Ó, ha még egy  
Férfit, olyat, láthatnék!

DOLABELLA Kérlek, úrnőm –

KLEOPÁTRA Az arca mint az ég, s azon keringett  
A nap, a hold, és megvilágította  
A földet, a kis o betűt.

DOLABELLA Királynőm...

KLEOPÁTRA Az óceánon átlépett a lába.  
Emelt karja világnak címere,  
A hangja mint a szférák dallama –  
A jóbarátnak, de ha kedve támadt  
Világot zúzni, ég zengése volt.  
Nagy szívében sosem volt tél, csak ősz,  
Mely gazdagabb lett minden aratástól;  
Gyönyörein, akár delfineken  
Nyargalt: így elemükből felmagaslott;  
Libériáját hordták fejedelmek,  
Zsebéből birodalmak, szigetek,  
Mint aprópénz, potyogtak.

DOLABELLA Kleopátra!

KLEOPÁTRA Mit gondolsz, volt-e, lesz-e férfi még,  
Mint akiről álmodtam?

DOLABELLA Soha, úrnőm.

KLEOPÁTRA Hazudsz, hazudsz, az istenek előtt.  
De ha van, vagy valaha volt ilyen,  
Túltesz az álmon. Nincs is anyaga  
A természetnek, hogy a képzelettel  
A versenyt állja – de Antoniust,  
Azt kitalálta, s vele győzte le  
A képzelet árnyképeit.

DOLABELLA Királynőm,  
A veszteséged oly nagy, mint te vagy,  
S érzed a súlyát, és ne boldoguljak  
Semmiben, ha fájdalomad nem hasít  
A szívem gyökeréig.

KLEOPÁTRA Köszönöm.

Nem tudod, Caesar mit akar velem?

DOLABELLA Kelletlen mondom, de kell róla tudnod.

KLEOPÁTRA Kérlek, uram –



DOLABELLA Mert bármilyen nemes –  
 KLEOPÁTRA Mégis elhurcol diadalmenetben?  
 DOLABELLA Elhurcol, úrnőm, biztosan tudom.

*Odakint harsonák, kiáltások: „Utat Caesarnak!”  
 Belép Caesar, Gallus, Proculcius, Maecenas, Seleucus,  
 és Caesar kísérete*

CAESAR Hol az egyiptomi királynő?  
 DOLABELLA Az imperátor, asszonyom.

*Kleopátra letérdel*

CAESAR Állj föl, ne térdelj.  
 Kérlek, állj föl, Egyiptom.

KLEOPÁTRA Így akarták  
 Az istenek, s nekem szót kell fogadnom  
 Parancsolómnak.

CAESAR Nem kell így aggódnod:  
 Te, amit elkövettél ellenünk,  
 Húsunkba írtad, de mi úgy tekintjük,  
 Mint merő véletlent.

KLEOPÁTRA Világ ura,  
 Nem tudom úgy forgatni ügyemet,  
 Hogy tisztázzam, s bevallom, bennem is  
 Megvolt sok gyarlóság, mely szégyene  
 A női nemnek.

CAESAR Tudd meg, Kleopátra,  
 Nem emlegetjük, inkább elsimítjuk,  
 S ha terveinkhez alkalmazkodol,  
 Melyek szelídek hozzád, majd előnyt  
 Találsz e változásban – de ha rátérsz  
 Antonius útjára s így szigort  
 Erőltetsz ránk, megfosztod magadat  
 Jó szándékomtól, s gyermekeidet  
 Romlásba döntöd, melytől megkímélném  
 Őket, ha rám bízna magad. Megyek már.

KLEOPÁTRA S bárhol jársz, tiéd az egész világ.  
 S mi függünk, címereid, tróféáid,  
 Ahol parancsolod. Íme, uram.

CAESAR Mindig te adj tanácsot Kleopátra  
Ügyében.

KLEOPÁTRA Itt van pénzem s kincseim  
Pontos jegyzéke hű becslés szerint,  
Néhány apróságot kivéve. Hol van  
Seleucus?

SELEUCUS Itt vagyok, felséges asszony.

KLEOPÁTRA Kincstárnokom – hadd szóljon ő, uram,  
– S fejére szóljon – hogy semmit magamnak  
Nem tettem el. Seleucus, igazat szólj!

SELEUCUS Úrnőm, inkább elzárom ajkamat,  
Semmint olyat szóljak – s fejemre szóljak –  
Ami nem úgy van.

KLEOPÁTRA Hát mit dugtam el?

SELEUCUS Ér annyit, mint az, amit odaadtál.

CAESAR Ne pirulj, Kleopátra, én helyeslem,  
Hogy okos vagy.

KLEOPÁTRA Ó, Caesar, látod-e,  
Hogy fordulnak a fényre? Az enyéim  
Tiéid már, s ha helyzetet cserélnénk,  
Enyémeik lennének a tiedből.  
E hálátlan Seleucus megőrjít:  
Rabszolga te, a bérelt szerelem  
Hívebb tenálad! Elbújsz? Bújj is el!  
De körmeim közt lesz még a szemed,  
Ne félj, ha szárnya volna, akkor is.  
Te rabszolga, te lelketlen bitang,  
Aljas kutya!

CAESAR Kérlek, kedves királynő –

KLEOPÁTRA Ó, Caesar, milyen szégyen mar belém!  
Te oly kegyes vagy s itt meglátogatsz,  
S magas személyed leereszkedik  
Alázatomhoz – és saját cselédem,  
Gyalázatomat az tetézi be  
Irigységével. Mondjuk, drága Caesar,  
Hogy eltettem női csecsebecséket,  
Csip-csup játékot, megszokott barátnők  
Részére, vagy tán drágább holmit is,  
Megnyerni Líviát s Octaviát



g. meni el innen.

nár, Seleucus.

ran elítélnek 162

Kleopátra,

y! Isten veled.

## sérete el

gy ne legyek

 $\dot{m}_s$ 

és nap leszállt,

KLEOPÁTRA No, menj, siess,  
Meghagytam. Kész is lesz már. Hozd hamar.  
CHARMIAN Megyek.

*Dolabella visszajön*  
DOLABELLA Hol a királynő?  
CHARMIAN Itt, uram.

KLEOPÁTRA Dolabella!  
DOLABELLA Ó, királynő, a hűség  
Már vallásom lett, ezért követem  
Parancsodat úgy, mintha eskü kötne,  
És jelentem, hogy Caesar Szírián át  
Készül utazni, s téged fiaiddal  
Három napon belül előre küld.  
Tedd azt, amit jónak látsz. Én pedig  
Teljesítettem, amit te kívántál,  
És amit én ígértem.

KLEOPÁTRA Dolabella –  
Adósod maradok.  
DOLABELLA Én meg a szolgád.  
Isten áldjon: megyek Caesart kísérni.  
KLEOPÁTRA Isten veled. Köszönöm.

*Dolabella el*

Nos, Iras?  
Mint egyiptomi bábut mutogatnak  
Rómában mindkettőnket: koszkötényes,  
Kalapácsos iparosok emelnek  
Multságul majd a magasba minket,  
S rossz ételtől sűrű lehelletük  
Burkol s gözüket nyeljük.

IRAS Isten őrizz!  
KLEOPÁTRA De így lesz, Iras: pimasz lictorok  
Úgy markolnak meg, mint ribancokat,  
Rólunk dalolnak dühös rimelők,  
Fürge komédiások rögtönözve  
Adnak elő egyiptomi tivornyát,  
Látjuk Antoniust berúgva, és egy  
Nyafka ifjú megjátssza Kleopátrát  
A szajha-pózban.

IRAS Ó, nagy istenek!



KLEOPÁTRA Így lesz.  
IRAS De én nem látom meg soha,  
Mert bizonyos, hogy körmöm lesz erősebb,  
Nem a szemem.

KLEOPÁTRA Jól látod, csakis így  
Tesszük bolonddá őket, így kijátsszuk  
Képtelen tervüket.

*Charmian visszatér*

No, Charmian?  
Adjátok rám legszebb ruháimat,  
Ó, asszonyaim, hadd legyek királynő,  
Megyek megint Antonius elé a  
Cydnus vizére. Menj, Iras. S ha megvagy,  
Charmian, ezzel elbocsátlak, és  
Játszhatsz aztán az ítéletnapig.  
Koronámat s mindent!

*Iras el. Kintről zaj*

Mi ez a lárma?

*Belép egy őr*

ŐR Egy paraszt jött, és nem lehet lerázni:  
Fügét hozott Felségednek.  
KLEOPÁTRA Ereszd be.

*Őr el*

Néha silány eszköz nagy tetre képes;  
Ez hozza nekem szabadságomat.  
Döntésem kész, már bennem nem maradt  
Semmi az asszonyból, minden ízemben  
Márvány-szilárd vagyok, s a változó hold  
Nem planétám többé.

*Az őr visszatér egy kosarat hordó paraszttal*

ŐR Itt az az ember.

KLEOPÁTRA Menj, őt meg hagyd itt.

*Őr el*

Elhoztad hát a Nílus bájos férgét,  
Mely kín nélkül tud ölni?

PARASZT El bizony, de én aztán igazán nem szeretném, ha hozzáérnél, mert a csípése halhatatlan: aki belehal, az ritkán gyógyul ki belőle – vagy tán sohasem.

KLEOPÁTRA Tudsz-e valakit, aki belehalt?

PARASZT Nem is egyet; férfiakat is meg asszonyokat is. Az egyikről éppen tegnap hallottam, nincs egy napja sem: nagyon derék asszony volt, csak hát szeretett néha füllenteni, amit pedig asszonynak sohasem szabad, hacsak nem tisztességgel esik. Hogy hogyan halt bele a csípésbe, hol fájt – igazán, csupa jót mondott a féregről, de aki mindent elhisz, amit az asszonyok mondanak, azon félig sem segít, amit az asszonyok csinálnak, de az már bizonyos, hogy ez a féreg furcsa egy féreg.

KLEOPÁTRA Elmehetsz már. – Isten áldjon.

PARASZT Jó mulatást kívánok a féreggel.

*Leteszi a kosarát*

KLEOPÁTRA Isten áldjon.

PARASZT De gondold meg, kérlek; ez a féreg megteszi a magáét.

KLEOPÁTRA Jó, jó – isten áldjon.

PARASZT De tudod, ebben a féregben nem lehet ám megbízni, csak ha okos emberek foglalkoznak vele, mert ebben a féregben aztán semmi jóérzés nincsen.

KLEOPÁTRA Csak te ne törődj azzal – majd mi vigyázunk rá.

PARASZT Akkor jól van. Ne is adj neki semmit; mert a betevő falatot sem érdemli meg.

KLEOPÁTRA Mit gondolsz, én ízlenék neki?

PARASZT Ne hidd, nem vagyok én olyan együgyű, tudom én, hogy magának az ördögnek sem ízlik az asszonyállat. Tudom, isteneknek való falat az



asszony – már ha nem az ördög készítette el. De az már igaz, hogy ezek a fattyú ördögök nagy kárt okoznak az isteneknek az asszonyokban, mert ha az istenek megteremtenek tíz asszonyt, az ördögök megrontanak belőle ötöt.

KLEOPÁTRA No, eredj már – isten áldjon.

PARASZT Megyek, megyek – jó mulatást a féreggel!

*El*

*Iras visszatér paláستtal, koronával stb.*

KLEOPÁTRA Adj rám palástot, koronát fejemre:  
A halhatatlanság az óhajom.  
Nem mártom soha többé ajkamat  
Egyiptom szőlőfürtjének levébe.  
Siess, Iras. Hallom Antonius  
Hívását, látom, fölkel tettemet  
Dicsérni, hallom gúnyolódni Caesar  
Szerencséjén, az istenek dühének  
Előjelén. Megyek már, drága férjem:  
Jogom van már, hogy így szólítsalak!  
Tűz és levegő vagyok, ami bennem  
Egyéb elem, átadom az alanti  
Életnek. Készek vagytok? Hát vegyétek  
Ajkam végső melegét. Édes Iras,  
Jó Charmian, Isten veled örökre!

*Megcsókolja őket. Iras összerogy, meghal*

Már ajkamon az áspis? Hát lehullsz?  
Ha te meg a természet ily szelíden  
Váltok el, akkor a halál se több, mint  
Szeretőnk szorítása: fáj, de mégis  
Kívánjuk. Némán fekszel, így enyészél.  
Azt mondod ezzel, a világ nem ér  
Egy búcsúszót.

CHARMIAN Zápor, zuhogj, hihessem,  
Az istenek zokognak.

KLEOPÁTRA Rámpirít:  
Ő ér előbb fürtös Antoniushoz,  
Ő felel neki, ő kap érte csókot,  
Mennnyországot, mely engem illet. Jöjj már.

*Egy kígyót tesz a mellére*

Halálos féreg, jöjj, éles fogaddal  
Bogozd ki az élet kusza csomóját.  
Szegény, mérges bolond, dühöngj, siess!  
Bár tudnál szólni, hogy leszamaraznád  
A nagy Caesart.

CHARMIAN Ó, Kelet csillaga!  
KLEOPÁTRA Csitt! Nézd, a kisbabám álomba szopja  
Dadáját!

CHARMIAN Szakadj meg, szívem!  
KLEOPÁTRA Oly édes,  
Mint balzsam, lágy, mint levegő, s oly enyhe.  
Ó, Antonius! No, még téged is:

*Karjára kígyót tesz*

Mért is maradjak –

*Meghal*

CHARMIAN E silány világban?  
Isten veled! Most henceghetsz, halál:  
Tiéd az asszony, kinek párja nem volt;  
Csukódjatok be, selymes ablakok:  
Arany Phoebusra nem néz már ilyen  
Királyi szem. Koronád félrecsúszott –  
No, így. Most már mehetek játszani.

*Berohannak az örök*

ELSŐ ŐR Hol a királynő?  
CHARMIAN Halkan, föl ne ébreszd.  
ELSŐ ŐR Caesar küldött. –  
CHARMIAN A követ lassú volt.

*Kígyót tesz magára*

ELSŐ ŐR Ó, jöjj, siess, végezz már. Alig érzem.  
MÁSODIK ŐR Gyertek, hé! Nincs ez jól. Caesart becsapták.  
Ide küldte Dolabellát: hívd be őt.



ELSŐ ŐR      Mi történt, Charmian, jól van ez így?  
CHARMIAN    Jól van így: királynőhöz illik ez,  
                  Ki annyi nagy királytól származott.  
                  Ó, jó vitéz!

*Meghal  
Dolabella visszatér*

DOLABELLA                      Mi ez?  
MÁSODIK ŐR                      Mindenki meghalt.  
DOLABELLA    Caesar, sejtésed nem csalt, s most magad jössz,  
                  Hogy lásd: megtörtént az, amit hiába  
                  Akartál meggátolni.

*Kívül: „Utat Caesarnak!”  
Caesar kíséretével visszatér*

DOLABELLA    Uram, nem csalt a jóslatod: betelt,  
                  Amitől féltél.  
CAESAR                      Bátran a halálba!  
                  Sejtette tervünk, s a maga királyi  
                  Útjára tért. Hogy haltak meg? Sehol  
                  Nem látok vért.  
DOLABELLA                      Ki járt itt legutolszor?  
ELSŐ ŐR                      Fügét hozott egy paraszt – itt van a  
                  Kosár.  
ELSŐ ŐR                      Méreg tehát.

Caesar, előbb  
Még élt e Charmian, itt állt, beszélt,  
Éppen halott úrnője diadémján  
Igazitott, és hirtelen remegve  
Eldőlt.

CAESAR                      Ó, nemes gyöngesség! Ha méreg  
                  Lett volna, meg is dagadt volna már,  
                  De ő, akár az álom – mintha bája  
                  Egy új Antoniust készülne bűvös  
                  Hálóba fogni.

DOLABELLA                      Vércsöpp, itt a mellén!  
                  Kissé meg is dagadt, s a karja éppugy.  
ELSŐ ŐR                      Áspis-nyom ez, s a fügén itt a nyálka,  
                  Amit az áspiskígyó hagy a Nílus  
                  Barlangjaiban.

CAESAR

Igen, bizonyára  
Így halt meg. Elmesélte orvosa,  
Hogy mindig azt kutatta, hogy lehet  
Könnyen meghalni. Fogjátok meg ágyát,  
A szolgálóit vigyétek ki innen.  
Temessük őt Antoniusa mellé:  
Tündöklőbb párt nem takar sír e földön,  
Ilyen nagy esemény lesújtja azt is,  
Aki okozta. Részvét illeti  
Sorsukat, és dicsőség azt, ki rájuk  
E sorsot mérte. Egész seregünk  
A temetésen ott legyen velünk.  
Aztán tovább Rómába! Rád bízom hát,  
Dolabella, e gyászünnepi pompát.

*Mind el*





*Shakespeare*

A VELENCEI KALMÁR



1875

1875

## SZEMÉLYEK

A VELENCEI DÓZSE

MAROKKÓ HERCEGE }

ARAGÓNIA HERCEGE }

PORTIA kérői

ANTONIO, velencei kalmár

BASSANIO, barátja

GRATIANO }

SALANIO }

SALARINO }

ANTONIO és BASSANIO barátai

LORENZO, JESSICA szerelmese

SHYLOCK, gazdag zsidó

TUBAL, zsidó, SHYLOCK barátja

LANZELGO GÖBBÖ, bohóc, SHYLOCK szolgája

ÖREG GÖBBÖ, LANZELGO apja

SALERIO, hírnök

LEONARDO, BASSANIO szolgája

BALTHASAR }

STEPHANO }

PORTIA szolgái

PORTIA, gazdag hölgy

NERISSA, komornája

JESSICA, SHYLOCK leánya

Velencei főurak, törvényszéki hivatalnokok, egy őr, Portia szolgái és más kísérők

*Szín : Részben Velence, részben Belmont, Portia lakhelye a szárazföldön*





## ELSŐ FELVONÁS

1. SZÍN

*Velence, utca*

*Antonio, Salarino és Salanio jön*

ANTONIO    Nem is tudom, mért vagyok szomorú –  
Unom már ezt és unjátok ti is,  
De hogy fogott el, hogy estem belé,  
Milyen anyagból van, miből eredt,  
Nem sejthetem.

S e szomorúság már úgy megzavart,  
Hogy végül alig ismerek magamra.

SALARINO    Az óceánon hányódik a lelked,  
Ott, hol gályáid büszke vásznaikkal,  
Mint urak s nagypolgárok a vizen,  
Vagy mint a tenger színjátékai,  
S elnéznek a kis szatócsok fölött,  
Kik udvarolva bókolnak nekik,  
És lengő szárnyaikkal elsuhanak.

SALANIO    Uram, ha én kockáztatnék meg ennyit,  
Érzelseimnek jobbik része szállna  
Reményeim nyomában. A füvet  
Figyelném mindig: merről fúj a szél,  
Térképen néznék zátonyt, kikötőt,  
S minden, ami vállalkozásomat  
Fenyegetné, elbúsítana engem.

SALARINO    Hidegrázást hozna levest hűtő  
Lehelletem, ha az jutna eszembe,



Mit művelhet a tengeren a szél,  
S a homokóra futását ha látnám,  
Homokzátonyt látnék magam előtt  
És ráfutó András nevű hajómat,  
Amint bordái alatt árboza  
Sirját ölelné. Ha templomba mennék,  
És látnám a szent kőépületet,  
A sziklákra ne gondolnék azonnal,  
Amint hajóm oldalait betörve  
Habokba szórják minden fűszerét,  
S a dörgő vizeket ruházza selymem,  
Szóval ami vagyont ért még e percben:  
Semmit sem ér? S ha már a gondolat  
Elrettent, hogyne rettentene el, ha  
Azt gondolom, hogy bekövetkezik.  
Ne szóljatok: tudom, Antonio  
Szomorú, mert az árúira gondol.

ANTONIO Higgyétek el, hogy nem: szerencse, hogy  
Szerencsémeket nem egy hajóra bíztam,  
Sem egy helyre, s nem egész vagyonom  
Függ az idei év kockázatától.  
Nem üzleteim tesznek szomorúvá.

SALARINO Akkor szerelmes vagy?

ANTONIO Pfuj, pfuj! Ugyan!

SALARINO Szerelmes sem? Akkor hát szomorú vagy,  
Mert nem vagy víg: és éppoly könnyű lenne,  
Hogy táncolj, vidám légy s neved, mivel  
Nem vagy bús. Janus két arcára mondom,  
A természet furcsa fickókat alkot:  
Van, aki folyton hunyorít szemével,  
S mint papagáj, nevet, ha duda szól,  
Másnak meg olyan ecetarca van,  
Hogy akkor sem villantaná fogát,  
Ha Nestor mondaná, hogy jó a tréfa.

*Bassanio, Lorenzo és Gratiano jön*

SALARINO Itt jön Bassanio, legnemesebb  
Rokonod és Lorenzo s Gratiano.  
Isten veled: jobb társaságra bízunk.

SALARINO Maradtam volna, míg fel nem vidítlak,  
Ha nem előznek meg drágább barátok.  
ANTONIO Igazán drágák vagytok a szememben.  
Azt hiszem, ügyeitek hívnak el,  
S örültök, hogy indulni alkalom van.  
SALARINO Jó napot, jó urak.  
BASSANIO Mikor mulatunk együtt, jó urak?  
Ritkán jöttök: kell-e, hogy így legyen?  
SALARINO Hamar tisztelgünk nálatok, remélem.

*Salarino és Salanio el*

LORENZO Uram, Antoniót már megtaláltad,  
Mi is búcsúzunk hát, de ne felejtse el,  
Kérlek, hogy hol találkozunk ebédre.  
BASSANIO Nem késem el.  
GRATIANO Nincs jó színed, Signor Antonio.  
Te túl sokat törődöl a világgal  
És ennyi gonddal túl drágán veszed meg.  
Hidd el nekem, megváltoztál csodásan.  
ANTONIO A világ nekem nem több, mint világ,  
Színpad, melyen eljátsszuk szerepünket,  
S én búsat játszom.  
GRATIANO Én meg a bolondot,  
És röhögéstől nőnek ráncaim,  
S inkább hevítse májamat a bor,  
Mint hűtse szívemet sanyarú sóhaj.  
Akinek vére még meleg, csak üljön,  
Mint siremléken márvány nagypapája?  
Aludjon ébren s essen sárgaságba  
A bűtől? Hallgass rám, Antonio –  
Szeretlek s szeretetből mondom ezt:  
Vannak olyan emberek, kiknek arcán  
Hínár húzódik, mint állóvízen,  
S szándékos hallgatásba burkolóznak,  
Hogy súlyos, mély, bölcs szellemek hírét  
Nyerjék el, s mindig ezt hirdeti arcuk:  
„Én Sir Orákulum vagyok, s ha szóra  
Nyitom ki szám, ne zümmögjön a légy sem!”  
Ó, Antonióm, az ilyet azért  
Tartják bölcsnek, mert soha sem beszél.



Ha megszólalna, gyehenna tüzére  
 Juttatná azt, ki szava hallatán  
 Felebarátját bolondnak nevezné.  
 Erről majd mást is elmondok neked:  
 De ne horgászd e bolond látszatot  
 Eféle melankólikus horoggal.  
 Lorenzo, jöjj. Addig Isten veled:  
 Ebéd után majd tovább prédikálok.

LORENZO Igen, ebédig Isten veletek.  
 Magam is ilyen néma bölcs vagyok,  
 Mert Gratiano nem enged beszélni.

GRATIANO Igaz, ha két évig velem maradsz,  
 Saját nyelved hangzását elfelejted.

ANTONIO S én kedvetekért fecsegő leszek.

GRATIANO Jó is lesz, mert a hallgatásnak semmi haszna,  
 Kivéve, ha a nyelv füstölt s a szűz ha mafla.

*Gratiano és Lorenzo el*

ANTONIO Van ennek valami értelme?

BASSANIO Gratiano végtelen mennyiségű semmit beszél  
 össze, többet, mint bárki Velencében. Az ő gon-  
 dolatai olyanok, mint két szem búza két véka kor-  
 pa közé rejtve: egész nap keresheted, és ha megta-  
 láltad, kiderül, hogy nem érte meg a fáradságot.

ANTONIO Most mondd meg már nekem, ki az a hölgy,  
 Kihez titkos zárandoklást fogadtál.  
 Igérted, hogy ma elmondod nekem.

BASSANIO Előtted nem titok, Antonio,  
 Hogy gazdagságom mennyire apadt,  
 Mert egy ideig fényűzőbben éltem,  
 Mint bírta volna gyöngé készletem.  
 Nem is panaszlom, hogy az aranyélet  
 Most véget ér, de legfőbb gondom az,  
 Hogyan másszam ki adósságaimból,  
 Melyekbe tékozlásom belerántott.  
 Antonio, legtöbbször teneked  
 Tartozom pénzben s szeretetben is.  
 Tudom, szeretsz, s elmondhatom neked,  
 Mit terveztem, és hogyan akarok  
 Megszabadulni tartozásaimtól.

ANTONIO Add tudtomra, kérlek, Bassanio,  
S ha szándékod, akárcsak jómagad,  
A tisztesség szemét kibírja még,  
Vedd biztosra, hogy erszényem s személyem  
Korlátlanul szolgálatodra áll.

BASSANIO Ha iskolás koromban egy nyilat  
Elvesztettem, hát még egyet kilőttem  
Épp olyan ívben, és jobban figyeltem,  
S mindkettőt kockáztatva, mind a kettőt  
Megleltem. Ezt a gyerekkori példát  
Hoztam fel – olyan ártatlan a tervem.  
Sokat adtál kölcsön, s mint vad kölyök,  
Elvesztettem mindet, de ha akarsz még  
Másik nyilat kilőni ugyanarra,  
Amerre az elsőt, nem kétkedem, hogy  
Mindkettőt meglelem vagy legalább  
A másodikat meghozom neked  
S az elsőért leszek hálás adósod.

ANTONIO Ismersz jól, és csak idődet pazarlod,  
Ha szertartást üzöl szeretetemnek.  
S nagyobb sértés, ha kétségbe vonod,  
Hogy elmegyek a legvégső határig,  
Mint ha egész vagyonom elveszíted.  
Mondd meg nekem, hogy mit tegyek, amit  
Tudomásoddal meg is tehetek,  
És sietek megtenni: hát beszélj.

BASSANIO Van Belmontban egy gazdag úrihölgy,  
És szép, és ami szebb, mint ez a szó:  
Csodálatos erényű; a szeméből  
Kaptam régebben szótlán biztatást.  
A neve Portia, és ér is annyit,  
Mint Cato lánya, Brutus Portiája.  
Értéke nem is titok a világon,  
Mert minden partról fúj felé a négy szél  
Híres kérőket, s aranyos haja  
Mint aranygyapjú csüng a homlokán  
És Belmontból colchisi partokat  
Varázsol és sok Jasont vonz magához.  
Ó, Antonióm, hogyha lenne módom  
A versengést folytatni Portiáért,  
Lelkem olyan sikert jósol nekem,  
Hogy kétségkívül én leszek szerencsés.



ANTONIO Tudod, hogy mindenem a tengeren van,  
 És nincs pénzem, sem árúm, amiből  
 Késpénzt szerezzek. Menj hát és kutasd ki,  
 Velencében mit ér a hitelem,  
 Melyet végsőkéig kimerítenék, hogy  
 Belmontba küldjelek szép Portiához.  
 Menj rögtön, s kérdezősködj pénz után.  
 Indulok én is. Nem kételkedem,  
 Hogy Velencében van még hitelem.

*Mindketten el*

2. SZÍN

*Belmont. Szoba Portia házában  
 Portia és Nerissa jön*

PORTIA Szavamra, Nerissám, az én kis testem belefáradt  
 ebbe a nagy világba.  
 NERISSA Belefáradna, édes asszonyom, ha a nyomorúság  
 éppen olyan bőségben árasztana el, mint a jósze-  
 rencse. És mégis, úgy látom, éppen olyan nyomo-  
 rultak azok, akik a túl soktól csömörödnek meg,  
 mint akik a semmitől nélkülöznek. Középen lenni  
 tehát egyáltalában nem közepes szerencse. A fölös-  
 leggel hamarabb lehet fehér haját nyerni, de az  
 elegendővel tovább lehet élni.  
 PORTIA Jó elvek és jól adod elő őket.  
 NERISSA Jobbak lennének, ha jól követnéd őket.  
 PORTIA Ha cselekedni ugyanolyan könnyű lenne, mint  
 tudni, hogy mit volna jó cselekedni, a kápolnák-  
 ból templomok lettek volna, és a szegény emberek  
 kunyhóiból hercegek palotái. Az a jó pap, aki kö-  
 veti saját tanítását: könnyebb nekem húsz embert  
 megtanítani arra, hogy mit volna jó cselekedni,  
 mint egynek lenni a húsz ember közül, aki követi  
 saját tanításomat. Az agy előírhatja a törvényt a  
 vérnek, de a forró vérmérséklet átugorja a hideg  
 szabályt. A kerge fiatalság olyan nyúl, amely ke-  
 resztülzökik a béna jótanács hálóján. De hiába

okoskodom, érvekkel nem tudok magamnak férjet választani. Ó, jaj nekem! Mit jelent ez a szó, hogy „választani”? Nem választhatom azt, akit akarok, és nem is utasíthatom vissza azt, aki nem tetszik nekem: egy élő lány akaratát így lebéklyózza egy halott apa végakarata. Nem kegyetlenség-e, hogy senkit sem választhatok és senkit sem utasíthatok vissza?

NERISSA Atyád mindig jámbor volt, szent embereknek pedig haláluk előtt jó sugallataik szoktak lenni. Ezért tervelte ki ezt a lottójátékot, a három ládikával: aki az arany, ezüst és ólomládikában kitalálja atyád szándékát, az téged választ; így hát a játékban bizonyára csak az választ majd igazán, akit te igazán szeretsz. De érzel-e némi melegséget valamelyik iránt az eddig megérkezett hercegi kérők közül?

PORTIA Kérlek, nevezd meg őket, és amint a nevüket mondod, majd leírom őket, te aztán leírásomból következtess érzelmeimre.

NERISSA Először is itt a nápolyi herceg.

PORTIA Hát ez aztán a csikó! Hiszen egyebet se tesz, csak a lováról beszél, és úgy véli, saját jótulajdonságai nagyon meggyarapodtak azzal, hogy meg tudja patkolni a lovát. Nagyon félek, hogy az a hölgy, aki édesanyja volt, összeszűrte a levelet egy kovács-csal.

NERISSA Aztán itt a palotagróf.

PORTIA Egyebet se tesz, csak a homlokát ráncolja, mintha azt mondaná: „Ha nem akarsz engem, hát válassz mást!” Vidám történeteket hallgat végig és nem mosolyodik el: félek, síró filozófus lesz belőle, mire megöregszik, ha már fiatalkorában így tele van modortalan szomorúsággal. Szívesebben mennék férjhez egy halálfejhez, amely csontot tart a szájában, mint ezek közül bármelyikhez. Isten őrizzen ettől a kettőtől!

NERISSA Mit szólsz a francia urasághoz, Monsieur le Bonhoz?

PORTIA Isten teremtetten őt is, ezért hát csak vegyük emberszámba. Tudom jól, hogy bűn a csúfolódás, de



hát ennek jobb lova van, mint a nápolyinak, jobb rossz szokása, mint a palotagrófnak; ő a minden-ember és a senki-ember; ha egy rigó füttyül, rögtön bakugrásba kezd; párbajt folytat a saját árnyékával: ha hozzámennék, húsz férjhez mennék. Ha megvetne engem, megbocsátanék neki, mert ha az örülésig szeretne is, akkor se viszonzom soha.

NERISSA Akkor hát mit szólsz Falconbridge-hez, az ifjú angol báróhoz?

PORTIA Tudod, hogy nem szólok hozzá semmit, mert nem ért meg engem, hiszen nem tud se latinul, se franciául, sem olaszul, arra pedig bíróság előtt tehetsz esküt, hogy az én angol tudományom nem ér egy vasat sem. Csinos férfi képmása volna, de hát ki tud társalogni egy némajátékosslal? Milyen lehetetlenül ruházkodik! Azt hiszem, a zubbonyát Olaszországban vásárolta, a kerek nadrágját Franciaországban, a sapkáját Németországban, és a viselkedését mindenütt.

NERISSA És mit gondolsz szomszédjáról, a skót uraságról?

PORTIA Azt, hogy van benne valami szomszédi szeretet, mert kölcsönvett egy pofont az angoltól, és megesküdött rá, hogy visszafizeti, mihelyt módja lesz rá: azt hiszem, a francia kezeskedett érte, és maga is kölcsönzött egyet.

NERISSA Hogy tetszik a fiatal német, a szász herceg unokaöccse?

PORTIA Nagyon nem tetszik, amikor reggel józan, és még kevésbé délután, amikor részeg: mikor legkülönb, alig rosszabb az embernél, és mikor legrosszabb, alig különb az állatnál. És a legrosszabb esetben is, ami megeshetik, remélem, sikerül majd megszabadulni tőle.

NERISSA Ha választásra ajánlkoznék és a helyes ládikót választaná, és te visszautasítanád, hogy elfogadd őt, akkor azt utasítanád vissza, hogy végrehajtsd atyád akaratát.

PORTIA Ezért, minthogy el vagyok készülve a legrosszabbra, kérlek, helyezz egy nagy pohár rajnai bort az ellenkező ládikóra, mert ha az ördög lenne

is belül, de ez a kísértés kívül, tudom, hogy azt választaná. Mindent megteszek, Nerissa, mielőtt egy szivacshoz mennék nőül.

NERISSA Nem kell félned, úrnőm, hogy bárkit is elnyersz ezek közül az urak közül: közölték velem elhatározásukat, mely szerint visszatérnek otthonukba, és nem zavarnak többé azzal, hogy megkérik a kezdet, kivéve, ha az valami más módon is elérhető, mint atyád előírása alapján a ládikók segítségével.

PORTIA Ha oly sokáig élnék, mint Sybilla, akkor is oly szűzen halnék meg, mint Diana, ha nem atyám akarata szerint nyerne el. Örülök, hogy a kérőknek ez a csoportja ilyen belátó, mert nincs egy se köztük, akinek ne kívántam volna távollétét, és kérem Istent, adjon nekik jó utat.

NERISSA Nem emlékszel, úrnőm, apád idejéből egy velen-cei diákra és katonára, aki a montferrat-i márk-i társaságában járt ide?

PORTIA De igen, Bassanio volt, azt hiszem, úgy hívták.

NERISSA Igazán, asszonyom: minden férfi közül, akire az én bolondos szemem rátekintett, ő érdemel meg leginkább egy szép hölgyet.

PORTIA Jól emlékszem rá, és úgy emlékszem, hogy méltó a dicséretedre.

#### *Egy szolga jön*

Mi az? Mi újság?

SZOLGA A négy idegen látni akar, asszonyom, hogy elbúcsúzzon, és megérkezett egy ötödiknek, a marokkói hercegnek futárja, aki hírül adja, hogy gazdája, a herceg, estére itt lesz.

PORTIA Ha olyan jó szívvel üdvözölhetném az ötödiket, mint ahogy a másik négyet búcsúztatom, örülnék a jövetelének: ha jelleme egy szenté és képe az ördögé, akkor inkább feloldozzon, mint megoldozzon engem.

Jöjj, Nerissa. No menj, fiú, vezess te.

A régi kérő még el se ment, s már új kopog helyette.

#### *Mind el*



*Velence. Köztér*  
*Bassanio és Shylock jön*

- SHYLOCK Háromezer dukát, ugye?  
 BASSANIO Igen, uram, három hónapra.  
 SHYLOCK Három hónapra, ugye?  
 BASSANIO Amely összegért, ahogy már mondtam, Antonio vállal kezességet.  
 SHYLOCK Antonio vállal kezességet, ugye?  
 BASSANIO Ki tudsz segíteni? Megteszed nekem ezt a szíves-séget? Megtudhatom a válaszodat?  
 SHYLOCK Háromezer dukát három hónapra, és Antonio vállal kezességet.  
 BASSANIO Mit felelsz erre?  
 SHYLOCK Antonio jó ember.  
 BASSANIO Hallottál róla bármiféle ellenkező gyanúsítást?  
 SHYLOCK Ó, nem, nem, nem, nem: értsd meg, hogy amikor azt mondom róla: „jó ember”, ezt úgy értem, hogy jó arra az összegre. De a vagyonát kockára tette: egyik gályáját Tripolisba küldte, másikat Indiába. Azt hallom továbbá a Rialtón, hogy egy harmadikat Mexikóban, egy negyediket pedig Angliában kockáztatott, és egyéb árúit is külföldre küldte. De a hajók csak deszkák, a matrózok is csak emberek: vannak szárazföldi patkányok és vízi patkányok – úgy értem, kalózkodók – aztán ott vannak a vizek, a szelek, a sziklák veszélyei. Az ember azonban mégiscsak jó. Háromezer dukát – azt hiszem, elfogadhatom a kezességét.  
 BASSANIO Légy biztos benne, hogy elfogadhatod.  
 SHYLOCK Meg is bizonyosodom felőle, hogy elfogadhatom-e, s hogy biztos legyek benne, meggondolom magamat. Beszélhetek Antoniával?  
 BASSANIO Ha tetszenék velünk ebédelned.  
 SHYLOCK Majd, hogy disznóhúst szagoljak, hogy egyek abból a lakásból, amelybe a ti prófétátok, az a názáreti, üzte bele az ördögöt. Veszek veletek, eladok veletek, beszélek veletek, járok veletek, és így to-

vább, de nem eszem veletek, nem iszom veletek,  
és nem imádkozom veletek. Mi újság a Rialtón?  
Ki jön ott?

*Antonio jön*

BASSANIO Signor Antonio.

SHYLOCK *(félre)* Olyan, akár egy álnok vámszedő.  
Gyűlölöm őt. Gyűlölöm, mert keresztény,  
Még jobban, mert aljas együgyűségből  
Ingyen helyez ki kölcsönpénzt, s ezáltal  
Velencében a kamatláb leszáll.  
Ha egyszer megfoghatom a nyakát,  
Jóllakatom e régi haragot.  
Gyűlöli szentelt népünket, s ahol  
A kereskedők gyűlnek össze, szid  
És uzsorának mondja hasznomat.  
De átok verje törzsemet, ha néki  
Ezt megbocsátom.

BASSANIO Shylock, hallasz-e?

SHYLOCK Kézpénzemet latolgatom, uram,  
S emlékezetből épp kiszámítottam,  
Hogy e percben nem tudom az egész  
Háromezer dukátot kifizetni.  
De mit tesz az? Tubál, egy gazdagabb  
Héber, majd kisegít. De meddig is  
Kell ez a pénz?

*Antonióhoz*

Minden jót, jó uram,  
Most említettük épp kegyelmedet.  
ANTONIO Shylock, nem szoktam sem adni, se venni  
Kamatra pénzt, de most, hogy teljesítsem  
Barátom sürgős kérését, szokásom  
Ellen cselekszem.

*Bassanióhoz*

Tudtul adtad-e,  
Hogy mennyi kell?



SHYLOCK Hármezer dukát.  
 ANTONIO És három hónapig.  
 SHYLOCK Igen, hallottam, három hónapig.  
 No, a kezességed. Ide figyelj,  
 Azt mondtad, ugye, nem adsz s nem veszel  
 Kamatra pénzt?  
 ANTONIO Nem tettem soha eddig.  
 SHYLOCK Amikor Jákob Lábán bátyja nyáját  
 Legeltette – Jákob, ki Ábrahám  
 Után anyjának okossága révén  
 Harmadik örökös volt, harmadik –  
 ANTONIO Mi van vele? tán uzsorát szedett?  
 SHYLOCK Nem éppen uzsorát, ahogy te mondod,  
 De hallgasd meg, hogy mit tett Jákob. Abban  
 Egyezett meg Lábánnal, hogy a tarka  
 És pöttyös gödölyék őt illetik,  
 Mint bér, ha majd a koslató juhok  
 Kosaikhoz megtérnek ősz felé.  
 S mikor megjött a nemzés ideje  
 E gyapjas fajta közt, a jóeszű  
 Pásztor bizonyos ágakat lehántott  
 S leszúrt a koslató juhok elé,  
 Akik fogantak s ellés idején  
 Tarkákat hoztak Jákobnak világra.  
 Megáldatott, és így tett szert haszonra,  
 Mert ha nem lopják, áldás a haszon.  
 ANTONIO Uram, itt Jákob nagy játékba kezdett,  
 És nem őrajta múltott a siker,  
 De Isten keze hozta meg neki.  
 S ez igazolja tán az uzsorát?  
 Vagy kos és juh az arany és ezüst?  
 SHYLOCK Nem tudom, de én gyorsan szaporítom  
 Ezeket is.  
 ANTONIO Tudd meg, Bassanio,  
 Az ördög néha Szentírást idéz.  
 A szent érveket felhozó gonoszság  
 Olyan, akár a mosolygó gazember,  
 Vagy rothadt szívű, piros színű alma.  
 A gabság gyakran tetsző testet ölt.  
 SHYLOCK Hármezer dukát – jó kerek összeg.  
 Három hónapra – és a százalék?

ANTONIO Shylock, leszünk-e hát adósaid?  
 SHYLOCK Signor Antonio, te a Rialtón  
 Nem egyszer szidtál engem, amiért  
 A pénzem után kamatot szedek.  
 Én türtem csöndes vállvonogatással,  
 Mert törzsünk osztályrésze a türés.  
 Hitetlennek és vérebnek neveztl  
 És leköpted zsidó kaftánomat  
 Azért, mert hasznát vettem vagyonomnak.  
 Most kiderült, hogy szükséged van énrám.  
 Most jössz hozzám és azt mondd nekem:  
 „Shylock, pénz kell nekünk” – most így beszélsz  
 Te, kinek nyála szakállamra fröcskölt,  
 S elrúgtál, mint egy idegen kuvaszt  
 A küszöbödrol. Most pénz kell neked.  
 Mit mondjak erre? Ne azt válaszoljam:  
 „Van egy kutyának pénze? Lehet ez?  
 Ad egy kuvasz háromezer dukátot?”  
 Vagy meghajoljak és rabszolgahangon,  
 Alázatos, elfojtott suttogással  
 Így szóljak-e:  
 „Szép uraság, te pénteken leköptél,  
 Máskor megrúgtál, volt, mikor kutyának  
 Mondtál, s e kedvességedért cserébe  
 Én kölcsön adjak neked ennyi pénzt?”  
 ANTONIO Kutya vagy – mondanám most is örömmel  
 S megrúgnálak, leköpnélek megint.  
 Ha kölcsön adod ezt a pénzt, ne úgy add,  
 Mint barátnak, hiszen barátja meddő  
 Ércéből nem húz hasznót jóbarát.  
 Kölcsönözd inkább, mint ellenfelednek,  
 Aki, ha megszorul, derűsebb arccal  
 Szípolyoiod.  
 SHYLOCK De mondd, miért viharzol?  
 A barátod szeretnék lenni, és  
 Elfelejteti, ahogy megaláztál;  
 Megadni, ami kell neked, anélkül,  
 Hogy kamatot szednék – s te meg se hallgatsz.  
 Nem kedves az ajánlatom?  
 ANTONIO De kedves.  
 SHYLOCK E kedvességet megteszem neked.



Gyerünk egy jegyzőhöz, és írd alá  
Kezességet, s tréfából ird be azt is,  
Hogy ha nem fizetnél ekkor meg ekkor,  
Itt meg itt, ennyit meg ennyit, ahogy  
Megegyeztünk, bánatpénz az legyen,  
Hogy kivághatok egy fontot belőled,  
Szép húsodból, testednek ama részén,  
Ahol nekem majd épp kedvem telik.

ANTONIO Szavamra! e kötést aláírom,  
És azt mondom, hogy kedves a zsidó.

BASSANIO Ilyen feltételt énértem ne vállalj,  
Maradjak inkább kielégítetlen.

ANTONIO Ne félj, ember, a bánatpénz ne bántson:  
Két hónap múlva, tehát hamarabb,  
Mint ahogy majd kezességem lejár,  
Értékét tízszer kifizethetem.

SHYLOCK Ó, Ábrahám atyám! Nézd, micsodák  
E keresztények, akiket kemény  
Szívük tanít másokra gyanakodni.  
Hát mit nyernék, ha nem fizetne akkor,  
S a bánatpénzt rajta behajtanám?  
Egy font kivágott emberhús nem ér  
Annyit, nem is oly hasznosítható,  
Mint juhok, ökrök, kecskék húsa. Mondom,  
E szívességgel pályázom kegyedre:  
Ha elfogadod, jó, ha nem, agyó,  
S kérlek, jószágomért ne bántsatok.

ANTONIO Shylock, én ezt a kötést aláírom.

SHYLOCK A jegyzőnél találkozunk hamar.  
Rendeld meg ezt a játékos kötést.  
Megyek s felhajtom a dukátokat,  
És házamat, melyet egy szeleburdi  
Fiú őriz csak, megnézem és aztán  
Követlek már.

ANTONIO Siess, kedves zsidó.

*Shylock el*

E héber még keresztény hitre tér meg.  
BASSANIO De a gazok szép szavai mit érnek?  
ANTONIO Gyere velem: itt félni nincs miért –  
Két hónap, s minden hajóm hazatért.

*Mindketten el*



## MÁSODIK FELVONÁS

I. SZÍN

*Belmont. Szoba Portia házában. Kürtszó. A marokkói  
herceg és emberei, Portia, Nerissa és néhányan  
Portia kíséretéből jönnek*

- MAROKKÓ Ó, vissza ne taszítson barna színem.  
A nap szomszédja és nevelt fia  
Vagyok, s hordom sötét libériáját.  
De vedd a legszebb férfit északon,  
Hol Phoebus lángja alig hat a jégre,  
S szerelmedért hadd vágjunk ereinkbe,  
S lássuk, melyikünk vére pirosabb.  
Hölgyem, hidd el, rettegtek hősök is  
Arcomtól, és szerették arcomat  
Éghajlatunk legszebb szűzlányai.  
S el nem cserélném ezt a színt, kivéve,  
Hogy tetszéssel nézz rám, édes királynőm.
- PORTIA A választásban engem nem csupán  
A lány szem gyöngéd hajlama vezet.  
Azonkívül a sors játéka engem  
Megfoszt a szabad választás jogától:  
De ha atyám nem szabta volna rám  
Szellem korlátját, hogy hitvese  
Annak legyek, ki ily módon nyer el,  
Te sem állnál hátrább érzelmeimben,  
Hírneves hercegem, mint bárki kérőm,  
Kit láttam eddig.

MAROKKÓ

Ezt is köszönöm:

Kérlek tehát, vezess a ládikókhoz  
Szerencsét próbálni. E kardra, mely  
Leszúrta azt a perzsa herceget,  
Ki háromszor legyőzte Szolimánt,  
Farkasszemet néznék a legvadabbal,  
A legbátrabb szívet múlnám felül,  
A szopó medvebocokat letépném  
Anyjukról és az ordító oroszánt  
Kihívnám, úrnőm, hogy elnyerjelek.  
De jaj, ha Herkules az inásával  
Kockázik, tán a gyöngébb kéz veti  
A nagyobbbat, ha szerencséje van.  
Így verte meg apródja Alcidest,  
Így én is, ha vakszerencsém vezet,  
Elveszthetem, mit egy hitványabb ér el,  
S meghalok bánatomban.

PORTIA

Az esélyt

El kell fogadnod; vagy meg se kísérel,  
Vagy esküdj meg, hogy ha a rossz után nyúlsz,  
Többé nem beszélsz semmiféle hölgyhöz  
Házasságról; kérlek, gondold meg ezt.

MAROKKÓ

Vezess sorsom esélyei elé.

PORTIA

Előbb a templomba, s ebéd után  
Próbálj szerencsét.

MAROKKÓ

S azután leszek

Végleg boldog vagy végleg elveszett.

*Mind el*

2. SZÍN

*Velence. Utca*

*Lanzelo Gobbo jön*

LANZELO

A lelkiismeretem kétségkívül meg akar óvni attól,  
hogy elszaladjak a gazdámától, ettől a zsidótól.  
A rossz szellem itt birizgálja a könyökömet, és az-  
zal kísért, hogy így szól hozzám: „Gobbo, Lanze-  
lo Gobbo, jó Lanzelo”, vagy „jó Gobbo”, vagy



„jó Lanzelo Gobbo, használd a lábadat, indulj neki, szaladj el”. A lelkiismeretem azt mondja: „Ne, derék Lanzelo, vigyázz, vigyázz, derék Gobbo”, vagy mint már az előbb: „Derék Lanzelo Gobbo, ne szaladj; fűtölj elszaladni.” Erre a nagyon vakmerő rossz szellem arra kér, hogy szedelőzködjem: „Via” – mondja a rossz szellem – „gyerünk” – mondja a rossz szellem – „az ég szerelmére, szedd össze a bátorságodat” – mondja a rossz szellem – „és szaladj”. Erre a lelkiismeretem, amely ott lóg a szívem nyakán, nagyon bölcsen így szól hozzám: „Derék Lanzelo barátom, mint-hogy derék ember fia vagy” – vagyis inkább egy derék asszony fia, mert apámnak, ami azt illeti, volt egy kis mellékíze, némiképp odakozmált – szóval a lelkiismeretem azt mondja: „Lanzelo, ne mozdulj.” „Mozdulj” – mondja a rossz szellem. „Ne mozdulj” – mondja a lelkiismeret. „Lelkiismeret – mondom – jó a tanácsod”; „rossz szellem – mondom – jó a tanácsod”. Hogy a lelkiismeretemet kövessem, gazdámnál, a zsidónál kellene maradnom, aki – Isten a tanúm – ördögféle; ahhoz viszont, hogy megszökjem a zsidótól, a rossz szellemet kellene követnem, aki – tisztesség ne essék szólván – maga az ördög. Az pedig biztos, hogy a zsidó maga a megtettesült ördög, és lelkiismeretemre mondom, hogy a lelkiismeretem aligha lelkiismeret, ha olyan tanácsot ad nekem, hogy maradjak a zsidónál. A rossz szellem kedélyesebb tanácsadó: mindjárt szaladok, rossz szellem, a talpam szolgálatodra áll, mindjárt szaladok.

*Az öreg Gobbo jön, kosárral*

GOBBO Kérlek, fiatalúr, erre kell menni a zsidó urasághoz?

LANZELLO *(félre)* Ó, egek! ez az én valóságos nemzőatyám, aki több mint vaksi, mert világatlan, így hát nem ismer meg engem: megpróbálom őt összezavarni.

GOBBO Kérlek, fiatalúr, erre kell menni a zsidó urasághoz?

LANZELO Fordulj jobb kéz felé a következő saroknál, de az utána következő saroknál balra, csakhogy a legkövetkező saroknál ne fordulj semerre, hanem fordulj egyenesen a zsidó háza felé.

GOBBO Az Isten szerelmére! ezt az utat nehéz lesz megtalálni. Meg tudnád-e mondani, hogy bizonyos Lanzelo, aki nála lakik, nála lakik-e vagy sem?

LANZELO A fiatal Lanzelo úrról beszélsz?

### *Félre*

Most figyeljetek rám, most fakasztok árvizet. – A fiatal Lanzelo úrról beszélsz?

GOBBO Nem úr az, uram, hanem szegény ember fia: az apja, ezt meg kell mondanom, becsületes, de rendkívül szegény ember, és hál' Istennek jó mód-ban él.

LANZELO Nahát, akármi is az apja, a fiatal Lanzelo úrról beszélünk.

GOBBO Uraságod híve és Lanzelo.

LANZELO De ergo kérlek, öreg, ergo könyörgök, a fiatal Lanzelo úrról beszélsz?

GOBBO Lanzelóról, ha úgy tetszik uraságodnak.

LANZELO Ergo Lanzelo úrról. Ne beszélj Lanzelo úrról, atyám, mert ez a fiatal úriember – a sors, a végzet és egyéb ilyen furcsa szavak, a három nővér, és ehhez hasonló tanszakok jóvoltából – elhunyt, vagy ahogy keresetlen szavakkal mondanád, a mennybe költözött.

GOBBO Isten őrizz! ez a fiú volt vénkorom mankója és az én igazi támaszom.

LANZELO Hát úgy festek én, mint egy bot vagy cölöp vagy mankó vagy támasz? Megismeresz, atyám?

GOBBO Jaj Istenem, nem ismerlek, fiatal úriember, de kérlek, mondd meg nekem, hogy a fiam – Isten nyugosztalja szegényt – él-e vagy megholt?

LANZELO Nem ismeresz meg, atyám?

GOBBO Jaj uram, rövidlátó vagyok, nem ismerlek meg.

LANZELO De ha jó volna is a szemed, még mindig nem ismernél meg, mert nagyon bölcs apa az, aki ismeri a saját gyerekeit. No hát, öreg, tudok híreket a



fiadról. Add rám áldásodat, az igazság napfényre kerül, a gyilkosságot nem lehet sokáig eltitkolni, egy emberfiát igen, de az igazság végül is kiderül.

*Letérdel*

- GOBBO Kérlek, uram, állj fel. Biztos vagyok benne, hogy nem te vagy Lanzelo, a fiam.
- LANZELO Kérlek, ne bolondozzunk többé erről, hanem add rám áldásodat; én vagyok Lanzelo, a kölyköd, aki voltam, a fiad, aki vagyok, a gyereked, aki leszek.
- GOBBO Nem tudom elhinni, hogy te vagy a fiam.
- LANZELO Nem tudom, mit gondoljak erről, de én vagyok Lanzelo, a zsidó szolgája, és biztos vagyok benne, hogy Margit, a te feleséged, az én anyám.
- GOBBO Tényleg Margit a neve: ha te vagy Lanzelo, akkor megesküszöm, hogy saját húsom és vérem vagy. Áldott legyen az Úr! És micsoda szakállad nőtt! Több haj van az álladon, mint Dobbinnak, a rudaslovamnak, a farkán.
- LANZELO Akkor hát úgy látszik, Dobbin farka kurtább lett, mert biztos vagyok benne, hogy amikor utoljára láttam, több szőr volt a farkán, mint nekem az arcomon.
- GOBBO Úristen! de megváltoztál. Hogy férsz meg a gazdáddal? Hoztam neki ajándékot. Hogy fértek meg egymással?
- LANZELO Csak úgy: de a magam részéről, minthogy megnyugodtam benne, hogy elszaladok innen, nem nyugszom, amíg nem szaladtam egy darabot. Az én gazdám igazi zsidó – neki ajándékot adni! inkább kötelet neki: éheztem a szolgálatában; annyi bordámat tapogathatod ki, ahány ujjam van. Apám, örülök, hogy eljöttél: add csak az ajándékodat bizonyos Bassanio úrnak, aki igazán ritka libériákat ad. Ha nem őt szolgálom, addig szaladok, amíg csak Isten földjét érzem a lábam alatt. Nini, milyen ritka szerencse! itt jön az az ember: menjünk hozzá, apám, mert zsidó legyenek, ha tovább szolgálom a zsidót.

*Bassanio jön Leonardóval és kísérelőkkel*

BASSANIO Ezt megteheted, de úgy siess, hogy a vacsora legkésőbb öt órakor kész legyen: nézz utána, hogy e leveleket kézbesítsék, rendeld meg a libériákat, és kérd meg Gratianót, hogy jöjjön azonnal a lakásomra.

*Egy szolga el*

LANZELO Menjünk hozzá, apám.

GOBBO Isten áldja meg uraságodat.

BASSANIO Hálás köszönet. Kell valami tőlem?

GOBBO Uram, itt van a fiam, egy szegény fiú.

LANZELO Nem szegény fiú, uram, hanem a gazdag zsidó szolgája, ahogy majd az apám specifikálja.

GOBBO Nagy ingerenciája van, uram, ahogy mondani szokták, a szolgálatba álláshoz.

LANZELO Egy szó, mint száz, a zsidónál szolgállok, és az az óhajom, amint majd apám specifikálja...

GOBBO A gazdája meg ő – megkövetem uraságodat – zseniőzzák egymást.

LANZELO Szóval, hogy rövid legyek, az az igazság, hogy a zsidó megsértett engem és így arra késztet, hogy, mint az apám, aki, remélem, öregember, notifikálni fogja...

GOBBO Hoztam egy tál galambpástétomot és szeretném uraságodnak átnyújtani, és az a kérésem...

LANZELO Egész rövidre fogva, a kérés azért impertinens számomra, mint ahogy uraságod majd meghallja ettől a becsületes öregembertől, és bár én mondom, és bár öregember, mégis szegény ember és az én apám.

BASSANIO Egy beszéljen mindkettőtök nevében: mit akartok?

LANZELO Nálad szolgálni, uram.

GOBBO Ez az ügy defektje, uram.

BASSANIO Ismerlek, és amit kérsz, megadom.

Shylock, a gazdád, beszélt érdekedben,  
Ha ugyan érdeked, hogy elhagyod



Szolgálatodat a gazdag zsidónál,  
 S egy szegény ember szolgája leszel.

LANZELO A régi közmondás tartalma éppen arányosan van  
 elosztva gazdám, Shylock között és teközötted,  
 uram, mert neked jutott Isten kegyelme, uram,  
 neki pedig épp elég jutott.

BASSANIO Jól beszéltél; atya, menj a fiaddal,  
 Végy búcsút régi gazdádtól s keresd  
 Lakásomat.

*A kísérekhez*

Kapjon takarosabb  
 Libériát, mint többi társai.

LANZELO Gyere be, apám. Én nem léphetek szolgálatba,  
 nem, hiszen nincs is nyelv a fejemben. No jó: ha  
 bárkinek Olaszországban szebb tenyere van, amit  
 eskü céljából valamely könyvre rátehet... Szerencsés leszek: nézd csak, itt egy egyszerű életvo-  
 nal, és csekélység! a nők! sajnos, tizenöt nő annyi,  
 mint semmi, tizenegy özvegy és kilenc szűzlány  
 nem nagy hozadék egy férfinak, aztán pedig há-  
 romszor hajszál híján megfulladni és életveszély-  
 be sodródni egy pelyhes ág sarka miatt – nem  
 nagy dolog! No jó, ha a szerencse asszony, akkor  
 éppen erre a célra való némben. Gyere, apám, egy  
 szempillantás alatt elbúcsúzom a zsidótól.

*Lanzelo és Gobbo el*

BASSANIO Kérlek, jó Leonardo, gondolj erre,  
 S ha elkészültél vásárlásaiddal,  
 Siess vissza, mert lakomára hívtam  
 Estére legjobb barátaimat.

LEONARDO Iparkodom, ahogy tőlem telik.

*Gratiano jön*

GRATIANO Hol a gazdád?

LEONARDO Épp ott megy, uram.

*Leonardo el*

- GRATIANO Signor Bassanio!
- BASSANIO Gratiano!
- GRATIANO Valamit kérnék tőled.
- BASSANIO Már meg is kaptad.
- GRATIANO De nem szabad megtagadnod tőlem. Veled kell mennem Belmontba.
- BASSANIO Ha kell, hát kell. De hallgass rám előbb:  
Te túl vad és nyers és nagyhangú vagy,  
És ez a lényed épp jól áll neked  
S a mi szemünkben nem látszik hibának.  
De aki nem ismer, túl szabadosnak  
Gondol – kérlek hát, fékezd meg magad,  
És öntsd a mérséklet hűs csöppjeit  
Gyors szellemedre, nehogy vad modorral  
Vess rossz fényt rám ott, ahová megyünk,  
S így gáncsolj el.
- GRATIANO Signor Bassanio,  
Elsajátítom a finom modort,  
Halkan szólok s ritkán káromkodom,  
Fejem lehajtom, imakönyv zsebemben,  
Az asztali áldásnál áhítattal  
És szemlesütve mondom majd az ámen-t,  
S oly szertartásos leszek, mint aki  
Nagymamájának tetszeni akar –  
Másképp egy szavamat se hidd soha...
- BASSANIO Jó, meglátjuk majd, hogy viselkedel.
- GRATIANO De ne ma este. Hadd legyen kivétel  
Még ez az éjszaka.
- BASSANIO Kár lenne érte.  
Sőt arra kérlek, öltsd fel legbolondabb  
Köntösödet, mivel barátaim  
Mulatni akarnak. Isten veled,  
Még dolgom van.
- GRATIANO Megyek Lorenzóhoz s a többiekhez,  
De nálad leszünk vacsoraidőre.

*Mind el*



3. SZÍN

*Velence. Szoba Shylock házában*  
*Jessica és Lanzelo jön*

- JESSICA Sajnálom, hogy így hagyod el apámat.  
Házunk pokol, s te, vidám ördöge,  
Unalmából valamit elraboltál.  
De Isten veled, nesze egy dukát.  
És Lanzelo, látod majd vacsoránál  
Lorenzót, ki gazdád vendége lesz.  
Add át neki titkon e levelet,  
És Isten veled, nem kell, hogy apám  
Lásson minket beszélni.
- LANZELO Agyó, könnyeim beszélnek a nyelvem helyett, te  
legszebb pogánynő, te legédesebb zsidólány. Ha  
nem egy keresztény követett el valami csibészsé-  
get, amitől te világra jöttél, akkor nagyon tévedek,  
de agyó, férfias szívem majdnem belefutad bolon-  
dos könnyeimbe.

*El*

- JESSICA Isten veled, jó Lanzelo!  
Jaj, ez az én gyűlöletes, nagy bűnöm:  
Hogy atyám lánya vagyok, szégyelem,  
Pedig vérének gyermeke vagyok,  
De nem lelkének gyermeke. Lorenzo!  
Segíts, hadd legyek, mint ahogy ígérted,  
Keresztény nő – szerelmes feleség.

*El*

4. SZÍN

*Velence. Utca*  
*Gratiano, Lorenzo, Salarino és Salanio jön*

- LORENZO Hát szóval elszökünk a vacsoráról,  
Átöltözünk lakásomra  
S egy óra múlva itt vagyunk.

GRATIANO De nem készültünk fel rá kellőképpen.  
 SALARINO Még nem fogadtunk fel fáklyavivőket.  
 SALANIO Úgy vélem, ha ezt nem művészien  
 Rendezzük el, inkább hozzá se fogjunk.  
 LORENZO Négy óra most: két óránk van tehát,  
 Hogy elkészüljünk.

*Lanzelo jön egy levéllel*

Lanzelo, mi újság?

LANZELO Ha fel tetszenél ezt bontani, valószínűleg megtudnád belőle.  
 LORENZO Ismerem az írást: szép kézírás ez,  
 S fehérebb a papírnál, melyre írt,  
 Az a szép kéz, mely írt.  
 GRATIANO Szerelmeslevél ez, szavamra.  
 LANZELO Engedelmeddel, uram.  
 LORENZO Hová mégý?  
 LANZELO Hát uram, megyek megkérni régi gazdámát, a zsidót, hogy vacsorázzon ma este új gazdám nál, a kereszténynél.  
 LORENZO Fogd ezt és mondd a kedves Jessicának,  
 Titkon mondd, hogy nem hagyom cserben őt.

*Lanzelo el*

Gyerünk, urak,  
 Készüljétek az álarcosmenetre,  
 Nekem már van, ki fáklyámat viszi.  
 SALARINO Akkor hát én is rögtön indulok.  
 SALANIO Én is.  
 LORENZO Találkozunk egy óra múlva Gratiano lakásán  
 mind a hárman.  
 SALARINO Ebben maradjunk.

*Salarino és Salanio el*

GRATIANO Nem a szép Jessica levele volt?  
 LORENZO El kell, hogy mondjam neked, most közölte,  
 Apja házából hogy szöktessem el,  
 Mennyi aranyat s ékszert hoz magával,



S hogy készen van már az apródruhája.  
 Ha apja, a zsidó tán égbe jut majd,  
 Akkor csak drága lánya érdeméért,  
 S nem sértheti balsors Jessica lábát,  
 Kivéve, hogyha éppen csak azért,  
 Mert egy hitetlen zsidó gyermeke.  
 Gyere s olvasd el menetközben ezt:  
 A szép Jessica lesz a fáklyahordóm.

*Mindketten el*

5. SZÍN

*Velence. Shylock háza előtt  
 Shylock és Lanzo*

SHYLOCK Jó, majd saját szemeddel látod a  
 Különbséget Shylock és Bassanio közt.  
 Jöjj, Jessica! – Ott nem nyalakodol majd,  
 Mint nálam tetted. – Hol vagy, Jessica? –  
 Csak hortyogni és nyúni a ruhát! –  
 Jessica, jöjj, ha mondom!

LANZELO Jessica!

SHYLOCK Ki mondta, hogy hívd? Én mondtam talán?

LANZELO Uraságod szokott volt szidni azzal,  
 Hogy parancs nélkül semmit sem teszek.

*Jessica jön*

JESSICA Hívtál? Parancsolsz valamit?

SHYLOCK Meghívtak vacsorára, Jessica.  
 Itt vannak a kulcsok. De menjek-e?  
 Nem szeretetből hívtak: hízelegnek.  
 S én gyűlöletből megyek a pazarló  
 Keresztényhez. Vigyázz, Jessica lányom,  
 A házra. Nem szívesen indulok:  
 Nyugalmam ellen forr valami baj,  
 Mert pénzeszacskóról álmodtam éjjel.

LANZELO Kérlek, uram, menj el, mert fiatal gazdám nagyon  
 várja a jövődet.

SHYLOCK      Én is az övét.  
 LANZELÓ      Össze is esküdtek, és nem akarom azt mondani,  
 hogy jelmezes felvonulást fogsz látni, de ha igen,  
 akkor nemhiába vérzett az orrom húsvét hétfőjén  
 reggel hat órakor, ami ebben az évben ugyanarra  
 a napra esett, mint négy évvel azelőtt hamvazó-  
 szerda.

SHYLOCK      Mit? álarcosok? Jessica, figyelj:  
 Zárd be az ajtót, és ha szól a dob  
 S vijjogni kezd a ferdenyakú sip,  
 Nehogy az ablakodra felkapaszkodj  
 És fejedet kidugva a bemázolt  
 Arcú keresztény bolondokra bámulj!  
 Tömd be lakásunk ablak-füleit,  
 Hogy higgadt házamba a híg bohócza  
 Ne törjön be. Jákob botjára mondom,  
 Ma éjszaka nincs kedvem lakomázni,  
 De megyek. Fickó, menj előre s mondd  
 Hogy indulok.

LANZELÓ      Uram, megyek előre.  
 Nézz ki azért az ablakon, kisasszony:  
 A keresztény erre jó,  
 Nézzen rá a zsidónő.

*El*

SHYLOCK      Mit mond e bolond Hágár-sarjadéka?  
 JESSICA      Így szólt csupán: Isten veled, kisasszony!  
 SHYLOCK      Kedves tökfej, de hatalmas zabáló,  
 Buzgó, mint a csiga, és nappal alszik,  
 Mint a vadmacska. Nem tűrök heréket,  
 Ezért hadd menjen és hadd menjen ahhoz,  
 Akinek csak pusztítani segítsen  
 Kölcsönzött erszényét. Jessica, menj be.  
 Lehet, hogy rögtön visszafordulok.  
 Tedd, amit mondtam, zárd be jól az ajtót.  
 Ki mint vet, úgy arat:  
 Ez mindig érvényes mondás marad.

JESSICA      Ha a szerencse mosolyog ma rám,  
 Holnap nincs lányod, s nekem nincs apám.

*El*



*Ugyanott**Gratiano és Salarino jön, álarcban, jelmezben*

- GRATIANO Itt van az árkád, mely alatt Lorenzo  
Majd felkeres.
- SALARINO Már éppen ideje.
- GRATIANO Csoda, hogy késik – a szerelmesek  
Mindig jobban szaladnak, mint az óra.
- SALARINO Gyorsabbak a Vénusz galambjai,  
Ha új szerelem láncát kötözik,  
Mint ha a régi köteléket óvják.
- GRATIANO Ez így van. Ki áll fel a lakomától  
Olyan étvággyal, mint ahogy leült?  
Hol az a ló, mely unt pályáját azzal  
A fékezetlen tűzzel futja, mint  
Amellyel kezdte? Mindent a világon  
Lelkesebben vadászunk, mint fogyasztunk.  
Nézd, mint tékozló ifjú fut ki a  
Zászlós hajó a hazai öbölből,  
S a szajha szél öleli és becézi!  
És nézd, mint a tékozló ifjú tér meg,  
Rongy vitorlával, törött árbocokkal,  
S a szajha szél, az fosztotta csupasszá!
- SALARINO Itt jön Lorenzo; ezt majd megbeszéljük.

*Lorenzo jön*

- LORENZO Nézzétek el hosszú késésemet.  
Ügyeim késtek, nem én késlekedtem.  
Ha ti léptek fel nőtolvaj-szerepben,  
Majd én is várok. Gyertek közelebb.  
Itt lakik zsidó apám. Hé, ki van benn?

*Felül megjelenik Jessica, fiúruhában*

- JESSICA Ki vagy? mondd meg, hogy biztosabb legyek,  
Bár esküszöm, hangodat ismerem.
- LORENZO Lorenzo és szerelmed.
- JESSICA Lorenzo, úgy van, és szerelmem is,

Hisz kit szeretek ennyire? S ki tudja,  
 Ha nem Lorenzo, hogy övé vagyok?  
 LORENZO Az ég és a te lelked tanusítja.  
 JESSICA Fogd ezt a ládikát, megéri, hogy  
 Vesződj vele. Jó, hogy éjfél van, és  
 Nem láthatsz: úgy szégyellem álruhámat.  
 A szerelem vak: ha a szeretők  
 Saját csinos bolondozásukat  
 Látnák, Cupido maga elpirulna,  
 Hogy így fiúvá alakultam át.  
 LORENZO Szállj le, a fáklyámat kell hordanod!  
 JESSICA Hát gyertyát tartsak még a szégyenemhez?  
 Hisz úgyis túl sok fény érhetne már.  
 Majd felfedeznek, én pedig szeretnék  
 Rejtve maradni.  
 LORENZO Úgy maradhatsz, édes,  
 Hisz elrejt gyönyörű fiúruhád.  
 De gyere már:  
 Szökést játszik a leples éjszaka,  
 És várnak Bassanio ünnepélyén.  
 JESSICA Néhány dukáttal bearanyozom  
 Magamat, aztán rögtön lent leszek.

*Fent el*

GRATIANO A fővegemre! gójlány, nem zsidólány!  
 LORENZO Ne éljek, ha nem szívből szeretem,  
 Mert okos – ha ezt meg tudom ítélni,  
 És szép is – hogyha nem csal a szemem,  
 És hű is – mint már bebizonyította,  
 S mint hozzá illik, szépen, okosan  
 És híven őrzöm lelkemben ezentúl.

*Jessica jön*

Lejöttél? Urak, siessünk tovább:  
 Már várnak ránk álarcos cimborák.

*El Jessicával és Salarinóval. Antonio jön*

ANTONIO Ki az?



GRATIANO                    Signor Antonio.  
 ANTONIO                    Te vagy Gratiano – s a többiek?  
                                   Elmúlt kilenc, várnak barátaink:  
                                   Ma nincs jelmezbál, megfordult a szél,  
                                   S Bassanio rögtön hajóra száll.  
                                   Húsz embert küldtem – kutatni utánad.  
 GRATIANO                    Köszönöm. Nincs is szebb szórakozásom,  
                                   Mint tüstént duzzadó vitorlavászon.

*Mindketten el*

7. SZÍN

*Belmont. Szoba Portia házában*  
*Harsonaszó. Portia, a marokkói herceg és kíséretük jön*

PORTIA                    Húzzátok szét a függönyt, a nemes  
                                   Herceg hadd lásson minden ládikót.  
                                   Most pedig válassz.  
 MAROKKÓ                    Az első arany, s ez a felírása:  
                                   *Bennem nyered el azt, amit sokan kívánnak.*  
                                   A második ezüst, és ezt ígéri:  
                                   *Bennem nyered el azt, amit megérdemelsz.*  
                                   Ólom a harmadik és nyersen óv:  
                                   *Engem választ, aki mindent kockára tesz.*  
                                   Honnan tudom, hogy jól választok-e?  
 PORTIA                    Képemet őrzi egyik láda, herceg,  
                                   S azzal együtt én is tiéd leszek.  
 MAROKKÓ                    Akkor vezessen hát valamely isten!  
                                   Hadd nézzem a feliratokat újra:  
                                   Mit mond az ólomládikó?  
                                   Engem választ, aki mindent kockára tesz.  
                                   Mindent kockára tesz... de ólomért?  
                                   Ez fenyeget. Aki kockára tesz  
                                   Mindent, csak a szép haszonért teszi;  
                                   Arany léleknek nem kell a salak:  
                                   Semmit se kockáztatok ólomért.  
                                   Mit mond az ezüsláda szűz színével?  
                                   Bennem nyered el azt, amit megérdemelsz.

Amit megérdemelsz! Állj meg, Marokkó,  
 S magadat biztos kézzel mérlegeld.  
 Ha érdemedet figyelembe vennék,  
 Eleget érdemelnél, de nem annyit,  
 Hogy megérdemeld ezt a hölgyet is.  
 De kételkedni önnön érdememben  
 Magammal szemben csúnya kishitűség.  
 Amit érdemlek! Nos, hát ezt a hölgyet  
 Érdemlem meg születésemmel és  
 Neveltetésemmel és vagyonommal  
 És szerelmemmel mindenekelőtt.  
 Mi lenne, ha mindjárt ennél maradnék?  
 De nézzük, mint mond ez az aranyírás?  
 Bennem nyered el azt, amit sokan kívánnak.  
 E hölgyet hát; mindenki őt kívánja,  
 A föld négy sarka küldi egyre őket,  
 E halandó szentkép imádatára:  
 A vad arab pusztá s a sivatag  
 Hyrcania hemzseg a hercegektől,  
 Kik jönnek nézni a szép Portiát;  
 A víz-királyság becsvágyó fejét  
 Az ég arcába hiába löki,  
 Átkelnek rajta, mint kis patakon,  
 Hogy megláthassák a szép Portiát.  
 E háromból egy őrzi égi képét.  
 Talán az ólom? Kárhozat ilyet  
 Gondolni is: túl durva ahhoz is, hogy  
 A sötét sírban védje szemfedőjét.  
 Vagy higgyem, hogy ezüst falazza, mely  
 Tízszer silányabb a próbált aranynál?  
 Bűnös gondolat! Legfeljebb arany  
 Foglalhat be ilyen követ. Van egy  
 Angol pénz, rajta angyal arca vésvé  
 Aranyból, de ezt csupán ráfaragták;  
 Itt most egy angyal fekszik mindenestől  
 Aranyos ágyában. A kulcsot add:  
 Ezt választom, bármilyen sors fogad!  
 PORTIA Vedd át, herceg; s ha benne van a képem,  
 Tiéd vagyok!

*A herceg felnyitja az aranyládát*



MAROKKÓ

Ó, pokol! Mi ez itt?

Csontváz halál ez és üres szemében  
Irattekercs. Elolvasom, miről szól.  
„Nem mind arany, ami fénylik:  
A bölcsek mind ezt beszélnek;  
Az ostobák nem így vélik:  
Életüket értem élik;  
Arany sírban féreg érik;  
Gondolhattad volna végig:  
Mért nem vagy bölcs, mért csak félig?  
Válaszodat elítélik:  
Menj hát. Mit is keresnél itt?”  
Mit keresnél? Vesztettél.  
Búcsúzik a nyár és itt a tél.  
Megyek, Portia. A szívem ha reszket,  
Hogy búcsúzzam? Jobb, ha siet a vesztes.

*El kíséretével. Kürtszó*

PORTIA Ez jó megoldás. Hulljon le a függöny:  
A többinek is mind így sikerüljön.

*El*

8. SZÍN

*Velence. Utca*

*Salarino és Salanio jön*

SALARINO Mondom, hogy Bassanio vízre szállt,  
És a hajóján ott állt Gratiano,  
De biztos, hogy Lorenzo nincs velük.

SALANIO A gaz zsidó felkeltette a dózsét,  
Hogy a hajót kettesben átkutassák.

SALARINO Elkésett, mert már felszedték a horgonyt,  
De a dózsénak akkor hírül adták,  
Hogy látták kettesben egy gondolán  
Lorenzót és szerelmes Jessicáját,  
S Antonio is úgy tanúskodott,  
Hogy nincsenek Bassanio hajóján.

- SALANIO Nem volt még olyan kusza szenvedély,  
Oly különös és vad, mint amikor  
A kutya zsidó kiabált az utcán:  
„A lányom! A dukátjaim! A lányom!  
Kereszténnyel! Ó, keresztény dukátok!  
Igazságot! Lányom! Dukátjaim!  
Egy lepecsételt zsák! Két zsák dukáttal,  
Kétdukátossal – ellopta a lányom!  
És ékszerek! Két kő, két drágakő –  
A lányom ellopta! Fogják meg őt!  
Nála vannak a kövek, a dukátok!”
- SALARINO S Velence minden kölyke a nyomában  
Csúfolta ékszerét, lányát, dukátját.
- SALANIO Csak Antonio fizessen időben,  
Vagy megfizet ezért.
- SALARINO Most jut eszembe,  
Tegnap tárgyaltam épp egy franciával,  
És ő mesélte, hogy Franciaország  
S Anglia közt elsüllyedt a csatornán  
Egy dúsan rakott velencei gálya.  
Antonióra gondoltam eközben,  
S hogy ne az övé legyen, azt kívántam.
- SALANIO Jól tennéd, ha elmondanád neki,  
De óvatosan, hogy el ne búsítsad.
- SALARINO Nem hord e föld kedvesebb úriembert.  
Láttam, hogy búcsúzott Bassaniótól.  
Bassanio azt mondta, hogy hamar  
Tér vissza. Azt felelte: „Ezt ne tedd,  
Ügyedet el ne rontsd a kedvemért,  
Várd ki, míg az idő megérleli;  
És az, hogy a zsidónak tartozom,  
Nyájas kedélyed sohase zavarja:  
Vidám légy és az udvarlás legyen  
Főgondod, s hogy szerelmedet magadhoz  
Mélton tudd majd ott tanúsítani.”  
És ekkor szeme könnyel telt meg, arcát  
Elfordította, úgy nyújtott kezet,  
S Bassanio kezét mély indulattal  
Szorította meg: így búcsúztak el.
- SALANIO Azt hiszem, a világot őmiatta  
Szereti csak; nos, keressük fel őt



És könnyítsünk elnehezült szivén  
Mulatsággal.

SALARINO

Jó, menjünk is azonnal.

*Mindketten el*

9. SZÍN

*Belmont. Szoba Portia házában*

*Nerissa jön egy szolgálóval*

NERISSA Siess, kérlek, siess, húzd szét a függönyt;  
Már esküt tett az aragoni herceg,  
És itt jön, hogy választását megejtse.

*Kürtszó. Az aragoni herceg, Portia és kíséretük jön*

PORTIA Nemes herceg, tekints e ládikókra:  
Ha azt választod, melyben én vagyok,  
Rögtön megtarthatjuk az esküvőnket;  
De tudd meg, uram, hogyha elhibázod,  
Rögtön s szó nélkül indulnod kell innen.

ARAGON Három dologra kötelez az esküm:  
Először is, hogy senkinek se mondjam,  
Melyik ládikót választottam; aztán,  
Ha elhibázom, soha életemben  
Nem kérhetem meg már egy lány kezét;  
Végül,  
Ha választásom nem lesz majd szerencsés,  
Tüstént búcsúznom kell és mennem innen.

PORTIA Mindenki erre esküszik, ha jön,  
S szerény személyemért próbál szerencsét.

ARAGON Ezt elvállaltam. Segíts hát, szerencse!  
Arany, ezüst és legsilányabb ólom.  
*Engem választ, aki mindent kockára tesz.*  
Kockára? Érted? Túl csúnya vagy ahhoz.  
Hadd lássam, mit mond az arany kazetta:  
*Bennem nyered el azt, amit sokan kívánnak.*  
Mit jelenthet e „sokan”? A buta  
Tömeget, mely a látszathól ítél,

S amit tud, balga szemétől tanulta;  
A lényegig nem hatol, s mint a fecske,  
A falra épít fészket a viharban  
Prédájául a véletlen szeszélynek.  
Nem választom, amit sokan kívánnak,  
Mert nem versengek átlagszellemekekkel  
S nem állok be a barbár sokaságba.  
Te ezüst kincstár, hozzád fordulok,  
Mondd meg nekem hát, mi rajtad a címke:  
*Bennem nyered el azt, amit megérdemelsz.*  
Ez jó mondás; ki akarná becsapni  
A szerencsét, hogy érdeme pecsétet  
Ne üssön rangjára? Senki se merjen  
Nem-érdemelt méltóságot viselni.  
Ó, bár birtokot, rangokat ne bűnnel  
Szereznének, s a tündöklő dicsőség  
Csupán az érdemnek adná magát!  
Ó, mennyi póre fej jutna föveghez,  
Mennyi parancsoló fogadna szót:  
Hány bugris rostálódnék ki a tiszta  
Búzából akkor, és a becsület  
Felragyogna az idők romjai  
S pelyvéja alól. No de hát a válasz!  
*Bennem választod azt, amit megérdemelsz.*  
Hiszem, hogy megérdemlem. Add a kulcsát  
S nyisd fel vele szerencsém azonnal.

*Kinyitja az ezüstitűt*

PORTIA Kár volt ezért ennyit töprengeni!  
ARAGON Mi ez? Hunyorgó idióta képe,  
S egy cédulát nyújt át! Elolvasom.  
Mennyire más vagy te, mint Portia!  
Mennyire más, mint érdemem s reményem!  
*Bennem nyered el azt, amit megérdemelsz.*  
Hát csak egy bolond fejét érdemeltem?  
Ennyit érek? Az érdemem csak ennyi?  
PORTIA Véteni és ítélni két dolog,  
Mégpedig ellentétes.  
ARAGON Mi ez itt?  
„A tűz hétszer égetett,



Hétszer-bölcs ítéleted  
 Most mégis csak tévedett.  
 Van ki árnnyal éldeleg,  
 Árnyat nyer csak érdemed.  
 Sok ezüsttel kérkedett  
 E bolond: most nézheted.  
 Vihetsz ágyba bármi nőt,  
 Mindig hordod ezt a főt –  
 Elmehetsz: lejárt időd.”  
 Mért legyenek még ostobább?  
 Mért maradjak még tovább?  
 Bolond fejjel leányt kérni jöttem,  
 Másik bolond fejem nőtt ki közben.  
 Isten veled. Köt az eskü lánc:  
 Szégyenemmel futok a világba.

*Aragon és kísérete el*

PORTIA Pillét perzsel így a gyertya lángja.  
 Józan bolond, ki kockáztatni nem mer  
 S bölcsességét elveszti értelemmel.  
 NERISSA Ez is a régi mondást igazolja:  
 „Akasztás, nősülés szerencse dolga.”  
 PORTIA Gyere, Nerissa, húzd össze a függönyt.

*Egy szolga jön*

SZOLGA Hol van az úrhölgy?  
 PORTIA Mit akar az úr?  
 SZOLGA Asszonyom, kapud előtt épp leszállt  
 Egy velencei ifjú, ki azért jött,  
 Hogy jelezze urának érkezését.  
 Tőle hozott neked illő köszöntést.  
 Azaz nemcsak udvarias beszédet,  
 De gazdag ajándékot is. Ilyen  
 Szerelmi követet se láttam eddig:  
 Az április se jöhet édesebben,  
 Hogy a pompázó nyár jöttét jelentse,  
 Mint ura előtt érkezik e hírnök.  
 PORTIA Kérlek, ne többet: máris félni kezdek,  
 Hogy végül rokonodnak monddod őt,

Oly ünnepélyes szellemmel dícséred.  
No, jöjj, Nerissa! Késni lehet-e,  
Ha udvarol már Ámor követe?  
NERISSA Bassanio! Szerellem ura te!

*Mind el*



## HARMADIK FELVONÁS

I. SZÍN

*Velence. Utca*  
*Salanio és Salarino jön*

- SALANIO No, mi újság a Rialton?
- SALARINO Hát még nem cáfolták meg, hogy Antoniónak egy gazdagon megrakott hajója elsüllyedt az angol csatornán. Azt hiszem, Goodwinsnak nevezik azt a helyet. Nagyon veszélyes és végzetes zátony: sok szép hajó csontváza fekszik ott eltemetve, úgy mondják, ha ugyan Fáma asszony tisztességes, szavahihető nőnek számít.
- SALANIO Szeretném, ha éppen olyan hazug asszony volna, mint mindazok, akik valaha is gyömbért rágtak, vagy elhitették, hogy a harmadik férjük halálán sírnak. De az igazság az, ha nem akarunk csűrész-szavarságba keveredni és nem akarjuk keresztezni a nyílt beszéd egyenes útját, hogy a jó Antonio, a derék Antonio – ő, miért nincs olyan jelzőm, hogy elég jó lenne a neve mellé!
- SALARINO Mikor jutsz már a végére?
- SALANIO Mit mondasz? Hát a vége az, hogy elvesztett egy hajót.
- SALARINO Bár ez lenne minden veszteségének a vége.
- SALANIO Hadd mondjak rá idejében „áment”, különben tönkreteszi imámat az ördög, aki itt jön zsidó képében.

*Shylock jön*

No, mi az, Shylock? Mi újság az üzletemberek-nél?

SHYLOCK Ti tudtatok mindenkinél többet, mindenkinél többet tudtatok a lányom szökéséről.

SALARINO Ez biztos: részemről ismertem a szabót, aki a szárnyait készítette, hogy elszálljon velük.

SALANIO És Shylock a maga részéről tudta, hogy a madár kitollasodott, és mindnek az a természete, hogy kirepül a fészekből.

SHYLOCK Átkozott érte.

SALARINO Az biztos, ha az ördög a bírása.

SHYLOCK Hogy a saját húsom és vérem fellázad!

SALARINO Nono, vén dög! fellázad ebben a korban?

SHYLOCK Azt mondom, hogy a lányom a húsom és vérem.

SALARINO Nagyobb a különbség a te húsold és az övé között, mint a fekete szurok és az elefántcsont között; jobban különbözik a véretek, mint a vörösbor és a rajnai. De mondd csak: nem hallottad, volt-e Antoniónak vesztesége a tengeren?

SHYLOCK Igen, ez egy újabb csapás nekem: egy csődbement ember, egy tékozló, aki alig meri mutatni a képét a Rialtón; egy koldus, aki olyan cifrán szokott a piacra jönni – na, csak vigyázzon a zálogjára; uzsorásnak nevezett engem – na, csak vigyázzon a zálogjára; pénzt kölcsönzött keresztény nyájasságból – na, csak vigyázzon a zálogjára!

SALARINO Azért biztos vagyok benne, hogy ha elveszti, nem akarod majd a húsát: mire jó az?

SHYLOCK Halat fogni vele. Ha mást nem hízlal, hízlalja a bosszúmat. Lepocskondiázott, és elütött egy fél-milliótól. Nevetett, ha vesztettem; csúfolt, ha nyertem; gyalázta a népemet, megakadályozta az üzleteimet, hűtötte a barátaimat, fűtötte az ellenségeimet – és miért? Mert zsidó vagyok. Hát a zsidónak nincs szeme? a zsidónak nincs keze, szervezete, érzéke, érzelme, szenvedélye? nem ugyanaz a táplálék táplálja, nem ugyanaz a fegyver sebzi, nem ugyanaz a baj bántja, nem ugyanaz a gyógyszer gyógyítja, nem ugyanaz a tél és nyár



hűti és hevíti, mint a keresztényt? Ha megszúr-  
tok, nem vérzünk-e? ha csiklandoztok, nem neve-  
tünk-e? ha megmérgeztetek, nem halunk-e meg? és  
ha meggyaláztok, ne álljunk-e bosszút? Ha min-  
denben hasonlítunk rátok, ebben is hasonlítani  
fogunk. Ha egy zsidó megsért egy keresztényt,  
hol az alázatossága? A bosszúban. Ha egy keresz-  
tény megsért egy zsidót, hogyan tűrje keresztény  
példa szerint? Csak bosszúval. Azt az aljasságot  
művelem, amire ti tanítottatok, és alighanem még  
hozzá is teszek ahhoz, amit tanultam.

SZOLGA Uraim, Antonio, a gazdám otthon van, és szeret-  
ne mindkettőtökkel beszélni.

SALARINO Az egész várost tűvé tettük érte.

*Tubal jön*

SALANIO Ez is ugyanabból a fajtából való; harmadikat nem  
találhatnál hozzájuk, hacsak az ördög nem lenne  
zsidóvá.

*Salanio, Salarino és a szolga el*

SHYLOCK No mi az, Tubal? Mi hír Genuából? Megtaláltad  
a lányomat?

TUBAL Sok helyen hallottam róla, de nem tudtam megta-  
lálni.

SHYLOCK Hát így, így, így, így! Egy gyémántom eltűnt, két-  
ezer dukátomba került Frankfurtban. Még sohasé  
szállt átok népünkre, csak most; én még sohasem  
éreztem így; kétezer dukát ebben, és más drága,  
drága ékszerek. Bár holtan feküdne a lányom a lá-  
bam előtt, az ékszerekkel a fülében! Bár ravatalon  
feküdne a lábam előtt, a dukátokkal a koporsójá-  
ban! Nincs róluk hír? Hát így állunk! Nem is tu-  
dom, mit költöttem a keresésére. Ide hallgass:  
veszteség veszteségre! Annyival ment el a tolvaj  
és annyi ment rá a tolvaj megtalálására, és semmi  
elégtétel, semmi bosszú; nincs balszerencse, csak  
ami az én vállamat nyomja; nincs sóhaj, csak amit  
én sóhajtok, nincs könny, csak amit én ontok.

- TUBAL De azért másoknak sincs szerencsájuk. Antonio, hallottam Génúában –
- SHYLOCK Micsoda, micsoda? Nincs szerencséje, nincs szerencséje?
- TUBAL – elvesztett egy Tripolis felől jövő gályát.
- SHYLOCK Köszönöm, Istenem! Köszönöm, Istenem! Igaz ez? Igaz ez?
- TUBAL Beszéltem néhány tengerésszel, aki a hajótörésből menekült.
- SHYLOCK Köszönöm neked, jó Tubal. Jó hírek, jó hírek! Ha, ha! Hol? Génúában?
- TUBAL Azt hallottam, hogy a lányod nyolcvan dukátot költött egyetlen éjszakán Génúában.
- SHYLOCK Tört döftél belém: sose látom viszont az aranyaimat. Nyolcvan dukátot egy ültében! Nyolcvan dukátot!
- TUBAL Antoniónak néhány hitelezője jött velem együtt Velencébe, és esküdöztek, hogy nem tehet mást, csak csődbe mehet.
- SHYLOCK Ennek aztán örülök: meggyötröm, megkínzom: ennek örülök.
- TUBAL Egyikük egy gyűrűt mutatott nekem: a lányodtól kapta egy majomért.
- SHYLOCK Hogy a fene őt...! Te kínzol, Tubal: ez volt a türkizem, Leától kaptam vőlegény koromban: egy egész őserdőnyi majomért se adtam volna oda.
- TUBAL De Antonio biztosan kész.
- SHYLOCK Igen, ez igaz, ez aztán igaz! Menj, Tubal, szerezz nekem egy végrehajtót, kösd le őt két héttel előre. A szívét akarom, ha nem fizet, mert ha kipusztul Velencéből, olyan üzletet kötök, amilyen nekem tetszik. Menj, menj, Tubal, és találkozzunk a zsinagógában. Menj, jó Tubal; a templomban, Tubal.

*Mindketten el*



*Belmont. Szoba Portia házában*  
*Bassanio, Portia, Gratiano, Nerissa és kísérik jönnek*

PORTIA Ne siess, kérlek: várj egy-két napot,  
 S aztán próbálj szerencsét, mert ha felsülsz,  
 Elvesztem társaságodat. Ne még!  
 Valami bennem – nem a szerelem –  
 Nem akar elveszíteni, s tudod te,  
 Nem gyűlölet az, mely ilyesmitől fél.  
 De ha esetleg nem jól értenél,  
 – A lány szívét nem közvetíti nyelve –  
 Itt tartanálak egy-két hónapig,  
 S mielőtt nekivágsz, tanítanálak,  
 Hogyan válassz. De ez esküszegés,  
 Hát nem teszem. Csak majd ha elhibázol,  
 Kivánom, bár követtem volna el  
 Az esküszegés bűnét. A szemed  
 Elvárásolt s kétfelé osztott engem.  
 Egyik felem tiéd, másik tiéd,  
 Illetve enyém, így hát a tiéd,  
 Minden a tiéd. Ó, micsoda kor,  
 Korlátozza a birtokos jogát.  
 S így, bár tiéd, mégsem tiéd. Ha így van,  
 Ne én menjek a pokolba miatta,  
 Csupán a sors. Már túl sokat beszélek,  
 Azért, hogy húzzam, nyújtsam az időt,  
 S addig ne válassz.

BASSANIO Hagyj választani,  
 Mert így most kínpadra vagyok feszítve.

PORTIA Kínpadra, Bassanio! Valld be akkor,  
 Hogy szerelmedben mi az árulás.

BASSANIO Legfeljebb csak az a csúf kishitűség,  
 Mely kétli, hogy szerelmem megvalósul:  
 Egyébként hó és tűz fér össze úgy,  
 Ahogy szerelemmel az árulás.

PORTIA Igen, de félek, kínpadon beszélsz,  
 És azt, amire kényszerítenek.

BASSANIO Ha életet ígérsz, mindent bevallok.

PORTIA Akkor hát vallj és élj!

BASSANIO

„Vallj és remélj!”

Ezt kellett volna mondanod nekem:  
Ó, boldog kín, ha hóhérom tanít,  
Mit válaszoljak, hogy kiszabadítson!  
De engedj sorsomhoz s a ládikókhoz.

PORTIA

Menj hát! Egyikük engem zár magába:

Ha szeretsz, kitaláld, melyik az.

Nerissa és ti oldalt álljatok.

Kísérje választását halk zene,

Hogyha veszít, végezze hattyú módra,

Zenébe halva: és hogy a hasonlat

Teljes legyen, megindul szemem árja,

S halálos-ágya ez a víz legyen.

De mit jelent a zene, hogyha nyer?

A harsonát, ha hű alattvalók

Hódolnak új királynak: vagy az édes

Hangzatokat, amelyek pirkadatkor

Szólnak a vőlegény alvó fülébe,

És nászra hívják. Indulj hát te is,

Éppoly bátran, de nagyobb szerelemmel,

Mint Alcides ment szabadítani

A vízi-szörnytől a vonító Trója

Szűz-adóját. Vagyok az áldozat,

S ti oldalt a dardaniai nők,

Kik nézitek pirosra-sírt szemekkel

A kaland végét. Menj hát, Herkules!

Ha te élsz, én is élek. Komorabban

Nézem a harcot, mint te küzdesz abban.

*Mialatt Bassanio a ládikók fölött töpreng, zene*

DAL

Mondd meg, honnan jó a vágy?

S mit hall, a szív, az ész szavát?

Hogy születik s nő tovább?

Felelj, felelj.

Szemben fogan meg és a szem

Táplálja, s meghal csöndesen,

Bölcsője sírja is leszen.

Fölötte a gyászharang



MIND                   Hogy hangzik? – Bim, bam, bim, bam.  
                           Bam, bim, bam.  
 BASSANIO       A látszat legkevésbé vall magáról;  
                           Még mindig dísszel csalják a világot.  
                           Van-e oly romlott, aljas ügy, amely  
                           Ne leplezné el szelíden a bűnét  
                           A jog előtt? Vallásos tévedés  
                           Oly kárhozott, hogy valamely okos fő  
                           Ne áldja s bizonyítsa egy szöveggel,  
                           S ne rejtse szép díszekbe durvaságát?  
                           Nincs oly ostoba bűn, mely föl ne öltse  
                           Az erény egy-egy jelét külsején:  
                           Hány gyáva van – a szíve ingatag,  
                           Mint homoklépcső – mégis hordja állán  
                           Herkules vagy a dühös Mars szakállát,  
                           Habár a mája fehér, mint a tej,  
                           S felölti a bátorság hulladékát,  
                           Hogy rettegjenek tőle. Hát a szépség?  
                           Nézd meg jól, s látod majd, hogy súlyra mérik,  
                           S a természet ebben csodát művel:  
                           Az könnyedébb, ki többet hord belőle.  
                           Így a kígyózó, arany hajcsigák  
                           A szellővel szépségük tudatában  
                           Buján szökellnek, bár mindenki tudja,  
                           Hogy nemrég egy másik fej díszre voltak,  
                           S a sírban fekszik szülőkoponyájuk.  
                           A dísz tehát veszélyes tengerek  
                           Aranyos partja, indiai nők  
                           Gyönyörű fátyol, egyszóval a látszat-  
                           Igazság, melyet az ügyes kor ölt, hogy  
                           Behálózza a bölcsét. Víg arany te,  
                           Midas bús tápláléka, nem akarlak,  
                           Se téged, sápadt és silány lakáj  
                           Az emberek közt. De te, vézna ólom,  
                           Mely inkább fenyeget, mintsemhogya ígér:  
                           Egyszerűséged több a szép beszédnél,  
                           Téged választlak; bár legtöbbször érnél!  
 PORTIA           *(félre)* A többi szenvedély hogy elenyész,  
                           A kétes gond, a heves csüggedés,  
                           Zöldszemű féltés borzong s száll veled!  
                           Szerелеm, ne siess: csitulj, önkívület,

Örömszapor, zuhogi ütemesen,  
Túl nagy, túl gyors e boldogság nekem,  
Félek, nem bírom.

BASSANIO

Mit találok itt?

*Kinyitja az ólomládikót*

Szép Portia! Félisten lehetett csak,  
Ki megalkotta. Mozog ez a szem?  
Vagy csak az én szemgolyómon lebegve  
Látszik mozogni? Itt a két ajak,  
Köztük méz lehellet: édes sorompó,  
Mely két barátot választ el. Hajában  
A festő pókot játszott és arany  
Hálót szőtt, hogy a férfiak szíve  
Fennakadjon, mint szúnyog. Hát e szem?  
Hogy volt hozzá szeme? Egyet lefestett,  
S az nem rabolta el mindkét szemét,  
S nem maradt egyetlen? De mint ahogy  
Dicséretem lényege fel nem ér  
Ez árnyig, úgy ez árny is elmarad  
Lényege mögött. Itt e cédula  
Elmondja majd szerencsém foglatját:

„Nem a látszatot ítélted,  
Kaptál hűt és kaptál szépet.  
Szerencséddel már beérjed,  
Újra többé ne cseréljed.  
S ha elég lesz, megtalálod  
Szerencsédben boldogságod.  
Fordulj meg, a hölgyed áll ott,  
Csókold meg a csókra-várót.”

Jó cédula. Szép hölgy, megengeded,  
Hogy e számlára adjak és vegyek?  
Mint az, aki versenyre állt ki éppen,  
S úgy érzi, hogy tetszett a nép szemében,  
S míg tapsolnak, s az ujjongás aláhull,  
Ő szédül még és kételkedve bámul:  
Vajon ez a dicséret néki zúg? –  
Ugy állok, százszor-szép hölgy, éppen úgy,  
És amit látok, hinnem sem szabad,  
Míg meg nem erősíted te magad.



- PORTIA Bassanio, engem látsz, úgy, ahogy  
 Vagyok: bár pusztán magamért sosem  
 Lennék nagyratörő, sosem kívánnám,  
 Hogy sokkal jobb lehessek. Csak térted  
 Szeretnék hússzor megkétszereződni,  
 Százszor szebben s ezerszer gazdagabban,  
 S csak hogy a te szemedben többet érjek,  
 Szeretnék szépséget, barátokat,  
 Erényt s vagyont: így teljes összegem  
 Egy semmiség, ha röviden kimondom,  
 Egy lány, ki nevetlen, műveletlen,  
 S csak annak örül, hogy nem túl öreg még  
 A tanuláshoz, s még jobban örül,  
 Hogy nem is túl buta a tanuláshoz,  
 S legjobban örül, hogy lány szelleme  
 Neked ajánlja magát: te vezessed,  
 Mint ura, kormányzója és királya.  
 Magamat és mindent, ami enyém,  
 Most neked adtam: nemrég még ura  
 Voltam e kastélynak s cselédeknek,  
 S királyné önmagam fölött, de most  
 E ház és e cselédek s önmagam,  
 Mind tied, uram. Vedd e gyűrűvel.  
 Ha elveszted, elajándékozod,  
 Szerelmed romját jövődöli meg,  
 S nekem jogot ad megvádolni téged.
- BASSANIO Ó, asszonyom, a szavam elakad,  
 S csak a vérem szól hozzád ereimből,  
 S egész valómon olyan zűrzavar  
 Ömlött el, mint elégedett tömegben,  
 Ha szeretett hercege szép beszéddel  
 Fordult hozzá, s most pezseg örömében  
 És minden rész boldogan olvad egybe  
 S vad semmivé válik, merő örömmé,  
 S szólni sem tud. De ha e gyűrű válik  
 Ujjamtól, én is válok életemtől,  
 S mondjátok, hogy meghalt Bassanio.
- NERISSA Uram s úrnőm, most rajtunk már a sor,  
 Láttuk, hogy válnak vágyaink valóra,  
 Most hadd kívánjunk hozzá sok szerencsét.
- GRATIANO Bassanio uram s te, nemes úrnőm,

Kívánok nektek minden örömet:  
 Tudom, nem tőlem kívánjátok el.  
 S mikor ti akarjátok ünnepelni  
 Az esküvőtöket, csak arra kérlek,  
 Hogy ugyanakkor nősülhessek én is.  
 BASSANIO Örömmel, ha tudsz addig nőt szerezni.  
 GRATIANO Köszönöm, uram, szereztél te nékem:  
 Szemem, uram, nem lassabb a tiednél:  
 Az úrnőt nézted, én meg a komornát;  
 Szerettél, szerettem: a haladék  
 Hozzám sem illik jobban, mint tehozzád.  
 Szerencséd függött ott a ládikóktól,  
 Az enyém pedig függött a tiédétől.  
 Mert udvaroltam itt az izzadásig,  
 És esküdöztem, míg ínyem kiszáradt  
 A szerelmi esküktől – végül is  
 E szépség azt ígérte, elnyerem  
 Szerelmét, ha úrnőjéét szerencséd  
 Nyeri majd el.  
 PORTIA Nerissa, igaz ez?  
 NERISSA Igaz, kisasszony, hogyha nem haragszol.  
 BASSANIO S te komolyan gondolod, Gratiano?  
 GRATIANO Komolyan, Bassanio.  
 BASSANIO Nászotok csak szépíti ünnepünket.  
 GRATIANO Fogadjunk velük ezer dukátba, kié lesz az első fiú.  
 NERISSA És be kell tenni előre?  
 GRATIANO Sose nyerünk, ha betesszük előre.  
 De ki jön? Lorenzo s a kis hitetlen?  
 S Salerio, öreg velencei barátom?

*Lorenzo, Jessica, Salerio, velencei hírnök jön*

BASSANIO Salerio s Lorenzo, üdvözöllek,  
 Bár nem tudom, hogy üdvözölhet-e  
 Itt új hatalmam. Édes Portia,  
 Ha megengeded, jó barátainknak  
 „Hozott Isten”-t mondok.  
 PORTIA Én is, uram,  
 Szívesen látom mindet.  
 LORENZO Köszönöm. Csakhogy részemről, uram,  
 Nem volt szándékom téged látogatni,



Salerio akadt rám az úton,  
S ő késztetett, vonakodásom ellen,  
Hogy elkísérjem őt.

SALERIO Így volt, uram,  
S volt rá okom. Signor Antonio  
Ezt küldi néked.

*Levelet ad Bassaniónak*

BASSANIO Mielőtt kinyitnám,  
Kérlek, mondd meg, hogy van kedves barátom?

SALERIO Nem beteg, uram, hacsak nem a lelke,  
S nincs jól, hacsak nem lelke. E levél  
Számot ad róla.

GRATIANO Nerissa, az idegen lányt mulattasd.  
Kezed, Salerio. Hogy van Velence?  
Hát Antonio, a királyi kalmár?  
Tudom, hogy örül majd a sikerünknek.  
A gyapjúnyerő Jason mi vagyunk.

SALERIO Azt a gyapjút nyerd, melyet ő veszít el!

PORTIA Rossz tartalma van annak a levélnek,  
Hogy elrabolja arcáról a színt:  
Egy jóbarátja halt meg, hisz mi más  
Változtathatná így el egy komoly  
Férfi kedélyét? S nézd csak, egyre rosszabb!  
Bassanio, bocsáss meg, félig én  
Vagy te, felezd el tehát azt, amit  
E papír hoz neked.

BASSANIO Ó, Portia,  
Nem sok gonoszabb szó mocskolt be még  
Papírt, mint ezek itt. Nézd, kedves úrnóm,  
Mikor szerelmet vallottam neked,  
Megmondtam, hogy egyetlen vagyonom  
Ereimben folyik: nemes vagyok,  
S igazat szóltam. Mégis, drága hölgy,  
Rögtön meglátod, hogy e semmi is  
Csak kérdés volt. Elmondtam neked,  
Hogy semmi vagyok, de nem mondtam el,  
Hogy kevesebb vagyok a semminél, mert  
Egy jó barátomnak adósa lettem,  
Az meg ellenségének lett adósa,

Hogy énrajtam segítsen. E levél  
Akár barátom teste is lehetne,  
S a szavai mint tátongó sebek  
Véreznek. – Igaz ez, Salerio?  
Mindén vállalkozása megbukott?  
Tripolis, Mexikó és Anglia,  
Lisszabon, India, Arábia?  
S egy hajója sem úszta meg a kalmár  
Rémeit, a sziklákat?

SALERIO

Uram, egy sem.

Egyébként úgy látszik, ha most a pénzt már  
Ki is tudná fizetni a zsidónak,  
Az nem venné el. Nem láttam soha  
Emberalakú lényt, ki ily mohón  
Sóvárogná egy embertársa vesztét,  
Egész nap a dózsét nyaggatja és az  
Állam szabadságát kétségbe vonja,  
Ha igazságát meg nem kapja. Húsz  
Kalmár, a dózse és a legnagyobb  
Urak akarták lebeszélni őt,  
De nem téríthették el őt gonosz  
Pörétől, zálogától és jogától.

JESSICA

Hallottam őt még otthon esküdözni  
Tubálnak, Chusnak, földijeinek,  
Hogy inkább kell neki Antonio  
Húsa, mint hússzor az a pénz, amellyel  
Tartozik. S tudom, uram, ha tekintély,  
Jog, hatalom nem gátolja meg őt,  
Megjárja majd szegény Antonio.

PORTIA

Jóbarátod jutott-e így a bajba?

BASSANIO

Nincs nála jobb ember, se jobb barátom,  
A nyájasságban el nem fáradó,  
S őbenne legelőbb a régi Róma  
Erénye mindazok közül, akik  
Itáliában szívnek levegőt.

PORTIA

Mivel tartozik a zsidónak?

BASSANIO

Háromezzerrel értem.

PORTIA

Ennyi csak?

Adj hatezret neki a zálogért,  
S a hatezret duplázd, háromszorozd meg,  
Mielőtt e jóbarát elveszítse



Egy hajszálát Bassanio miatt.  
 Nevezz előbb templomban hitvesednek,  
 S indulj Velencébe barátodért.  
 Portia mellett sohase feküdj  
 Nyugtalan lélekkel. Lesz aranyad,  
 Hogy hússzor kifizesd kis tartozásod;  
 Aztán hozd majd el jóbarátodat.  
 Közben Nerissával majd úgy leszünk,  
 Mint szűzek, özvegyek. No, rajta hát,  
 Esküvőnk napján indultok majd innen.  
 Mulassatok, te is légy víg, ne rettegj:  
 Drágán vettelek meg, drágán szeretlek.  
 De hadd halljam barátod levelét.

BASSANIO „Kedves Bassanio, minden hajóm elsüllyedt, hi-  
 telezőim megkeményítették szívüket, helyzetem  
 kilátástalan, zálogomat a zsidónak eljátszottam, s  
 mivel, ha megfizetem, lehetetlen, hogy éljek, min-  
 den adósságod eltöröltetett velem szemben, csak  
 éppen látni szeretnélek, miközben meghalok. De  
 azért csak mulass jól; ha a szereteted nem beszél  
 rá, hogy jöjj, a levelem se tegye.”

PORTIA Intézz el mindent, drágám, s menj sietve.  
 BASSANIO Mivel megengeded, hogy menjek innen,  
 Sietek, amíg vissza nem jutok,  
 Nincs pihenő, mely késleltetne engem,  
 És nem lesz ágy, mely csábítani fog.

*Mind el*

3. SZÍN

*Velence. Utca*

*Shylock, Salarino, Antonio és az őr jön*

SHYLOCK Vigyázz, porkoláb, szót se irgalomról!  
 Ez a bolond, ki ingyen kölcsönöz pénzt:  
 Vigyázz rá, őr.

ANTONIO Jó Shylock, idehallgas.

SHYLOCK A zálogom kell, szót se ellene:

Esküdtem, hogy a zálogot behajtom.  
Kutyának mondtál, s még okod se volt rá.  
Kutya vagyok? Hát félj a fogaimtól.  
A dózse adja meg a jussomat!  
Te hanyag őr, mért vagy oly ostoba,  
Hogy kérésére sétálni viszed?  
Kérlek, hallgass rám.  
A zálogom kell, úgyse hallgatok rád.  
A zálogom kell már, egy szót se többet.  
Nem teszel lágy, vak bolonddá, aki  
Bánja a bűnét, sóhajt s a keresztény  
Közbenjárónak enged. Ne kövess!  
Nem beszéd kell nekem: a zálogom kell!

*El*

SALARINO Nem volt ennél kegyetlenebb kutya  
Az emberek között.

ANTONIO Hagyjuk magára.  
Hiába nem könyörgök már neki.  
Az életemre tör, s tudom, miért:  
Azért, mert gyakran megszabadítottam  
Bírságától panaszkodó adóst.  
Igy hát most gyűlöl.

SALARINO Biztos, hogy a dózse  
Nem tűri majd, hogy zálogát beváltsa.

ANTONIO Nem gátolhatja a törvény folyását.  
Ha megsérül a teljes jog, melyet  
Az idegen itt Velencében élvez,  
Megsértheti államunk igaz hírét,  
Hiszen a város haszna, üzlete  
Minden néptől függ. Menjünk hát! E gondok  
És veszteségek úgy levertek engem,  
Hogy aligha marad egy fontnyi húsom  
Holnapra vérengző hitelezőmnek.  
No, menjünk. Jaj, ha csak Bassanio  
Látná, hogyan fizetem tartozását.

*Mind el*



*Belmont. Szoba Portia házában*  
*Portia, Nerissa, Lorenzo, Jessica és Balthasar jön*

- LORENZO    Kisasszonyom, szemedbe is kimondom:  
 Az isteni barátsághoz nemes  
 És hű érzéked van; ez látszik abból,  
 Hogy urad távollétét így tűröd,  
 De tudnád csak, kit becsültél meg így,  
 S hogy az az úr, akit te megsegítesz,  
 Férjedet milyen híven szereti,  
 Tudom, hogy e tetteredre büszke lennél,  
 Jobban, mintha szokott jószág sugallná!
- PORTIA    Jótettet még nem bántam meg soha,  
 S most sem fogok; mert ha jó cimborák  
 Együtt töltik idejüket, s a lelkük  
 A szeretetnek ugyanegy igáját  
 Hordja, akkor a vonásuk, kedélyük  
 S modoruk is lassankint egy arányt ölt,  
 Azért azt hiszem, hogy Antonio,  
 Mivel uramnak szívbéli barátja,  
 Az uramhoz hasonlít. Ha ez így van,  
 Milyen keveset fordítottam arra,  
 Hogy lelkem képmását kiszabadítsam  
 A pokoli kegyetlenség alól.  
 Ez majdnem öndicséret, és ezért  
 Ne többet erről: mást említenék meg.  
 Lorenzo, én most átadom neked  
 Házam minden ügyének vezetését,  
 Míg uram visszatér: mert én magam  
 Titokban fogadalmat tettem arra,  
 Hogy imában s szemlélődésben élek  
 – S csak Nerissa kísérelhet el oda –  
 Míg megtér férje és az én uram.  
 Egy kolostor áll két mérföldre innen,  
 Ott rejtőzünk. Titeket arra kérlek,  
 Ne vonakodjatok megtenni azt,  
 Amire szerelmem s a kényszerűség  
 Kér benneteket.

**LORENZO** Úrnőm, szívesen:  
Minden parancsodnak szót fogadok.

**PORTIA** Embereim tudják szándékomat  
S elismernek téged és Jessicát  
Bassanio úr és magam helyett.  
Isten veletek, míg találkozunk.

**LORENZO** Sok szép gondolat s boldog óra várjon!

**JESSICA** Hölgyem, kívánok sívednek derűt.

**PORTIA** Köszönöm és örvendek, hogy viszont  
Kívánnhatom: Ég veled, Jessica!

*Jessica és Lorenzo el*

Most, Balthasar,  
Mert mindig tudtam, hogy hű és igaz vagy,  
Hadd tudjam most is. Vedd e levelet,  
Siess teljes erődből Páduába  
És ott majd unokabátyámnak add át,  
Doktor Bellario saját kezébe;  
S ami ruhát s papírt ő ad neked,  
Hozd el, kérlek, amily gyorsan tudod,  
A révhez, ahhoz a komphoz, amely  
Velencébe visz. Ne sokat beszélj,  
Hanem rögtön menj: ott leszek előtted.  
Kisasszonyom, sietek, ahogy bírok.

## El

PORTIA Gyerünk, Nerissa: ezt a tervemet  
Nem ismered. Meglátjuk férjeinket,  
Mielőtt sejtjenék.

NERISSA És ők is minket?

PORTIA Ők is, Nerissa, de olyan ruhában,  
Hogy azt hiszik, el vagyunk látva azzal,  
Ami hiányzik. Fogadok veled,  
Ha mindketten ifjagnak öltözünk,  
Kettőnk közt én leszek a szebb fiú,  
És törömet hetykébben viselem  
S rekedt kamaszhangon szólok s negédes  
Két tipegés helyett egy férfilépést  
Lépek, s verekedésekről beszélek,



Mint egy kis nyegle ifjú, s szép meséket,  
 Hogyan epedtek értem úrihölgyek  
 Hiába és meghaltak bánatukban,  
 S bár nem tehetek róla, szánva-bánom,  
 Hogy kénytelen voltam mindet megölni.  
 S ha húsz ily hazugságot mondok el,  
 Megesküsznek, egy éve hagytam ott  
 Az iskolát. De ezer léha tréfát  
 Tudok az édes aranyifjúságról –  
 S fölhasználom.

NERISSA

S férfimódra csináljuk?

PORTIA

Pfuj, pfuj, micsoda kérdés!

Jó, hogy nincs, ki trágárul értené.

De gyere, mindent elmondok neked

Kocsinkban, mely vár ránk a kertkapunál.

Siess utánam, most ne bíbelődjünk:

Ma húsz mérföldnyi út áll még előttünk.

*Mindketten el*

5. SZÍN

*Belmont. Kert*

*Lanzelo és Jessica jön*

LANZELO

De igen, igazán; mert nézd csak, az atya bűnei a  
 gyermekre szállnak; ezért garantálom neked,  
 hogy aggódom miattad. Mindig nyíltan beszéltem  
 veled, most is kimondom agitációmát ebben a  
 tárgyban. Ezért hát légy egész nyugodt, mert  
 tényleg azt gondolom, hogy elkárhozol. Csak egy  
 remény lehet még a javadra, ez is csak afféle  
 fattyú-remény.

JESSICA

És micsoda remény ez, kérlek szépen?

LANZELO

Hát mi egyéb, mint az a távoli remény, hogy nem  
 atyád hozott létre, azazhogy nem a zsidó lánya  
 vagy.

JESSICA

Ez csakugyan fattyú-remény volna, mert így  
 anyám bűneit kérnék rajtam számon.

LANZELO

Akkor igazán félek, hogy apád részéről is, anyád

részeről is elkárhoztál. Így ha elkerülöm apádat, a Scyllát, beleesem a Charybdisba, az anyádba: igen, mindenféleképpen elvesztél.

JESSICA Majd megment a férjem, aki kereszténnyé tett.

LANZELO Ez igaz, de annál nagyobb hiba tőle: elegenden voltunk keresztények azelőtt is, éppen amennyien jól megfértünk egymás mellett. Ez a kereszténnyetevés felhajtja majd a sertés árát: ha mindnyájan disznó-evők leszünk, nemsokára semmi pénzért se lesz egy falat szalonna a serpenyőkben.

*Lorenzo jön*

JESSICA Megmondom, Lanzelo, a férjemnek, mit mondtál: itt jön.

LORENZO Mindjárt féltékeny leszek rád, Lanzelo, ha ilyen rejtett zugokban talállak a feleségemmel.

JESSICA Ó, nem kell aggódnod miattunk, Lorenzo: Lanzelo és én veszekedtünk. Kereken kimondja, hogy nincs irgalom számomra az égben, mert zsidónak vagyok a lánya: és azt mondja, nem vagy hasznos tagja a közösségnek, mert a zsidók megtérítésével felhajtod a disznó árát.

LORENZO Még mindig jobban tudok felelni a közösség előtt ezért, mint te azért, hogy megduzzasztottad a négerlány hasát: a mór nőnek gyereke lesz tőled, Lanzelo.

LANZELO No, azért biztosítlak, hogy a mór nő, amiért úgy érzi, hogy a gyo-mór nő, még nem lett ko-mór nő.

LORENZO Ugy látszik, már a bolondok is csinálnak szövicceket. Azt hiszem, az igazi szellemesség nemsokára hallgatásba vonul, és a csevegés már csak a papagájoknak marad fenntartva. Menj be, fickó, szólj nekik, hogy készítsék el az ebédet.

LANZELO Már megtörtént, uram, nekik is van gyomruk.

LORENZO Nagy Isten, milyen rossz viccek! Hát kérd meg őket, tálalják be az ebédet.

LANZELO Az is megtörtént, uram, csak teríteni kell.

LORENZO Te akarsz teríteni?

LANZELO Nem, uram, én inkább Terit enni.

LORENZO Már megint kihasználod az alkalmat? Hát egy



perc alatt akarod megmutatni egész vicckészletedet? Kérlek, értsed meg végre egy egyszerű férfi egyszerű beszédét: menj hát be a társaidhoz, mondd meg nekik, hogy terítsék meg az asztalt, adják be az ételt, és mi is jövünk rögtön ebédelni.

LANZELO Ami az asztalt illeti, uram, be lesz tálalva; ami az ételt, uram, meg lesz terítve; ami az ebédre jöve-  
teledet illeti, uram, hát azt bízd a kedélyedre és a szeszélyedre.

*El*

LORENZO Szent értelem, micsoda szóözön!  
E bolond emlékezetében őriz  
Egy egész szójáték-hadat, s tudok  
Sok bolondról, ki magasabb helyen  
Oly cifra, mint ő, s egy csalóka szóért  
Fütyül az ügyre. Hogy vagy, Jessica?  
S most, édesem, mondd, mi a véleményed,  
Hogy tetszik Bassanio felesége?

JESSICA Nincs rá szavam. De illő lenne, hogy  
Bassanio jámbor életet éljen,  
Hisz, minthogy felesége ilyen áldás,  
A menny örömét megleti a földön.  
S ha ez a földön nem kell neki, úgy  
Az égbe sem szabadna jutnia.  
Ha két isten fogadna fenn az égben,  
S a mérlegen két földi asszony ülne  
S egyik Portia, úgy a másikat még  
Meg kéne toldani: e nyers világon  
Nincs mása.

LORENZO Bennem férjet épp olyat  
Nyertél, amilyen feleségben ő.

JESSICA Mért nem kérded meg, mit gondolok erről?

LORENZO Megkérdem, csak menjünk előbb ebédre.

JESSICA Most dicsérlek, most van még erre gyomrom.

LORENZO Nem, hagyjuk ezt asztali csevegésnek,  
Mert bármit mondsz, azt is a többivel  
Megemésztem.

JESSICA Torkig lakhatsz belőle.

*Mindketten el*

## NEGYEDIK FELVONÁS

I. SZÍN

*Velence. Törvényterem*

*A dózse, a szenátorok, Antonio, Bassanio, Gratiano,  
Salarino és mások jönnek*

DÓZSE      Itt van Antonio?

ANTONIO    Kegyelmes úr, parancsolj.

DÓZSE      Sajnálak: kőből van ellenfeled,  
Embertelen szörny, szánságot nem ismer,  
S szívében nem lakik az irgalomnak  
Egy szikrája sem.

ANTONIO                      Hallottam, kegyelmed

Fáradozott, hogy enyhítse rideg  
Szándékát, de mert megátalkodott,  
S törvényes úton engem nem lehet  
Megmenteni dühétől – türelemmel  
Viszonozom örvényét, s az a vérttem,  
Hogy szellemem nyugalommal eltűnök  
Zsarnokságának minden tombolását.

DÓZSE      Hívjátok a terembe a zsidót.

SALARINO    Az ajtónál vár: jön is már, uram.

*Shylock jön*

DÓZSE      Helyet neki, álljon szemünk előtt.  
Shylock, a világ azt hiszi, s mi is,



Hogy megjátszottad komiszságodat  
 A végső tettig, aztán megbocsátasz,  
 S álkegyetlenséged csodálatos volt,  
 De még csodálatosabb lesz kegyelmed:  
 Ahelyett, hogy bírságot követelj,  
 Egy fontot e szegény kalmár húsából –  
 Nemcsak elengeded a zálogot,  
 Hanem emberi nemes szeretetből  
 Tőkédnek is veszni hagyod felét,  
 Mert szánalommal nézed veszteségét,  
 Mely mostanában vállára zuhant  
 S ilyen királyi kalmárt is agyonnyom,  
 S irgalmat fakaszt érkebelből és  
 Nyers kavicsszívből és konok törökből  
 S tatárból, aki sose gyakorolta  
 Magát gyöngéd udvariaskodásban.  
 Várjuk szelíd válaszodat, zsidó.

SHYLOCK

Kegyelmeddel közöltem, mi a céloim,  
 És meg is esküdtem szent szombatunkra,  
 Hogy zálogomnak tárgyát megkapom.  
 Ha megtagadod, törvényetek és  
 A város szabadsága sínyle meg.  
 Azt kérdezed, miért választok inkább  
 Egy darab döghúst a háromezer  
 Dukát helyett? Megtagadom a választ.  
 De mondjuk, így tetszik – elég e válasz?  
 Mondd, hogy házámban egy patkány zavar,  
 S szívesen adnék tízezer dukátot,  
 Hogy elpusztuljon! Elég ennyi válasz?  
 Van, ki a malacpecsenyét utálja,  
 Más megőrül, ha meglát egy cicát,  
 S van, ki, ha duda szól, vizeletét  
 Nem tudja tartani, mert csak az ösztön,  
 A szenvedély ura, az dönti el,  
 Kit, mit szeret, utál. Hát itt a válasz:  
 Aminthogy nincs határozott oka,  
 A disznósültet mért nem bírja az,  
 Ez meg az ártatlan macskát mért nem,  
 Az pedig szördudát, s mind kénytelen  
 Engedni szégyenének s másokat  
 Sérteni ő, a sértett – így magam sem

Tudom s nem is akarom indokolni,  
Csak megrögzött undorral s gyűlölettel,  
Melyért Antoniót így üldözöm  
Jogommal. No, elég nektek e válasz?  
BASSANIO Nem elég arra, érzéketlen ember,  
Hogy felmentse kegyetlenséged árját.  
SHYLOCK Nem kell neked tetszeni válaszommal.  
BASSANIO Mind megöljük, amit nem szeretünk?  
SHYLOCK Nem ölnétek meg mind, amit gyűlöltek?  
BASSANIO Sértéssel nem jár rögtön gyűlölet.  
SHYLOCK Hát egy kígyó megszúrjon kétszer is?  
ANTONIO Gondold meg, hogy a zsidóval vitázol:  
Olyan az, mintha a partra kiállnál,  
S a hullámverést csillapulni kérnéd,  
Vagy vitázhatnál a farkassal is,  
Miért bégettet bárányért juhot,  
Vagy megtilthatnád a bérci fenyőnek,  
Hogy zajongjon, megrázva koronáját,  
Ha zúgatják a menny viharai.  
Előbb bírsz a legkeményebbrel is,  
Mint meglágyítsd – mert nincs ennél  
keményebb –  
Zsidó szívét: kérlek tehát, ne tégy több  
Ajánlatot, új módszert ne keress,  
De mondjátok ki nyíltan s egyszerűen  
Halálomat s a zsidó akaratját.  
BASSANIO Itt van hatezer háromezerért.  
SHYLOCK Ha hatezerből mindegyik dukát  
Hatszor osztódnék megannyi dukáttá –  
Nem venném el: zálogom kell nekem.  
DÓZSE Irgalmat hogy remélsz, ha nem gyakorlod?  
SHYLOCK Mitől féljek, ha törvényt nem szegek?  
Birtokotokban sok rabszolga van,  
S élnek, mint öszvérek, kutya, nehéz  
Rabéletet, mert megvettétek őket.  
No, engedjétek őket szabadon,  
Hadd üljenek nászt gyermekeitekkel!  
Miért izzadnak teher alatt? Ágyuk  
Legyen oly lágy, mint a tiétek; inyök  
Oly válogatós. Azt mondjátok erre:  
„A mi rabjaink”; ezt felelem én is.



A font húst, amelyet belőle kérek,  
Drágán vettem meg: enyém, akarom.  
Ha nem adjátok, pfuj törvényetekre!  
Akkor nem ér Velence joga semmit.  
Ítéletet várok: megkaphatom?

DÓZSE Jogomban áll az ülést elnapolni,  
Ha Bellario jogtudós, akit  
Ide kérettem, hogy eldöntse ezt,  
Nem jön meg ma.

SALARINO Uram, már odakint áll  
Egy küldönc, a nagy doktor levelével,  
Páduából jött.

DÓZSE Hol a levél? Hívd be a hírnököket!

BASSANIO Jól van, Antonio! Ember, ne félj!  
Előbb lesz húsom, csontom a zsidóé,  
Mielőtt egy csöpp vért veszítesz értem.

ANTONIO Megfertőzött juha vagyok a nyájnak,  
Halálra szánt; a leggyöngébb gyümölcs  
Legelőbb hull a földre: hulljak én is:  
Bassanio, használj azzal, hogy élsz  
És sírkövem feliratát megírod.

*Nerissa jön, ügyvéd-írnoknak öltözve*

DÓZSE Bellariótól jöttél, Páduából?  
NERISSA Igen, uram, Bellario üdvözl.

*Átnyújt egy levelet*

BASSANIO Mit fened oly komolyan késedet?  
SHYLOCK Adósomból a bírságot kivágni.  
GRATIANO Nem talpadon, lelken élesítsed,  
Te vad zsidó, de nincs érc olyan éles,  
A hóhér bárdja sem, mint a te metsző  
Haragod. Terád nem hat a könyörgés?  
SHYLOCK A te eszed nem tud olyan könyörgést.  
GRATIANO Légy átkozott, könyörtelen kutya!  
Hogy élsz, az csak törvényeink hibája.  
Te már-már meg tudsz ingatni hitemben,  
S Pythagorasszal értek egyet abban,  
Hogy állatok lelkei elvegyülnek

- Ember-testekkel: felkötöttek egy  
 Farkast emberölésért, s kutyaelke  
 A bitón szállt belőle el, s amíg te  
 Elvetemedett anyádban feküdtél,  
 Beléd vegyült, s farkasvágyakozásod  
 Ragadozó, vérengző és falánk.
- SHYLOCK Míg a pecsét nem tűnt el zálogomról,  
 Tüdődnek ártasz csak ez ordítással:  
 Óvd szellemedet, ifjú, mert különben  
 Rommá lesz. Én jogomra várok itt.
- DÓZSE Bellario e törvényszéknek egy  
 Fiatal tudóst ajánl levelében.  
 Hol van a doktor?
- NERISSA Itt vár a közelben,  
 Válaszodra, hogy bebocsátod-e.
- DÓZSE Szívesen. Hárman-négyen menjete  
 Udvarias kíséretül odáig.  
 Ti pedig halljátok a levelet.
- ÍRNOK *(olvassa)*  
 „Kegyelmes uram, tudtul adom neked, hogy le-  
 veled vételekor nagyon beteg vagyok, de ugyan-  
 akkor, amikor hírnököd érkezett, kedves látoga-  
 tást tett nálam egy fiatal római doktor, a neve  
 Balthasar. Megismertettem őt azzal a peres ügy-  
 gyel, mely Antonio, a kalmár, és a zsidó között ke-  
 letkezett; sok könyvet forgattunk együtt, ismeri  
 véleményemet, s az – tökéletesítve az ő tudásával,  
 melynek nagyságát nem ajánlhatom elég melegen  
 – megbízásomból vele együtt érkezik, hogy he-  
 lyettem eleget tegyen kegyelmed kívánságának.  
 Arra kérlek, hogy éveinek hiánya ne okozza hiá-  
 nyát a vele szemben tanúsított tiszteletnek, mert  
 sose láttam még fiatal testen ilyen öreg fejet. Át-  
 engedem őt kegyes fogadásodnak, vizsgálja lesz  
 számára a legjobb ajánlólevél.”
- DÓZSE Hallottátok, mit ír Bellario,  
 És itt a doktor.

*Portia jön, jogtudósnak öltözve*

Add a kezedet.  
 A vén Bellariótól érkezel?



PORTIA Igen, uram.  
 DÓZSE Ülj le, Isten hozott.  
 Ismered, ugye, a vizsályt, melyet  
 E törvényszék előtt most tárgyalunk?  
 PORTIA Már alaposan értesültem erről.  
 Ki itt a kalmár, és ki a zsidó?  
 DÓZSE Antonio s vén Shylock, lépjete ki.  
 PORTIA A neved Shylock?  
 SHYLOCK Shylock a nevem.  
 PORTIA Különös az a pör, melyet te folytatsz,  
 De olyan, hogy a velencei törvény  
 Nem büntetheti eljárásodat. –  
 S te vagy, aki keze közé kerültél?  
 ANTONIO Én.  
 PORTIA Záloglevelét elismered?  
 ANTONIO Igen.  
 PORTIA Úgy hát adj kegyelmet, zsidó.  
 SHYLOCK Mondd meg nekem, mi kényszeríthet erre?  
 PORTIA Az irgalom lényege nem a kényszer.  
 Úgy fakad, mint csöndes eső a mennyből  
 A lenti földre, s kétszeresen áldott:  
 Megáldja azt, ki adja, s azt, ki kapja.  
 A nagyokban is ez a legnagyobb;  
 Koronánál szebb dísze a királynak,  
 Mert jogara földi erő jele,  
 A félelem és felség tartozéka,  
 De irgalma erősebb a jogarnál,  
 A királyok szívében tartja trónját  
 S az Istennek magának tartozéka,  
 S a hatalom akkor legistenibb,  
 Ha fékje irgalom. Te is, zsidó,  
 Bár igazságot kérsz, fontold meg azt,  
 Hogy igazságtól egyikünk se vár  
 Megváltást: mi bocsánatért könyörgünk,  
 S imánk egyúttal megbocsátani  
 Int minket is. Csak azért mondom ezt,  
 Hogy enyhítsd igazságodat, különben  
 E szigorú velencei bíróság  
 Kénytelen e kalmár ellen ítélni.  
 SHYLOCK Fejemre száll! A törvényt akarom,  
 Bírságomat s a zálogom jogát.

PORTIA Nem képes kifizetni azt a pénzt?  
 BASSANIO Itt a bíróság előtt felajánlom  
 Kétszeres összegét, s ha nem elég,  
 Hajlandó vagyok tízszer megfizetni,  
 S a kezem, fejem, szívem rá a zálog:  
 Ha ez nem elég, akkor a gonosz  
 Legyőzi a jót. Kérlek, most az egyszer  
 Hajoljon meg a jog hatalmatoknak:  
 Nagy igazságért egy kis jogtalanság  
 Csak az ördög zsákmányát üti el.  
 PORTIA Az nem lehet. Nincs oly velencei  
 Hatalom, mely megmásítsa a törvényt:  
 Ezt a kivételt számontartának,  
 S e joggyakorlatból sok tévedés  
 Fakadna az államban. Nem lehet.  
 SHYLOCK Egy Dániel ítelt, egy Dániel!  
 Hogy tisztellek, te tudós, ifjú bíró!  
 PORTIA Kérlek, hadd nézzek zálogleveledbe.  
 SHYLOCK Itt van, parancsolj, tisztelt doktorom.  
 PORTIA Shylock, háromszor ennyi pénzt kínáltak!  
 SHYLOCK Az eskü – eskü! Esküm szállt az égbe:  
 Hamis eskü terhelje lelkemet?  
 Nem ér annyit Velence.  
 PORTIA Oda hát  
 A zálog, s a zsidónak joga van  
 Egy font húsrá, melyet kívág a kalmár  
 Szíve tájáról. – Irgalmaz, fogadd el  
 Háromszorosát, s eltépjük a kötvényt.  
 SHYLOCK Csak ha tartalma kifizettetett.  
 Most már világos, hogy méltó bíró vagy.  
 A törvényt ismered, értelmezésed  
 Ép és helyes volt; kérlek hát a jogra,  
 Amelynek érdemes pillére vagy,  
 Ítéld most már. Lelkemre esküszöm,  
 Emberi nyelvnek nincs ereje arra,  
 Hogy megmásítson: zálogomra várok.  
 ANTONIO A bíróságot szívből arra kérem,  
 Mondjon ítéletet már.  
 PORTIA Íme hát:  
 Készítsd elő a szívedet a késre.  
 SHYLOCK Ó, nemes bíró! Ó, nagyszerű ifjú!



PORTIA Mert a törvény értelme és betűje  
 Érvényes arra a bírságra is,  
 Amely a kötvényben lekötöttetett.  
 SHYLOCK Nagyon is igaz. Ó, bölcs, igaz bíró!  
 A külsődnél mennyivel öregebb vagy!  
 PORTIA Takard fel hát szíved.  
 SHYLOCK Igen, a mellét:  
 Így szól az írás, nemdenem, bölcs bíró?  
 „A szíve táján” – éppen e szavakkal.  
 PORTIA Ugy van, igaz. De van-e mérleged  
 A hús számára?  
 SHYLOCK Már elkészítettem.  
 PORTIA Végy költségedre, Shylock, egy sebészt,  
 Hogy mielőtt elvérzik, bekötözze.  
 SHYLOCK A kötvényben ez benne van talán?  
 PORTIA Nincs beleírva, no de mit tesz az?  
 Jó volna, ha megtennéd irgalomból.  
 SHYLOCK Nem találom, a kötvényben nem áll.  
 PORTIA S te kalmár, van még mondanivalód?  
 ANTONIO Csak kevés: felkészültem már szívemben.  
 Adj kezet, Bassanio. Ég veled!  
 Ne búsítson, hogy érted jártam így,  
 Mert ebben a szerencse kedvesebb volt,  
 Mint szokott; hiszen az a módszere,  
 Hogy jólétét a nyomorult túléli,  
 S üres szemével, ráncos homlokával  
 Nézi nyomorát; engem megkímél  
 Ilyen szegénység kínzó szegyenétől.  
 Üdvözlöm nemes feleségedet;  
 Mondd el neki Antonio halálát,  
 S hogyan szerettelek, dícsérd búcsúmat,  
 S ítélje meg, ha vége a mesének,  
 Szerették-e hajdan Bassaniót.  
 Csak szánd, hogy barátodat elveszíted,  
 S én nem szánom, hogy érted fizetek,  
 Mert ha a zsidó elég mélyre váj,  
 Szívemmel fizetem meg tartozásom.  
 BASSANIO Antonio, tudd meg, a feleségem  
 Nekem az életemnél többet ér;  
 De hitves, élet, az egész világ  
 Nem ér nekem többet az életednél;

- Mindent feláldoznák, elvesztenék,  
Ha szabadon engedne ez az ördög.
- PORTIA No, nem köszönné meg a feleséged,  
Ha ajánlatodat meghallaná.
- GRATIANO Van hitvesem s szeretem, esküszöm,  
De bár az égben lenne most, hogy onnan  
Megmásíthatná e kutya zsidót.
- NERISSA Jó, hogy ezt a háta mögött ajánlod:  
Vágyad nem szolgálná a házi békét.
- SHYLOCK *(félre)* Hát ezek a keresztény férfiak!  
Egy lányom van: bár inkább Barabás  
Törzséből lenne férje, mint keresztény!  
Az idő múlik; mondj ítéletet.
- PORTIA Egy font e kalmár húsából tiéd:  
A bíróság s a törvény megítéli.
- SHYLOCK Ó, igaz bíró!
- PORTIA E húst a melléből kell majd kivágnod:  
Megengedi a bíróság s a törvény.
- SHYLOCK Készülj! Bölcs bíró! Ez aztán ítélet!
- PORTIA Várj még kicsit, csak egyre kell ügyelned.  
E kötvény egy csöpp vért sem ad neked.  
„Egy font hús” – éppen ezek a szavak.  
Vedd zálogodat, egy font húsozat,  
De ha, míg vágod, csak egy csöpp keresztény  
Vért ontasz, minden birtokod, javad,  
Elkoboztatik velencei törvény  
Szerint, s Velence államára száll.
- GRATIANO Hallod, zsidó? Ó, te igaz, bölcs bíró!
- SHYLOCK Ez a törvény?
- PORTIA Nézd meg magad az okmányt.  
Igazságot keresel, légy nyugodt:  
Igazságot kapsz, többet, mint kívánnál.
- GRATIANO Ó, bölcs bíró! Hallod, zsidó, a bírót?
- SHYLOCK Hát rendben van, fizess háromszor annyit,  
S hadd menjen a keresztény.
- BASSANIO Itt a pénz.
- PORTIA Csitt! Ne siess – igazságot a zsidónak:  
Nem jár neki semmi, csupán a bírság.
- GRATIANO Ó, te zsidó! Ez aztán a bölcs bíró!
- PORTIA Készülj tehát kivágni azt a húst.



Ne onts vért, s ne vágj többet, kevesebbet,  
Mint épp egy fontot: ha többet veszel,  
Vagy kevesebbet, ha annyival is,  
Amennyi a súlyt csak egy unciónak  
Huszával könnyíti, nehezíti,  
Sőt, ha a mérleg nyelve meginog  
Csupán egy hajszál vastagságnyira –  
Meghalsz, s minden javadat elkobozzák.

GRATIANO Egy Dániel, zsidó! Egy Dániel!  
Most azután kétvállra fektetünk.

PORTIA A zsidó mire vár? Vedd zálogod.

SHYLOCK A tőkém add meg, s hadd menjek innen.

BASSANIO Már elkészítettem számodra: itt van.

PORTIA A tárgyaláson nem fogadta el:  
Csak igazság jár néki s záloga.

GRATIANO Egy Dániel, mondom, új Dániel!  
Jó, hogy kimondtad e nevet, zsidó.

SHYLOCK Hát pusztá tőkém sem kaphatom meg?

PORTIA Nem kapsz meg mást, csupán a zálogod.  
S felelősségedre veszed, zsidó.

SHYLOCK Akkor hát legyen csak az ördögé!  
Tovább nem pörlök érte.

PORTIA Várj, zsidó:  
A törvénynek még dolga van veled.  
Velenice írott törvénye szerint, ha  
Rábizonyul egy idegenre az,  
Hogy közvetett vagy közvetlen úton  
Bármelyik polgár életére tör –  
Az, kit próbálkozása fenyeget,  
Megkapja minden javának felét,  
Másik fele a közkincstárba száll,  
S a bűnös élete csupán a dőzse  
Kegyelmétől függ, bárhogya is szavaznak.  
Azt mondom, most e vád illik terád,  
Mert nyilvánvaló az eddigiből,  
Hogy közvetetten s közvetlenül is  
Az alperesnek életére törtél,  
És így fejed fölött az a veszély,  
Amelyről éppen az imént beszéltem.  
Hát térdre, tán irgalmat ad a dőzse.

GRATIANO Kérj engedélyt, hogy felköthessed magad.

De minthogy vagyond az államé,  
Már nem marad egy kötélrevalód:  
Államköltségen kell felkötni mégis.

DÓZSE Hogy lásd, milyen más a mi szellemünk,  
Életedérés nélkül visszaadjuk.  
De vagyond fele Antonióé,  
Másik a kincstáré, s alázatod  
Ezt bírságpénzzé mérsékelheti.

PORTIA Az államét, de nem Antoniót.

SHYLOCK Ölj meg inkább, de ne irgalmazd így:  
Házamat vedd el, ha elveszed  
Tartó oszlopát, s életemet is,  
Ha elveszed, amiből élhetek.

PORTIA Antonio, van számára kegyelmed?

GRATIANO Ingyen kötél, más nem, az Istenért!

ANTONIO Ha a törvényszék és uram, a dózse,  
Elengedi javainak felét,  
Én megelégszem, ha csak kezelésre  
Kapom másik felét, melyet halála  
Után annak az úrnak adok át,  
Ki nemrégiben elszöktette lányát.  
Két feltételem van: hogy e kegyért  
Azonnal a keresztény hitre térjen,  
S aztán itt helyben kiállít egy írást,  
Mely szerint, ha meghal, minden java  
A lányára és Lorenzóra száll.

DÓZSE Ezt megteszi, visszavonom egyébként  
A kegyelmet, melyben most része volt.

PORTIA Örölsz ennek, zsidó? Mit mondasz erre?

SHYLOCK Örülök.

PORTIA Írnok, szerkeszd meg az okmányt.

SHYLOCK Kérlek, engedjétek most hazamenni.  
Nem jól vagyok. Küldjétek el az írást,  
S aláírom.

DÓZSE Mehetsz, csak megtegyed.

GRATIANO Keresztelőre két keresztstülőt kapsz:  
Csak volnék én a bírád, egy tucat  
Keresztstülő kísérne el, de nem  
Keresztelő kúthoz, hanem – bitóhoz.

*Shylock el*



DÓZSE Uram, meghívlak énhozzám ebédre.  
 PORTIA Kérlek, bocsáss meg, kegyelmes uram,  
 De még ma indulnom kell Páduába,  
 Már megyek is: készülnöm kell az útra.  
 DÓZSE Sajnálom, hogy nem maradt több idő.  
 Antonio, hálás lehetsz az úrnak:  
 Azt hiszem, sokkal tartozol neki.

*Dózse, szenátorok és kíséretük el*

BASSANIO Tisztelt uram, engem s barátomat  
 A te bölcsességed szabadított meg  
 Nehéz kínoktól, s ezért a zsidónak.  
 Szánt háromezer dukátot ezennel  
 Örömmel adjuk fáradságodért.  
 ANTONIO S ezenfelül adósaidd vagyunk  
 Örökké szolgálattal s szeretettel.  
 PORTIA Meg van fizetve az, aki örül,  
 S én örülök, hogy megmentettelek,  
 S ezért úgy érzem, jó bérhez jutottam:  
 Lelkem haszonra nem nézett soha.  
 Csak arra kérlek, emlékezzetek rám:  
 Éljetek boldogul, én búcsúzom.  
 BASSANIO Kedves uram, nem engedhetlek így el.  
 Fogadj el valamit emlékébe tölünk,  
 Ne bért, inkább adót; és arra kérlek,  
 Ne tagadd meg, s miatta ne neheztelj.  
 PORTIA *(Bassanióhoz)*  
 Ha így rábeszélpsz, inkább engedek.  
 Add kesztyűdet, hordom emlékezésül.  
 S a kedvedért elfogadom e gyűrűt.  
 Ne húzd el kezedet, nem kell nekem több,  
 Ezt pedig tőlem nem tagadhatod meg.  
 BASSANIO E gyűrű, jó uram, csak semmiség:  
 Szégyenkezném, ha ezt adnám neked.  
 PORTIA Nekem meg nem kell semmi más, csak ez,  
 S azt hiszem, most már megjött rá a kedvem.  
 BASSANIO Értékénél többet jelent e gyűrű.  
 Velence legdrágább követ helyette  
 Neked adom s hirdetve keresem,  
 De ezt hagyd meg nekem, csak arra kérlek.

PORTIA Látom, uram, könnyelműen kínáltál:  
Megtanítottál koldulni, s utána  
Megtanítasz, hogyan küldjük el a koldust.

BASSANIO Uram, e gyűrűt feleségem adta,  
S mikor rám húzta, arra esketett meg,  
Hogy nem adom s nem veszttem el soha.

PORTIA A fukarságnak ez a kifogása.  
Ha feleséged nem ostoba asszony,  
S tudja, hogy megszolgáltam ezt a gyűrűt,  
Nem folytat azért örökös viszályt,  
Mert nekem adtad. Isten veletek!

*Portia és Nerissa el*

ANTONIO Bassanio úr, add neki e gyűrűt:  
Szeretetem s az ő érdeme tán  
Ellensúlyozzák asszonyod tilalmát.

BASSANIO Menj, Gratiano, fuss és érđ utol;  
Add át neki a gyűrűt s hívd meg őt  
Antonio házába. Csak siess!

*Gratiano el*

Gyere, hadd menjünk oda, te meg én,  
S korán reggel kettesben repülünk  
Belmont felé. Gyere, Antonio.

*Mindketten el*

2. SZÍN

*Velence. Utca*  
*Portia és Nerissa jön*

PORTIA Keresd meg a zsidó házát, s ez okmányt  
Írasd alá! Ma este indulunk  
S egy nappal megelőzzük férjeinket:  
Lorenzónak hasznos lesz ez az okmány.

*Gratiano jön*



GRATIANO Tisztelt uram, jó, hogy még megtalállak.  
Bassanio úr megfontolta és  
Itt küldi a gyűrűt és arra kér,  
Hogy vacsorázz vele.

PORTIA Azt nem lehet.  
A gyűrűt, mondd meg, kérlek, köszönöm,  
S jó lenne, ha előbb ez ifjúnak  
Az öreg Shylock házát megmutatnád.

GRATIANO Megteszem.

NERISSA Uram, csak egy szóra még.

*Félre Portiához*

Tán megkaphatom férjem gyűrűjét:  
Megesküdött, hogy örökké megőrzi.  
PORTIA Megkapod, légy nyugodt. Majd esküdöznek,  
Hogy gyűrűinket férfiaknak adták,  
De letagadjuk, s mi is esküszünk.  
Menj és siess: tudod, hogy merre várlak.  
NERISSA Jöjj, jó uram, mutasd meg azt a házat.

*Mind el*

## ÖTÖDIK FELVONÁS

### 1. SZÍN

*Belmont. Portia háza előtt  
Lorenzo és Jessica jön*

LORENZO     A hold világít: ilyen éjszakán,  
Mikor lány szellő csókolt a fákat  
Egészen halkan, ilyen éjszakán  
Hághatott Troilus Trója falára,  
És onnan sóhajtotta el a lelkét  
A görög sátrakig, hol Cressida  
Feküdt az éjben.

JESSICA                     Ilyen éjszakán  
Tipegett Thisbe harmatos fűvön  
S az oroszlán árnyától megijedt  
És elmenekült.

LORENZO                     Ilyen éjszakán  
Intett a puszta parton fűzfaággal  
Szerelmének Dido, hogy visszatérjen  
Még Carthagóba.

JESSICA                     Ilyen éjszakán  
Gyűjtött újító fűvet Medea  
A vén Aesonnak.

LORENZO                     Ilyen éjszakán  
Szökött meg Jessica a dús zsidótól,  
S Velencéből tékozló kedvesével  
Belmontig futott.

JESSICA                     Ilyen éjszakán



Vallott neki Lorenzo hű szerelmet  
És lelkét ellopta sok esküjével,  
És mind hamis volt.

LORENZO Ilyen éjszakán  
Rágalmazta meg a makrancos-édes  
Jessica kedvesét, s az megbocsátott.  
JESSICA Túléjszakáználak, ha még lehetne,  
De hallod? – férfiléptek közelednek.

*Stephano jön*

LORENZO Ki siet így a csöndes éjszakában?  
STEPHANO Barát.  
LORENZO Barát! milyen barát? Hogy hívnak, mondd, barát!  
STEPHANO Nevem Stephano, s azt a hírt hozom,  
Hogy úrnőm itt lesz virradat előtt  
Belmontban: most bolyong a szent keresztek  
Körül és térdel és imádkozik  
A boldog házasságért.  
LORENZO S ki kíséri?  
STEPHANO Csak komornája és egy szerzetes.  
Mondd kérlek, visszatért-e már a gazdám?  
LORENZO Nem, és nem is hallottunk róla még.  
De kérlek, menjünk már be, Jessica,  
S készüljünk fel, hogy ünnepélyesen  
Fogadjuk, ha a ház úrnője megjön.

*Lanzelo jön*

LANZELO Hahó, hahó! halihó, hahó!  
LORENZO Ki az?  
LANZELO Hahó! Nem láttad Lorenzo urat és Lorenzo úrhölgyet? Hahó, hahó!  
LORENZO Hagyd már a hahózást: itt vannak.  
LANZELO Hahó, hol, hol?  
LORENZO Itt.  
LANZELO Mondd meg neki, hogy futár jött gazdámtól, a kürtje tele jó hírekkel: a gazdám még reggel előtt itt lesz.  
LORENZO Szívem, menjünk be, ott várjuk meg őket.

Vagy inkább nem; mire is jó bemenni?  
Barátom, Stephano, kérlek, jelezd  
A házban, hogy közeledik az úrnő.  
S a zenészeket küldd ki a szabadba.

*Stephano el*

Lágyan szunnyad a holdsugár e halmon.  
Itt leülünk, s a zene hangjai  
Fülünkbe surrannak, s a puha csönd  
S az éj az édes összhang burka lesz.  
Jessica, ülj le. Nézd, arany köröcskék  
Sűrűn borítják a menny boltozatját:  
S nem láthatsz ott oly kicsi csillagot,  
Mely, míg mozog, ne zengne, mint egy angyal,  
A csillószemű kerubok karában.  
A nem-múló lelkek összhangja ez,  
De míg ez a veszendő sárgúnya  
Takarja durván, addig meg se halljuk.

*Zenészek jönnek*

Gyertek, himnusszal kelteni Dianát.  
Édes játékkal úrnőtök fülét  
Érjétek el s vonzzátok haza őt.

*Zene*

JESSICA Engem az édes zene nem vidít.  
LORENZO Azért, mert szellemed feszül olyankor.  
Figyeld csak meg a vad és laza nyáját,  
Vagy betöretlen csikók fajzatát,  
Amint bolondul szökellnek, nyihognak,  
Mert vérük heve ezt kívánja meg;  
De ha meghallják a trombita hangját,  
Vagy bármely zene éri fülüket,  
Látod, hogy némán állnak, s vad szemük  
Szelíd fénybe fordul a zene édes  
Hatalmától. Mondják, így mozgatótt meg  
Orpheus fákat, köveket, folyókat:  
Mert minden kemény és konok dühöt



A zene megszelídít egy időre.  
 Az ember, aki legbelül zenétlen  
 S nem hat rá édes hangok egyezése,  
 Az kész az árulásra, taktikára,  
 Szellemé tompa, mint az éjszaka,  
 S érzelme komor, mint az Erebus:  
 Meg ne bízz benne. Hallgass a zenére.

*Portia és Nerissa jön*

PORTIA A fény, melyet látsz, a szobámban ég,  
 A kicsi gyertya oly messze sugárzik!  
 Jótett ragyog így a silány világban.  
 NERISSA Míg hold ragyogott, nem láttuk a gyertyát.  
 PORTIA Így oltja el a kicsit a nagyobb fény:  
 A helyettes tündöklük, mint király,  
 Míg nem jön a király; e pompa aztán  
 Belétorkollik, mint a kis patak  
 A nagy vizekbe. Hallgass csak! Zene!  
 NERISSA Házad zenészei ezek, Madame.  
 PORTIA Látom, mindenhez kellő környezet kell:  
 Édesebben zeng éjjel, úgy tűnik fel.  
 NERISSA A csend adja vonzását, asszonyom.  
 PORTIA A varjú is zeng úgy, mint a pacsirta,  
 Ha egyikre se figyelünk, s talán  
 A csalogányt, ha nappal énekelne,  
 Amikor minden liba belegágog,  
 Nem vélnők jobb zenésznek a verébnél.  
 Sok dolognak évadja szabja meg  
 Tökéletességét s dicséretét.  
 Hé, csitt! a hold Endymionnal alszik  
 S nem akar még ébredni!

*A zene elhallgat*

LORENZO Ez a hang,  
 Ha nem csalódom, éppen Portiáé.  
 PORTIA Úgy ismer fel, mint vak a kakukkot,  
 Rekedt hangomról.  
 LORENZO Édes hölgy, köszöntünk.  
 PORTIA Imádkoztunk a férjeink javáért,

LORENZO Még nem, asszonyom.  
De éppen most egy hírnök érkezett,  
És jöttüket jelezte.

PORTIA                                Menj, Nerissa,  
Cselédeimnek mondd, ne tudjanak  
Arról, hogy ketten eltávoztunk innen.  
Te sem, Lorenzo; Jessica, te sem.

LORENZO Férjed közeleg, hallom trombitáját,  
Mi nem pletykázunk, asszonyom, ne félj.

PORTIA    Úgy rémlík, beteg nappal ez az éj,  
Kissé halványabb – olyan nappal ez,  
Mint amelyen elrejtőzött a nap.

BASSANTIO Az Antipodusokkal nappaloznának,  
Ha te járnál itt, míg a nap hiányzik.

PORTIA    Legyek világos, csak ne félvilági,  
Ha félvilági lennék, a világtól  
Félnem kellene, s ettől Isten őrizz!  
Drága uram, köszöntlek újra itthon.

BASSANIO Fogadd szívesen barátomat is:

Ő az a férfi, ő Antonio,

Ő kötelezett le magának engem.

PORTIA Helyes, hogy lekötelezett, hiszen Magát ő is lekötölte érted.

ANTONIO Már nem, miután feloldottak attól.

PORTIA Uram, hogy örömmel látunk e házban,  
Nem szavainkból kell kitűnnie:  
E szóudvarlást abba is hagyom hát.

GRATIANO (*Nerissához*)

A holdra esküszöm, rágalmazol;  
Mondom, a bíró írnokának adtam.  
Bárcsak herélt lenne az, aki kapta,  
Ha te, szerelmem, bánkódol miatt.

PORTIA Veszekedés? Ilyen hamar? Miért?



- GRATIANO Egy silány arany karikagyűrűért,  
Melyet ő adott nekem, rajta vers,  
Aféle átlag kézműves-poézis  
Egy késpengén: „Szeress meg és ne vess meg.”
- NERISSA Miért beszélsz értékéről s a versről?  
Megesküdtél, amikor neked adtam,  
Hogy haláloed percéig viseled,  
És hogy veled fekszik majd lent a sírban.  
Ha nem értem, a magad lángoló  
Esküiért őrizted volna meg.  
Egy bíró írnoka! Isten a bírám,  
Hogy az az írnok nem hord szórt az arcán.
- GRATIANO De hord majd, ha a férfikort megéri.
- NERISSA Majd ha egy nő megérhet férfikort.
- GRATIANO Szavamra mondom, egy ifjúnak adtam,  
Egy fiúnak, egy vézna kisfiúnak –  
Ügyvédjelölt, nálad nem magasabb,  
Fecsegett és épp ezt kérte jutalmul:  
Sehogy sem tudtam tőle megtagadni.
- PORTIA Nem tagadom, hiba volt hitvesed  
Első ajándékát elvesztegetni,  
Hisz esküdtél, mikor ujjadra húztad  
S így hittel kapszoltad saját húsodhoz.  
Szerelmem is esküdött, hogy gyűrűmtől  
Nem válik el soha, és most, hogy itt áll,  
Esküdni mernék, hogy nem hagyta el,  
S nem húzná le ujjáról a világ  
Minden kincséért. Így hát, Gratiano,  
Feleségednek van oka haragra –  
Én, mondhatom, megőrülnék helyében.
- BASSANIO *(félre)*  
Jobb lett volna bal kezemet levágni  
S esküdni, hogy vele veszett a gyűrű.
- GRATIANO Bassanio gyűrűjét odaadta  
A bírónak, ki kérte és meg is  
Szolgált, s a fiú, ki az írással  
Bajlódott, az enyémet kérte és  
Mást ő se, gazdája se fogadott el,  
Csak ezt.
- PORTIA Melyik gyűrűt adtad, uram?  
Remélem, nem éppen az én gyűrűmet?

BASSANIO Ha hibámat hazugsággal tetézném,  
 Letagadnám, de ha ujjamra nézel,  
 Látod, hogy nincsen rajta már a gyűrű.

PORTIA Akkor hűség sincs már hamis szívedben.  
 Nem látsz az ágyadban – tanúm az ég – míg  
 Nem látom gyűrűmet.

NERISSA Engem se várj  
 Ágyadba addig.

BASSANIO Édes Portia,  
 Ha tudnád, kinek adtam azt a gyűrűt,  
 Ha tudnád, kiért adtam azt a gyűrűt,  
 S fölfognád, miért adtam azt a gyűrűt,  
 S mily kedvetlenül adtam azt a gyűrűt,  
 Mert nem fogadtak el mást, csak a gyűrűt,  
 Enyhítenéd haragod szigorát.

PORTIA Ha tudtad volna, mit ér az a gyűrű,  
 Hát még az, aki adta azt a gyűrűt,  
 S becsületed, hogy megtartsd azt a gyűrűt –  
 Nem váltál volna meg a gyűrűtől.  
 Lehet-e férfi olyan oktalan,  
 Hogyha szíveddel védelmezed és  
 Buzgó szavakkal – mégis követelje  
 Erekléként megőrzött kincsedet?  
 Hogy mit higgyek, Nerissa kitanított:  
 Esküszöm, hogy egy asszony kapta meg.

BASSANIO Nem, asszonyom, esküszöm, nem egy asszony  
 Kapta meg, hanem az a jogtudós,  
 Ki nem vett el háromezer dukátot,  
 Hanem a gyűrűt kérte. Megtagadtam  
 És türtem, hogy rossz kedvvel menjen el  
 Ő, aki életét mentette meg  
 Legjobb barátomnak. Mit mondjak, édes úrnőm?  
 Utána kellett küldenem: a széken  
 S az udvariasság ragadtak el,  
 A hálátlanság mocskát tisztességem  
 Nem tűrte el. Bocsáss meg, édes úrnőm,  
 Mert az éj áldott gyertyáira mondom,  
 Ha ott vagy, te könnyörgöd tőlem el  
 A gyűrűt, hogy a jó doktornak adjam.

PORTIA Csak be ne lépjen házamba e doktor,  
 Mert ha már övé kedves ékszerem,



Melyről megesküdtél, hogy nekem őrzöd,  
Leszek én is olyan nagylelkű, mint te,  
S nem tagadom meg tőle semmimet,  
Nem, testemet sem, sem a férjem ágyát,  
Mert egyszer majd még megismerem őt.  
Légy Árgus, ne aludj egy éjt se máshol,  
Mert ha megteszed és magamra hagysz,  
Becsületemre, mely most még sajátom,  
Az a jogtudós lesz társam az ágyban.

NERISSA S enyém az írrok: így hát jól vigyázz,  
Rábízol-e saját őrizetemre.

GRATIANO Jó, tedd meg, csak rajta ne kapjam éppen,  
Másképp az írrok pennáját kitépem.

ANTONIO E vizályt én, boldogtalan, okoztam.

PORTIA Ne bántson ez: kedves vendég vagy így is.

BASSANIO Portia, nézd el kénytelen hibámat,  
S e barátaim füle hallatára  
Esküszöm, akár szép szemedre is,  
Melyben magamat látom...

PORTIA Jól vigyázz!  
Szemem párjában duplán tükröződöl,  
Esküdj meg tehát kettős önmagadra,  
Úgy elhiszem.

BASSANIO Hallgass meg és bocsásd meg  
Ez egy hibámat, és lelkemre mondom,  
Hogy többé nem szegem meg eskümet.

ANTONIO Vagyonának volt kezessége testem;  
S elvesz, ha nincs az, akié a férjed  
Gyűrűje most, de lekötöm ezúttal  
A lelkemet zálogul, hogy urad  
Soha többé meg nem szegi hitét.

PORTIA Kezese vagy hát. Add ezt neki át,  
S mondd, hogy őrizze jobban, mint amaszt.

ANTONIO Bassanio, esküdj, hogy ezt megőrzöd.

BASSANIO Uristen! épp ezt kapta meg a doktor.

PORTIA És tőle én; Bassanio, bocsásd meg,  
E gyűrűre, velem hált az a doktor.

NERISSA S bocsáss meg nekem, nemes Gratiano,  
A kisfiú, a doktor írnoke,  
E gyűrűre, velem hált tegnap éjjel.

GRATIANO Olyan ez, mint országot javítása  
Nyáron, mikor az út ugys elég jó:  
Felszarvaztak, s még meg sem érdemeltük!

PORTIA Ne légy goromba. Megdöbbsentetek?  
Itt egy levél, olvasd csak el nyugodtan,  
A páduai Bellario írta:  
Megtudod, hogy Portia volt a doktor,  
Nerissa meg az írnok; és Lorenzo  
A tanúm, hogy rögtön utánatok  
Elmentünk, s most jöttünk meg; be se léptem  
Házamba. Üdvözlégy, Antonio,  
Jobb hírem van számodra, mint remélnéd.  
Törd csak fel rögtön e levél pecsétjét,  
S olvasd el, hogy megjött három hajód  
A kikötőbe gazdag rakománnyal.  
Nem mondom meg, hogy e levél milyen  
Furcsán jutott hozzám.

ANTONIO Elnémulok.

BASSANIO Nem ismertem fel, hogy te vagy a doktor!

GRATIANO Te vagy az írnok, ki felszarvazott?

NERISSA Az írnok ezt sosem teheti meg,  
Hacsak nem éri meg a férfikort.

BASSANIO Édes doktor, te légy társam az ágyban,  
S ha nem vagyok itt, hálj csak hitvesemmel.

ANTONIO Úrnőm, hogy élek, s azt, amiből élek,  
Neked köszönhetem. Néhány hajóm  
Megjöttét írják.

PORTIA No és te, Lorenzo?

Neked is hozott valamit az írnok.

NERISSA Igen, s még díjat sem követel érte.  
Átadom Jessicának és neked  
A gazdag zsidó végrendeletét:  
Halála után mindene tiétek.

LORENZO Szép hölgyeim, ti mannát osztogattok  
Az éhezőknek.

PORTIA Rögtön itt a reggel,  
És tudom, hogy még nem nyugtattalak meg  
E néhány szóval. – Hadd menjünk be hát  
És ott kezdjétek kihallgatni minket,  
Mi meg mindenre híven felelünk.



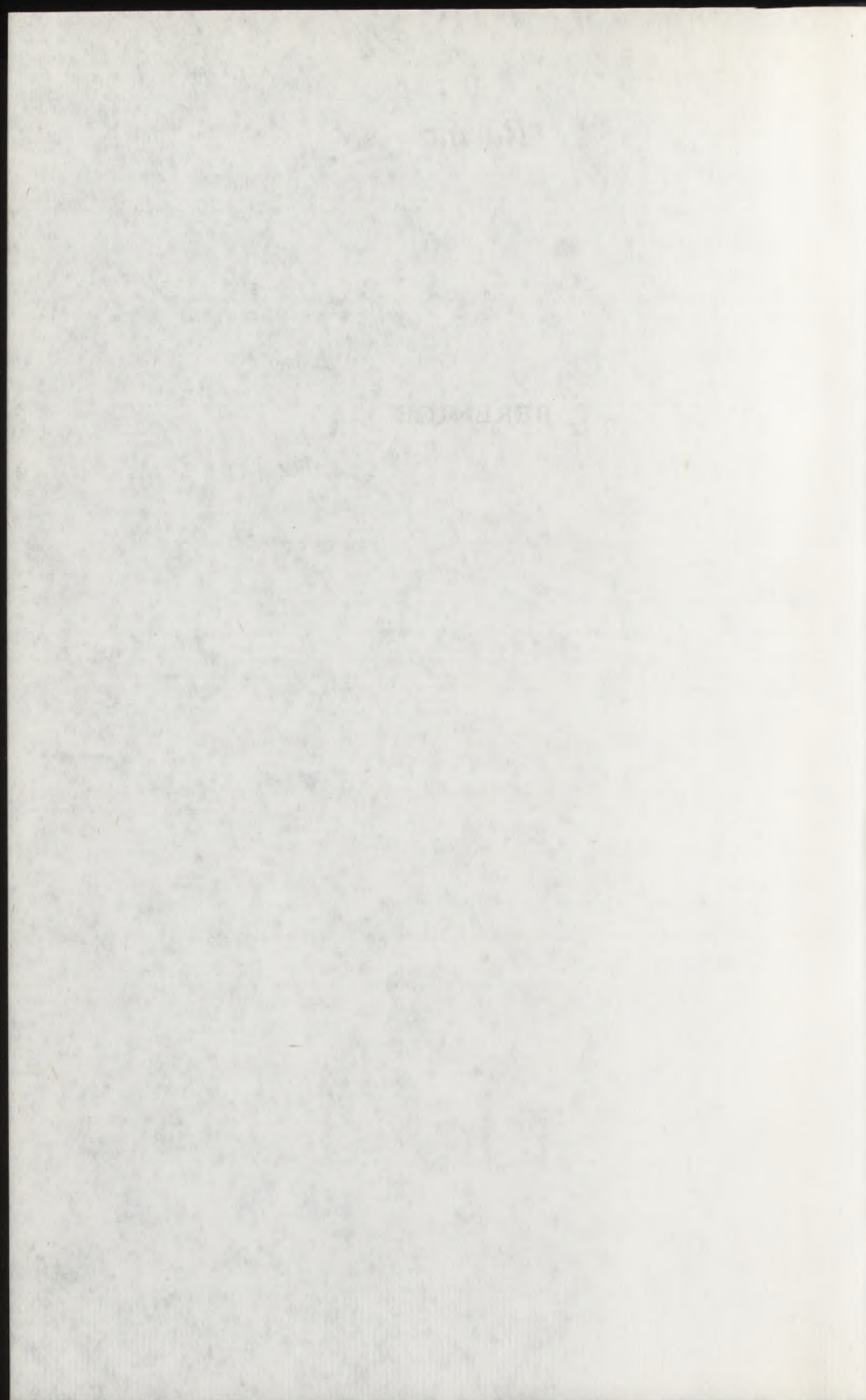
GRATIANO    Úgy legyen. Első kérdésem, amelyre  
Nerissának felelni kell, hogy inkább  
Akar-e holnap estig várni, vagy  
Már reggel előtt ágyba jön velem.  
Mert mit érek a nappal birtokával?  
Inkább fekszem a doktor írnokával.  
Nem árthat már nekem vihar, se jég,  
Ha megőrzöm Nerissa gyűrűjét.

*Mind el*

*Racine*

BERENICE





## SZEMÉLYEK

TITUS, római császár  
BERENICE, Palesztina királynője  
ANTIOCHUS, Comagene királya  
PAULINUS, TITUS bizalmasa  
ARSACES, ANTIOCHUS bizalmasa  
PHOENICE, BERENICE bizalmasa  
RUTILIUS, egy római  
TITUS kísérete

*Színhely : Róma ; szoba Titus és Berenice lakosztálya között*



# INDEX

The first column  
 contains the names of the  
 authors of the papers  
 and the second column  
 contains the titles of the  
 papers. The third column  
 contains the page numbers  
 of the papers. The fourth  
 column contains the names  
 of the institutions to which  
 the papers were contributed.

Author's Name - Title of Paper - Page - Institution

## ELSŐ FELVONÁS

### 1. JELENET

*Antiochus, Arsaces*

- ANTIOCHUS    Álljunk meg, Arsaces. Tudom, hogy még soha  
Nem láthattad, milyen e pompás palota.  
Nézd, ez a büszke és magányos szoba gyakran  
Tanúja volt, Titus kivel beszél titokban,  
És hallhatták Titust e fülke falai  
A királynő előtt szerelmet vallani.  
Egy ajtó zárja el Titus lakószobáit,  
A királynő felé az vezet, az a másik.  
Menj, s mondd, bocsássa meg e szégyellt zaklatást,  
S hogy még kérni merek titkos kihallgatást.
- ARSACES    Fenség, ön zaklat? ön, ki hűséges barátja,  
S kit oly nagylelkű gond hevít mindig iránta?  
Ön, Antiochus, ön, kit hajdan szeretett,  
S kit nagy királyai közé sorol Kelet?  
Hiszen Titusnak ő még nem is felesége –  
E reménybeli rang már rögtön kicserélte?
- ANTIOCHUS    Csak erre kértelek. Siess, gyorsan, gyere.  
Kérdezd, beszélhetek-e négyszemközt vele.



ANTIOCHUS *(egyedül)*

Ó, Antiochus, ó! Te vagy, kit így neveznek?  
 „Szeretem!” – Ó, hogyan mondjam, hogy ne  
 remegjek?

Még nincs is itt, de már minden tagom remeg,  
 S a régvárt pillanat rémíti szívemet.  
 Reményem útjait Berenice lezárta,  
 Sőt ő maga ítelt örökös hallgatásra.  
 Öt éven át maig nem szólhattam soha,  
 S fődte szerelmemet barátság fátyola.  
 Tán e császári rang remény-fokán a vágyam  
 Kedvezőbb fülre lel, mint lent, Palesztinában?  
 Titus elveszi őt. Ez hát a pillanat,  
 Mikor szerelmesül kínáljam magamat?  
 Mit is reméljek e vakmerő vallomástól?  
 Ó, ha már válni kell, váljunk némán egymástól!  
 El innen, el! Titok maradjon a titok.  
 Szemétől messze majd felejték s meghalok.  
 De szenvedjem-e hát a kint, melyet nem ismer?  
 Álljak előtte majd elfojtott könnyeimmel?  
 Míg elveszítem is, dühétől féljek én?  
 Szép királynőm, miért, mivel is sérteném?  
 Mit jöttem kérni? Tán azt, hogy feladja Rómát?  
 Hogy szeressen? Jaj! Nincs más mondanivalóm  
 már.

Vetélytársamnak – azt hittem – útjába áll  
 Tán mégis valamely végzetes akadály,  
 De egyre közelebb a nászok napja, most hát  
 Baljós példává tett a nagy állhatatosság.  
 Öt év fölösleges remény és szerelem –  
 Utazom, még híven, de már reménytelen,  
 Megbántódás helyett inkább szánhatna végre.  
 Beszélek, bármi lesz; nincs szükség már a fékre.  
 Mitől is félhetek? Jaj, nagyobb rossz mi vár,  
 Mint hogy többé soha nem fogom látni már?

*Antiochus, Arsaces*

ANTIOCHUS      Arsaces, fogad-e?

ARSACES                      Uram, elé jutottam,

Lassan hatolva a mindig új áradatban,

Az öt imádó nép új árjában, melyet

Nyomába közeli nagysága vezetett.

Már véget ért Titus nyolc komor gyászú napja,

S most Vespasianust, apját már nem siratja,

E szerető megint szerelméhez rohan,

S ha hihető, amit az udvar mond, uram.

Berenice talán megéri boldogan ma,

Hogy királynő helyett császárnő lesz a rangja.

ANTIOCHUS      Jaj!

ARSACES                      Zavarja talán e hír Fenségedet?

ANTIOCHUS      Így négy szemközt vele nem is beszélhetek?

ARSACES      De jön Berenice; már tudja s ide készül

Beszélni önnel itt és kísérete nélkül.

Szemével inteni felém kegyeskedett,

Hogy meghallgatja majd hamar Fenségedet,

De most még várni kell kedvező pillanatra,

Hogy terhes udvarát titkon magára hagyja.

ANTIOCHUS      Ez elég is. De te elintézted-e mind

A fontos dolgokat parancsaim szerint?

ARSACES      Fenség, mindent híven és pontosan csináltam.

Sürgősen fölszerelt hajóink Ostiában

Kifutni készek, és elég egy pillanat,

Ha ön megadja majd a várt parancsokat.

Comagenébe kit küld Fenség, kire vár még?

ANTIOCHUS      Arsaces, menni kell, ha láttam a királynét.

ARSACES      Ki megy?

ANTIOCHUS                  Én.

ARSACES                      Ön?

ANTIOCHUS                  Ha majd elhagyom e helyet,

Rómából, Arsaces, örökre elmegyek.

ARSACES      Bennem az ámulat már óriásivá nő.

Hisz elragadta önt Berenice királynő

Országainkból és már három éve itt

Rómában tartja fel Fenséged lépteit,



S mire diadalát a királynő megérte,  
 Önt kérve tanúnak e híres ünnepélyre.  
 S a szerelmes Titus, ki egybekél vele,  
 Fénnyel övezi őt, s öné e fény fele. . .

ANTIOCHUS Szerencséjének, ó, Arsaces, hadd örüljön.  
 Más gondom van. De hagyj magamra majd, ha  
 eljön.

ARSACES Értem: Berenicét elkábítja a rang,  
 S Fenség vádolja, mint hűtlent s hálátalant.  
 Ellenség válik így az áruló barátból.

ANTIOCHUS Nem, nincs szó, Arsaces, haragról és viszályról.

ARSACES Az új uralkodó, kit nagysága vakít,  
 Tán nem ismeri el Fenséged jogait?  
 S e császári közöny rossz előérzetében  
 Rómát elhagyja, hogy még jókor hazaérjen?

ANTIOCHUS Titus jó hajlamát tán nem veszítem el,  
 Panaszra nincs okom.

ARSACES Hát mért hogy menni kell?  
 Fordulni önmagunk ellen, milyen szeszély ez?  
 Szereti az, akit császárrá most az ég tesz.  
 Láta sok hajdani csatán Fenségedet,  
 Amint mellette hírt vagy halált keresett  
 És nehéz útjait harcolva vele járta,  
 Mikor igát vetett lázadó Judeára.  
 Nem felejtí a nagy, a fájdalmas napot,  
 Mely eldöntötte azt a kétes ostromot,  
 A hármaz várfalon ült védetten, és unva  
 Nézett az ellenség hasztalan rohamunkra;  
 Hiába tört falat az ostromgépezet:  
 Ön, Fenség, egyedül egy hágcsót kerített  
 S vitte a pusztulást a vár belső falára.  
 Úgy látszott, bizonyos már Fenséged halála.  
 Karomban önt Titus sírva ölelte meg,  
 És meggyászolta a győzelmes hadsereg.  
 Mindenki tudja ezt, s most jött ideje, Fenség,  
 Hogy élvezhesse a kiontott vér gyümölcsét.  
 Ha országaiba sürgeti most a vágy,  
 S hol nem uralkodik, nem élhet már tovább –  
 Az Euphrateshez mért nem térünk becsülettel?  
 Ne utazzunk, uram, míg Caesar nem ereszt el  
 Tetézve rangot és címet és diadalt

S ami a római barátságból kihajt.  
 Nem másíthatja meg Fenség szándékát semmi?  
 Nem is felel?

ANTIOCHUS Mit is tudnék neked felelni?  
 Várom Berenicét. Nem tudom, mit felel.

ARSACES No, és?

ANTIOCHUS A sorsa majd sorsomat dönti el.

ARSACES Hogyan?

ANTIOCHUS Várom csupán, hogy ezt a nászt bevallja,  
 S ha a közvéleményt megerősíti ajka,  
 Ha ő ül majd Titus mellett a trónuson,  
 Ha Titus elveszi – én rögtön utazom.

ARSACES Oly gyászossá e nászt mi teheti szemében?

ANTIOCHUS Ha már úton leszünk, majd ezt is elbeszélem.

ARSACES Jaj, milyen zűrzavar vett erőt lelkemen!

ANTIOCHUS A királynő. Tedd azt, amit mondtam. No, menj.

#### 4. JELENET

#### *Berenice, Antiochus, Phoenice*

BERENICE Megszöktem annyi új, örvendő, ismeretlen  
 Barátomtól, akit szerencsémrel szereztem.  
 Hódolatuk hiú, hosszú és untató.  
 Itt van a jóbarát – szívéből jön a szó.  
 Az ön szavát, uram, türelmetlen kívántam,  
 Azzal vádoltam már, hogy közömbös irántam.  
 Ó, Antiochus, ez hogyan történhetett?  
 Tanúja Róma volt és az egész Kelet,  
 Hogy állhatatosan, híven minden veszélybe,  
 Baljós sorsomban sem szűnt meg követni lépte,  
 S ma, amikor nekem jósol végre az ég  
 Oly dicsfényt, amelyet önnel megosztanék –  
 Most hát, Antiochus, ugyanő, kerül engem,  
 És már sorsomra bíz egy idegen tömegben.

ANTIOCHUS Igaz hát, asszonyom, a hírnek hihetek,  
 Hogy nász követi már hosszú szerelmüket?

BERENICE Megriadásomat, Fenség, bevallom önnek:  
 Hét napon át sűrűn szöktek szemembe könnyek.  
 Titus, betartva az udvarra rótt hetet,





Először én is ott láthattam meg szemét:  
Szóval szerettem önt. Agrippa, a fivére,  
Beszélt nevemben, és tán nem volt ellenére,  
Hogy elfogadja még szívem hódolatát.  
Titus jött, látta önt és tetszésre talált,  
Hisz úgy jelent meg ott, mint férfi tündökölve,  
Hogy Róma bosszúja benne szorult ökölbe,  
Ragyogott, s Judea már elsápadt bele.  
E harcnak lettem én szomorú vesztese.  
S ön olyan szigorú bírása volt bajomnak:  
Megtiltotta nekem még azt is, hogy jajongjak.  
Soká vitáztam, és nem szólt, csupán szemem:  
Könnyem és sóhajom követte csöndesen,  
Végül zord szigora szerzett győzelmet önnek,  
És a száműzetést rótta rám vagy a csöndet.  
Ezt követelte, és esküm ígérte meg,  
De mert eljött a perc, hogy vallani merek:  
Amikor jogtalan eskűvel így kötött le,  
Szívem megesküdt, hogy szereti örökre.  
Mit beszél!

BERENICE  
ANTIOCHUS

Asszonyom, öt teljes éven át  
Hallgattam eddig és majd hallgatok tovább.  
A szerencsés Titus fegyvereit kísértem,  
S hittem, hogy könnyemet követi majd a vérem,  
Vagy ha nem, legalább ezer nagy hadított  
Után hírem beszél tiltott szavam helyett.  
Úgy látszott, hogy az ég kínom végét ígérte,  
S ön sírt bizonytalan halálom álhírére.  
Ó, gyászos tévedés! Ó, hasztalan bajok!  
Vadságomnál Titus vitézsége nagyobb.  
Bátorságát az én tiszteletem bevallja.  
És bár őt várta az egész világ uralma,  
A nép kedvelte, ön pedig szerette őt,  
De minden kardcsapást felfogott más előtt,  
Míg vetélytársa, ki megúnta a világot,  
Zordan s boldogtalan csak őt követni látszott.  
Látom, ujjong szíve titokban ezalatt,  
Látom, hogy már nem is bánják a szavamat,  
S amíg mohón figyel e bús históriára,  
Tán Titus kedvéért a többi megbocsátja.  
Végül kegyetlen és lassú ostrom után



Megfékezte Titus a vérző, halovány,  
 Éhség, láng, belviszály szétszórta lázadókat,  
 S a dacoló falak a sáncokba omoltak.  
 És Róma látta önt érkezni, s nem velem.  
 Mivé nőtt bánatom a pusztá Keleten!  
 Bolyongtam téveteg, soká Caesareában,  
 A kedves helyeken, hol szívemből imádtam.  
 Epedtem ön után bús országain át,  
 S öntözték könnyeim a léptei nyomát.  
 És kiáradt szívem vad melankóliája,  
 S a kétségbeesés hozott Itáliába.  
 Megérkeztem, de ott sorsom még nehezebb,  
 Mert Titus megölelt, s ön elé vezetett.  
 Túrtem, hogy önt és őt barátság fátyla csalja,  
 S várta szerelmemet a szerelmük bizalma,  
 Rossz kedvemnek csupán egy reménye maradt:  
 Róma s császára majd elnyomja vágyukat,  
 És annyi harc után Titus tán végre hátrál.  
 De Vespasianus meghalt, s Titus a császár.  
 Mért nem futottam el akkor? Néhány napig  
 Akartam látni csak, uralma hogy folyik.  
 Az én sorsom betelt, önnek ragyog dicsőség;  
 Marad elég, aki ünnepli esküvőjét,  
 Mind kész megosztani majd önnel ünnepét,  
 Amelybe én csupán könnyet vegyítenék.  
 S én, hú áldozata hasztalan szerelemnek,  
 Még azt is köszönöm, hogy most beszélni enged,  
 S elmondhatom a bajt szemébe, mely oka:  
 Megyek, s szerelmesebb vagyok, mint valaha.  
 Nem hittem volna, hogy épp ma, mikor a sorsom  
 Készül, hogy a Caesar sorsával összeforrjon,  
 Oly halandó akad, aki szemem előtt  
 Szerelmet vall, s ezért nem büntetik meg őt.  
 Barátság záloga, ha erről nem beszélek  
 És elfelejtem ezt a sértést, e beszédet.  
 Hagytam elmondani méltatlan szavait,  
 S mi több, búcsúja még most is elszomorít.  
 A dicsfényben, amely az égből most reám hull,  
 Önt kívántam csupán örömöm tanújául.  
 Becsültem önben a bátorságot, erőt,  
 Titus szerette önt, ön meg csodálta őt.

BERENICE

ANTIOCHUS      Megtörtént százszor is, hogy azzal megvigasztalt:  
 Az ön szavaiban találkoztam Titusszal.  
 Hisz ez elől futok, e szerelmes közöny,  
 E találkák elől, melyekhez nincs közöm.  
 Titus elől futok; futok, hogy meg ne fojtson  
 Neve, mikor az ön ajka említi folyton.  
 Mit mondjak még? Futok e szétszórt fényű szem  
 Elől, mely engem néz s nem lát meg sohasem.  
 Isten vele! Megyek, képével a szívemben.  
 Szerelmemtől csak a halál válthat meg engem.  
 Ne féljen, asszonyom, nem hordja szerteszét  
 Vak fájdalmam zaja balvégzetem hírét.  
 Egy hír, halálomé, melyre lelkem ma vágyik,  
 Emlékezteti majd, hogy éltem még odáig.  
 Isten vele!

5. JELENET

*Berenice, Phoenixe*

PHOENICE                      Szegény! Ó, asszonyom, talán  
 Többet is érdemel ilyen hűség után.  
 Hát nem is szánja őt?

BERENICE                      Eltitkolt fájdalomban  
 Hallgattam búcsúját – nincs ok, hogy ki ne  
    mondjam.

PHOENICE                      Én visszatartanám.

BERENICE                      Hogy? Visszatartsam? Én?  
 Inkább még a nevét is elfelejteném.  
 Hogy örült lángjait még tán fokozni merje?

PHOENICE                      Még nem nyilatkozott Titus, hogy mi a terve,  
 Mert önre, asszonyom, most Róma szeme néz,  
 S féltékeny szigorát megtörni túl nehéz.  
 Rómainak tilos nászt ülni idegennel,  
 Ön királynő, s nekik semmi királyi nem kell.

BERENICE                      Remegni nincs okom ma már, hidd végre el.  
 Szeret, s ma ő az úr; csak beszélnie kell.  
 Képmásait a nép virággal koszorúzáván,  
 A szenátust hamar hódolni küldi hozzám.  
 Az éji ragyogást, Phoenixe, láttad-e?



Szemed nem lett az ő nagyságával tele?  
 E fényes éjszaka, e máglya és e lángok!  
 E sasok, seregek, e nép s vesszőnyalábok!  
 E királyok hada, szenátus, konzulok!  
 Fényük szerelmesem nagyságától lobog.  
 E dicsőség, mely az aranyt, bíbort fakítja!  
 E babér, mely az ő győzelmét tanúsítja!  
 Ó, e mindenfelől gyülekező szemek!  
 Tekintetük mohón csak feléje remeg.  
 Ó, e diadalív! Ó, Titus vonulása!  
 Minden szív vágya és mély tiszteletadása,  
 Mellyel titkon neki hűséget fogadott!  
 Van-e, ki látja őt, s nem azt gondolja, hogy  
 Ha születése bár alacsonyrendű lenne,  
 Urára a világ hamar ismerne benne?  
 A szép emlékezés ragadna még tovább...  
 De egész Róma most, e percben mond imát  
 Titusért, s esküszik, fogadkozik, magasztal,  
 Uralma kezdetét ünnepli áldozattal.  
 Mért késünk? Jöjj te is imádkozni velem,  
 Hogy uralma erős és szerencsés legyen.  
 Majd nem várom meg őt, s ha nem vár, azt se  
 bánom;  
 Megyek, megkeresem, és e találkozáson  
 Elmondja majd a szív a szívnek, mit remél  
 Az éledő, soká elfojtott szenvedély.

## MÁSODIK FELVONÁS

### 1. JELENET

*Titus, Paulinus, kíséret*

TITUS     Antiochus király tudja-e, hogy hívtam  
             És várom?

PAULINUS                 Rögtön a királynőhöz futottam,  
Antiochus király, úgy mondták, járt ma ott.  
Mire beléptem én, ő épp eltávozott.  
De meghagytam, amit Felséged megparancsolt.

TITUS     Jól van. S Berenice királynő merre van most?

PAULINUS     Amit ön érte tett, a hír hozzá elért,  
S elindult, hogy imát mondjon Felségedért.

TITUS     Túl szeretni való királynő, ó de szánlak!

PAULINUS     Hogyan keletkezett miatta ez a bánat?  
Majdnem egész Kelet keze alá kerül,  
S ön szánja?

TITUS                     Paulinus, maradjunk egyedül.

### 2. JELENET

*Titus, Paulinus*

TITUS     Alig győz Róma már a szándékomra várni,  
S főképpen a királynő sorsára kíváncsi,  
Paulinus; s az egész világban fecsegik  
Szívemnek és az ő szívének titkait.



Most itt az ideje, hogy végre már beszéljek.  
De a közvélemény bennünket hogy ítél meg?  
Ön mit hall?

PAULINUS Mindenütt buzgón dicsérgetik  
A szép Berenicét s az ön erényeit.

TITUS Mit szólnak arra, hogy rajongok egyre érte,  
S egy ily hű szerelem derűs ígéretére?

PAULINUS Felség, akár szeret, vagy nem szeret tovább,  
Az udvar sohasem ellenzi óhaját.

TITUS De láttam én, mit ér az udvar tettetése,  
Hogy soha urai ízlését el ne vétse,  
Nero szörny bűneit térden szentelte meg  
S ujjongva helyeselt gyilkos düheinek.  
Nem, a bálványozó udvar nem lesz bírálóm,  
Paulinus; igazabb és szebb színpadra vágyom;  
A hízelt elöl elzárom fületem,  
Ön mondja el, amit minden szív rejteget.  
Meg is ígérte, mert a tekintély s a szolga  
Rettegés tőlem a panaszt eltorlaszolja.  
Fülem megsüketült, és megvakult szemem:  
Szemet s fület csak ön pótolhat már nekem.  
Most barátságomért titokban megfizethet  
Azzal, hogy ön legyen tolmácsa a szíveknek,  
Hogy őszinte szava a hízeltézen át  
Is megmutatja majd az igazság szavát.  
Szóljon! Berenice Rómától mit reméljen?  
Róma most szigorú lesz-e vagy engedékeny?  
Éber tekintetét megsértene talán  
E királyasszony a Caesarok trónusán?

PAULINUS Felség, nem tudom, ez bölcsesség-e, szeszély-e:  
Róma nem várja őt a császárnői székbe.  
Mondják, elbűvölő, és gyönyörű keze  
Közé csak a világ uralma illene,  
Sőt azt mondják, uram, római szívű lány ő,  
Ezer erénye van – de mégiscsak királynő.  
Róma törvénye nem tűri – ki tudja, mért? –  
Vegyülni idegen vérrel római vért,  
S olyan násznak, amely megsérti ezt az elvét,  
Nem ismerheti el törvénytelen gyümölcsét.  
Mikor elűzte a legutolsó királyt,  
Róma mindent, ami királyi, megútált,

A hajdan szent s dicső királyi nevet, elvet:  
 S bár Caesarjaihoz hűséges, engedelmes –  
 Gögjéből mégis ez mindmáig megmaradt,  
 És még szívünkben él az egykori harag.  
 Először Julius fékezte fegyverekkel,  
 S a jog a riadók zajában hallgatott el.  
 Kleopátra után lángolt, de kénytelen  
 Hagyta epedni őt, egyedül, Keleten.  
 Antonius is őt imádó tűzzel égett,  
 S karja közt feledett hazát és dicsőséget,  
 De férjnek mondani nem merte még magát.  
 Kleopátra ölén is Róma rátalált,  
 S nem enyhítette meg bosszúra szomjú gögjét,  
 Míg le nem verte a szerelmest s szeretőjét.  
 Azóta is, uram, Nero s Caligula  
 – Bár ki sem ejtenők szörny nevüket soha –,  
 Akikben emberi arcuk külszíne volt csak,  
 Kik minden római törvényt lábbal tiportak,  
 Ezt nem szegték meg, és nem merték volna itt  
 Hordozni egy gyűlölt nász fáklyalángjait.  
 Felség parancsa volt, hogy őszintén beszéljek:  
 Pallas fivére, kin még rajta volt a bélyeg,  
 Felix, a Claudius vasától égetett –  
 E volt rabszolga két királynő férje lett;  
 S mert Felséged egész és nyílt beszédre kért fel:  
 E két királyi nő egy vér Berenicével.  
 Felség, tekintetünk hogyan is bírja el,  
 Ha Caesar fekhelyén egy királynő hever,  
 Míg közben Keleten egy láncaink alázta  
 Rabszolga fekhetik a királynői ágyba?  
 Szerelméről, uram, Róma eképp ítél,  
 S lehet, hogy mielőtt ez a nap véget ér,  
 Majd a szenátus a birodalom nevében  
 Jön s elismétli azt, amit most én beszéltem.  
 És Róma is vele térdel Felség előtt  
 S választást kér, amely nem alázza meg őt.  
 Már gondolkodhatik, Felség, hogy mit feleljen.  
 TITUS Ó, nem tudhatja ön, hogy mi az én szerelmem!  
 PAULINUS Azt be kell vallani, hogy hevesen lobog.  
 TITUS Még hevesebben is, mintsem gondolhatod.  
 Már nélkülöznöm azt a gyönyört lehetetlen,



Hogy mindennap megint lássam, és neki tessem.  
 Sőt – előttem szívem miért is rejtené? –  
 Hálám miatta szállt az istenek felé,  
 Hogy apámat a vad Edomban kiszemelték,  
 S Kelet s a hadsereg urává őt emelték,  
 S a vérengzés után fellázadt emberek  
 S Róma mély sebeit ő gyógyíthatta meg.  
 És képzeld, Paulinus, vágytam apám helyére,  
 Én, ki napjaimat napjaiért cserébe  
 Hogy adtam volna, ha a végzet szelidebb  
 S tűri, hogy életét e csere toldja meg!  
 S mindezt – ó, tévesen reménykedő szerelmem! –  
 Csak hogy Berenicét császárnővé emeljem.  
 S hittem, ha szerető szívét elismerem,  
 Lábához az egész világ borul velem.  
 De szerelmem mit ér, s mit ér az ő varázsa!  
 Az ezer eskü és a könnyek mindhiába:  
 Most, mikor koronát nyerhetne hajlama,  
 Most, hogy szerelmesebb vagyok, mint valaha,  
 Most, hogy egy boldog nász két sorsot össze-  
 fonhat,  
 S egy nap beválthatná öt évi vágyainkat...  
 De ezt megmondani – egek! – hogy is tudom?  
 Mit, Felség?

PAULINUS  
 TITUS

Tőle már örökre búcsúzom.  
 Már megadta magát szívem, de nem e percben.  
 Ha beszéltettem, ha szavadra figyeltem,  
 Szerettem volna, hogy ellentmondjon heved  
 Szerelmemnek, amely hallgatott s szenvedett.  
 Berenice közel volt már a győzelemhez,  
 De most kezd hajlani a mérleg hírnevemhez.  
 Hidd el, e harc után, melynek a szerelem  
 Volt vesztese, soká vérzik nem egy sebem.  
 Mély békében szívem sóhajtozott, szerettem:  
 A világalom még mást terhelt helyettem.  
 Így voltam végzetem és óhajom ura,  
 Vágyamról senki sem kért számadást soha.  
 De alighogy az ég apámat visszakérte,  
 S szomorú kezemet zártam halott szemére,  
 Beláttam jóleső, szép tévedésemet  
 S megéreztem a súlyt, mely rám nehezedett.  
 Tudtam, nem lehetek azé, akit szerettem,

Sőt még a magamé lennem is lehetetlen.  
 Mert nem szerelmemet védik az istenek:  
 Tervük, hogy ezután a világé legyek.  
 Már Róma ügye lett az én viselkedésem:  
 Rómának rossz jel, és nekem mekkora szégyen,  
 Ha kezdetben egész jogát megsérteném.  
 Törvénye romjain boldog hogy legyek én?  
 Milyen kegyetlen az áldozat, melyre kérnek!  
 Meg kellett mondanom a bús Berenicének.  
 De hogy is lehet ezt kezdeni? Egy hete  
 E hírbe legalább hússzor kezdtem bele.  
 Hiába! Ajkamat végre már szóra szánva  
 Az a szó legalább hússzor fagyott a számba.  
 Reméltem, zavarom s fájdalom legalább  
 Megsejteti vele kettőnk közös baját.  
 De csak gyanútlanul, búmat megosztva szenved  
 S nem hinné semmiképp végét e szerelemnek,  
 Melyet, jól tudja, hogy nagyon megérdemelt –  
 És kezet nyújt felém, s letörli könnyemet.  
 De érzem végre már, bátorságom ma jön meg.  
 Látnom kell, Paulinus, és megtöröm a csöndet.  
 Várom Antiochust, az övé hadd legyen  
 E drága kincs, ha már én nem őrizhetem.  
 Azt akarom, vigye magával ő sietve,  
 S hadd lássa Róma, hogy együtt mennek Keletre.  
 Megyek, s Berenice ezt tőlem tudja meg,  
 Aztán soha vele már nem beszélhetek.

PAULINUS Felség, épp erre a dicsőségszomjra vártam,  
 A győzelem ezért vonult az ön nyomában.  
 Leláncolt Judea füstölgő romjai  
 Tudnák e lángolást hiven elmondani,  
 S kezeskednek nekem, hogy ez a nagy merészség  
 Nem rombolhatja le régebbi működését,  
 S a hőst, ki győztes volt ilyen sok nemzetén,  
 Nem győzheti le azt egy szenvedélye sem.

TITUS Ó, dicsőség! Ez a szép szó milyen kegyetlen!  
 Szép szó s lehetne még szebb szomorú  
 szememben,  
 Ha ára most is az volna, a pusztulás!  
 De hiszen ez a láng, e dicsőség-varázs,  
 Ezt mind Berenice oltotta hajdanában



Szívembe. Te tudod, hogy Nero udvarában  
Fénnyel nem szórta be a hírnév nevemet,  
Kedves Paulinusom, mert eltévelyedett  
Fiatalságom, és rossz példából tanulván  
Elindult a gyönyör kényelmesebbik útján.  
Tetszett Berenice. És mit meg nem tehet  
Szívünk megnyerni azt, ki rabságra vetett?  
Ontottam véretem, és senki fegyveremnek  
Ellent nem állhatott. De még a vér, a könnyek  
Berenice szívét nem nyerték meg nekem:  
A nyomorultakon kellett segítenem.

Jóságom mindenütt hatott, és szakadatlan,  
S minden képzelhető mértéknél boldogabban  
Láttam, hogy szeme rám tekint s elégedett,  
Mikor jótetteim megnyertek sok szívet.  
És mindaz, amivel eddig adósa lettem,  
Most majd köszönetül rá visszahull kegyetlen.  
Mi lesz e nagy erény s dicsőség záloga?

PAULINUS

Azt mondom: „Menjen és nem lát többé soha!”  
Felség! S az semmi, hogy az ön nagylelkűsége  
Nyomán hatalma már az Euphratest elérte?  
Felség! Meglepte a szenátust ennyi rang –  
Hogy is vádolhatnák önt, mint hálátalant?  
Berenicét száz új nép úrnőjének mondja.

TITUS

Gyöngé vigasztalás ilyen nagy fájdalomra!  
Hiszen Berenicét én túl jól ismerem:  
Szívének soha más nem kellett, csak szívem.  
Szerettem, ő viszont. E naptól fogva – azt sem  
Tudom, gyásznapi-e vagy örömnapiak  
nevezzem –

Szerelme célja nem más, csak a szerelem,  
Az udvart kerüli, Rómában idegen,  
Úgy tölti napjait – s nem vágyik semmi másra –,  
Egy-két órára lát, és azt az órát várja.  
S ha úgy van néha, hogy kissé kényelmesen,  
Találkozónkra nem pontosan érkezem,  
Mire meglátom őt, már szeme könnyben ázik,  
És könnyeit kezem szárítja még sokáig.  
S ami varázssal a szerelem eddig élt,  
Édes feddéseket, állandó szenvedélyt,  
Őszinte csábítást, új félelmet a vágyban,

Szépséget, hírt, erényt – benne mind  
 megtaláltam.  
 Öt egész éve már naponta látom őt:  
 Mindig először és mintha csak azelőtt.  
 Hagyjuk ezt, Paulinus. Ha kételyem tovább rág,  
 Szívemben meginog a kegyetlen szilárdság.  
 Ó, ég, micsoda hír, amellyel érkezem!  
 Végezzünk hát, gyerünk, s ne töprengjünk ezen.  
 Kötelességemet követem már ezentúl  
 S többé nem kérdezem, hogyan is élhetem túl.

3. JELENET

*Titus, Paulinus, Rutilius*

RUTILIUS Felség, Berenice kihallgatásra vár.  
 TITUS Ó, Paulinus!  
 PAULINUS Felség, mért kezd hátrálni már?  
 Felséges úr, nemes terveit ne feledje.  
 Ez az a perc.  
 TITUS Igaz, Rutilius, vezesd be.

4. JELENET

*Berenice, Titus, Paulinus, Phoenixe*

BERENICE Felség, ne sértse, ha tapintatlan hevem  
 Magányába betör, s titkát nem tisztetem.  
 Míg az ön udvara visszhangozza köröttem  
 Jótéteményeit, melyek részese lettem,  
 Helyes volna-e, ha most csupán én magam  
 Maradnék egyedül szótlan s hálátalan?  
 Felség – hisz Paulinus önnek igaz barátja,  
 Ki szívünk titkait ismeri és belátja –  
 A gyásza már letelt, sorsának ura lett,  
 Most egyedül van és – nem énhozzám siet?  
 Felség, fejemet új diadémmal övezzem,  
 És önt ne lássam és ne halljam soha közben?  
 Kevesebb fényt, uram, s több nyugalmas időt!



Hát nem szeret, csupán a szenátus előtt?  
Ó Titus – mert hiszen túl szűk a szerelemnek  
A név, melynek nyomán csak hódolat terem  
meg –

Eltűnt szerelme már? Miféle gond alatt?  
Nem adhat más nekem, csupán országokat?  
Mióta érdekel saját nagyságom engem?  
Csak ajkának szavát halljam, csak rám tekintsen –  
Ez a becsvágy, melyet érezni tud szívem.  
Lásson gyakrabban, és ne adjon más nekem.  
Minden pillanata a birodalomé már?  
Elmúlt a nyolc nap, és így látom állni, némán?  
Félek, s egy szava hogy megerősítene!  
Mikor beléptem, épp rólam beszéltek-e?  
Miért zárkóztak el tárgyalni? Tán miattam?  
Jelen voltam-e itt legalább gondolatban?

TITUS Higgyc el – s tanúim a magas istenek:  
Berenice mindig szemem előtt lebeg.  
Esküszöm, asszonyom, e szív örökre rabja,  
S távolság és idő öntől el nem ragadja.

BERENICE Ó, hogyha már örök hevet fogad nekem,  
Mért hangzik esküje ennyire hidegen?  
Az ég nagy erejét tanúnak hívni mért kell,  
S kételkedésemet legyőzni esküvéssel?  
Felség, a szívem önt nem hazudtolja meg:  
Egy puszta sóhaj, és már mindent elhiszek.  
Asszonyom . . .

TITUS  
BERENICE Ó, uram, mért jött ilyen zavarba?  
Ezután mindig ily elzárkózott lesz arca?  
Hát nem is válaszol? Elfordítja szemét?  
Egyre a holt apa tölti be szellemét?  
Semmi sem űzi el a bűt, mely önt emészt?  
TITUS Bár visszaküldené az ég apámat élni!  
Ó, én is boldogan élnék!

BERENICE Igaz jele  
E bánat, hogy milyen hű még kegyelete.  
De emléke miatt áldozta annyi könnyét,  
Öntől más gondokat vár Róma s a dicsőség.  
Saját ügyemről én beszélni sem merek.  
Máskor Berenice vigasztalhatta meg.  
Más örömmel szokott máskor hallgatni engem!

S önért elszenvedett szomorú végzetemben  
Egy szavára a könny felszáradt arcomon.  
Apját siratja ön – hasztalan fájdalom!  
De én, én, akitől – még borzongat az emlék –  
Eltépték volna már minden kincsét, szerelmét,  
Én, kinek ismeri gyötrelmét s kínjait,  
Ha el se hagyja önt, csak kurta percekig,  
De ki meghalna, ha megtiltanák egészen,  
Hogy ön...

TITUS Ó, asszonyom! Ilyet ne is beszéljen!

És éppen most! Miért? Hogy fájnak szavai!  
Egy hálátlanra kár jószágát ontani.

BERENICE Egy hálátlanra? És ez ön lehetne? Ó, hát  
Talán fárasztja már Felségedet e jószág?

TITUS Nem, asszonyom, ha már ezt kérdi: sohasem  
Égett szívem tüze önért ily hevesen.

BERENICE Folytassa...

TITUS Ó!

BERENICE Tovább!

TITUS A birodalom... Róma...

BERENICE Hogyan?

TITUS Menjünk: mégsem tudok beszélni róla.

#### 5. JELENET

#### *Berenice, Phoenice*

BERENICE Hát ilyen hirtelen hagy el? Se jel, se szó?  
Ó, Phoenice, milyen gyászos találkozó!  
Mit tettem? Mit akar? Mit jelent hallgatása?

PHOENICE Hisz én is csak ezen töprengék, és hiába.  
Emlékezzék, talán volt egy rossz alkalom.  
S az fordíthatta őt ön ellen, asszonyom.  
Gondolkodjék.

BERENICE Minél messzebb emlékezem, lásd.  
A naptól fogva, hogy először láttuk egymást,  
A mai bús napig, elhiheted nekem –  
Nincs más vétkem, csupán a túl nagy szerelem.



Hiszen most is tanúm voltál. No, mondd ki  
nyíltan:  
Mit mondtam, amivel tán visszataszítottam?  
Mit tudom én? De mondd, becsméreltem-e hát  
Nagy ajándékait? Korholtam bánatát?  
Fél házasodni tán Róma tetszése nélkül,  
És fél elvenni egy királynőt feleségül?  
De százszor mondta, hogy ő maga védi meg  
Kemény törvényeik elől szerelmemet.  
Meg kell, hogy vallja, mért nem találja a hangját,  
Mert megfojt végül is ez a bizonytalanság.  
Phoenice, hogyan is bírjam az életet,  
Ha azt tudom, hogy ő szívéből kivetett?  
Menjünk utána. De most ötlük föl eszemben:  
Azt hiszem, e zavar forrását fölfedeztem.  
Titus megtudta már, mi történt azelőtt –  
Talán Antiochus szerelme sérti őt.  
Mondják, hozzá megy épp Comagene királya:  
Benne akadhatunk gyötrelmeim okára.  
Phoenice, ez a bú ijesztett meg, csak ez.  
Futó gyanu csupán, legyőzni könnyű lesz.  
Ez gyöngé győzelem, Titus, nem is dicsekszem,  
Bár adna mást az ég, aki belém szeressen,  
Hogy hitemet nagyobb császár kísértené  
S tenne több koronát a lábaim elé,  
S kínálna lángomért számtalan birodalmat,  
Míg lelken kívül szerelmed mást nem adhat,  
Diadalmas Titus, te győztes, szeretett,  
Akkor látnád, mit ér szememben a szived.  
Jó hatása lehet még egyetlen szavamnak.  
Magamat túl korán mondtam boldogtalannak.  
Még megnyugszik szívem, a kétségbeesett:  
Ha féltékeny Titus – annál szerelmesebb.

## HARMADIK FELVONÁS

### 1. JELENET

*Titus, Antiochus, Arsaces*

TITUS Fenség, ön távozik? Van-e hirtelen érve  
Az utazásra vagy inkább menekülésre?  
Engem föl sem keres, míg el nem búcsúzik?  
Ellenségünk-e, hogy így hagyna minket itt?  
Mit szólnak majd, ha ezt az udvar s Róma látja?  
De mit szólhatok én, mint Fenséged barátja?  
Mivel vádol? Talán azt érezhette ön,  
Nem becsülöm a sok király között külön?  
A szívem nyitva állt önnek, amíg apám élt –  
Tulajdonomban ez volt egyetlen ajándék,  
S mikor nemcsak szívem, de kezem nyílna meg,  
Miért kerüli el bőkezűségemet?  
Azt hiszi, egykori sorsomat elfelejtem,  
És csak a mostani nagyságon csügg a lelkem,  
És volt barátim úgy járnak, messze, lenn.  
Hogy mind fölösleges lett már és idegen?  
És bár tekintetem elől most messze tűnne,  
Fenség, még sose volt ilyen szükségem önre.  
ANTIOCHUS Rám, Felség?  
TITUS Önre.  
ANTIOCHUS Jaj! Ilyen boldogtalan  
Királynak, higgye el, Felség, csak vágya van.  
TITUS Fenség, hát tudja meg, hogy nem felejttem én el:  
Kardjának tartozom dicsőségem felével,



S ha Róma vonuló foglyokat nézhetett,  
 Nem egy volt, kire ön rakott bilincseket,  
 S a Capitolium dombjára halmozódtak  
 Az ön zsákmányai, sok kincse a zsidóknak.  
 De nem kérek megint ilyen véres csatát,  
 Csupán a szava kell: azt kölcsönözze hát.  
 Berenicét, tudom, önhöz fűzi a hála,  
 Akiben igazi barátját megtalálta.  
 Rómában önre néz s hallgat, más senkire,  
 Akinek egy velünk a lelke és szive.  
 Csak ön tud hatni rá, és én most arra kérem,  
 Hasson reá e szép s hű barátság nevében.  
 Keresse őt fel.

ANTIOCHUS

Én? Nem, többé sohasem.

Elbúcsúztunk mi már, Felség, véglegesen.

TITUS

Fenség, kell, hogy vele ma még egyszer beszéljen.

ANTIOCHUS

Felség, imádja önt, s nem ön beszél? Miért nem?

Mért nem ragadja meg a bűvös örömet,

Hogy ilyen vallomást saját maga tehet?

Ő nem is tudna most örülni már, csak ennek.

Felség, bár búcsúzom, kezeskedem, hogy enged,

Sőt ő mondta nekem, hogy ön elveszi őt,

S nem látja már, csupán az esküvő előtt.

TITUS

Ó, édes vallomás! Hogy vágytam erre nemrég!

Boldog lennék, ha ma hozzá ezzel mehetnék.

Fenség, a szenvedély belőlem e napon

Készült kitörni, és – ma kell szakítanom.

ANTIOCHUS

Felség! Szakítani?

TITUS

Betelt a sors felettem:

Titusnak és neki nászt ülni lehetetlen.

Szívem reménye nem teljesül soha be:

Holnap majd neki is önnel kell mennie.

ANTIOCHUS

Egek!

TITUS

Nagyságom unt rabságát, ugye, szánja?

Én a világ ura vagyok s legfőbb szabálya.

Királyokat teremtem s megint ledönt kezem,

S szívemmel szabadon nem rendelkezhetem.

Róma minden király ellen örökre lázadt,

S a bíborban nevelt szépség neki gyalázat.

A száz királyi ősz, a pompás diadém

Alázza lángomat, és szégyen a fején.

De egyébként szívem szabad lehetne, bátran  
S vígan éghetne az alacsonyabb homályban.  
Örülne Róma, ha akár méltatlanabb  
Szépséget kapna, de olyat, kit maga ad.  
Caesar is engedett, mikor e sodró ár nőtt.  
Ha nem látja a nép utazni a királynőt,  
Berenice saját fülével hallja meg,  
Hogy holnap ellene dühöng a néptömeg.  
Hogy emlékezetét s nevemet meg ne sértsék –  
Ha már engedni kell, hadd győzzön a dicsőség.  
Ajkam s tekintetem hallgatott nyolc napig,  
De némán is e bús újságot hirdetik.  
E percben arra vár, nyugtalan és remélve,  
Hogy gondolatomat megmondjam a szemébe,  
Egy tiltott szerelem kínját könnyítse meg,  
S a beszéd-től, uram, kímélje szívemet.  
Mondja meg, honnan e zavarom s némaságom,  
És magyarázza meg, hogy jobb, ha sose látom,  
Ön láthatja csupán könnyét és könnyemet,  
Búcsúm s búcsúja közt tolmács csak ön lehet.  
A gyászjelenetet kerüljük mind a ketten,  
Mert utána erős szándékunk tehetetlen.  
Ha enyhítheti zord balsorsa kínjait  
Az, hogy szívemben ő él és uralkodik –  
Mondja, hogy szeretem, oly híven, mint  
szerettem,  
S az udvarban is én élek számkivetetten.  
Az ő szerelmese – holtig az leszek, és  
Uralmam más se lesz: hosszú száműzetés,  
Ha úgy büntet az ég, mely elszakít egymástól:  
Hosszú étellel is sújt engem ráadásul.  
Ön a barátja, csak ön áll hozzá közel:  
A balsorsában őt, Fenség, ne hagyja el,  
Hogy önt is a Kelet vele érkezni lássa,  
S diadalmenete legyen ez, ne futása.  
Szép barátságukat örök szál kösse meg,  
S említsék együtt is mindig a nevemet.  
Berenicét és önt összekötő határ lesz  
Megnőtt országaik között az Euphrates.  
A szenátus, tudom, nevével tele van  
És megszavazza e tervet egyhanguan,



S Comagenéhez még Ciliciát csatolják.  
Isten vele! Királynőmet ne hagyja el hát.  
Többé már soha más szívemben nem lakik,  
S szeretni fogom őt a végső sóhajig.

2. JELENET

*Antiochus, Arsaces*

- ARSACES Micsoda változás, egekből jött segítség!  
Fenség, utazhatik, de viszi Berenicét.  
Nem elragadni, de Titus átadni kész.
- ANTIOCHUS Ó, Arsaces, e perc! Milyen meglepetés!  
Hagyj hát lélegzenem, mielőtt még felelnék:  
Titus kezem közé teszi egész szerelmét.  
Higgyem-e, istenek, azt, amit hall fülem?  
S örüljek-e neki, ha végül elhiszem?
- ARSACES S mit higgyek én magam? Fenség, hogy értsem  
én ezt?  
Milyen új akadály mond ellent örömének?  
Vagy áztatott, mikor elhagyta e helyet  
S a végső búcsútól meghatva remegett,  
S elmondta, hogy szíve, bár reszketve, de bátran,  
Berenice előtt kitört egy vallomásban?  
Menekült volna egy ijesztő nász elől –  
Mi gond zavarja még most, hogy az összedől?  
Hívja a szerelem, kövesse és ne féljen.
- ANTIOCHUS Nekem kell, Arsaces, Berenicét kísérem.  
Mellette lehetek majd hosszú ideig.  
Lehet, hogy szeme majd a szememhez szokik,  
S közben talán szíve kezd ráeszmélni végre  
Titus fagyára és Antiochus hevére.  
Engem Rómában itt Titus nagysága nyom,  
Hiszen a fáklya is elsápad a napon,  
De Keleten, habár Titus híre bejárta,  
Ráel Berenice dicsőségem nyomára.
- ARSACES Fenség, hát higgye el, betelnek vágyai.
- ANTIOCHUS Ó, minek e hiú reménnyel játszani?
- ARSACES Hiú?
- ANTIOCHUS Lehet-e, hogy Berenice szeressen,

És vágyaim elé gátat többé ne vessen?  
Hogy szenvedésemet enyhítse egy szava?  
Gondolhatod-e, hogy bajában valaha,  
Bár az egész világ szépségét megtagadná,  
Az én könnyemet a hálátlan elfogadná,  
S leereszkedne majd addig a vigaszig.  
Melyért, úgy érzi, hogy szívemnek tartozik?  
ARSACES Balsorsában különb támasza ki lehetne?  
A szerencse, uram, megfordult, ne feledje.  
Titus elhagyja őt.

ANTIOCHUS Jaj, nem fakad nekem  
Új sorsából se más, csupán új gyötrelmem:  
Bevallja könnye, hogy még őt szereti híven.  
Látom sóhajtani, s megesik rajta szívem,  
S szerelméért az a szomorú jutalom  
Jár csak, hogy más után zokog majd vállamon.

ARSACES Fenségednek csak az öröm, ha gondban élhet?  
Nagy szív rejtett-e már ilyen nagy gyöngeséget?  
Hát nyissa fel szemét, és rakjuk együvé,  
Hogy Berenice hány okból lesz az öné.  
Mivel Titus neki tetszeni már nem áhít,  
Kettejük násza sem késhetik már sokáig.

ANTIOCHUS Hogyan?

ARSACES Könnyeinek adjon néhány napot,  
S ha zokogása majd kissé alábbhagyott,  
A bosszú, a harag önért száll síkra nyomban,  
Titus hiánya, az idő, s hogy ön jelen van,  
Három jogar, melyet a keze nem bír el,  
A két ország, melyet egyesíteni kell:  
Önhöz fűzi az ész, a barátság, az érdek.

ANTIOCHUS Arsaces, érveid nyomán, nézd, újra élek.  
Örömmel fogadom az édes jóslatot.  
Ne halasszuk, amit a császár ránk bízott.  
Tegyük meg, amire parancsa minket ítelt,  
S mondjuk el, hogy Titus elhagyja Berenicét.  
De mégse! Várj! Ne még! Álljunk meg! Mit  
tegyek?

Hát engem terhel e kegyetlen üzenet?  
Erény, vagy szerelem? – A szívem visszarémül.  
Berenicének az én ajkam adja hírül,  
Hogy elhagyják! Királynő, hitted volna, ó,  
Hogy elhangozhatik előtted ez a szó?



ARSACES Titus fejére száll egész haragja vissza.  
Fenség azért beszél, mert Titus önre bízta.  
ANTIOCHUS Szenved: ne bántsuk őt s ne is lássuk ma még.  
Ki elmondja baját, úgysis akad elég.  
Vagy azt hiszed, nem is elég neki a gyászból,  
Ha hallja, hogy Titus eltaszítja magától?  
Az is kell, hogy a hírt, melytől szíve remeg,  
Éppen Titus vetélytársától tudja meg?  
Menjünk tehát, nehogy e hírt vele közölve  
Magunkra vonjuk a gyűlöletét örökre.  
ARSACES Már késő! Itt jön épp. Határoznia kell.  
ANTIOCHUS Ó, ég!

3. JELENET

*Berenice, Antiochus, Arsaces, Phoenice*

BERENICE Fenség! Hogyan? Hát nem utazik el?  
ANTIOCHUS Ó, asszonyom, tudom, hogy itt Caesart kereste,  
S most csalódott, mivel engem talált helyette.  
Csak őt okolja, hogy búcsút vettem, de még  
Személyem mindig itt zavarja a szemét.  
Már Ostiában is lennék e pillanatban,  
Ha ő nem tiltja meg, hogy udvarát elhagyjam.  
BERENICE Önt keresi csupán, mindnyájunkat kerül.  
ANTIOCHUS Mégis önről beszélt csak, önről egyedül.  
BERENICE Rólam?  
ANTIOCHUS Igen.  
BERENICE És mit akart közölni, Fenség?  
ANTIOCHUS Lesznek majd ezren is, hogy önnek ezt jelentsék.  
BERENICE Ó, Fenség...  
ANTIOCHUS Asszonyom, mégse ítéljen el:  
Akad elég, aki, ha kérdi, majd felel,  
Sőt talán okot is érez a diadalra,  
S amit ön sürget, azt túl boldogan bevallja.  
De énnekem – hiszen tudja, hogy remegek –  
Nyugalmamnál az ön nyugalma kedvesebb.  
Inkább ítéljen el, mint hogy azt megzavarjam.  
Mintsem szenvedjen ön, váljunk csak el  
haragban.

Még napnyugta előtt, asszonyom, majd megért.  
Isten vele!

BERENICE

Milyen szavak! Az istenért,

Zavaromat tovább nem titkolhatom immár:

Fenség, egy megzavart királynő, aki itt áll,

S egy szót kérdez csupán, és halált rejt szíve.

Fenség, nyugalmat kiméli csak, ugye?

De kínokat okoz kegyetlen hallgatása,

S bennem csak fájdalom s harag lobban nyomába.

Ha félti igazán nyugalmat, uram,

Ha szívének becses lehettem én magam –

Lelkemnek zavarát oszlassa el sietve.

Mit mondott hát Titus?

ANTIOCHUS

Asszonyom, az egekre...

BERENICE

Hogyan? Hát már velem szembeszegülni mer?

ANTIOCHUS

Ha beszélek, azért gyűlöl meg, higgye el.

BERENICE

Beszéljen, akarom!

ANTIOCHUS

Ó, ég, milyen erőszak!

Tudom, majd rögtön azt kívánja, hogy ne szóljak.

BERENICE

Fenség, ha óhajom rögtön nem teljesül,

Örökre gyűlölöm, kérlelhetetlenül.

ANTIOCHUS

Asszonyom, ezután beszélnem kell, hiába.

Megteszem, de csupán azért, mert így kívánja.

Ne áltassa magát: csapást jelent hirem,

Amelyre ön talán nem mert gondolni sem.

Királynőm, ismerem szívét, s meg kell hogy értse,

Hová kell sújtanom: leggyöngédebb helyére.

Titus parancsa...

BERENICE

Mi?

ANTIOCHUS

Én mondjam önnek el:

A sors akarta, hogy szakítania kell.

BERENICE

Szakítani? Hogyan? Titus Berenicével?

ANTIOCHUS

Ne ítéljen, amíg nem tudja, hogy miért kell.

Egy háborgó, nemes, nyílt, érzékeny szívet,

Szerelmet, mely lobog s már kétségbeesett –

Ezt láttam benne én. Könnyek között imádja,

És nem szűnik meg önt szeretni – de hiába:

Egy királynő neve mindig gyanús lesz itt.

El kell már válniok, s ön holnap utazik.



BERENICE Válni! Phoenice! Jaj!  
 PHOENICE Ó, nagy csapás ez, úrnő,  
 De most mutassa meg, hogy lelke rajta túlnő.  
 Kemény csapás, igaz. Meglepi? Nem csoda!  
 BERENICE Annyi eskü után Titus szakítana?  
 Titus esküszegő. . . Nem, nem, ez lehetetlen!  
 Kockán a hírneve, nem hagyhat el sehogy sem.  
 Azért vádolja, hogy ne higgyek benne én.  
 Csak elválasztani akar e cselszövény.  
 Titus szeret s nem a halálotat kívánja.  
 Beszélnem kell vele, de most. Menjünk utána.  
 ANTIOCHUS Hogy néz rám, asszonyom? Talán nem hisz  
 nekem?  
 BERENICE Ön tulságosan is szeretné – nem hiszem.  
 Nem, nem győz meg soha. De mindegy, bármi  
 jönne,  
 Közelemből, uram, távozzék el örökre.

*Phoenicéhez*

Olyan zavart vagyok – ne hagyj el ezalatt.  
 Jaj! Mindent megteszek, hogy csaljam magamat.

4. JELENET

*Antiochus, Arsaces*

ANTIOCHUS Ó, jól hallottam-e? Igaz ez? Lehetetlen!  
 Hogy a szeme elől engem üzzön el, engem!  
 Jó, elmegyek. De hát még itt lennék-e, mondd,  
 Ha Titus maga nem állít meg utamon?  
 Utunkat, Arsaces, ne hagyjuk mégsem abba!  
 Azt hiszi, sért? Nekem kegyelem a haragja.  
 Kétségbeesve és kínban, féltékenyen  
 Készültem útra, mert hajtott a szerelem.  
 De most már, Arsaces, miután ő üzött el,  
 Utazhatom megint, ezúttal tán közönnyel.  
 ARSACES Fenség, most nem helyes innen távoznia.  
 ANTIOCHUS Hogyan? Maradjak? És ő megvessen? Soha!  
 Én legyek felelős, mert Titus szíve jég lett?

Én kapjak büntetést, amikor ő a vétkes?  
Milyen igaztalan, méltatlan rágalom!  
Szemembe vágja már azt is, hogy hazudom.  
Titus szereti, és én, én árulom őt el!  
Még engem vádol a hálátlan ennyi bűnnel!  
S mikor? Épp abban a percben, amelyben itt  
Beszélem el vetélytársamnak könnyeit,  
S leírom őt neki, csak hogy nyugalomát óvjam,  
Szerelmesebbnek is, mint amilyen valóban.  
ARSACES Fenséges úr, ilyen gondban gyötrődni kár.  
Hagyjunk neki időt, míg elfolyik az ár.  
Egy hétig, hónapig – nem tart örökre mégsem.  
Maradjon.

ANTIOCHUS Nem lehet. Itt kell őt hagynom, érzem.  
Fájdalmát, Arsaces, meg kéne szánnom újra.  
Nyugalmam, hírnevem is ösztökél az utra.  
Menjünk, a szívtelent csak elkerülni, messze,  
Hogy senki egyhamar nevét se emlegesse.  
Palotámba megyek, estig még van idő.  
Várok, míg visszatérsz. És tudd meg, hogy van ő.  
Hogy nem pusztítja-e fájdalmas szenvedélye:  
Mielőtt utazunk, legalább tudjuk: él-e.



## NEGYEDIK FELVONÁS

### 1. JELENET

BERENICE *(egyedül)*

Phoenice nem jön. Ó, ti zord pillanatok,  
Vágyaim mennyivel gyorsabbak nálatok!  
Hevülök, hervadok, epekedő óhajban  
Elmegy minden erőm, és megöl a nyugalmam.  
Phoenice nem jön. E lassúság szívemet  
Mélyen baljóslatú gyásszal rendíti meg.  
Nem hoz Phoenice sem választ s vigaszt a bajra.  
A hálátlan Titus fogadni sem akarja.  
Azt hiszi, jobb dühöm elől kitérnie.

### 2. JELENET

*Berenice, Phoenice*

BERENICE Kedves Phoenice, mondd a császárt láttad-e?  
Mit mondott? Jön?

PHOENICE Igen, láttam gyötrődni  
kínban.

S az ön feldúlt szívét, ó, asszonyom, leírtam.  
Láttam, szégyellte, hogy a szeme csupa könny.

BERENICE De jön-e?

PHOENICE Asszonyom, biztosan idejön.

S ilyen rendetlenül előtte megjelenne?  
Külsejét, asszonyom, hadd hozzuk újra rendbe,

Hogy fátylai ne így lengjenek szerteszét,  
 S zilált hajfűrtjei se földjék el szemét.  
 Könnyeinek nyomát hadd tüntessem el arcán.  
 BERENICE Nem, Phoenice: amit művelt, csak lássa tisztán.  
 És ez a hiú dísz mit is számít nekem?  
 Ha minden sóhajom és könnyem és hitem –  
 Mit könnyem? – számít-e akár biztos halálom,  
 Közeli veszttem is? Vissza hiába várom.  
 E külsőség talán még megindítaná?  
 Szegényes ragyogás! Már úgyse hat reá.  
 PHOENICE Ilyen méltatlanul miért veti szemére?  
 Zajt hallok, már Titus jön is, ahogy ígérte.  
 Jobb, ha kísérete elől most menekül.  
 Termében, asszonyom, fogadja egyedül.

### 3. JELENET

*Titus, Paulinus, kíséret*

TITUS Kérem, nyugtassa meg, Paulinus, a királynét.  
 Én is hozzá megyek, de most kell a magány még.  
 Hát hagyjanak.  
 PAULINUS Ó, Ég, e harctól rettegek.  
 Őt és az államot óvjátok, istenek!  
 Menjünk.

### 4. JELENET

TITUS (*egyedül*) No most, Titus, tudod-e, mitevő légy?  
 Ő bent vár. S elhozott ide a vakmerőség?  
 Kész-e a búcsúd? És jól meggondoltad-e?  
 Olyan kegyetlen a szíved, mint kellene?  
 Mert végül is terád itt olyan szörnyű harc vár,  
 Melyhez nemcsak szilárd férfiú kell, de barbár.  
 Hogy állod majd szemét, mely vágyakkal teli,  
 S szívednek útjait mindig kikémléli?  
 Ha látom, hogy e szem fegyverkezik varázssba  
 És szememnek szegül, leverő könnyben ázva,  
 Eszembe jut-e majd komor feladatom,



S tudom-e mondani: „Látni sem akarom!”?  
 Ledöfök egy szívet, mely imád, szeret engem.  
 S miért? Magam vagyok, ki ezt rendelte tennem!  
 Róma kimondta-e végül is óhaját?  
 Vagy halljuk-e, amint az utcákon kiált?  
 Az állam behull rögtön a szakadékba,  
 Ha készen nem vagyok az áldozatra még ma?  
 Mindenki néma – mért kell aggódnom nekem?  
 Nem lassítom a bajt, de még siettetem.  
 És hátha a királynő erényei győznek,  
 És vallja Róma is végül római nőnek?  
 Választásomnak így tán Róma helyesel.  
 Még várjunk egy kicsit, nem, ne siessük el.  
 Róma szemében is törvénye lenne könnyebb,  
 Csak vetne ellene mérlegre ennyi könnyet  
 S szerelmet. . . Ó, Titus, nyílják fel hát szemed!  
 Hiszen e levegőt, e helyet ismered.  
 Hiába szerelem! Mert Róma nem felejt el  
 Királyt gyűlölni. . . ezt szívják az anyatejjel.  
 Születésedtől e római hang kísér,  
 És királynőd fölött is ez a hang ítél.  
 Nem hallottad-e, hogy utánad dübörögte  
 Kötelességedet, egész a hadseregbe?  
 S mikor Berenice nyomodba érkezett,  
 Róma – hallottad-e? – hogyan ítélkezett?  
 Mért kell, hogy annyiszor mondják és újra  
 mondják?  
 Szerelmeskedni menj és hagyd el Róma gondját!  
 Szaladj el a világ végéig, pipogya!  
 Méltóbb szívnek való a világ trónusa.  
 Nagyság, dicsőség – ó, hová tűnt már a tervem,  
 Megszentelni nevem emlékét a szívekben?  
 Nyolc napja már! S maig uralmam mit is ért?  
 Ha tettem valamit – csupán szerelmemért.  
 Azt várták, az aranykor kezdődik előlről –  
 S én számot hogy adok e túl drága időről?  
 Felszárítottam-e könnyet? Milyen szemek  
 Tükrözik vissza már jótéteményemet?  
 A világ végzetét tán enyhébbre cseréltem?  
 Tudom-e, hány napot szánnak nekem az égben?  
 Régvárt, kevés idő! Te meg, boldogtalan,

Így tékozlod el azt, ami még hátra van.  
Tedd meg hát, amit a becsület követel meg!  
E szálát tépd el, és...

5. JELENET

*Berenice, Titus*

BERENICE *(szobájából kilép)* Nem, hogyha mondom!  
Engedj!

Megyek, nem tartanak vissza tanácsaid.  
Rögtön látnom kell. Ó, Felség, ön máris itt?  
Hát mégis így igaz? Szerelmünket megúnta?  
Igaz, hogy válni kell? És ez Titus parancsa!  
TITUS Egy bús uralkodót mért sújt le, asszonyom?  
Most jobb nekünk, ha nem lágyulunk el nagyon.  
Kegyetlen zavarom gyilkos gyötrelme tör le  
Akkor is, ha külön nem kínoz drága könnye.  
Inkább idézze fel: hányszor hallatta meg  
Velem az ön szíve kötelességemet.  
Ideje már, hogy elnémitsa a szerelmet,  
S a dicsőség meg az ész kettős fénye mellett  
Kötelességemet zordan szemlélje meg,  
S önmaga ellen is vértesse szívemet.  
Segítsen győzni, hogy lágyságát visszafojtsam,  
S szememből könnyeim ne törjenek ki folyton,  
S ha már parancsra nem szűnik e könny soha.  
A dicsőség legyen fájdalmunk támasza,  
Hogy az egész világ felismerje s belássa:  
Egy Caesar könnye ez s egy királynő sírása.  
Mert végül is igaz, válnunk kell, asszonyom.

BERENICE Ó, kegyetlen, és ezt most kell csak hallanom!  
Azt hittem, hogy szeret. Jaj, mit kell elviselnem?  
Naponta láttam, és hozzászokott a lelkem  
S csak önnek élt. Mikor emellett tett hitet,  
Ön nem ismerte még e törvényeiket?  
Hiszen láthatta, hogy a szerelmem hová nő!  
Miért nem mondta ezt: „Boldogtalan királynő,  
Mibe rohansz bele? Miben reménykedel?  
Ne adj szívet, melyet nem fogadhatnak el.”



Azért fogadta el csupán, hogy visszaadja,  
 Mikor e szív az ön kezének volt a rabja?  
 Hisz Róma ellenünk fordult már hússzor is. —  
 Volt rá idő, miért nem hagyott akkor itt?  
 Lett volna még elég vigaszom nyomoromban:  
 Élt volna apja, hogy halálomért okoljam,  
 A birodalom, a szenátus és a nép  
 Lett volna az oka, csak ön ne, semmiképp.  
 Gyűlöletük, melyet nem titkoltak előlem,  
 Előkészíthetett balsorsomra időben,  
 S e kegyetlen csapás nem éppen akkor ér,  
 Mikor a szív örök boldogságot remél.  
 Mikor vágya elér mindent, amit óhajthat,  
 Mert Vespasianus nem él, és Róma hallgat,  
 Térdéhez görnyed az egész birodalom,  
 És mikor már csupán öntől kell tartanom.  
 TITUS S magamat tönkre is csupán magam tehettem.  
 Nyugodtan éltem a csábító képzetekben.  
 Szívem kerülte a jövőndő útjait,  
 Azt, ami egy napon kettőnket szétszakít.  
 Vágyam még semilyen akadálytól se rettent,  
 Vakon reméltem a jövőt, a lehetetlent,  
 S inkább az ön szeme láttára a halált,  
 Ha végül is ilyen kegyetlen búcsú várt.  
 Az akadályok is lángomat hevítették.  
 Róma már beleszólt. De akkor a dicsőség  
 Szívemhez még azon a hangon nem beszélt,  
 Mellyel meggyőzheti a Caesarok szívét.  
 Tudom, milyen kínok felé vezet e szándék.  
 Ön nélkül asszonyom, élni sosem kívánnék.  
 Érzem, szívem saját magamtól válik el —  
 De nem élni, hanem már uralkodni kell.  
 BERENICE Hát jó! Uralkodjék dicsőségben, kegyetlen.  
 Nem vitázom. Azért vártam, mert nem hihettem,  
 Hogy ugyanez a száj ezerszer esküdött  
 A szerelemre, mely örökre összeköt —  
 S most ugyanez a száj, hűtlenségét kimondva  
 Örök száműzetést szabott az én kínomra.  
 Akartam hallani, mire ítélt szava.  
 Mindent hallottam és nem hallom már soha.  
 Soha! Gondolt-e rá, Felség, hogy mit jelent ez,





Mért Róma joga, mért nem az öné a szent cél?  
Róma érdeke mért erősebb a mienknél?  
Feleljen végre!

TITUS Ó, kétfelé mért szakít?

BERENICE A császár az, aki hullatja könnyeit?

TITUS Igen, reszketek és könnyezem szakadatlan.

De a birodalom trónusát elfogadtam,

És ami vele jár: Róma törvényeit

Meg kell tartani. Nem először kényszerít

Róma egy rómainak hasonló áldozatra.

Ha születéseig visszafelé haladna,

Sokat láthatna, ki parancsának kezes.

Ez hitéhez híven kínos halált keres

Az ellenség között s elszántan megtalálja;

Az meg győztes fiát ítelteti halálra;

A másik könnytelen szemmel nézi, amint

Két fia hal meg a parancsai szerint.

Boldogtalan! De csak a haza és dicsőség

Vezette azt, kiből Róma tisztelte hőstét.

Tudom, szegény Titus, mikor önnel szakít,

Felülmúlja e zord ősök erényeit.

De nem is ér fel e komor próbával egy sem.

Ó, asszonyom, nem is hisz hát méltónak engem,

Hogy oly példát adok az utókornak át,

Melyhez csak nagy erő mérheti majd magát?

BERENICE Ó, tudom én, hogy a barbárnak könnyű minden,

S ön méltó arra is, hogy meggyilkoljon engem.

Már ismeri szívem az ön érzelmeit,

S többé nem kérlelem, hogy hadd maradjak itt.

Hogyan? Eltűrjem-e, szégyennel, s megvetetten,

Hogy ez a nép ne csak gyűlöljön – kinevessen?

Csak azt vártam, hogy ezt ön maga vallja be.

Megtörtént. Nem soká kell tőlem félnie.

Hiába várja, hogy most talán átkozódok,

A bosszuló eget se hívom semmi módon.

És haldokolva, ha könnyem az égbe hat,

Azt kérem tőle, hogy feledje kínomat.

Ha hitszegéseért még bosszúvágyat érzek,

És halála előtt szegény Berenicének

Kell valaki, aki majd érte bosszút áll –

Ilyet csupán az ön szíve mélyén talál.

PAULINUS

## TITUS

PAULINUS

## TITUS

PAULINUS

# TITUS

PAULINUS

PAULINUS



Nem sóhajt Róma már, hanem okkal vigad.  
 Neve betölti a megnyílt templomokat,  
 Szobraira babérkoszorúkat helyezve,  
 Erényeit a nép emeli fellegekbe.  
 TITUS Ó, Berenice, ó Róma, ó, csillagok!  
 Ó, császár mért vagyok? Szerelmes mért vagyok?

7. JELENET

*Titus, Antiochus, Paulinus, Arsaces*

ANTIOCHUS A szép Berenice – ó, mit tett vele, Felség? –  
 Phoenice karja közt leheli tán ki lelkét.  
 Tanácsot, könnyeket és érveket nem ért,  
 Kiáltva könyörög vasért és méregért.  
 Csak ön olthatja ki belőle ezt a vágyat,  
 Pusztá nevétől is új életkedve támad,  
 És termei felé fordítja csak szemét,  
 Mintha minduntalan önért epedne még.  
 Én sem bírom ki már, e látvány megöl engem.  
 Mért késlekedni, hogy előtte megjelenjen?  
 E bájt, szépséget és erényt, ó, mentse meg.  
 Vagy embernek se vallják önt az emberek.  
 Felség! Egy szót!

TITUS Ó, jaj! Hát melyik szót feleljem?  
 Mit tudom én magam, élek-e még e percben?

8. JELENET

*Titus, Antiochus, Paulinus, Arsaces, Rutilius*

RUTILIUS Tribunok, konzulok s a szenátus, uram,  
 Keresik, fogadó helysége tele van.  
 Jönnek átnyújtani az állam hódolását,  
 S kint a tömeg tolong, hogy csak egy percre  
 lássák.

TITUS Értem, nagy istenek! Így erősítitek  
 E gyöngge, ingatag és tévelygő szivet.

PAULINUS      Felség, jöjjön velem. Sürgős kötelesség ez.  
Vár a szenátus.

ANTIOCHUS      Ó, fusson Berenicéhez!

PAULINUS      Hogyan, Felség? Ilyen méltatlan lehet-e?  
Vagy semmi ön előtt Róma becsülete?

TITUS      Elég már, Paulinus. Várom őket, jelentsék.  
E feladat elől nem térhetek ki, Fenség.  
Menjen hát s mondja meg, hogy várjon engem itt,  
S szerelmemben talán majd nem kételkedik.



## ÖTÖDIK FELVONÁS

### 1. JELENET

ARSACES *(egyedül)* A hűséges királyt hol is találhatom  
meg?  
Ég, vezesd léptemet, mutasd meg, merre szenved.  
Segíts, hogy neki még e percben megvigyem  
A boldog hírt, melyet nem mer tán hinni sem.

### 2. JELENET

*Antiochus, Arsaces*

ARSACES Milyen szerencse, mely önt visszahozta éppen?  
ANTIOCHUS Ha öröm neked az, hogy ide visszatértem,  
Köszönetet ezért fájdalmam érdemel.  
ARSACES Utazik a királynő.  
ANTIOCHUS Hogy?  
ARSACES Ma indul el.  
Már parancsot adott. Sokáig sírt, de végre  
Sértődéssel felelt a császár közönyére.  
Dühöngését nemes megvetés követi:  
Caesar és Róma már többé nem kell neki.  
Sőt, indulni akar, mielőtt Róma hallja,  
S e rendetlen futás hangolja diadalra.  
Most ír Caesarnak.  
ANTIOCHUS Ó, ki hitte ezt? Nagy ég!  
S Titus?





Mit tettem, ó, nagy ég! Milyen boldogtalan  
 És gyászos élet az, ami még hátra van?  
 Jaj, percről percre csak így élni, szakadatlan  
 Féltékenységben és reményben és haragban.  
 Berenice! Titus! Kegyetlen istenek!  
 Az én könnyeimen már ne nevessetek!

5. JELENET

*Titus, Berenice, Phoenixe*

BERENICE Nem, meg se hallgatom. Kész elhatározásom:  
 Utazni akarok. Mért jött? Hogy sírni lásson?  
 Miért jött? Nem elég önnek e fájdalom?  
 Még fokoznia kell? Látni sem akarom.  
 TITUS Hallgasson meg.  
 BERENICE Nincs rá időm.  
 TITUS Ó, csak egyetlen  
 Szót, asszonyom.  
 BERENICE De nem.  
 TITUS Miért olyan kegyetlen?  
 Királynőm, honnan e hirtelen változás?  
 BERENICE Önnek volt terve a holnap i utazás.  
 De én ma indulok, így látom okosabbnak.  
 Megyek.  
 TITUS Maradjon.  
 BERENICE Ó, hálátlan! Hogy maradjak?  
 Miért? Megvárni, hogy e nép rágalmai  
 Balsorsomat hogyan tudják visszhangzani?  
 Nem hallja hangjait a kegyetlen örömmek,  
 Míg egyedül vagyok, és könnyeim ömölnek?  
 E gyűlöletüket mivel is hevitem?  
 Mi bűnöm van? Csak a túlságos szerelem.  
 TITUS Mért hallgat asszonyom, az esztelen tömegre?  
 BERENICE Semmit se látok itt, ami meg ne sebezne.  
 E hely, melyet nekem választott valaha,  
 E terem, oly soká szerelmem tanuja,  
 – Egyben az ön örök szerelmét is ígérte –,  
 Nevünk a falakon befonva a füzérbe:  
 Itt egyebet se lát már szomorú szemem,

És mind csupa csalás – nem, nem szenvedhetem.  
Phoenice, jöjj!

TITUS Ó, ég, miért rágalmaz engem?  
BERENICE Felség, ott a dicső szenátus, oda menjen.

Kegyetlenségeért az ünnepelheti.  
Megtapsolták, ugye, Felség? Örült neki?  
És tetszik legalább önnek e nagy dicsőség?  
És megígérte, hogy feledi Berenicét?  
Szerelmét ennyivel tán nem vezekli le?  
Örökre gyűlöl – ezt kellett ígérnie?

TITUS Én, én! Gyűlölni! Nem ígértem mást sem, ezt  
sem,

Hogy én Berenicét valaha elfeledjem!  
Micsoda pillanat, melyben – nagy istenek! –  
Ilyen méltatlanul veri le szívemet!  
Ismerjen végre meg, ó, asszonyom. Öt éve,  
Minden napunkat és percünket számba véve.  
A vágy sóhajtozó és ujjongó szavát,  
Amelyen át szívem fejezte ki magát –  
E nap érzése több és eddig ismeretlen,  
Mert soha még ilyen gyöngéden nem szerettem.  
Soha még...

BERENICE Egyre azt állítja, hogy szeret,  
És mégis utazom, s ön az, ki számkivet.  
Fájdalmamnak olyan nagy a varázsa önre?  
Vagy talán túl kevés még Berenice könnye?  
Hogy szíve visszatér, nekem oly hasztalan!  
Szerelmet legalább ne valljon most, uram.  
Kedves eszméimet ne keltse újra bennem:  
Jobb nekem abban a hitben utamra mennem,  
Hogy lelkéből, uram, rég száműzve vagyok,  
S örömmel veszít el, akit ma itthagytok.

*Titus egy levelet olvas*

Közben leveletem már elragadta tőlem?  
Szerelmét – legalább látja – csak erre kérem.  
Megyek. Olvassa hát, olvassa, hűtelen.

TITUS Nem mehet innen el. Nem, nem engedhetem.  
Hát indulása csak csselfogás volt, kegyetlen?



Meg akar halni, és abból, amit szerettem,  
Csupán egy szomorú emlék jusson nekem?  
Jöjjön Antiochus, hamar, ezt üzenem.

*Berenice egy székre hanyatlik*

6. JELENET

*Titus, Berenice*

TITUS Kérem, hallgassa meg, amit szívem ma megvall;  
Hogy szembenéztem a félelmes pillanattal,  
Melyben búcsúzni hajt zordon feladatomban,  
És láttárol le kell örökre mondanom;  
S éreztem, közel a szomorú búcsúvétel,  
Féltéssel, harccal és könnyel, fájó beszéddel,  
Elkészítettem a kínokra lelkemet,  
Hogy majd a legnagyobb csapás se lepje meg:  
De bárhogya félttem is a válástól, belőle  
Akkor még keveset sejtettem csak előre.  
Erényem túl hamar gyöngének bizonyult:  
Szégyeltem a zavart, amelybe belehullt.  
Láthattam most egész Rómát ott egybegyűlten.  
A szenátus beszélt, de lesújtva a lelkem  
Meg sem hallotta. Nem tudtam felelni mást  
Ujjongásukra, csak a jeges hallgatást.  
A sorsát, asszonyom, még nem hallotta Róma.  
S elfeledkeztem én is percről percre róla,  
Hogy császár vagyok-e, vagy csak egy római.  
Jöttem, nem tudva még, mit fogok mondani.  
Vonszolt szerelmem, és azért jöttem talán csak,  
Hogy értsem magamat, hogy magamra találjak.  
S mit látok? Festve van szemében a halál,  
S oda indul, tudom, hol arra rátalál.  
De ez már sok! Mikor e bús látványt kitárta,  
Fájdalmam eljutott a legvégső határra.  
Szívem érezte mind a szenvedéseket,  
De látom az utat, mely innen kivezet.  
Ne várja, hogy mivel e sok zavart meguntam,  
A nász, a boldog nász segíthet még bajunkban.

Hiába tár élém bármilyen végletem,  
Dicsőségem ma már mindenhová követ.  
Ámult lelkem elé az állítja szünetlen  
Rómát, amellyel e nász összeférhetetlen.  
És tetteim után fülembé zúg szava:  
Kevésbé vehetem önt el, mint valaha.  
És azt se mondhatom, ha talán erre gondol,  
Hogy kész vagyok önért lemondani a trónról.  
S szívembe települ a rabság öröme,  
És követem akár a világ végire.  
Megszégyenitené gyáva viselkedésem,  
S szánhatna, mint bukott császárt kíséretében,  
Ki majd mindenkinek aljas példát mutat:  
Hová sülyeszthet a szerelmi indulat.  
Elhagyni e zavart, melynek prédája lelkem,  
Tudja meg, asszonyom, nemesebb útra leltem.  
Láthat, ki ez utat követni megtanít,  
Nem egy hőst, asszonyom, és nem egy rómaid,  
Kik sorsuk akarat-lankasztó sok csapását,  
A tartós üldözést egyképpen magyarázták,  
És tudták, ez a sors titkos parancsa csak,  
Mely int, hogy már tovább ellent ne álljanak.  
Ha könnye még tovább is szívembe találna,  
Ha látom, hogy tovább is készül a halálra,  
Ha élete miatt szívem tovább remeg,  
És meg nem esküszik, hogy nem kurtítja meg –  
Máskéféle könnyet ont majd akkor a jövőben,  
Mert én már vissza nem riadok semmitől sem,  
S még megérheti, hogy szeme előtt kezem  
E gyászos búcsúzást bevégzi véresen.

BERENICE Jaj!

TITUS Nem, nincs semmi sem, ami ebben megingat.  
Most már ön szabja meg futását napjaimnak.  
Gondolja jól meg ezt, asszonyom, és ha félt...



*Titus, Berenice, Antiochus*

- TITUS Fenség, jöjjön be hát, már üzentem önért.  
Legyen a tanúja, mekkora gyöngeségem,  
S híven szeretek-e, lássa meg és ítéljen.
- ANTIOCHUS Elhiszem azt, amit még megismerni fáj.  
S most ismerjen meg egy boldogtalan királyt.  
Fenség, kitüntetett becsülésével engem,  
S nyugodtan esküszöm rá, hogy megérdemeltem.  
Legjobb barátait rangom előzte meg,  
És én ontottam is e rangért véretem.  
S bár kedvem ellen is, elárulta szerelmét  
A királynő nekem, s ön is rám bízta, Fenség.  
A királynő tanúm, igazat mondok-e,  
S mi volt szavam: az ön buzgó dicsérete.  
Bizalmára, uram, felelni így kívántam.  
Tudom, hogy most ezért hálát érez irántam –  
De most e végzetes percben hiszi-e hát,  
Hogy vetélytársa volt a hűséges barát?  
TITUS Vetélytársam?
- ANTIOCHUS Igen, most felvilágosítom.  
Mindig Berenicét imádtam, persze, titkon.  
Hogy ne szeressem őt, megvívтам száz csatát;  
Nem feledhettem el – hallgattam legalább.  
Mikor az ön szíve, Fenség, változni látszott,  
Az én szívemben is gyöngye remény csírázott.  
A királynő önért epedő könnyei  
E halovány reményt ki tudták oltani.  
Én magam voltam az, ki visszahívni jöttem.  
Visszajött. Szeretik egymást, Fenség – előttem.  
Ön meghódolt, uram, másképp nem is lehet.  
Utolszor most teszem próbára szívemet.  
Bátorságomnak végvizsgáját most teszem le,  
Szükségem van ma már egész józan eszemre.  
Tusáim győztése a szerelem maradt:  
Nehéz kibontani ilyen sok fonalat.  
Nem is szakadhat el, csak majd ha vele haltam.  
Ezt teszem. Ez, amit jelenteni akartam.  
Én hívtam vissza, én vezettem lépteit,

Sikerült, asszonyom, s ez most nem keserít.  
Kívánom, hogy az ég életüket megáldja:  
Legyen ezer öröm megszakítatlan lánca!  
És ha a sorsa még haragot tartogat,  
Csak azt kérem, hogy az összes csapásokat  
Sűrítse, ne az ön gyönyörű életére,  
De erre, amelyet most feláldozok érte.

BERENICE *(feláll)* Elég volt már, elég, ó nagylelkű urak!  
E szavaik milyen végtelennel sújtanak!  
Arcukba nézek és figyelem, mit beszélnek,  
S képeit látom a vad kétségbeesésnek,  
Csak könnyet látok, és nem hallok semmi mást:  
Rémületet, zavart, mohó vérhullatást.

*Titushoz*

Szívemet ismeri s ön a megmondhatója,  
Hogy nem vágyott soha birodalomra, trónra.  
Róma nagysága s a Caesarok bíbora  
Még tekintetemet nem vonzották soha.  
Felség, szerettem, és akartam, hogy szeressen,  
És bevallom, hogy e napon kétségbeestem.  
Azt kezdtem hinni, hogy szerelme véget ért,  
De látom, még szeret, s bánom e tévedést.  
Látom, megtört szíve, látom, hogy könnyet  
ontott.  
Felség, Berenice nem ér meg ennyi gondot,  
Sem hogy miatta a szerencsétlen világ  
Éppen most, amikor Titus után kiált  
S ízlelni kezdi még csak most ható erényét,  
Ilyen váratlanul vesztse el szeme fényét.  
Láthatta, azt hiszem, öt éven át maig  
Egy igaz szerelem bizonyítékait.  
De én most akarom, e gyászos pillanatban  
Megkoronázni mindazt, amit eddig adtam.  
Ég vele! Élek és parancsát követem.  
Uralkodjék. És én nem látom soha sem.

*(Antiochushoz)*



E búcsúzás után Fenséged is belátja:  
Nem azért egyezem bele a szakításba,  
Hogy köztünk Keleten ne álljon semmi gát.  
Éljen s nagylelkűen győzze le önmagát.  
Amit Titus meg én teszünk, abból tanulhat:  
Szeretem és szököm; Titus szeret és elhagy.  
Rabláncát, sóhaját nem látom már, uram.  
Ég vele! Életünk mint a boldogtalan  
És örök szerelem nagy példája világít.  
Gyászos történetét megőrzik még sokáig.  
Már minden készen áll. Ne jöjjön senki sem!

(Titushoz)

Felség, Isten vele még egyszer!

ANTIOCHUS

Jaj nekem!

*T. S. Eliot*

GYILKOSSÁG A SZÉKESEGYHÁZBAN



L. S. FRO

GYTIKOSAG A SZILVETIHALAL

## ELSŐ RÉSZ

### SZEREPLŐK

CANTERBURY ASSZONYOK KÓRUSA

A SZÉKESEGYHÁZ HÁROM PAPJA

HIRNÖK

THOMAS BECKET ÉRSEK

NÉGY KISÉRTŐ

KISÉRET

*Szín: az érseki palota előcsarnoka, 1170. december 2-án*





KÓRUS Itt álljunk, itt, a székesegyházhoz közel.  
 Várjunk csak itt.  
 Veszély vonz tán? Biztonság tudata vonzza  
 a lábunk  
 A székesegyházhoz? Mi veszély jöhet  
 Miránk, szegény, szegény canterbury  
 asszonyokra? Miféle csapás  
 Ne volna már meghitt minekünk? Nem,  
 nincs veszély  
 Minekünk, se biztonság a dómban. Előérzet  
 kényszere,  
 Hogy szemtanúk legyünk egy tettnél,  
 lábunkat ez hajtja csak  
 A székesegyházhoz. Tanúságot kelletik tennünk.  
 Mióta aranyló október komor novemberbe  
 hajlott, s leszedve s elrakva az almák, s a  
 föld barna, szögletes csontváz a víz  
 s az iszap nagy kietlenében,  
 Vár az Újév, lélegzik, vár, suttogva sötétben,  
 Míg a földműves lerúgja sáros bakancsát  
 s kinyújtja kezét a tűzhöz,  
 Vár az Újév, a végzet vár arra, mi leszen  
 eljövendő.  
 Ki nyújtotta ki kezét a tűzhöz megemlékezvén  
 Mindenszentekkor este,  
 Megemlékezvén a vértanúkról meg a szentekről,  
 akik várnak? És ki



Nyújtja ki majd a kezét a tűzhöz, megtagadva  
 urát? Ki melegszik  
 Majd a tűznél, megtagadva urát?  
 Hét év elmúlt, és vége a nyárnak,  
 Hét éve elment az érsek,  
 Ő, aki szerette mindig a népét.  
 De nem volna jó, ha most visszatérne.  
 Úr a király vagy urak a bárók;  
 Sokféle elnyomás volt a mi sorsunk,  
 De többnyire ráhagynak önnön magunkra,  
 S beérjük vele, ha békében hagynak.  
 Igyekszünk rendben tartani házunk táját;  
 A kalmár igyekszik vagyonkát gyűjteni,  
 ravaszul, óvatosan,  
 A földműves darabka földjére hajlik, földszinű,  
 ez az ő színe,  
 S örül, ha senki nem veszi észre.  
 Most félek, megzavarják a nyugalmas  
 évszakokat:  
 Jó majd a tél és halált hoz a tenger felől,  
 Ártalmas tavasz jön s kapunkon kopog,  
 Szőröstül, bőrostül felfalnak majd a csírák  
 s a gumók,  
 S vár a szegény a jövő október enyészetére.  
 Miért hozná meg a nyár a vigaszt  
 Az őszi tűzért, a téli ködért?  
 Mi mást tehetnénk a nyár hevében,  
 Mint hogy meddő gyümölcsösökben várjuk az új  
 októbert?  
 Valami betegség fenyeget. És mi várunk, csak  
 várunk.  
 S a szentek és vértanúk várnak azokra, akikből  
 vértanúk lesznek és szentek.  
 Vár a végzet az Isten kezében, a még alaktalant  
 alakítva:  
 Én láttam mindezt egy napfény-nyalámban.  
 Vár a végzet az Isten kezében s nem a sok  
 államférfi kezében,  
 Akiknek műve, hol jól, hol rosszul, a terv  
 s a megérzés,

Sokféle szándékunk van, s a kezükben ezekből  
az idő szőttese készül.

Jöjj hát, boldog december, de ki figyel téged,  
ki tisztel téged?

Vagy megint csak megvetett szalmán születik  
meg az Ember Fia?

Nem a szegényeké, nem a miénk a tett,  
Miénk csak a várakozás meg a tanúságtétel.

*Belépnek a papok*

ELSŐ PAP Hét év elmúlt és vége a nyárnak.

Hét éve, hogy elment tőlünk az érsek.

MÁSODIK PAP Mit tehet az érsek és legfelsőbb urunk, a pápa,  
Makacs királyunkkal meg a francia királlyal,  
A szüntelen ármánykodással, tervezgetéssel,  
A sokféle tanácskozással, a kitűzött vagy pedig  
lefűjt sok találkozással,  
A sokféle, végezetlen vagy végzetetlen megbeszél-  
léssel,

Franciaországban, itt vagy ott?

HARMADIK

PAP Úgy látom, semmi sincs végleges itt, a világi  
kormányzás művészetében,  
Erőszak van csak és kétszínűség s az ügyek  
romlott kezelése.

Úr a király vagy urak a bárók;

S uralkodik az erős erővel, szeszéllyel a gyöngé,

Egy törvényük van csak: megkaparintani

és megtartani mindenképp a hatalmat,

És aki állhatatos, annak a más kapzsisága és

bujasága csak eszköz,

És aki ingatag, az prédája lesz önnön vágyainak.

ELSŐ PAP S mindez véget nem ér,

Míg a szegények a kapuk előtt

Barátjukat el nem feledik, apjukat Istenben,

S el nem feledik,

Hogy volt egy barátjuk?

*Belép a hírnök*



HÍRNÖK Isten szolgái, szentély őrei,  
 Jöttem, hogy megmondjam nektek, kertelés  
 nélkül:  
 Az érsek itt van Anglia földjén, közel, a városon  
 kívül.

Engem sebtiben előre küldtek,  
 Hogy közöljem veletek oly gyorsan, ahogy lehet,  
 És készek legyetek fogadni őt.

ELSŐ PAP Micsoda? vége a száműzetésnek, és urunk,  
 az érsek  
 Megint csak egy a királlyal? micsoda megbékülés  
 Két büszke férfi között? mi béke lehet  
 Üllő és kalapács közt? Mondd csak,  
 Vége a régi vitáknak, a gyűlölet fala végre  
 leomlott  
 Kettejük közt? És béke vagy háború ez? Hogyan  
 is jön?

Teljes biztonságban-e, vagy nem védi, csupán  
 Róma hatalma, a lelki jogar,  
 A jog védelme s a népe bizalma,  
 S bárók féltékeny gyűlöletét fitymálja fölénnyel?

HÍRNÖK Igazad van, hogy némileg kétellyel fogadod őt.  
 Büszkén és bánatosan jön, fenntartva minden  
 igényét,  
 Bizonyos lehet a népnek feltétlen szeretetében,  
 Mert annak rajongó lelkesedése kíséri végig,  
 Sorban állnak az úton, sapkáikat hajigálva,  
 Lombokat és évvégi virágokat szórva eléje.  
 Fulladásig tömve lesznek a városi utcák,  
 S azt hiszem, kitépik majd lova farkát,  
 S drága erekye lesz minden szál szőre ezentúl.  
 Egy most ő a pápával meg a francia királlyal:  
 Az bizony országában visszatartotta volna!  
 Csakhogy a mi királyunkkal másféle a helyzet.

ELSŐ PAP De mondd hát, háború vagy béke ez?

HÍRNÖK Béke, de nem  
 a békecsók.

Toldozott ügy, ha érdekel a véleményem.  
 S ha érdekel, hát azt hiszem, az érsek úr  
 Nem az az ember, aki ábrándokban él,  
 S nem is csökkenti bár a legkisebb igényét.

S ha érdekel a véleményem, azt hiszem, e béke  
Se kezdethez, se véghez nem hasonlít.

Köztudomású, hogy az érsek úr  
Ezt mondta a királynak búcsúzól:

„Uram”, így szólt, „úgy válok tőled el,  
Hogy ez életben többé sose látlak.”

Több vélemény is van, hogy mire célzott,  
De senki sem jövendöl jót belőle. (El.)

ELSŐ PAP Félttem az érseket, az egyházat is félttem.

Gőgöt szült benne a váratlan szerencse,  
S gőgöt nevelt a heves balszerencse.

Láttam, mint kancellárt, király kegyencét,  
Szerették s rettegték a fölényes udvaroncok,  
Megvetett volt és megvető, mindig magányos.

Soha közülük egy, mindig csak védtelen

Gőgie mindig saját erényeiből élt:

Gőgiét hízlalta, hogy soha részre nem hajolt,

Gőgiét hízlalta, hogy mindig nagylelkű volt.

Utálta a világból áramló hatalmat:

Csak Istennek legyünk alattvalói.

Ha a király a nagyobb, vagy ha ő meginog,

Ma más helyzetben volna tán Tamás.

MÁSODIK PAP És mégis, urunk visszatért. Urunk megjött övéihez.

Eleget várakoztunk, decembertől komor

decemberig.

Az érsek majd élünkre áll, eloszlát kételyt,

csüggedést.

Megmondja, mit tegyünk, parancsot ad, tanít.

Mert urunk a pápával egy, s a francia királlyal is.

Sziklára támaszkodhatunk, szilárd talaj lábunk

alatt,

Ha bárók és földbirtokosok egyensúlyért küzdő

erőinek örökös áradatai csapnak miránk.

Isten sziklája van lábunk alatt. Fogadjuk hát

az érseket őszinte hálaadással:

Urunk, az érsek visszatér. És ha az érsek visszatér,

Eloszlik minden kételyünk. Örvendezzünk tehát,

Azt mondom, örvendezetek, s vidám arccal kell

most az érseket üdvözölni.

Én az érsek híve vagyok. Gyerünk az érseket

üdvözölni!



HARMADIK

PAP Jóra vagy rosszra, forogjon a kerék.  
Állt a kerék, hét éve már, s mire volt jó?  
Mert ki tudja, mi a vége a jónak, a rossznak?  
Míg a malom zúgása megáll,  
És bezáratnak kívül az ajtók,  
És megszűnnek minden éneklő leányok.

KÓRUS Itt nincsen állandó város, itt nincs menedék,  
maradás.

Rossz a szél, rossz az idő, kétes a haszon,  
biztos a veszély.

Ó késő késő késő, késő idő, késő túl késő,  
és rothadt az év;

Gonosz a szél, és keserű a tenger, és szürke az ég,  
szürke, szürke szürke.

Ó Tamás, vissza, érsek; vissza, vissza Francia-  
országba.

Vissza. Gyorsan. Csöndesen. Hagyj minket  
elveszni csöndesen.

Jössz diadallal, jössz ujjongással, de jössz  
a halállal Canterburybe:

Ítélet a házon, ítélet terajta, ítélet az egész  
világon.

Nem akarjuk, hogy bármi megessék.

Hét évig sikerült csöndesen élnünk.

Úgy hogy ne vegyen észre senki,

Éltünk csak félig éltünk.

Volt elnyomás és fényűzés is,

Volt szegénység és szabadosság,

Volt kisebb igazságtalanság.

És mégis tovább is éltünk,

Éltünk csak félig éltünk.

Néhanap nem volt búzáánk,

Néhanap jó a termés,

Egyik év esős esztendő,

Másik az aszály éve,

Egyik év almában gazdag,

Másikban nincs elég szilva.

És mégis tovább is éltünk,  
Éltünk csak félig éltünk.  
Ünnepet ültünk, misét hallgattunk,  
Sört főztünk, almabort szűrtünk,  
Fát gyűjtöttünk télire,  
Fecsegtünk tűz mellett ülve,  
Fecsegtünk utcákon állva,  
Fecsegtünk nem mindig suttogva,  
Éltünk csak félig éltünk.  
Láttunk sokféle botrányt,  
Sújtottak minket adókkal,  
Volt nevetés meg pletyka,  
Több lány is eltűnt, ki tudja, merre?  
Volt, aki arra se volt jó.  
Mindnyájan rettegtünk rejtve,  
Külön árnyakkal, titkos félelemmel.

De most a nagy félelem jött ránk, nem egyféle,  
sokféle félés,  
Félés, akár a születés meg a halál, ha magában  
látjuk a születést meg a halált  
Üres elkülönülésben. Most mi  
Olyan félelmet félünk, amit nem ismerhetünk,  
amivel szembe sem tudunk nézni,  
senki sem érti,  
És a mi szívünk kitépve, agyunk lehántva, akár  
a hagyma réteges héja, elveszve lényünk  
Végső félelemben, amelyet senki sem ért.

Ó Tamás érsek,

Ó Tamás, mi urunk, hagyj magunkra, hagyj minket  
élni, szerény és kifakult létalakunkban,  
hagyj minket, ne kérd mitőlünk,  
Hogy álljunk elébe az ítéletnek a házon,  
az ítéletnek terajta,  
az ítéletnek az egész világon.  
Érsek, ki vesztedben biztos és biztonságban levő  
vagy, rettenhetetlen árnyak között,  
hát tudod-e mit kérsz mitőlünk,  
tudod-e mit jelent



Kisembereknek, ha beszövik őket a végzet  
szóttésébe, a kisembereknek, akik kicsi  
dolgot közt élnek,  
Micsoda próbatétele kisembereknek, ha elébe  
állnak az ítéletnek a házon, az ítéletnek  
urukon, az ítéletnek az egész világon?  
Ó Tamás érsek, menj el, menj el mitőlünk,  
menj el a mogorva Doverből, bontsd ki  
a vitorlát Franciaország felé. Tamás érsekünk,  
érsekünk leszel még Franciaországban is.  
Tamás érsek, bontsd ki a fehér vitorlát a szürke ég  
meg a keserű tenger közt, menj el  
mitőlünk, menj el Franciaországba.

MÁSODIK PAP Micsoda beszéd ez ebből az alkalomból?  
Ostoba, illetlen, locsogó asszonyok vagytok.  
Nem tudjátok-e hát, hogy a jóságos érsek  
Megérkezhetik bármelyik percben? A tömeg  
az utcán majd ujjongva ujjong,  
Ti pedig unkogtok, akár a leveli békák a lomb  
közt:  
De a békákat legalább ki lehet rántani, meg lehet  
enni.  
Bármitől féltek is gyáva balsejtelemben,  
Legalább arra kérlek, hogy vágjatok jó képet  
hozzá,  
S üdvözlétek szívből jóságos érsekünket.

*Belép Tamás*

TAMÁS Békét! Hagyd őket békén, félig önkívületben.  
Több, amit mondanak, mint amennyit  
tudnak, s mint amit te megérthetsz.  
Tudják és mégse tudják, mi az, szenvedni, tenni.  
Tudják és mégse tudják, hogy a tett, az  
szenvedés,  
S a szenvedés is tett. Bár nem szenved, aki  
cselekszik,  
S aki tűr, az nem cselekszik. De mindketten  
belenőttek

Egy örök cselekvésbe, egy örök türelembe,  
S ha mind elfogadja, akkor lesz akarattá,  
S csak ha mind el is szenvedí, úgy akarják,  
Hogy az ősminta megmaradjon, mert az a  
minta a cselekvés  
Meg a szenvedés is, hogy a kerék mozogjon  
pörögve,

Bár áll csak örökre.

MÁSODIK PAP Ó bocsáss meg, uram, nem láttam, hogy bejöttél,  
Elfoglalt az ostoba nők fecsegése.  
Bocsáss meg, uram, különbül fogadnánk,  
Ha korábban hallottuk volna a hírt.  
De tudod, nagyúr, hogy hét évnyi várás,  
Hét év imádkozás, hét év üresség  
Úgy felajzotta szívünket terád,  
Ahogy egy hét alatt sem készül fel Canterbury.  
De tüzet rakatok valamennyi szobádba,  
Angol decemberünknek fagya ellen,  
Hisz jobb éghajlathoz szoktál nagyúr.  
Minden szobád úgy áll, ahogy odahagytad.

TAMÁS S remélem, úgy hagyom itt, ahogy most áll.  
Fogadd hálámat kedves figyelmedért.  
Ez mind nem számít. Nem sok nyugalom vár  
Canterburyben:

Csupa megfoghatatlan ellenség körülöttünk.  
Lázadó püspökök, a yorki, londoni, salisbury,  
Elfogták volna minden levelünket,  
a partot kémekkel tömték tele  
S rám küldték néhány ádáz gyűlölmöt.  
Istennek hála, tudtam terveikről,  
S leveleimet más napon küldtem el.  
Sima volt átkelésünk, Sandwichben találtam  
Broc-ot, Warne-t s a kenti főispánt,  
Aki mind összeesküdtek a fejem ellen.  
Csak János, a salisbury esperes  
Féltette a király nevét az árulástól – megóvta őket  
S lefogta kezüket. Így egyelőre  
Bántatlanok vagyunk.

ELSŐ PAP De tán követnek?

TAMÁS Egy ideig az éhes sólyom  
Csak lebeg, tétován, lentebb kering,



Mentségre, ürügyre, alkalomra vár,  
 Egyszerű, hirtelen, istenadta vég lesz.  
 Időközben minden, amit teszünk,  
 Árnyjáték lesz és harc árnyékok ellen.  
 Kivárni nehezebb lesz, mint kiállni.  
 Minden ezt készíti elő. Figyelj.

*Belép az első kísértő*

ELSŐ KÍSÉRTŐ Láthatod, uram, én nem adok az etikettre:  
 Jöttem hozzád, minden sértődést eltemetve,  
 S remélem, hogy mostani méltóságod  
 Szerény léhaságomnak máris megbocsátott,  
 Emlékeztén a régi szép időkre.  
 Nagyúr, tán nem vetsz meg egy régi jóbarátot,  
 mert a kegyből kiesett?  
 Vén Tom, vidám Tom, londoni Becket,  
 Nagyúr, csak nem feledted azt az estét a Temze  
 vizén,  
 Mikor még jóbarátok voltunk, a király meg te  
 meg én?  
 Hát a barátság is megérzi az Idő vasfogát?  
 És most, uram, hogy visszanyerted a király  
 kegyét,  
 Azt mondjuk tán, hogy a nyár örökre végetért  
 S a szép idő úgy sem tarthat tovább?  
 Fuvolaszó a réten, hegedűk a teremben,  
 A víz színén nevetés meg almavirág,  
 Ha jött az éjszaka, ének, a kis szobákban  
 suttogás,  
 Tüzek lobogták be a téli évszakot,  
 A sötétben tréfa, bor és bölcsesség ragyogott!  
 És most a királlyal újra jóba vagy,  
 Mulathatnak kedvükre megint a papok,  
 a világiak,  
 És nem kell félnie annak, aki játszik és vigad.  
 TAMÁS Elmúlt évszakokról beszélsz. Nem érdemes  
 Elfelejtennem őket.  
 KÍSÉRTŐ Meg az új évszagról is.  
 Tavasz a télben. Hó az ágakon

Mint virág leng. Az árkokban a jég  
A napfényt tükrözi. Gyümölcsösben a szerelem  
Felszökkenti a nedvet. A multság megvív  
a mélabúval.

TAMÁS A jövődőről nem sokat tudunk.  
Csak azt, hogy nemzedékről nemzedékre  
Ugyanaz megtörténik újra s újra.  
Más kárán nem sokat tanul az ember.  
De soha az egy ember életében  
Az idő nem tér vissza. Jobb,  
Ha a köldökszinórt elvágod, a kígyóbőrt ledobod.  
Csak a rögeszmés bolond hiheti komolyan,  
Hogy forgatja a kereket, amelyiken forog.  
KÍSÉRTŐ Egy hunyorításból is értek én, uram.  
Az embernek néha tetszik az, amitől fintorog.  
A szép időért, amely visszatért,  
Híved vagyok.

TAMÁS Ne légy ezért.

Vigyázz magadra. Az volna a bölcsebb,  
Ha bűnbánatra gondolnál és uradat követnéd.

KÍSÉRTŐ Csak lassan a testtel!  
Ha ilyen gyors vagy, más gyorsabb lehet még.  
Nagyúr, mire jó ez a nagy gőg?  
Nem az a vad menekül meg, amelyik hangosan  
bög.

Nem ez járta urunknál, a királynál.  
A bűnösöket szelídebben ítélted,  
Mikor barátaid voltak még. Légy elnézőbb,  
ember!

Csak az elnéző, az kap jó ebédet.  
Fogadd el a baráti tanácsot. Hagyj békét a  
világnak.

Másképp megsütik s megeszik libádat.

TAMÁS Elkéstél – éppen húsz évet.

KÍSÉRTŐ Akkor a sorsodra kell hagyni téged.  
Élj hát a te gyönyörödnek, magasabbrendű  
bűneidnek,  
De azokért magasabb árat is kell majd fizetned.  
Isten veled, uram, én nem adok az etiketre,



Úgy megyek, ahogy jöttem, minden sértődést  
eltemetve.

Remélve, hogy mostani méltóságod  
Szerény léhaságomnak máris megbocsátott.  
S ha imáidban, uram, rólam megemlékezel,  
A csókok óráján, a ház mögött, én sem feledlek  
el.

TAMÁS Hagyd már ezt a tavaszi álmodozást.  
Egy gondolat fütyörész így a szélben.  
A lehetetlen még mindig kísértés.  
A lehetetlen, a kívánhatatlan,  
Hangok álomban, holt világot keltők,  
Csak hogy a lélek mégse időzzön egészen a  
jelenben.

*Belép a második kísértő*

MÁSODIK  
KÍSÉRTŐ Nagyúr, talán már elfelejtettél. Eszedbe juttatom  
hát.  
Találkoztunk Clarendonban és Northamptonban  
is,  
Legutóbb meg a maine-i Montmirail-ban. És  
most, hogy ezt visszaidéztem,  
Nézzük, hogy e nem éppen kellemes emlékeinket  
Egyensúlyozzák-e mások, régiek,  
És súlyosabbak: a kancellárság emlékei.  
Nézd, az újabb felugrik! A politika elismert  
mesterének

Kell megint az államot vezetnie.

TAMÁS Mire célzol?  
KÍSÉRTŐ A kancellárságra, melyről lemondtrál,  
Mikor érsekké tettek – hiba volt  
Részvedről – visszanyerheted. Gondold csak meg,  
uram,

Dicsőség nő a szerzett hatalomból,  
Életre tartó, maradandó birtok,  
Templomsír, márványemlék. Ne mondd,  
Hogy embereken uralkodni gázság.

TAMÁS Isten szolgájának tán vigasság?

KÍSÉRTŐ

Ha rabság,

Annak, aki csak Istent szereti.  
Lépj hát előre, s óvakodj kétféle árnytól:  
A megvetésre ítélt, erős lágyságba oldó  
Mulatozástól, mely a gyöngeség nótáját hegedüli,  
Meg az Istenbe vesző epedéstől.  
Hát az, aki szilárd anyagot tartott kezében,  
Csalóka árnyak közt bolyongjon ébren?  
A hatalom jelenvaló. A szentség azután jön.

TAMÁS

Ki marad hát?

KÍSÉRTŐ

A kancellár. Király és kancellár.  
Király parancsol. Kancellár uralkodik.  
Ezt a tant nem tanítják iskolában.  
Fékezd a nagyokat, véd a szegényeket –  
Istennek tetszőbb mi lehet?  
A bűnt legyőzve, a jogért csatázva  
Uralkodhatsz a jobbik ügy javára.  
Ki igazságot oszt és mindent elegyenget,  
Az nyeri meg a földet s utána tán a mennyet.  
Mi módon?

TAMÁS

KÍSÉRTŐ

A valódi hatalomnak  
Az ára, hogy van, amiről lemondasz.  
Lelki hatalmad földi kárhozat.  
A hatalom azé ma, aki gyakorolja.

TAMÁS

És kié volt?

KÍSÉRTŐ

Azé, aki már nincs e földön.

TAMÁS

És kié lesz?

KÍSÉRTŐ

Azé, aki eljön.

TAMÁS

Melyik lesz az a hónap?

KÍSÉRTŐ

Az elsőtől kezdve a legutolsó.

TAMÁS

Mit adjunk érte?

KÍSÉRTŐ

Az egyházi hatalom igényét.

TAMÁS

Mi jár érte?

KÍSÉRTŐ

Hatalom és dicsőség.

TAMÁS

Nem!

KÍSÉRTŐ

De! Vagy megtöretik a merészség.  
A Canterburybe szorult, országtalan uralkodó,  
Erőtlen pápa önkéntes cselédje,  
Vén szarvas, akit körülvelt a falka.



TAMÁS Nem!

KÍSÉRTŐ De! mert taktikázni kell. Királynak is,  
Ha kint hadat visel, bent hű barát kell.  
Önző politika: közérdek.  
S a méltóság megint méltóra hárul.

TAMÁS De megfelelkezel a püspökökről,  
Akiiket átok alá helyeztem.

KÍSÉRTŐ A csikasz gyűlölet  
Nem boldogul az okos önzés ellen.

TAMÁS Elfelejtet a bárókat. De ők  
Nem felejtik el a szép előjog folytonos  
csorbítását.

KÍSÉRTŐ A bárók ellen  
Király, paraszt, kancellár egyetért.

TAMÁS Nem! Hát én, aki Angliában legfelsőbb jogon  
A menny s pokol kulcsát kezemben tartom,  
Ki kötök, oldok, pápától nyert hatalommal,  
Semmibb hatalom vágyáig lezúlnék?  
A kárhozatot kiosztani küldtek,  
Királyokat ítélni, nem szolgálni szolgálk között,  
Ez a hivatalom. Nem! Eredj innen!

KÍSÉRTŐ Akkor hát sorsodra kell hagyni téged.  
Bűnöd a nap felé száll s a király solymaira vág.

TAMÁS Világi hatalom, mely jó világot épít  
És rendet tart, ahogy a világ érti a rendet.  
Kiknek tudatlan, elbízott hite  
Isten rendjétől ellenőrizetlen  
Világi renden csüng, azok csupán  
A rendetlenséget erősítik,  
Végzetes nyavalyát fakasztanak,  
S amit magasztalnak, lealjasítják.  
A királytól eredő hatalom –  
Én voltam a király, az esze meg a karja.  
De ami hajdan felmagasztalás volt,  
Most már csak lealjasodás lehetne.

*Belép a harmadik kísértő*

HARMADIK  
KÍSÉRTŐ Váratlan jöttem hozzád.  
TAMÁS Vártalak.

KÍSÉRTŐ De nem e ruhámban és nem e szándékkal.

TAMÁS Nincs szándék, ami meglep.

KÍSÉRTŐ Hát uram,

Nem vagyok naplopó, sem politikus.

Léháskodás, udvari cselszövés

Nem az én erényem. Nem vagyok udvaronc.

Kutyához, lóhoz, leányzóhoz értek,

Tudom a birtokaimat kezelni,

Vidéki úr, kinek megvan a maga gondja.

MI FÖLDESURAK, MI ISMERJÜK EZT A FÖLDET,

És mi tudjuk, az országnak mi kell.

Gerince a nemzetnek mi vagyunk.

Mi, nem a király körül konspiráló

Élősdiek. Nézd el nyíltságomat:

Én nyers vagyok, egyenes angol ember.

TAMÁS Térj egyenest a tárgyadra.

KÍSÉRTŐ Világos.

Nem rajtunk áll, meddig tart egy barátság,

De a körülményeken, azok pedig

Nem tőlünk függnék. A színlelt barátság,

Ha zátonyra fut, abból nincs kiút.

Ellenségből előbb lehet szövetség.

Barátságot nem ismert gyűlöletből

Összhang előbb.

TAMÁS Hiába vagy vidéki,

Oly homályos közhelyekkel beszélsz,

Mint bármely udvaronc.

KÍSÉRTŐ Íme, az egyszerű tény!

Ne reméld, hogy Henrik királlyal

Kibékülhetsz. Rád más se vár,

Csak csökönyös és vak elszigeteltség.

Ez hiba.

TAMÁS Ó, Henrik, ó királyom!

KÍSÉRTŐ Más barátira

Találhatsz jelenlegi helyzetedben.

Az angol király nem mindenható:

Franciaországban, Anjou-ban civódik,

Körötte mohón várnak fiai.

Minket Anglia érdekel, itt, Angliában.

Te meg én, uram, normannok vagyunk.



Anglia normann birtok. Az az anjou-i  
Pusztítsa el magát anjou-i harcban.  
Minket, angol bárókat meg nem ért.  
A nép csak mi vagyunk.  
S mi legyen ebből?

TAMÁS  
KÍSÉRTŐ Okos érdekek  
Jó szövetsége.

TAMÁS És te mit – Ha bárók  
Nevében szólsz –

KÍSÉRTŐ Egy erős párt nevében,  
Mely tekintetét feléd fordította –  
Hogy mi haszonra, kérdezed, nagyúr.  
Nekünk jót tenne az egyházi kegy,  
S a pápai áldás erős védelem,  
Ha szabadságért küzdünk. Te, uram,  
Ha velünk vagy, úgy harcolhatsz sikerrel  
Rómáért s Angliáért. És megszünteted  
A zsarnok királyi bíraskodást  
A püspökök törvényszéke fölött,  
A bárói törvényszékek fölött.

TAMÁS Én segitettem létrehozni.

KÍSÉRTŐ Te segitetted létrehozni.  
De elfelejtettük a múlt idöket.  
Reméljük, új helyzet keletkezik.

TAMÁS De ha a királyban sem bízhatik az érsek,  
Hogyan bízhat azokban, akik a királyra törnek?

KÍSÉRTŐ A király más hatalmat nem tűr, csak az övét,  
Egyház és nép jól teszi, ha a trón ellen egyetért.

TAMÁS Ha a trónban sem bízhatik meg az érsek,  
Bizalmat csak az Istenben remélhet.  
Semmivel sem jobb, ha ezer étvágy,  
Mint ha csak egy éhség lát benne prédát.  
Voltam kancellár, s enyém volt a hatalom,  
A magadfajta boldogan kopogott kapumon.  
Nem csak az udvarban s a harc mezején,  
Bajvívásban is gyakran győztem én.  
Hát az, aki galambok fölött mint a sas körözött,  
Most farkasbőrbe bújjék a farkasok között?  
Folytassátok az árulást. De rólam  
Ne mondják, hogy elárultam egy királyt.

KÍSÉRTŐ Hát nem kopogtatom már kapudat  
S remélem, még az új tavasz előtt  
A király hálás lesz hűségedért.

TAMÁS Megtenni, majd megtörni, nem új gondolat,  
Gyöngé hatalom már csak ehhez ért.  
Gázában Sámson is csak így csinált.  
Én inkább magam töröm össze magamat.

*Belép a negyedik kísértő*

NEGYEDIK

KÍSÉRTŐ

Jól van, Tamás, akaratod kemény.  
S lesz barátod, ha veled leszek én.

TAMÁS

Ki vagy? Új látogató?  
Én csak háromra vártam.

KÍSÉRTŐ

Ne légy meglepve, hogy én is beálltam.  
Ha vársz, itt lettem volna már korábban.  
A várakozást mindig megelőzőm.

TAMÁS

Ki vagy?

KÍSÉRTŐ

Mivel nem ismersz, név nekem nem is kell,  
És azért jöttem, mivel mégis ismersz.  
Ismersz engem, de arcom sose láttad:  
Nem volt eddig helye találkozásnak.

TAMÁS

Mondd, amiért jöttél.

KÍSÉRTŐ

Meg lesz mondva végül.

A múlt morzsáit rakták ki csalétkül.  
Várni veszélyes. Térjünk a királyra!  
Vad gyűlölete megátalkodott.  
Kétszer nem bízik meg, te is tudod,  
Volt barátjában. Vigyázva kezeld  
A hasznót, szolgálataidat addig  
Alkalmazd, amíg van mit kölcsönadnod.  
Kivárnád, hogy a kelepce bezárul,  
S kiszolgáltál, s utána összezúznak.  
S a bárók? Az alantasabb irigység  
Király haragjánál is makacsabb.  
A királyoké közpolitika,  
Báróké megszállott magán mohóság,  
Féltékeny pokolőrjöngés. A bárók  
Egymás ellen is felhasználhatók,



TAMÁS Nagyobb ellenség kell királyok ellen.  
 KÍSÉRTŐ Mi a tanácsod?  
 Vidd végig a harcot.  
 Minden más út el van zárva előtted,  
 Csak az nem, amit választottál úgyis.  
 Mert mi a gyönyör, a királykodás,  
 Vagy uralkodni a király alatt  
 Zugművészettel, titkos taktikával –  
 A szellemi nagyhatalomhoz képest?  
 Ember, kit Ádám bukása lakoltat,  
 Kezedben kulcsa égnek és pokolnak.  
 Köthetsz, oldhatsz, Tamás: mért nem kötöd  
 Lábadhoz a királyt s a püspököt?  
 Király, császár, püspök, báró, király:  
 Olvadó sereg, kapkodó vezérlés,  
 Háború, pestis, lázadás,  
 Új összeesküvések, megszegett kötések;  
 Egy óra alatt úrból szolgává alázva:  
 Ez a világi hatalom folyása.  
 Az öreg király hadd tudja meg, ha eljön ama  
 nap:  
 Se fia, se országa, csak széttört fogába harap.  
 A gombolyag, Tamás, kezedben: gombolyítsd le  
 Az örök élet s halál fonalát.  
 Kezedben a hatalom, ne ereszd el.  
 TAMÁS Az országban a legfőbb hatalom?  
 KÍSÉRTŐ Legfőbb, egyet kivéve.  
 TAMÁS Ezt fel nem foghatom.  
 KÍSÉRTŐ Nem azért vagyok itt, Tamás, hogy ezt  
 tudtadra hozzam.  
 Csak azért, hogy megmondjam, amit úgyis tudtál  
 magadban.  
 TAMÁS De meddig tart?  
 KÍSÉRTŐ Amit nem tudsz magad, azt tőlem tudni ne  
 akard.  
 De gondolj a dicsőségre, Tamás, a halál után.  
 Ha meghalt a király, van új király,  
 És minden új király új uralom.  
 Ha jön az új király, a régít feledik:

A szent s a vértanú sírból uralkodik.  
 Gondolj, Tamás, rémült elleneidre,  
 Kik vezekelve görnyednek egy árnytól megijedve;  
 Gondolj a sort álló zarándokokra,  
 Kik az ékkövel csillogó oltár előtt tolongva  
 Egyik nemzedékről a másik nemzedékre  
 Imádkozva borulnak térdre.  
 Gondolj a csodákra, amiket ott művel az isteni  
 kegyelem,  
 És gondolj csak ellenségeidre – egy egészen más  
 helyen.

TAMÁS Gondoltam mindezekre.  
 KÍSÉRTŐ Azért mondom el neked.

Gondolataid hatalma nagyobb, mint a királyoké  
 ellened.

Gondoltál másra is, olykor imádkozva éppen,  
 Olykor tűnődve a lépcsőkön, a mélyedésben,  
 S álom s ébredés közt, reggel, korán,  
 Mikor a madár rikolt, gondoltad, megvetnek  
 majd azután.

Hogy semmi se tart, de a kerék egyre jár,  
 Üres lesz a fészek, és gyászol a madár;  
 Hogy az oltárt kifosztják, s az arany másra kell,  
 És könnyű hölgyeket ékítenek majd ékköveivel,  
 A szentélyt feltörik, s a kincsei holnap  
 Élősdiek és kurvák ölébe vándorolnak,  
 Ha megszűnnek a csodák, s a hívő sem emleget,  
 És azon igyekeznek majd, hogy elfeledjenek.  
 És mikor már nem gyűlölnék, rosszabb lesz az a  
 nap,

Mikor elégük lesz abból, hogy szidjanak,  
 átkozzanak,

De latolgatják, hogy hiján voltál ennek, amannak,  
 Mert benned is csak történelmi tényt kutatnak,  
 S nincs benne semmi rejtelem, így kell hogy  
 kijelentsék,

Mert ez az ember is csak történelmi jelenség.

TAMÁS Hát mit kell tenni? Ebből nincs kiút?  
 Hát nem nyerhetek maradandó koszorút?



KISÉRTŐ      Úgy van, Tamás, gondoltál erre is.  
Mi éri el a szentek glóriáját,  
Kik Istennel lakoznak mindörökké?  
Király és császár földi ragyogása,  
A földi büszkeség nyomor csupán  
Az égi nagyság kincsihöz mérve.  
Keresd a vértanúságot, te légy utolsó  
A földön, hogy elsőként légy az égben  
S nézd mélyen alattad, a szurdok alján  
Üldözőid időtlen kínban, izzó,  
Enyhíthetetlen szenvedések közt.

Ki vagy, ki saját vágyaimmal kísértesz?  
Mások is jöttek, világi kísértők,  
Örömet s hatalmat hoztak, tiszta áron.  
Te mit kínálsz? S mit kérsz cserébe?

TAMÁS Az ő portékájuk valódi volt, silány,  
De valóságos. Te meg mást se kínálsz,  
Csak kárhozandó álmokat.

TAMÁS Hát oly beteg a lelkem, nincsen útja,  
Mely nem vezet a gőg kárhozatához?  
Én tudom jól, hogy mind ez a kísértés  
Most hiúság és kín lesz a jövőben.  
Hát a bűnös gőgöt nem lehet kiűzni,  
Csak bűnösebbel? Számomra nincs se tett, se  
szenvadás

S csak ha mind el is szenved, úgy akarják,  
Hogy az őszintén megmaradjon, hogy a kerék  
mozogjon pörögve,

Bár áll csak örökre.

KÓRUS Nincs nyugalom a házban. Nincs nyugalom  
az utcán.

Lábak nyugtalan mozgását hallom.

S a levegő sűrű és nehéz.

Nehéz és sűrű az ég. S lábam alatt feltolul a föld.

Mi ez a betegség, ez a pára? a felhőszűrte,  
sötétzöld fény egy elfonnyadt fán?

Pokoli fogamzástól vajúdvá duzzad a föld. Mi ez  
a ragacsos harmat a kezem fejen?

A NÉGY

KÍSÉRTŐ Az ember élete csalás és csalódás;  
Minden valószerűtlen,  
Valószerűtlen vagy kiábrándító:  
A csizmáskandur meg a tűzijáték,  
A díj, amit a gyerekzsúron adnak,  
A díj, amit az Angol Esszé elnyer,  
A tudós fokozata, az államférfi kitüntetése.  
Minden veszít valóságából, az ember  
Valószerűtlenségből valószerűtlenségbe jut.  
Ez az ember makacs és vak, a vágya  
Az önpusztítás.  
Megtévesztésből megtévesztésbe,  
Nagyzolásból nagyzolásba s a végén az utolsó  
ábránd,

Önnagyságának bámulatába vész,

A társadalom ellensége, önmaga ellensége.

A HÁROM PAP Ó, Tamás urunk, ne ússz a zabolátlan ár ellen,  
Ne vitorlázz az elsodró szélnek, a viharba.

Ne várjuk-e ki a tenger csillapultát, az éjben  
a hajnalt,

Amikor az utazó irányra lel, amikor vitorlát  
bonthat a hajós?

*Kórus, papok és kísértők váltakozva*

KÓRUS Bagolyhuhogás ez vagy füttyjel a fák közt?



- PAPOK Az ablakokon szilárd-e a keresztvas, a kapun  
a retesz, a lakat?
- KÍSÉRTŐK Eső veri-e az ablakot, szél motoz-e az ajtón?
- KÓRUS A csarnokban mi lobog? fáklya? a szobákban  
gyertyaláng?
- PAPOK A fal mentén ki jár? az őr?
- KÍSÉRTŐK Szelindek kószál-e kapunk előtt?
- KÓRUS A halálnak száz keze van, a halál ezer utat jár.
- PAPOK Jöhet a világ szeme előtt, vagy besurran, és senki  
se látja, se hallja.
- KÍSÉRTŐK Jön s a füledbe suttog vagy hirtelen fejbevág.
- KÓRUS Az ember éjszaka lámpással járhat és mégis  
az árokba fullad.
- PAPOK Az ember fölmehet nappal a lépcsőn  
és elcsúszik csorba fokán.
- KÍSÉRTŐK Az ember ülhet ebédnél és ágyékán hideg fut  
végig.
- KÓRUS Nem voltunk boldogok, uram, túl boldogok  
soha se voltunk.  
Nem vagyunk tudatlan asszonyok, tudjuk, mit  
várhatunk, mit nem.  
Tudjuk, mi a kényszer, a kínzás,  
Tudjuk, mi az elnyomás, az erőszak,  
A szűkölködés, a betegség,  
A betegek tűz nélkül télen,  
A gyerekek tej nélkül nyáron,  
A munkánk, ha elveszik tőlünk,  
A vétünk, ha megnehezítve rajtunk.  
Láttuk megcsonkítva az ifjút,  
Malomárokban remegni megtépve a leányzót.  
És közben tovább is éltünk,  
Éltünk csak félig éltünk,  
Toldva, ami széttört,  
Gyűjtve a rőzsét sötétedéskor,  
Építve hiányos menedéket,  
Hogy legyen hol aludni, enni és inni, nevetni.
- Isten mindig is ellátott némi okkal, reménnyel;  
de most az új rémület mocskol, senki se  
térítheti el, senki sem kerülheti el,  
árad a lábunk alatt, meg az egek fölé,

Az ajtók alatt meg a kéményen át, a fülünkbe,  
szánkba, szemünkbe.

Isten elhagy minket, Isten elhagy minket, már  
több a szorongás, több a kín,  
mint a születés, a halál.

Édesen és fojtón a sötét levegőben  
Kétségbeesés illata szálldos émelyítően;  
Képzetek alakra kapnak a sötét levegőben:  
Halkan tappog a medve, kurrog a leopárd  
cica-bőszén,

Bólintó majom tapsol, feszülten vár a hiéna  
És majd röhög, röhög, röhög. A pokol urai  
vannak jelen,

Keringve körötte, lábadnál heverve, lengve,  
lebegve a sötét levegőben.

Ó, Tamás érsek, ments meg minket, ments meg  
minket, mentsd meg magadat, hogy  
megmeneküljünk;

Pusztítsd el magadat és elpusztulunk veled együtt.

TAMÁS

Íme a szabad út, íme a tiszta megértés:

Nem férhet hozzám többé az a kísértés.

A végső, nagy árulás ezentúl nem kísért:

Helyesen cselekedni, de helytelen okért.

A bocsánatos bűnben természetes erély:

Ez az, ahogy az ember kezdetben él.

Harminc évvel ezelőtt minden utakon

Vonzott az öröm, dicsőség, hatalom.

Az érzéki gyönyör, a tudás, a gondolat,

Kíváncsi bölcsélet és muzsika,

Bíbor pirók és lila orgona,

Újudvar próbái, sakk-lelemények,

Virágoskert, szerelem, lant meg ének,

Kíváncsatos volt egyik mint a másik.

A becsvágy jön, ha fogy ifjú erényünk,

És nem hisszük már, hogy mindent elérünk.

A becsvágy jön, későn és észrevétlen.

Jótetteinkkel nő a bűn. Mikor Angliában a király  
jogát

Diadalra vittem s hadba szálltam vele Toulouse  
ellen,

A bárókat saját terepükön vertem meg. Akkor



Megvetettem azokat, akik engem lenéztek,  
A durva nemességet, kiknek modora piszkos  
volt, mint a körmük.

A király asztalánál szoktam enni,  
S nem akartam Isten szolgálja lenni.  
Istent szolgálni nagyobb bűnnel járhat,  
S több bajjal, mint a királyi szolgálat.  
Mert aki nagyobb ügyet szolgál, igát rakhat  
az ügyre,

Ha jót is tesz; s politikusokkal küzdve  
Politikává teheti az ügyet is, nem azzal, amit  
tesz, vagy kigondol,

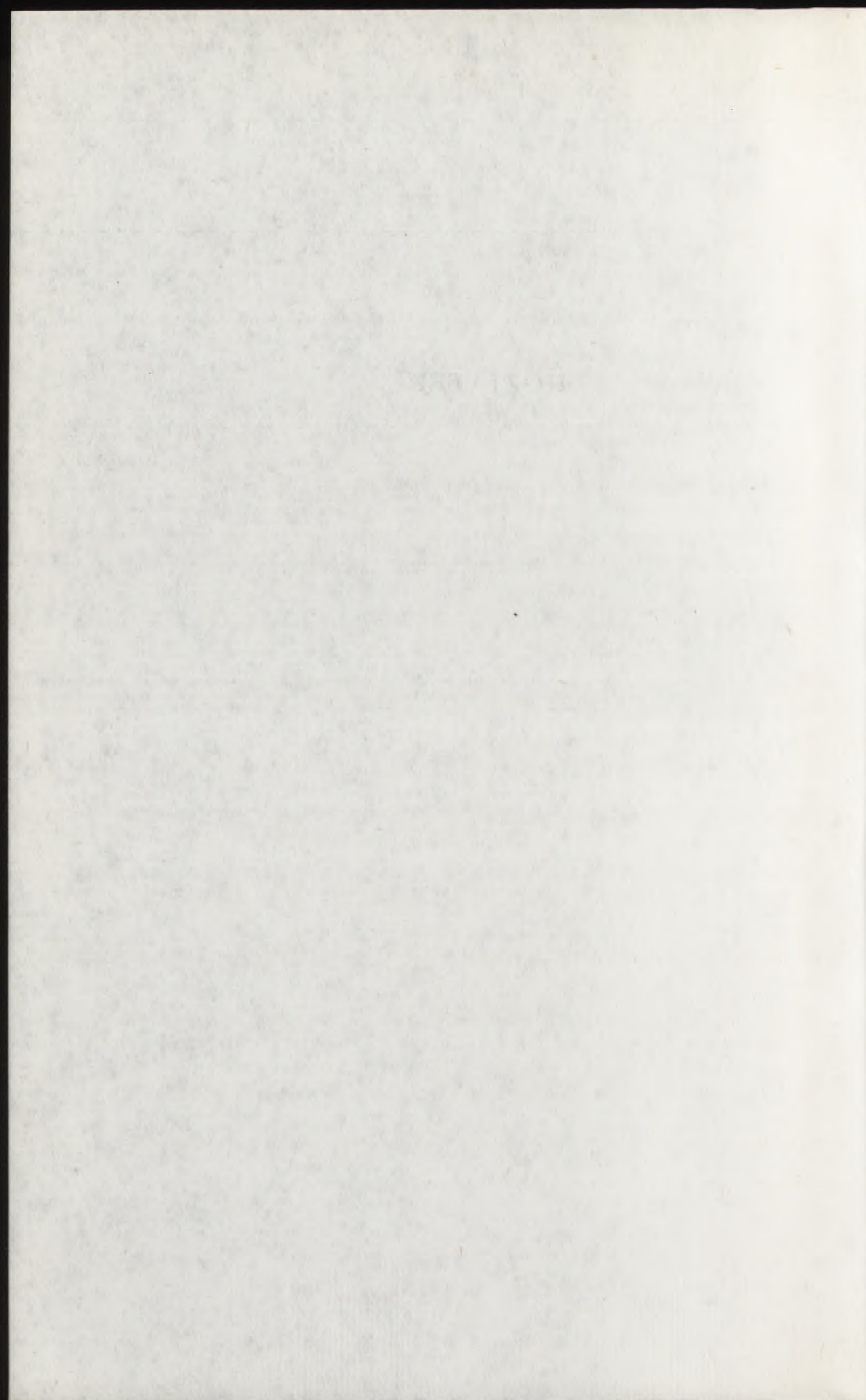
Hanem azzal, amilyen őmaga. Tudom jól,  
Ami történetemből hátravan még,  
Legtöbbetek szemében csupa jelentéktelenség,  
Egy holdkóros örült maga-ölése,  
Egy rajongó elbízott szenvedélye.  
Tudom, a történelem, minél messzebb  
Az ügy, annál bátrabban következett.  
Mégis minden rontás, minden szentségtörés,  
Bűn, visszaélés, elnyomás, a hóhərbárd, a kés,  
A közöny, kizsákmányolás, bűnhődéséhez ért el  
Benned, s benned, mindnyájatokban. Te sem  
lehetsz kivétel.

Nem cselekszem s nem szenvedek többé  
a kardokért.

Istentől rendelt őrzőangyalom,  
Lebegj immár a kivont kardokon.

## KÖZJÁTÉK





## AZ ÉRSEK A SZÉKESEGYHÁZBAN PRÉDIKÁL 1170 KARÁCSONY REGGELÉN

„Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség és az embereknek jóakarata.” – Szent Lukács Evangéliuma második fejezetének tizennegyedik verse. Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Ámen.

Istennek kedves gyermekei! Az én szentbeszédem a mai napon igen kurta lesz. Csak azt szeretném, ha meglátolva elmélkednétek a mi karácsonyi miséink mélységes jelentéséről. Mert valahányszor misét mondunk, újonnan elvégezzük a Mi Urunk kinszenvedését és halálát; és ezen a Karácsony napján születésének ünnepére cselekedjük ezt. Ennélfogva ugyanazon pillanatban örvendezünk az Ő jövetelének az emberek megváltására, s ajánljuk fel ismét az Ő testét és véréát áldozatul és elégtételül az egész világ bűneiért. Ugyanazon éjszakán, amely ma elmúlt, történt, hogy a mennyei hadak sokasága megjelent a pásztoroknak Betlehemben, mondván: „Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség és az embereknek jóakarata”; az egész évnek éppen ezen órájában ünnepeljük egyszerre Mi Urunk kinszenvedését és halálát a kereszten. Szeretném, a világ szemében különös egy viselkedés ez. Mert ugyan kicsoda az e világon, aki egyszerre gyászol is, meg örvendezik is, és még hozzá ugyanazon okból? Mert vagy a gyász fölébe kerül az örömmel, vagy az öröm elüzi a gyászt; így tehát csak ezekben a mi karácsonyi misztériumainkban örvendezhetünk és gyászolhatunk egyszerre, ugyanazon okból. De gondolkodjatok el egy kicsit ennek a „béke” szónak a jelentésén. Nem érzitek-e furcsának, hogy az angyalok békét hirdettek, amikor a világot szüntelenül háború meg a háború félelme sújtja? Úgy érzitek talán, hogy az angyali hangok tévesek voltak, és hogy az ígéret csalódás és csalás volt?



És gondolatok arra is, hogy a Mi Urunk maga miként szolt a békéről? Ezt mondta az Ő tanítványainak: „Békességet hagyok néktek, az én békességemet adom néktek.” – De hogy értette ő a békét? Úgy-e, ahogy mi értjük: az angol királyságot békességben a szomszédaival, a bárókat békességben a királlyal, a gazdát, amint békés nyereségét számolja, tűzhelye tisztára takarítva, legjobb bora az asztalon jó barátja előtt, felesége pedig a gyerekeknek dalol? Azok az emberek, az Ő tanítványai, az ilyesmit nem ismerték: távoli utakra indultak, túrni szárazon és tengeren, megismerni kínzatást, bebörtönöztetést, csalódást, elszenvet a vértanúhalált. Akkor hát hogyan értette a békét? Ha ezt kérditek, emlékezzetek rá, hogy Ő mondta ezt is: „Én nem úgy adom néktek, amint a világ adja.” – Így tehát békét adott az Ő tanítványainak, de a békét nem úgy, amint a világ adja.

Fontoljatok meg még valamit, amire bizonyosan sohasem gondoltatok. Nemcsak hogy Karácsony ünnepén ünnepeljük egyszerre a Mi Urunk születését és halálát; de a következő napon ünnepeljük az Ő első vértanújának, boldog Istvánnak vértanúságát. Azt gondolatok, véletlen, hogy az első vértanú napja mindjárt Krisztus születése napja után következik? Semmiképpen. Éppen, mint ahogy egyszerre örvendezünk és gyászolunk a Mi Urunk születésén és szenvedésén, azonmód, kisebb mértékben, örvendezünk is, gyászolunk is a vértanú halálán. Gyászolunk, bűneiért a világnak, amely vértanúságra juttatta őket; s örvendezünk, hogy új lélek sorolatott az ég szentjeihez, Isten dicsőségére és az emberek üdvösségére.

Szeretteim, a vértanúra nem egyszerűen úgy gondolunk, mint jó keresztényre, akit megöltek, mivel keresztény; mert ez csupán gyászolás volna. És nem egyszerűen úgy gondolunk rá, mint jó keresztényre, akit a szentek társaságába emeltek, mert ez egyszerűen örvendezés volna; és sem a mi gyászunk, sem a mi örvendezésünk nem olyan, amilyen a világé. A keresztény vértanúság nem véletlen. A szenteket nem a véletlen teszi szentekké. Még kevésbé fakad a keresztény vértanúság az olyan ember akaratából, aki szentté akar lenni, mint ahogy más ember akarással és igyekezettel emberek uralkodójává lehet. A nagyratörés megerősíti azt az emberi akaratot, amely uralkodóvá akar lenni az emberek fölött: ez az akarat rászedés, hízélgés, erőszak segítségével működik, a tisztátalanság hatása ez a tisztátalanságra. Nem így a mennyekben. A vértanú, a szent mindig Isten szándéka folytán lesz, az Ő szeretetéből az emberekhez, hogy figyelmeztesse és vezesse őket, hogy vissza-

térítse őket az Ő útjaira. A vértanúság sohasem az ember szándéka, mert az igazi vértanú az, aki Isten eszközévé lett, aki elveszítette akaratát az Isten akaratában, azaz hogy nem is elveszítette, hanem megtalálta, mert szabadságra lelt abban, hogy aláveti magát Istennek. A vértanú többé semmit sem kíván magamagának, még a vértanúi dicsőséget sem. Így van az tehát, hogy e földön az Egyház gyászol és örvendezik egyszersmind, úgy, ahogy a világ meg nem értheti; ezenképpen a mennyekben a szentek igen felmagasztaltattak, mivel hogy igen lealacsonyították magukat, nem úgy látván magukat, ahogy mi látjuk őket, hanem az Istenség fényében, amelyből létezésüket nyerik.

Azért beszéltem tinektek a mai napon, kedves gyermekeim az Istenben, az elmúlt idők vértanúiról, kérvén benneteket, hogy emlékezzetek meg kiváltképpen a mi canterbury vértanúnkról, a boldog Elphegius érsekről, mivel illendő Krisztus születése napján megemlékeznünk arról, mi is az a Béke, amit Ő hozott; és mivel, kedves gyermekeim, nem hiszem, hogy valaha is még egyszer prédikáljak tinektek, és mivel lehetséges, hogy nem sok idő múltán még egy vértanútok lesz, és úgy lehet, az sem az utolsó. Szeretném, ha megőriznétek szívetekben e szavakat, amelyeket elmondtam, és gondolnátok rájuk egy más időben. Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Ámen.





## MÁSODIK RÉSZ

### SZEREPLŐK

HÁROM PAP  
NÉGY LOVAG  
THOMAS BECKET ÉRSEK  
CANTERBURY ASSZONYOK KÓRUSA  
KÍSÉRET

*Első szín az érseki kastély, második a székesegyház,  
1170. december 29-én*



MASSACHUSETTS

INDEX

Albany  
Amherst  
Andover  
Arlington  
Attleboro  
Barnstable  
Berkshire  
Beverly  
Boston  
Bristol  
Buttrick  
Cambridge  
Cape Cod  
Cape Elizabeth  
Cape Fear  
Cape Girardeau  
Cape Henry  
Cape May  
Cape Mudge  
Cape Cod  
Cape Fear  
Cape Girardeau  
Cape Henry  
Cape May  
Cape Mudge

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY  
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION  
500 5TH AVENUE, NEW YORK 17, N. Y.

KÓRUS Dalol-e Délen a madár?

Csak a tengeri madár kiált, ha szárazra hajtja a  
vihar.

Mi jelzi az év tavaszát?

Csak az, hogy a régi elhalt: nincs mozgás, csíra,  
lehellet.

Hosszabbak-e már a nappalok?

Hosszabb és sötétebb a nappal, kurtább, hidegebb  
az éj.

Csöndes és fojtó a lég, de Keleten vár a szél.

Az éhező varjú gubbasztva les a mezőn; a fák közt

Bagoly próbálgatja halálos hangját.

Mi jelez keserű tavaszt?

Hogy Keleten vár a szél.

Micsoda, még Mi Urunk születése idején,  
karácsonytájt

Sincs béke a földön, jóakarát az emberek között?

E világ békéje mindig bizonytalan, míg az ember

Isten békéjét meg nem őrzi.

S a háború az emberek közt bemocskolja a világot,

de megújítja a halál az Úrban,

S a világnak meg kell tisztulnia télen, különben

Fanyar tavaszunk lesz, aszú nyarunk, üres

aratásunk.

Mit művelnek Karácsony és Húsvét között?

A földműves kimegy márciusban és megforgatja  
ugyanazt a földet,



Melyet megforgatott azelőtt, a madár ugyanazt  
a dalt dalolja el.  
Ha a levél kihajt a fán, ha a bodza, a galagonya  
A patakra borul, s a levegő magas és tiszta,  
S az ablakban hangok trilláznak, s gyerekek  
nyüzsögnek az ajtó előtt,  
Mit művelnek, micsoda rontást  
Fedez a madárdal, fedez a fa zöldje, micsoda  
rontást  
Fedez a megújult rög? Mi várunk, és kurta az  
idő,  
De hosszú a várakozás.

*Belép a négy lovag*

ELSŐ LOVAG	Király szolgálai.
ELSŐ PAP	Ismerünk.
	És üdvözlünk. Messziről nyargaltatok?
ELSŐ LOVAG	Ma nem épp messziről, de sürgős ügyek
	Hívtak el Franciaországból. Keményen
	lovagoltunk,
	Tegnap ültünk hajóra, este partra szálltunk,
	Mert dolgunk van az érsekkel.
MÁSODIK LOVAG	Sürgős dolgunk.
HARMADIK LOVAG	A királytól jöttünk.
NEGYEDIK LOVAG	A király parancsára.
ELSŐ LOVAG	Szolgáink odakint várnak.
ELSŐ PAP	Tudjátok, milyen szívélyes az érsek.
	Épp vacsorára készülünk.
	A jó érseket bántaná, ha nektek
	Vendéglátásunkat fel nem kínálnók
	Ügyetek előtt. Tartsatok velünk.
	Gondoskodunk szolgálitokról is.
	Előbb a vacsora, aztán az ügy. Nyárson sült
	disznó jó lesz-e?
ELSŐ LOVAG	Előbb az ügy, aztán a vacsora. A disznótokat
	majd mi nyársra tűzzük,
	S utána majd falatozunk belőle.

MÁSODIK

LOVAG

Beszélnünk kell az érsekkel.

HARMADIK

LOVAG

Menj, mondd az  
érsek úrnak

Hogy vendéglátásra nem szorultunk.

Találunk majd magunknak vacsorát.

ELSŐ PAP

(*egy kísérőhöz*)

Eredj és jelentsd a nagyúrnak.

NEGYEDIK

LOVAG

Meddig fogtok még várakoztatni?

*Belép Tamás*

TAMÁS

(*a papokhoz*)

Bármi bizonyos a várakozásunk,

Váratlan lehet az előrelátott

Perc is, ha olyankor jön, amikor

Más ügyek sürgőssége tölt be minket.

Ott az asztalomon

Aláírva az okirathalom.

*A lovagokhoz*

Üdvözöllek, bármilyen ügyben jöttök is.

Szóval a királytól?

ELSŐ LOVAG

Bizonnyal a királytól.

Beszélnünk kell, veled egyedül.

TAMÁS

(*a papokhoz*)

Hagyjatok hát  
velük egyedül.

Nos, miről van szó?

ELSŐ LOVAG

Erről van szó.

A NÉGY

LOVAG

Te vagy az érsek, aki fellázadt a király ellen, aki  
lázít a király és az ország törvénye ellen,

Te vagy az érsek, akit a király tett azzá, akit  
helyedre állított, hogy a parancsát  
végrehajtsa rendben.

Szolgája, eszköze, cselédje vagy,



Kegei díszítették hátadat,  
 Minden dicsőséged az ő kezéből vetted, a pecsét,  
 a gyűrű, a hatalom csak tőle szállt rád.  
 Ez az, aki a boltos fia volt: a hátsó lépcső kölyke,  
 aki Cheapside-ban született;  
 Ez az a féreg, aki a királyra mászott és vérrel és  
 göggel teli lett.  
 London piszkából kibújva hirtelen  
 Fölmászott, mint egy tetű az ingeden,  
 Az, aki becsapott, csalt, hazudott, esküt szegett  
 s elárulta királyát.

TAMÁS Ez nem igaz.  
 A gyűrű előtt és a gyűrű óta  
 Voltam a király hű alattvalója.  
 S ha parancsol velem, kivéve rendemet,  
 A király leghívebb vazallusa leszek.

ELSŐ LOVAG Kivéve rendedet! Ki véd most? tán a rended?  
 Nem gondolom, hogy együtt sokra mentek.  
 Kivéve becsvágyad, ugye, így érted,  
 Kivéve gögöd, féltékenységed, szeszélyed.

MÁSODIK LOVAG Kivéve pimaszságod, kapzsiságod,  
 S hogy most, szükségedben Istenhez  
 imádkozunk érted, nem is kívánod?

HARMADIK LOVAG De mi imádkozunk érted!

NEGYEDIK LOVAG De mi imádkozunk  
 érted!

A NÉGY LOVAG Igen, imádkozunk, hogy segítsen rajtad Isten!

TAMÁS De uraim, a dolgotok, amelyről  
 Azt mondtátok, oly sürgős, más se volt,  
 Csak gúny és káromlás?

ELSŐ LOVAG Így háborodott fel  
 Alattvalói hűségünk.

TAMÁS Hűségetek?  
 Kihez?

ELSŐ LOVAG A királyhoz!

MÁSODIK LOVAG A királyért!

HARMADIK

LOVAG A királyért!

NEGYEDIK

LOVAG Az Isten áldja őt!

TAMÁS Vigyázzatok hát hűségtek új köpönyegére,  
Nehogy elszakadjon vagy piszok érje.  
S van egyéb mondanivalótok?

ELSŐ LOVAG

A király parancsa.

Mondjuk el most?

MÁSODIK

LOVAG

De rögtön.

Nehogy a vén róka kiszökjön.

TAMÁS

Amit mondanotok kell a király

Parancsára – ha ugyan király parancsa –

Nyilvánosságra tartozik. Ha vádakát emeltek,

Nyilvánosan utasítom vissza őket.

ELSŐ LOVAG

Nem! de itt és  
most!

*Rá akarják vetni magukat, de a papok kíséretükkel  
együtt visszatérnek, és szó nélkül közéjük állnak*

TAMÁS

Most és itt!

ELSŐ LOVAG

Minek említenem sok régi bűnödöt?

Közismertek. De miután vége lett

A viszálynak Franciaországban, s újra rád szállt

Korábbi méltóságod, ugyan mi volt a hálád?

Elszöktél Angliából – pedig nem fenyegettek

S nem száműztek – csak abban a reményben,

Hogy a francia tartományokat felbolygathatod.

Viszályt vetettél idegenben, s befeketítettél

A királyt a francia király s a pápa szemében,

Terjesztvén ellene hamis látszatot.

MÁSODIK

LOVAG

De a király kegyes volt és neked,

Hallgatva híveidre, megkegyelmezett.

Megegyezett veled s végét vetvén minden vitának

Egyházmegyédbe visszaküldött, ahogy kívántad.

HARMADIK

LOVAG

És hitszegéseid emlékét eltemetve

Visszahelyezett birtokaidba és tisztségeidbe.



## NEGYEDIK

A népem, hét kínos, nyomorú évig.

Hét évig koldultam idegen ég  
Alatt: hét esztendő nem semmiség.  
E hét évet nem kapom vissza többé.  
Nem lesz többé, én mondom, tengeren  
Innen és túl a pásztor meg a nyáj.

ELSŐ LOVAG      Királyi felséget és ítéletet  
A pimaszságod durván sérteget,  
Elbízott örült, aki nem riad vissza semmitől  
S a király szolgálaira s követeire tör.

TAMÁS      Nem énvelem áll szemben a király.  
Van följebb való, mint én meg a király.  
Nem én vagyok az, a cheapside-i Becket,  
S nem énvelem, Beckettal kell megküzdenetek.  
Nem Becket az, aki az ítéletet hirdeti,  
De Krisztus Egyháza, Róma törvényei.  
Rómába menjenek hát, vagy itt járuljanak eléje,  
Mert idehozta nekik Rómát legméltatlanabb

fiának személye.

Ti végtelen kalandban evickélő kis politikusok!  
Csak Róma oldozhatja fel azt, aki Krisztussal  
szakitott.

ELSŐ LOVAG      Csuhas, most úgy beszéltél, hogy eljátszod  
életedet.

MÁSODIK

LOVAG      Csuhas, most úgy beszéltél, hogy már a kés  
fenyeget.

HARMADIK

LOVAG      Csuhas, most úgy beszéltél, hogy csupa  
hütlenség, árulás.

NEGYEDIK

LOVAG      Csuhas! Te áruló, ki csak a lázadásban  
állhatatos.

TAMÁS      Csak Rómától várok ügyemben ítéletet.

De ha megöltök, síromból fölkelek  
És Isten trónja elé terjesztem ügyemet.

LOVAGOK

Tartsátok vissza őt! Pap és csuhas és szolgál,  
A király nevében, fogjátok el!

Ha megszökik, mire visszajövünk, kiki testével felel,  
Mert hozzuk a király ítéletét, mert itt leszünk újra.

*Elmennek*



TAMÁS Üldözzétek, aki szökik, kövessétek a menekülő  
nyomát,  
Jöjjetek elfogni engem, vagy hozzátok a kardot,  
Itt leszek, jöhettek, amikor akartok,  
Készen talál engem az Úr csatája,  
Jöhettek, még készebb leszek én a vértanúságra.

KÓRUS Éreztem szagukat, a halálhozókét, mert érzéket  
élesít  
A kényes megsejtés, hallotta fülem  
Az éjféli fuvolaszót, a fuvolákat, a baglyokat,  
láttam délben  
Rézsútosan dőlt, fura, hatalmas hártvaszárnyakat.  
Ízlelte inyem  
Rohadó hús zamatát a kanálban. Érezte testem  
A föld nyugtalan, képtelen feltolulását éjidőn.  
Hallotta fülem  
A nevetést különös hangú állatok orrában:  
a sakál, a szamár, a csóka röhögését;  
az egér meg a menyétke futosó zaját;  
a holdkóros bűvármadár nevetését. Láttam  
Szürke nyakakat csavarodva, patkányfarkakat  
tekeregve a szürkületi homályban. Ettem  
Még eleven, síma lényeket, a tengeralti eleven  
dolgok erős, sós íze rajtuk, ízlelte inyem  
Az eleven homárt, a rákot, az osztrigát, a tritont  
meg a scampit, és élnek és petéznek beleimben,  
és beleim szétoszlanak a szürkületi fényben.  
És szagolta orrom  
A halált a rózsában, a halált a mályvában,  
a bükkönyben, a jácintban, a kankalinban,  
a kosborban. Láttam  
Ormányt és szarvat, patát, agyarat, különös  
helyeken,  
Feküdtem a tenger fenekén és együtt lélegeztem  
a tengeri anemónák lehelletével, együtt szívtam  
a spongyák szürcsölésével. És feküdtem a  
földben és bíraltam a férgeket. A levegőben  
Együtt lebegtem a héják vonulásával, együtt  
siklottam a héjával és együtt remegtem az  
ökörszemmel. Érezte bőröm

A bogár csápját, a vipera pikkelyét, az elefánt  
töredezett, kemény, érzéketlen bőrét, a hal  
elsuhanó uszonyát. Szagolta orrom  
A rothadást a fazékban, a tömjént az árnyékszékben,  
a pöcegödrt a tömjénben,  
az édes szappan szagát az erdei ösvényen,  
a pokoli édes illatot az erdei ösvényen,  
miközben feltolult a talaja. Láttam

Fénygyűrűket göngyölödve lefelé, a majmok  
Rémületére. Hát nem tudtam-e, nem tudtam-e,  
Hogy mi vala eljövendő? Itt volt, a konyhában  
a tornácon,

Az istállóban a csűrben az ólban a piacon  
Ereinkben beleinkben koponyánkban éppúgy  
Éppúgy mint a nagyok ármányaiban  
Éppúgy mint a hatalmak tárgyalásaiban.  
Ami szövődik a végzet orsóin  
Ami szövődik a fejedelmek tanácsaiban  
Az szövődik erünkben, agyunkban  
Az szövődik valamint eleven férgek fonadéka  
A canterbury asszonyok jonhaiban.

Éreztem szagukat, a halálhozókét, elkésett immár  
A tett, és a megbánás korai még.  
Más sincs, csak ájult szégyene azoknak,  
Akik beleegyeztek a végső megaláztatásba.  
Én beleegyeztem, érsek úr, beleegyeztem.  
Engem elhurcoltak, leigáztak, megbecstelenítettek,  
A természet húslelkével eljegyeztek,  
A szellem állati erejének alávetettek,  
Úrrá lett rajtam az önmegsemmisítés gyönyöre,  
A szellem legvégső teljes tökéletes halála,  
A pusztulás, a szégyen legvégső önkivülete,  
Ó, érsek úr, ó Tamás érsek, bocsáss meg nekünk,  
bocsáss meg nekünk, könyörögi értünk,  
hogy könyöröghessünk érted,  
a mi szégyenünkből.

TAMÁS Békét! és legyetek békén e látomásokkal  
és gondolatokkal.



Szükséges volt, hogy mindez megtörténjék  
 veletek és ti mindezt elfogadjátok.  
 Ez a ti részetek az örök teherből,  
 Az örök dicsőségből. Ez is egy pillanat,  
 De tudjátok meg, hogy van egy másik is,  
 Majd áthatol rajtatok hirtelen, gyötrelmes  
 gyönyörrel,  
 Mikor Isten szándéka beteljesül és alakra lel.  
 És elfelejtitek mindezt, a ház körül fáradozva,  
 És emlékeztek minderre, a tűznél szunnyadozva,  
 Mikor már vénség és feledékenység emléket  
 szelídít  
 Csak olyanná, mint a gyakorta elmondott álom,  
 Mely elmondás közben gyakorta változik.  
 És mindez valószerűtlen lesz már.  
 Az emberek túl sok valóságot nem bírnak el.

PAPOK *felváltva*  
 Uram, itt nem maradhatsz! A dómba!  
 A kerengőn át!  
 Ne vesztegessük az időt! visszajönnek  
 fegyveresen.  
 Az oltárhoz, az oltárhoz! Már itt is vannak.  
 A szentélybe!  
 Betörnek. Eltorlaszoljuk a dóm kapuit. Nem  
 állhatsz itt. Kényszerítsétek! Fogjátok meg.

TAMÁS  
 Egész életemben jöttek ezek a lábak. Egész  
 életemben  
 Vártam. A halál csak akkor jön, ha méltó vagyok,  
 És ha méltó vagyok, semmi veszély.  
 Így hát nincs más dolgom, csak fölkészíteni  
 akaratomat.

PAPOK  
 Uram, jönnek. Áttörnek rögtön.  
 Megölnék. Jöjj az oltárhoz.

TAMÁS  
 Békét! maradjatok nyugton! ne feledjétek,  
 hol vagytok, mi történik;  
 Itt senki életére nem törnek, csak az enyémre,  
 Én pedig nem vagyok veszélyben, csak közeli  
 a halál.

PAPOK  
 Siess, uram. Ne állj itt, ne beszélj. Nem helyes.  
 Mi lesz velünk, ha téged megölnék, mi lesz  
 velünk?





A pokol ügynökei eltűnnek, az embertestűek,  
összezsugorodnak, szétfoszlanak  
Porrá a szélben, elfeledve, emlékezetlenül; nincs  
itt semmi, csupán  
A Halál fehér, aszott arca, Isten néma szolgálja,  
S a Halál arca mögött az Ítélet.  
S az Ítélet mögött a Hiány, rémségesebb  
a Pokol tevékeny alakjainál;  
Üresség, távollét, elválás Istentől;  
A fáradságtalan, rémséges utazás az üres országba,  
Amely nem is ország, csak üresség, távollét,  
a Hiány,  
Ahol az, aki ember volt, szellemét nem  
fordíthatja többé  
Szórakozásra, káprázatra, álomba menekülésre,  
fitogtatott igényre,  
Ahol a lélek nem csalatik többé, mert nincsenek  
tárgyak, se hangok,  
Se színek, se formák, szórakoztatni, eltéríteni  
a lelket,  
Hogy önmagát ne lássa, ki örökre gyalázatosan  
eggyé lett, semmi a semmivel.  
Nem amit halálnak mondunk, hanem ami a halál  
mögött nem is halál,  
Attól félünk és félünk. Ki szól majd akkor értem,  
Ki avatkozik be értem, legnagyobb szükségem-  
ben?

Én Megváltóm kinhalála  
Ne lett légyen mindhiába:  
Itt a végső félelem.

Porból lettem, porrá lészek,  
Jöjj, Uram, mert elítélnék:  
Halálomban légy velem.

A SZÉKESEGYHÁZBAN  
TAMÁS ÉS A PAPOK

PAPOK Reteszeljétek el a kaput. Reteszeljétek el.  
Elreteszeltük a kaput.  
Nyugodtak lehetünk. Nyugodtak lehetünk.  
Az ellenség tombolhat odakint, hiába  
Rángatja. Nem bírja betörni.  
Nem meri betörni.  
Nem bírja betörni. Ahhoz nem elég erős.  
Nyugodtak lehetünk. Nyugodtak lehetünk.

TAMÁS Le a retesszel a kapukról! tárjátok ki a kapukat!  
Nem tűröm, hogy az ima házából, Krisztus  
templomából,

A szentélyből erőd legyen.  
A templom védje meg az övét, a maga módján,  
nem pedig

Mint kő és tölgy; a tölgy meg a kő  
Nem áll meg, de az Egyház megmarad.  
A templom nyitva legyen, még ellenségeinknek is.  
Nyissátok ki a kaput!

PAP Uram! ezek nem is emberek, ezek nem is mint  
emberek jönnek, hanem  
Mint megkergült dúvadak. Nem mint emberek,  
akik

Tisztelik a szentélyt, akik letérdepelnek  
Krisztus teste előtt,  
Csak mint dúvadak. Elreteszelnéd a kaput,  
Ha az oroszlán, a leopárd, a vadkan, a farkas  
nekifut,

Miért ne dúvadak elől, akikben



Kárhozottak lelke lakik. Miért ne emberek elől,  
Akik dúvaddá kárhoztatnák magukat? Uram!  
Uram!

TAMÁS Le a retesszel! Ugye, könyörtelen vagyok,  
kétségbeesett és őrült, azt hiszitek.  
Az eredményekből ítélitek meg, akár a világ,  
Hogy jó-e vagy rossz a tett.  
Behódoltok a ténynek. Minden életből és  
cselekedetből  
Az ember jót is, rosszat is levezethet.  
S mivel az időben sok tett eredményei  
vegyülnek itt,  
Végül a jó s a rossz egészen összezavarodik.  
Az én halálomat nem az időben érthetitek meg;  
Az én döntésem az időn kívül fogant,  
Ha ugyan döntésnek nevezitek,  
Amibe egész létezésem mindenestül beleegyezik.  
Az ember törvénye fölött van az isteni törvény:  
Annak adom életemet.  
Akik nem ugyanígy cselekszenek,  
Honnan tudhatnák, mit cselekszem?  
Hogy tudhatnátok, mit cselekszem én? Pedig  
Jobban tudhatnátok, mint ezek az őrültek, akik  
a kaput verik.  
Le a retesszel! Le a kapuról a retesszel!  
Nem azért vagyunk itt, hogy diadalt üljünk  
harcolva, taktikázva, ellenállva,  
Nem azért, hogy mint emberek harcoljunk  
dúvadakkal. Megharcoltunk a dúvaddal  
És lebírtuk. Most már csak szenvedéssel  
Kell még lebírnunk. Ez a könnyebbik győzelem.  
Íme, a Kereszt diádala, íme.  
Nyissátok ki a kaput. Parancsolom.  
NYISSÁTOTK KI A KAPUT!

*A kaput kinyitják. Belépnek a lovagok,  
enyhén berúgva*

PAPOK Erre, uram! Gyorsan. Fel a lépcsőn. A tetőre.  
A kriptába. Gyorsan. Gyerünk.  
Kényszerítsétek.

LOVAGOK *(soronként felváltva)*

Hol van Becket, az áruló?

Hol van Becket, a szemtelen pap?

Jöjj az oroszlánbarlangba, Dániel,

Jöjj, Dániel, a dúvad most megkap.

Tán a Bárány vére fürdetett?

Vagy hordod-e jegyét a dúvadnak?

Jöjj az oroszlánbarlangba, Dániel,

Jöjj, Dániel, most lesz haddelhadd.

Hol van Becket, a cheapside-i pimasz?

Hol van Becket, a hűtlen pap?

Jöjj az oroszlánbarlangba, Dániel,

Jöjj, Dániel, most lesz haddelhadd.

TAMÁS Éppen az igaz ember legyen

Merész oroszlán, félelmet nem ismerő.

Nem vagyok áruló, de pap, az vagyok,

Keresztény, akit megváltott Krisztus vére,

Kész vagyok szenvedni saját véremben.

Ez volt az Egyház jele mindig,

A vér jele. Vért a vérért.

A vérét adta, hogy megvegye életemet,

A véremet adom fizetségül az Ő haláláért.

A halálomat az Ő haláláért.

LOVAGOK Oldozd fel mind, akiket kiátkoztál.

Mondj le a hatalomról, amelyet elvettél.

Add vissza a király pénzét, amelyet

eltulajdonítottál.

Újítsd meg az engedelmességet, amely ellen

vétettél.

TAMÁS Az én Uramért most életemet adom,

Hogy Egyháza élhessen békén, szabadon.

Tegyetek velem, amit akartok, a szégyen a tietek,

De az enyéim közül, Isten nevében,

Senkihez, se paphoz, se laikushoz, ne érjetek.

Megtiltom.

LOVAGOK Áruló! áruló! áruló! áruló!

TAMÁS Te, Reginald, a háromszoros áruló te vagy:

Árulóm vagy, mint világi hűbéresem,

Árulóm vagy, mint lelki uradnak,



Árulója Istennek, mert meggyalázod az  
Ő templomát.

ELSŐ LOVAG Hűségemmel nem vagyok egy renegátnak adósa,  
De amivel adósa vagyok, most leszen leróva.

TAMÁS Most már a Mindenható Istennek, a Boldogságos,  
örökké Szűz Máriának, Keresztelő Szent  
Jánosnak, Péter és Pál szent apostoloknak,  
a boldog Dénes vértanúnak és minden szenteknek  
ajánlom ügyemet és az Egyház ügyét.

*Miközben a lovagok megölik, hallatszik a kórus*

KÓRUS Tisztítsátok meg a levegőt! söpörjétek le az eget!  
Mossátok ki a szelet! követ a kőről  
emeljétek le, mossátok meg.

A föld rohadt, a víz rohadt, állataink és mi  
magunk vérrel fertőztetve.

Véresőtől vakult meg a szemem. Hol van  
Anglia? Hol van Kent? Hol van Canterbury?  
Ó, messze, messze, a múltban; és most meddő  
ágak földjén bolyongok; ha letöröm őket,  
véreznek; a száraz kövek földjén bolyongok:  
ha érintem őket, véreznek.

Hogyan is, hogyan is találhatnék valaha vissza  
az enyhe, csöndes évszakokba?

Te éjszaka, maradj nálunk, állj meg, nap,  
meg ne szűnj, évszak, el ne jöjjön  
a nappal, el ne jöjjön a tavasz.

Szembenézhetnék-e megint a nappallal,  
a köznapi dolgokkal, hogy vértől  
feketélve lássak mindent  
a hulló vér függönyén át?

Mi nem kívántuk, hogy történjék bármi,  
Megértettük az egyéni csapást,  
A személyes veszteséget, a közös nyomorúságot,  
Míg éltünk és félig éltünk;

Az éjszaka rémületét, melynek véget vet  
a nappali tevékenység,

A nappal rémületét, melynek véget vet az álom;  
De az éjszaka felgyúlt hamu,

A hajnali begyűjtás  
 Határt szabott a szenvedésünknek.  
 Minden borzadálynak volt valami neve,  
 Minden bánatnak valahogyan vége lett:  
 Az életben nincs idő sokáig búsulni.  
 De ez itt, ez kívül van az életen, kívül van  
 az időn,  
 Örökké tartó pillanata a bűnnek, a romlásnak.  
 Olyan folt esett rajtunk, amit nem tudunk  
 kitisztítani,  
 Egyek lettünk a természetfölötti féreggel.  
 Nemcsak mi lettünk megfertőztetve, és nemcsak  
 a ház, és nemcsak a város,  
 De a világ rohadt el egészen.  
 Tisztítsátok meg a levegőt! Söpörjétek le az eget!  
 mossátok ki a szelet! Követ a kőről  
 emeljétek le, húzzátok le a bőrt a karotokról,  
 tépjétek le az izmot a csontról és mossátok meg.  
 Mossátok meg a követ, mossátok meg a csontot,  
 mossátok meg az agyat, mossátok meg a lelket,  
 mossátok meg, mossátok meg!

*A lovagok, miután végeztek a gyilkossággal,  
 a színpad széléig jönnek előre, és a közönséghez  
 intézik szavaikat*

ELSŐ LOVAG Csak néhány percre kérjük szíves figyelmüket.  
 Tudjuk, hogy hajlandók esetleg kedvezőtlenül  
 megítélni a mi tettünket. Önök angolok, ennél-  
 fogva hisznek a becsületes játékban, és ha azt lát-  
 ják, hogy egyre négyen támadnak, olyankor min-  
 den rokonszenvük a lemart kutyáé. Én tisztelem  
 az ilyen érzelmeket, sőt osztom őket. Hadd fel-  
 lebbezzek mindazonáltal jogérzékükhöz. Önök an-  
 golok, ennél fogva nem ítélnék el senkit anélkül,  
 hogy mindkét felet meg ne hallgatnák. Ez felel  
 meg a mi régóta fennálló intézményünknek, az  
 esküdtszéki bíraskodásnak. Nem én vagyok hiva-  
 tott, hogy ügyünket önök elé tárjam. Én a tettek



embere vagyok, nem a szavaké. Ez okból csak arra szorítkozom, hogy bemutassam többi szószólónkat, akik sajátos képességeiknél fogva alkalmasak arra, hogy különböző szempontokból kifejtsék önöknek e rendkívül bonyolult kérdés pontjait. William de Traci.

MÁSODIK  
LOVAG

Sajnos, távolról sem vagyok olyan gyakorlott szónok, mint azt Reginald Fitz Urse el akarná hitetni önökkel. De egyvalamit szeretnék megmondani, és ezt akár mindjárt is megmondhatom. Ez pedig a következő: bármit is tettünk, és bármi legyen is a véleményük róla, annyi bizonyos, hogy nekünk ez nem érdekünk. (*A másik három lovag: „Halljuk! halljuk!”*) Nekünk ugyan semmi hasznunk ebből. Mi sokkal többet veszthetünk, mint nyerhetünk. Négy egyszerű angol ember áll önök előtt, akinek a hazája az első. Merem állítani, hogy nem keltettünk jó benyomást, amikor bejöttünk. A helyzet az, hogy nagyon is jól tudtuk, milyen nehéz fába vágjuk a fejszénket; csak a magam nevében beszélhetek, de én jócskán felhajtottam – pedig nem vagyok különben ivós –, hogy neki tudjak gyűrközni. Mert, ha már a nehezéhez értünk, nem természetes dolog egy érseket megölni, különösen, ha az ember jó egyházi hagyományok között nevelkedett. Így hát, amennyiben egy kissé randalíroztunk, megérthetik, miért; magam részéről őszintén sajnálom. Annyit felfogtunk, hogy ez a kötelességünk, de azért csak bele kellett lovalnunk magunkat. És, mint már említettem, nekünk ugyan egy penny hasznunk se lesz belőle. Teljesen tisztában vagyunk azzal, mi fog kisülni az egész ügyből. Henrik királynak – áldja meg az Isten – államérdekből azt kell majd mondania, hogy semmi ilyesféle szándéka nem volt; szörnyű botrány lesz a dologból, és legjobb esetben is külföldön kell töltenünk életünk hátralevő részét. És még ha józan emberek be is látják majd, hogy az érseket félre kellett állítani az útból – ami engem illet, én mindig nagy bámulattal néztem fel rá – bizonyára észrevették, milyen remekül viselkedett a



végén –, miránk ugyan abból se hárul semmi dicsőség. Nem, mi saját magunknak ártottunk, efelől semmi kétség. Így hát, mint már kezdetben mondtam, legalább annyit higgyenek el nekünk, hogy semmi érdekünk sem fűződik ehhez az egész üggyhöz. Azt hiszem, ez minden, amit mondanom kell.

ELSŐ LOVAG

Azt hiszem, mindnyájan egyetértünk abban, hogy William de Traci jól beszélt, és fontos szempontokra mutatott rá. Érvelésének veleje az, hogy minket semmiféle érdek nem vezetett. De maga a tettünk ennél több igazolásra szorul, és meg kell hallgatniuk többi szónokunkat is. Következőnek Hugh de Morville-t kérem fel.

HARMADIK  
LOVAG

Mindenekelőtt szeretnék visszatérni egy szempontra, melyet vezetőnk, Reginald Fitz Urse nagyon helyesen hozott szóba: tudniillik, hogy önök angolok, s ennélfogva rokonszenvük mindig a lemart kutyáé. Ez a becsületes játék angol szelleme. Mármost, az érdeemes érsekről, akinek jó tulajdonságait őszintén csodáltam, mindvégig úgy esett szó, mint lemart kutyáról. De valójában ez-e a helyzet? Nem az érzelmükhöz akarok fellebbezni, hanem az értelmükhöz. Önök, úgy látom, hidegvérű, józan emberek, akiket nem lehet érzelmes locsogással az orruknál fogva vezetni. Arra kérem tehát önöket, fontolják meg indulat nélkül, mik voltak az érsek szándékai? és mi a király szándéka? A probléma kulcsa az, hogy mit felelünk ezekre a kérdésekre.

A király szándéka mindvégig következetes. A boldogult Matild királynő uralma alatt és a szerencsétlen trónbitorló István betörése közben a királyság sokféle pártra szakadt. Királyunk látta, hogy mindenekelőtt a rend helyreállítására van szükség: megnyirbálni a helyi kormányzatok túlzott hatalmát, mert ezt rendszerint önző, és gyakran lázadó célokra használták fel, és rendszert vinni az igazságszolgáltatásba. A végső zűrzavar uralkodott; háromféle igazságszolgáltatás és háromféle bíróság volt: a királyé, a püspököké és a



báráké. Ismételnem kell egy szempontot, melyet az előttem szóló már megemlített. Míg a megboldogult érsek volt a kancellár, teljes lélekkel támogatta a király törekvéseit: ez fontos szempont, és ha szükséges, bizonyítani is tudom. Mármost, a király azt akarta, hogy Becket, aki rendkívül tehetséges közigazgatási hivatalnoknak bizonyult – ezt senki sem tagadja –, egyesítse a kancellár és az érsek tisztét. Ezt senki sem irigyelte volna tőle; senki sem volt rá alkalmasabb, hogy egyidőben töltse be ezt a két legfontosabb állást. Ha Becket a király kívánsága szerint járt volna el, majdnem eszményi államunk lett volna: az egyházi és világi közigazgatás egyesülése a központi kormányzat alatt. Különböző hivatalos kapcsolatok során jól megismertem Becketet, és mondhatom, senkit sem ismertem, aki ennyire alkalmas lett volna a polgári kormányzat legmagasabb helyére. Ehelyett mi történt? Abban a pillanatban, ahogy Becketet, a király kérésére, érsekké kinevezték, lemondott a kancellári hivatalról, paposabb lett a papoknál, feltűnően és kihívóan aszkétikus életmódra tért át, nyíltan megtagadta mindazt a politikát, melyet addig támogatott, s rögtön kijelentette, hogy van magasabb rend is annál, amelyet királyunk, s ő is, mint a király szolgája, annyi éven át megalapítani igyekezett, és hogy – Isten tudja, miért – a két rend egymással összeférhetetlen.

Önök nyilván egyetértenek velem abban, hogy ilyen beavatkozás egy érsek részéről sérti az olyan nép ösztöneit, amilyen mi vagyunk. Eddig a pontig, tudom, helyeslésükkel találkozom: leolvasom az arcukról. Csak a rendszabályok tekintetében, amelyeket a rend helyreállítása érdekében alkalmaznunk kellett, lehetnek önök más véleményen. Ha erőszakra kényszerültünk, senki sem sajnálja jobban, mint mi magunk. Sajnos, vannak idők, amikor az erőszak az egyetlen módja a társadalmi igazság biztosításának. Máskor parlamenti szavazással ítélnék el az érseket, és annak rendje és



módja szerint kivégeznék, mint árulót, és senkinek se kellene annak terhét viselnie, hogy gyilkosnak nevezzék. Még későbbi korban pedig még az ilyen mérsékelt rendszabályok is fölöslegessé válnának. De ha önök ma már eljutottak odáig, hogy az Egyház igényeit méltányosan alárendelik az Állam érdekeinek, ne felejtsek el, hogy mi voltunk azok, akik az első lépést megtettük. Mi voltunk az eszközei, hogy megteremtsék a dolgoknak azt a rendjét, amelyet önök is helyeselnek. Mi az önök érdekeit szolgáltuk, tapsot érdemlünk tehát önöktől; és ha ebben a kérdésben lehet egyáltalában bűnről beszélni, akkor ezt önöknek is meg kell osztaniuk mivelünk.

ELSŐ LOVAG

Morville sok olyat mondott, amin el lehet gondolkodnunk. Én úgy látom, hogy elmondta szinte az utolsó szót is, legalábbis azoknak, akik képesek voltak követni mélyenszántó érvelését. Van azonban még egy szónokunk is, aki, azt hiszem, újabb szempontot tudna kifejezésre juttatni. Ha van egyáltalán valaki, akit még nem győztünk meg, azt hiszem, Richard Brito képes lesz meggyőzni őt is. Richard Brito.

NEGYEDIK

LOVAG

Az előttem szólók, vezetőnkről, Reginald Fitz Urse-ről nem is beszélve, nagyon sok lényegeset mondtak el. Nincs is mit hozzátennem egyikük érveléséhez sem. Az én mondanivalóm, formáját tekintve, egy kérdés: *Ki ölte meg az érseket?* Minthogy önök szemtanúi voltak az iménti, sajnálatos incidensnek, bizonyára meglepi önöket, hogy így teszem fel a kérdést. De fontolják csak meg az események lefolyását. Kénytelen vagyok röviden végigmenni ugyanazon az úton, melyen a legutóbbi szónok már áthaladt. Míg a megboldogult érsek kancellár volt, a király alattvalói közül senki se tett többet annak érdekében, hogy az országot egybeforassza, megadja az országnak azt az egységet, szilárdságot, rendet, nyugalmat, melyre olyan nagy szüksége volt. Attól a pillanattól kezdve, hogy érsek lett, teljességgel megfordította politikáját: végletesen közönyösnek mutat-



kozott az ország sorsa iránt, sőt, valójában az önzés szörnyetege lett belőle, veszélyes a társadalomra. Ez az önteltség annyira elhatalmasodott rajta, hogy végül kétségtelen rögeszmévé vált. Kudarcot vallott minden eszköz, amellyel megbékíteni, észretéríteni igyekeztek őt. Megcáfolatlan bizonyítékaim vannak arra nézve, hogy mielőtt eltávozott Franciaországból, több tanú jelenlétében világosan megjövendölte, hogy már nem sokáig fog élni, és hogy megölik Angliában. Minden eszközt felhasznált a kihívásra; abból, ahogyan lépésről lépésre viselkedett, nem lehet másra következtetni, mint hogy el volt szánva a vértanúhalálra. Ez az ember, aki hajdan a közjó nagyszerű szolgálja volt, végül csak pusztítani tudott. Még a legvégén is értelmesen viselkedhetett volna velünk, de hát látták, hogyan tért ki a kérdéseink elől. És amikor minden emberi tűrés határán túl felbőszített bennünket, még mindig könnyűszerrel megmenekülhetett volna: elég sokáig távol tarthatta volna magát tőlünk, hogy időt adjon, amíg jogos dühünk lecsillapodik. De éppen ezt akarta elkerülni; ragaszkodott hozzá, még közben minket a harag tüzelt, hogy nyissák ki a kapukat. Kell-e még többet mondanom? Azt hiszem, e tények birtokában önök sem haboznak a beteges lelkiállapotban elkövetett öngyilkosság ítéletét kimondani. Ez a legirgalmasabb ítélet, amelyet kimondhatunk valaki fölött, aki végül mégiscsak nagy ember volt.

ELSŐ LOVAG

Köszönöm, Brito. Azt hiszem, nincs több mondanivalónk, és azt ajánlom önöknek, oszoljanak szét nyugodtan otthonaikba. Vigyázzanak, kérem, nehogy csoportosulást képezzenek az utcasarkokon, vagy olyasmit csináljanak, ami zavargást idézhet elő.

*Lovagok el*

ELSŐ PAP

Ó, atyánk, atyánk, aki elmentél tőlünk, akit elvesztettünk,

HARMADIK  
PAP

Hogyan találjunk meg, miféle távoli helyről  
Nézel le ránk? Most, hogy az Égben időzöl,  
Ki vezet, ki véd meg, ki irányít minket?  
Micsoda utazás után, micsoda újabb rettegésen át  
Jutunk jelenlétedhez? mikor örököljük  
Erődet? Az Egyház kifosztva hever,  
Elhagyottan, meggyalázva, kétségbeesetten,  
és pogányok építkeznek majd romjain,  
Az Isten nélküli világ. Látom én, látom én.  
Nem. Mert az Egyház erősebb ettől a tettől,  
Diadalmas a csapások közt. Megszilárdul  
Az üldöztetéssel; uralkodik, amíg lesz, aki  
meghal érte.

Menjetek, gyarló, szomorú emberek, elveszett,  
bolygó lelkek, hontalanul a földben vagy  
az égben.

Menjetek oda, hol az alkony pírba vonja  
Bretagne-nak

Végső, szürke szikláit, vagy Herkules oszlopait.  
Menjetek hajótörést kockáztatni a komor  
partokon,

Ahol a szerencsenek keresztény rabokat ejtenek;  
Menjetek a jéghatárú északi tengerekre,  
Ahol a holt lehellet elzsibbasztja kezeiteket,  
eltompítja agyátokat,

Találjatok oázist az izzó sivatagban,  
Szövetkezzetek pogány szaracénnal,  
Végezzétek mocskos szertartásait, keressetek  
Kábulatot parázna udvarában,  
Feledést a forrásnál a datolyapálma mellett;  
Vagy körmötök rágva üljete Aquitániában.  
A koponyátok mögötti fájdalom szűk körében  
Tapodjátok akkor is a gondolat véget nem érő  
Egy körét, hogy igazoljátok önmagatoknak a tettet,  
Szöve a káprázatot, mely felbomlik, már ahogy  
szövítek,

Járva örökre poklát a hitetésnek,  
Mely soha se hit: ez a ti sorsotok a földön,  
És rátok már nem kell gondolnunk. Ó, uram,  
Kinek új dicsősége rejtve előttünk,



Könyörögj érettünk irgalomból ; most, Isten színe  
előtt,

Egyesülve az előtted eltávozott minden  
szentekkel, vértanúkkal,  
Emlékezz meg rólunk. Szálljon fel a hálánk  
Istenhez, aki új szentet adott Canterburyben.

KÓRUS

*Miközben messziről a „Te Deum” latin karéneke  
hangzik*

Téged, Isten, dicsérünk, mert a Te dicsőséged  
nyilvánul meg a föld minden teremtményében,  
A hóban, az esőben, a szélben, a viharban,  
minden teremtményedben, az üldözőkben  
és az üldözöttekben.

Mert minden, ami létezik, csak ahogy Te látod,  
csak ahogy Te ismered, minden ami létezik,  
Csak a Te fényedben, és a Te dicsőségedet  
hirdeti az is, ami megtagad Téged ; a  
sötétség hirdeti a fény dicsőségét.

Azok, akik megtagadnak Téged, nem bírnának  
megtagadni, ha Te nem léteznél, és a  
tagadásuk sose teljes, mert ha az volna,  
nem is léteznének.

Téged bizonyítanak azzal, hogy élnek : minden  
téged bizonyít azzal, hogy él ; a madár a  
levegőben, a sólyom és a pintyőke ; az állat  
a földön, a farkas meg a bárány ; a féreg  
a földben és a féreg a hasban.

Ezért hát az ember, akit úgy teremtetted, hogy  
tudata legyen Rólad, tudatosan dicsérjen  
téged, gondolatban és szívben és tettben.

Még kezünkkel a söprűn, meghajlott hátunkkal  
begyűjtás közben, meghajlott térdünkkel  
tűzhelytisztítás közben, mi, akik súrolunk,  
söprünk Canterburyben, munkában meghajlott  
hátunkkal, bűnben meghajlott térdünkkel,  
félelmünkben arcunkat takaró kezünkkel,  
bánatban meghajlott fejünkkel,

Még bennünk is az évszakok hangjai, a tél  
 szörtyögése, a tavasz éneklése, a nyár  
 zsongása, az állatok és madarak hangjai  
 Téged dicsérnek.  
 Hálát adunk Neked kegyelmeidért a vérben,  
 megváltásodért a vér által.  
 Mert vértanúid és szentjeid vére  
 Gazdaggá teszi a földet, megalapítja a szent  
 helyeket.  
 Mert ahol valaha is szent lakozott, ahol valaha  
 is vértanú adta vérét Krisztus vééréért,  
 Ott szent a föld, és a szentség nem távozik belőle,  
 Még ha seregek dobognak is rajta át, még ha  
 turisták jönnek is bedekkerekkel, megnézni;  
 Onnan, ahol nyugati tengerek mardossák Jona  
 partjait,  
 A sivatagi halálíg, az imáig elfeledett helyeken,  
 a széttört császári oszlop mellett,  
 Ilyen talajból fakad, ami örökre megújítja a földet,  
 Még ha meg is tagadják örökre. Ezért ó Isten,  
 hálát adunk Neked,  
 Aki e kegyelemben részesítetted Canterburyt.  
 Bocsáss meg nekünk, ó Uram, mi magunk  
 valljuk magunkat a közönséges ember  
 típusának,  
 A férfiak és nők típusának, akik bezárjuk az ajtót  
 és ülünk a tűz mellett,  
 Akik félünk Isten kegyelmétől, Isten éjszakájának  
 magányosságától, a megkövetelt lemondástól,  
 a ránk mért inségtől;  
 Akik nem félünk annyira az emberek igazság-  
 talanságától, mint Isten igazságától;  
 Akik a kéztől az ablakon, a tűztől a zsuptetőn,  
 az ököltől a kocsmában, a csatornába  
 taszítástól  
 Nem félünk úgy, mint Isten szerelmétől.  
 Mi bevalljuk vétkünket, gyarlóságunkat,  
 hibánkat; bevalljuk,  
 Hogy a világ bűne fejünkön; hogy a vértanúk  
 vére és a szentek kínszenvedése



Fejünkön.  
Úristen, könyörülj rajtunk.  
Krisztus, könyörülj rajtunk.  
Úristen, könyörülj rajtunk.  
Szent Tamás, könyörögj értünk.

*T. S. Eliot*

KOKTÉL HATKOR



T. R. H. C.

ROBERT H. H. C.

## SZEMÉLYEK

EDWARD CHAMBERLAYNE

JULIA (Mrs. Shuttlethwaite)

CELIA COPLESTONE

ALEXANDER MACCOLGIE GIBBS

PETER QUILPE

ISMERETLEN VENDÉG, később:

SIR HENRY HARCOURT-REILLY

LAVINIA CHAMBERLAYNE

TITKÁRNŐ

SZOLGA

*Színhely: London*





## ELSŐ FELVONÁS

### ELSŐ JELENET

*Chamberlayne-ék londoni lakásának szalonja. Kora este.  
Edward Chamberlayne, Júlia Shuttlethwaite, Celia Coplestone,  
Peter Quilpe, Alexander MacColgie Gibbs és egy  
Ismeretlen Vendég*

- ALEX A csattanót nem érted, Júlia.  
Nem is voltak tigrisek. Ez, épp a csattanója.
- JÚLIA Akkor hát mit csináltatok, ott fenn a fán,  
Te meg a maharadzsa?
- ALEX Édes Júlia!  
Ez reménytelen. Oda se figyeltél.
- PETER Legjobb, Alex, ha az egész elmondod előlről.
- ALEX Sose mondom el kétszer ugyanazt a történetet.
- JÚLIA De ha egyszer szeretném tudni, hogy mi történt.  
Emlékszem, hogy tigristörténetnek indult.
- ALEX De ha mondom, hogy *nem* voltak tigrisek.
- CELIA Hagyjátok  
abba már.  
Mind a ketten. Te jössz most, Júlia.  
Kérlek, mondd el nekünk azt a történetet, amit  
a múltkor meséltél,  
Lady Klootzról meg a lakodalmi kalácsról.
- PETER Ahogy a főkomornyik rátalált a tálalóban,  
Mikor éppen pezsgővel öblítette ki a száját.  
Szeretem ezt a történetet.
- CELIA Imádom ezt a történetet.
- ALEX Akárhányszor meghallgatnám ezt a történetet.



JÚLIA    Úgy látszik, mindnyájan ismeritek.  
CELIA     Ismerjük  
    mindnyájan?  
De akárhányszor meghallgatnánk, ha te meséled.  
Nem hinném, hogy itt mindenki ismeri.

### Az Ismeretlen Vendéghez

## Maga talán ismeri?

ISMERETLEN  
VENDÉG  
CELIA  
EDWARD  
CELIA  
JÚLIA  
PETER  
ALEX  
CELIA  
JÚLIA  
PETER  
ALEX  
JÚLIA

Nem, én még nem hallottam.  
No, itt egy új hallgatód, Júlia.  
Azt sem hinném, hogy Edward ismeri.  
Ha talán hallottam is, nem jut eszembe.  
És *csak* Júlia tudja elmesélni.  
Olyan jól tud utánozni.  
Jól tudok utánozni?  
Maga nagyon tud utánozni. Mindig telibe talál.  
Mindig telibe talál – ha akar.  
Különösen a litván kiejtését.  
A litván kiejtését? Lady Klootznak?  
Azt hittem, belga nő.  
Apja családjá balti volt –  
Ősrégi balti család.  
Egyik ága Svédországban, másik Dániában.  
Volt nekik néhány gyönyörű lányuk –  
Nem tudom, mi lett velük azóta.  
Lady Klootz gyönyörű volt annak idején.  
Micsoda életet élt! Mindig mondtam neki:  
„Greta!  
Benned túl sok a vitalitás” De közben jól mulatott.

## Az Ismeretlen Vendéghez

Maga ismerte Lady Klootzot?

ISMERETLEN  
VENDÉG Nem, sosem találkoztam vele.

CELIA Mondd el a történetet a lakodalmi kalácsról.

JÚLIA Jó, de nem is az én történetem.  
Delia Verindertől hallottam először:  
Ő ott volt, amikor történt.

*Az Ismeretlen Vendéghez*

Maga ismeri Delia  
Verindert?

ISMERETLEN

VENDÉG Nem, nem ismerem.

JÚLIA Mert az ember nem lehet  
elég óvatos,  
Ha belekezd egy történetbe.

ALEX Delia Verinder?

Akinek három bátyja volt?

JÚLIA Hány bátyja? Kettő, úgy tudom.

ALEX Nem, három volt, de te aligha ismered a  
harmadikat:  
Elégé titkolták.

JÚLIA Ja, arra gondolsz.

ALEX Gyöngelméjű volt.

JÚLIA Gyöngelméjű? Nem,  
Csak együgyű.

ALEX Jó, hát legyen együgyű.

JÚLIA Nagyon ügyesen javított órákat,  
És rendkívül fejlett hallása volt –  
Tudtommal ő volt az egyetlen ember, aki hallotta  
a denevérek sívítását.

PETER A denevérek sívítását?

JÚLIA Hallotta a denevérek sívítását.

CELIA És honnan tudod, hogy hallotta a denevérek  
sívítását?

JÚLIA Ő mondta. És én elhittem neki.

CELIA De ha ennyire... együgyű, hogy hihettél neki?  
Talán csak képzelte.

JÚLIA Drága Celiám,  
Ne légy oly szkeptikus. Vendégük voltam egyszer  
A kastélyukban, északon. Mennyit szenvedett!  
Végül egy szigetet találtak neki,  
Ahol nincsenek denevérek.

ALEX És még mindig ott van?  
Júlia aranybánya: maga a jólétesültség.



CELIA Hát nem sok dolog van, amiről Júlia nem tud.  
PETER Mondja el a történetet a lakodalmi kalácsról.

*Edward kimegy a szobából*

JÚLIA Nem, várjunk, amíg Edward visszajön.  
Most pihenni akarok. Maradt valami koktél?  
PETER Mondja el, kérem. Edward úgysem figyelt.  
JÚLIA Nem, nem figyelt, de olyan ideges –  
Edward, Lavinia nélkül! Képtelen ember!  
Rám hagyja a mulattatást.  
Micsoda házigazda! Semmi értelmes étel!  
Az olyan falánk vénasszonynak, amilyen én  
vagyok,  
A koktélozás már nem érdekes,  
Ha nincs valami csemege. Inni otthon is tudok.

*Edward visszatér egy tálcával*

Edward, adj még abból a finom olajbogyóból.  
Mi ez? Sziromburgonya? Azt ki nem állhatom.  
Szóval, Lady Klootzról kezdtem beszélni.  
Vincewellék lakodalmán történt. Ó, már jó sok  
éve!

*Az Ismeretlen Vendéghez*

Maga ismerte Vincewelléket?

ISMERETLEN  
VENDÉG

Nem, nem ismerem  
Vincewelléket.

JÚLIA Ó, már mindketten meghaltak. Csak tudni  
akartam.  
Ha a barátai lettek volna, nem mesélhetném el  
a történetet.

PETER Ezek voltak Tony Vincewell szülei?

JÚLIA Igen. Tony a termék volt, de nem a megoldás.  
Csak megnehezítette a helyzetet.

Ismeri Tony Vincewellt? Oxfordból ismeri?

PETER Nem, Oxfordban még nem ismertem őt.  
Tavaly találkoztam vele Kaliforniában.

JÚLIA Mindig szerettem volna Kaliforniába utazni.  
Mondja, mit csinált maga Kaliforniában?

CELIA Filmet.

PETER Csak próbáltam filmet csinálni.

JÚLIA Melyik film volt? Nem tudom, láttam-e.

PETER Nem, nem láthatta. Az igazat bevallva,  
Sosem forgatták. Megcsinálták a filmet,  
De egy másik forgatókönyv alapján.

JÚLIA Nem abból, amit maga írt?

PETER Nem abból, amit én  
írtam.

De közben azért nagyon jól mulattam.

CELIA Mondd el a történetet a lakodalmi kalácsról.

JÚLIA Edward, ülj le már egy percre.

Tudom, te vagy a tökéletes házigazda,  
De most tégy úgy, mintha vendég volnál te is  
Lavinia zsúrján. Annyi mindent szeretnék  
Kérdezni tőled. Itt a ragyogó alkalom,  
Most, hogy Lavinia nincs itt. Mindig mondogattam:  
„Csak megkaparinthatnám Edwardot magában,  
És egyszer beszélhetnék vele komolyan!”  
Mondtam Lavinianak is. Ő egyetértett velem.  
Azt mondta: „Bár megpróbálnád!” És most van  
először,

Hogy láthatlak Lavinia nélkül,  
Kivéve, mikor Lavinia a toaletban rekedt,  
És nem bírt kijönni. Tudom, mit gondolsz  
magadban!

Azt gondolod, buta vénasszony vagyok.  
Pedig komolyan beszélek. Lavinia komolyan vesz  
engem.

Azt hiszem, azért is ment el innen –  
Hogy szóra bírjalak. Talán a tálalóból  
Hallgatja, mit beszélünk.

EDWARD Nem, nincs a tálalóban.

CELIA Hosszabb időre ment el, Edward?

EDWARD Nem tudhatom, amíg nem hallok hírt felőle.  
Ha a nagynénje nagyon beteg, lehet, hogy  
hosszabb ideig elmarad.

CELIA És amíg távol lesz, te itt hogy boldogulsz?

EDWARD Igazán nem tudom. Lehet, hogy én is elmegyek.



CELIA Te is elmegy?!

JÚLIA Csak nincs egy nagynénéd neked is?

EDWARD Nem, nekem nincs nagynéném. De talán elmegyek mégis.

CELIA De Edward... mit is akartam mondani? Szörnyű egy idős hölgynek egyedül, vidéken, És szinte lehetetlen ápolónőt szerezni.

JÚLIA Ez talán Laura néni?

EDWARD Nem: egy másik néni – Aligha ismeritek. Az édesanyja nővére, És visszavonultan él.

JÚLIA A kedvenc nénikéje?

EDWARD A nagynénje kedvenc unokanővére. És elég nehéz hölgy.

JÚLIA Ha beteg, ragaszkodik Laviniához.

JÚLIA Még sosem hallottam róla, hogy beteg.

EDWARD Nem, rendszerint jó erőben van. Ezért aztán, ha beteg, Rögtön megrémül.

JÚLIA És Laviniát hívhatja.

JÚLIA Tökéletesen értem. Van nála valami kilátás?

EDWARD Nem, azt hiszem, évjáradékba fektette mindenét.

JÚLIA Akkor ez nagy önzetlenség Laviniától, De rá vall. Hanem, Edward, igazán, Lavinia hetekre elmaradhat, Vagy visszajön, és újra üzennek érte. Megértem ezeket a szívós vénasszonyokat – Én is ilyen vagyok: úgy érzem, mintha mindent Tudnék erről a hampshire-i nagynéniről.

EDWARD Hampshire-i?

JÚLIA Nem Hampshire-t mondtál?

EDWARD Nem, én nem mondtam Hampshire-t.

JÚLIA Hampsteadet mondtál?

EDWARD Nem, én nem mondtam Hampsteadet.

JÚLIA De hát valahol csak él.

EDWARD Essexben él.

JÚLIA Talán Colchester közelében? Lavinia szereti az osztrigát.

EDWARD Nem. Essex kellős közepén.

JÚLIA Jó, ne firtassuk ezt.

Megvan a cím meg a telefonszám?

Lehet, hogy leugrom Laviniához,

Útban Cornwall felé. De most legyen egy kis  
eszünk,

És engedd, hogy én meg a *te* vénkisasszony  
nagynénid legyek,

Persze, aki évjáradékból él.

Nálam kell vacsoráznod pénteken,

És akkor kettesben mindenről elbeszélgetünk.

EDWARD Mindenről?

JÚLIA Tudod már, hogy gondolom.

A következő választásról. Meg a peres titkaidról.

EDWARD Legtöbb titkom érdektelen.

JÚLIA Nem fogsz kibújni. Pénteken nálam vacsorázol.

Azt is tudom már, kiket hívok meg veled együtt.

EDWARD De hiszen azt akartad, hogy

kettesben vacsorázzunk.

Kettesben, igen!

JÚLIA Lavinia nélkül! A többiek sem lesznek ellenedre –  
De velem beszéljess. Ebben hát megállapodtunk.  
És most mennem kell.

EDWARD Menned? Igazán?

PETER Hát nem mondja el a történetet Lady Klootzról?

JÚLIA Miféle Lady Klootzról?

CELIA Meg a lakodalmi kalácsról.

JÚLIA Lakodalmi kalács? Nem is voltam a lakodalmán.

Remek este volt, Edward:

A sziromburgonya nagyszerű volt.

No most, lássuk csak. Megvan mindenem?

Olyan jó zsúr – sajnálok belőle kiszállni.

Olyan jó zsúr – jó volna megrepetálni.

Miért ne jönnétek mindnyájan vacsorára  
pénteken?

Nem – a derék Battenné, sajnos,

Felmondana. De most aztán megyek már.

ALEX Sajnos, mennem kell énnekem is.

PETER Celia –

Elkísérhetlek?



CELIA Nem, Peter, ne haragudj,  
Taxival megyek.  
JÚLIA Maga velem jön, Peter,  
Nekem szerez egy taxit, én meg hazaviszem.  
Edward, pénteken várlak. És Celia –  
Lássalak hamarosan. Ne mindnyájan menjetek,  
Csak azért, mert én megyek. Szervusz, Edward.  
EDWARD Viszontlátásra, Júlia.

*Júlia és Peter el*

CELIA Szervusz, Edward.  
Látlak hamarosan?  
EDWARD Talán. Még nem tudom.  
CELIA Talán még nem tudod? No jó. Isten veled.  
EDWARD Isten veled, Celia.  
ALEX Szervusz, Edward. Remélem,  
Jobb híreket kapsz Lavinia nagynénijéről.  
EDWARD Ja... igen... köszönöm. Szervusz, Alex.  
Kedves, hogy eljöttél.

*Alex és Celia el  
Az Ismeretlen Vendéghez*

Maga még ne menjen.  
Ne menjen még. Igyuk meg a koktélt.  
Vagy inkább whiskyt akarna?  
ISMERETLEN Gint.  
VENDÉG És mivel?  
EDWARD Csak egy kicsi vízzel.  
ISMERETLEN Csak egy kicsi vízzel.  
VENDÉG Mentegetőznöm kell, hogy így sikerült ez az este.  
EDWARD Az igazság az, hogy megpróbáltam lemondani ezt  
a partyt:  
Csak azok voltak itt, akiket nem tudtam  
lemondani,  
Mert nem értem el őket idejében –  
Azt pedig nem tudtam, hogy maga is jön.  
Azt hittem, Lavinia felsorolt mindenkit, akit  
meghívott.

És

## Belép Júlia

ISMERETLEN

## ISMERETLEN

ISMERETLEN

335



EDWARD Whisky?  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Gin.  
 EDWARD És mivel?  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Csak vízzel.  
 És magának is ezt a receptet ajánlom...  
 Ha megengedi, megkeverem magának...  
 Erős... szép lassan igya... és üljön le hozzá.  
 Mélyen lélegzeni és lazítani.  
 Így ni. És most néhány kérdés.  
 Mióta nő?  
 EDWARD Öt éve.  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Gyerekek?  
 EDWARD Egy sem.  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Akkor nézze a derűsebb oldaláról.  
 Szóval, nem tudja, hova ment?  
 EDWARD Nem tudom.  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Azt tudja, ki a férfi?  
 EDWARD Nincs másik férfi –  
 Tudtommal nincs.  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Vagy egy másik asszony,  
 Akire talán féltékeny lehet?  
 EDWARD Az én viselkedésem nem adott rá okot.  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Akkor nem kétes: minden rendben van.  
 A másik férfi lehetne tévedés,  
 Akkor még vissza akarna jönni magához.  
 Ha volna másik asszony,  
 Ő dönthetne úgy, hogy megbocsát, és ezzel  
 Előnyt szerezne. Ha nincs másik asszony,  
 Se másik férfi, akkor mélyebb oka van,  
 És maga remélheti, hogy nem tér vissza soha.  
 Ha volna másik férfi, maga újra meg akarna  
 házasodni,  
 Megmutatni a világnak, hogy kell még valakinek.

Ha volna másik asszony, talán kénytelen lenne  
elvenni őt,

Sőt, azt is képzelhetné, hogy el akarja venni.

EDWARD De én a feleségemet akarom vissza.

ISMERETLEN

VENDÉG

Ez a természetes  
reakció.

Így kényelmetlen és kínos a helyzet.

Kínos lehetett hazudni, végre is

Telefonon mégse mondhatja meg az igazat.

Ez mind időbe kerül, amit nem lehet  
megtakarítani,

De közlöm magával. . .

EDWARD

Velem ne közölje.

ISMERETLEN

VENDÉG

Akkor javaslom. . .

EDWARD

Kérem, ne javasoljon.

E kifejezéseket gyakran használok tanú-  
kihallgatáskor,

És így nem szeretem őket. Közölhetek én valamit  
magával?

Tudom, én kezdtem ezt a beszélgetést,

De nem tudom, ön kicsoda. Én nem ilyesmit  
akartam.

Én csak könnyíteni akartam a lelkemen

És megmondani valakinek, amit eltitkoltam.

Nem is szeretném tudni, hogy ön kicsoda,

Mátrészt, hacsak nem ismeri a feleségemet

Közelebbről, mint gondoltam, és hacsak jóval  
többet

Nem tud rólunk, mintsem hinné az ember –

Úgy feltevései kissé bántóak, azt hiszem.

ISMERETLEN

VENDÉG

Éppúgy ismerem magát, mint a feleségét,

És tudom, egyebet sem akart, csak azt a fényűzést,

Hogy feltárhassa szívét egy idegennek.

Ezért inkább meg is maradok idegennek.

De hadd mondjam meg, hogy közeledni egy  
idegenhez

Annyi, mint kihívni valami váratlant,  
felszabadítani egy új erőt,



Vagy kiengedni a szellemet a palackból.  
 Elindítani egy eseménysorozatot,  
 Mely kifut az ellenőrzése alól. Folytatom hát.  
 Azt hiszem, máris érez egy kis megkönnyebbülést,  
 Csak nem tud róla. Majd lassan veszi tudomásul:  
 Amikor felébred reggel, amikor este lefekszik,  
 Akkor kezd majd a függetlenségének örülni,  
 És rájön, hogy az élet egyre kellemesebb  
 Az állandó kritikus, a türelmes félreértő nélkül,  
 Aki az életet tökéletesebbé rendezi, mint ahogy  
 maga szeretné,  
 És sohasem ugyanazokat a barátait kedveli, mint  
 maga,  
 Vagy eléri, hogy a barátai jobban szeretik őt, mint  
 magát,  
 És ha majd újra meg újra fürkészi a múltat,  
 Csodálkozni fog, hogy olyan sokáig kibírta.  
 És olykor talán irigy lesz egy kicsit,  
 Amiért ő látta meg először, és volt bátorsága  
 szakítani –

És ezzel örök előnyhöz jutott.  
 Lehet, hogy így fordul, de...

EDWARD  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG

Csak nem azt  
 akarja mondani, hogy szerelmes belé?

EDWARD Hát... véglegesnek tekintettük egymást.  
 Eszembe se jutott, hogy boldogabb lehetnék  
 Mással. Minek szerelemről beszélni?  
 Megszoktuk egymást. Így hát a távozása,  
 Rögtöni hatállyal, magyarázat nélkül,  
 Csak egy cédulával jelezve, hogy elment  
 És nem jön vissza – egyszerűen nem értem.  
 Senki sem szeret egy rejtvénnnyel magára maradni:  
 Így olyan... befejezetlen.

ISMERETLEN  
 VENDÉG

Igen, befejezetlen,  
 És senki sem szeret egy rejtvénnnyel magára  
 maradni.  
 De többről is szó van. Elvesztette a személyiségét,  
 Jobban mondva, elvesztette a kapcsolatot azzal  
 a személlyel,  
 Akinek hitte magát. Már nem egészen érzi magát  
 embernek.

Hirtelen egy tárgy állapotába csökken –  
Már csak eleven tárgy, többé nem személy.  
Ez minduntalan megtörténik, hiszen tárgyak is  
vagyunk,

Nemcsak személyek. De erről megfeledkezünk,  
Amint módunkban áll. Ha fogadásra öltözött,  
És lemegy a lépcsőn, fölszerelve mindazzal,  
Ami fenntartja választott szerepében,  
Olyankor néha, a legelső lépcsőhöz érve,  
Egy fokkal több is van, mint amire a lába  
számított,

És megbotlik. Ebben a percben  
Tárgynak érzi magát, kiszolgáltatottan  
Egy kaján lépcsőháznak, kényre-kedvre.  
Vagy vegyük példának a műtétet.  
Amíg a belgyógyással és a sebésszel  
tanácskozik,

Vagy befekszik a klinikára,  
És a főnővérrel beszélget, maga még mindig alany,  
A valóság középpontja. De kinyúlva az asztalon  
Csak javítandó butordarab azok szemében,  
Aki körülveszik, az álarcos színészek.  
Nincs ott egyéb magából, csak a teste,  
Mert a „maga”, az visszahúzódott. Tölthetek?  
EDWARD Ó, bocsánat. Mit ivott?  
Whisky?

ISMERETLEN

VENDÉG Gint.

EDWARD Mivel?

ISMERETLEN

VENDÉG Vízzel.

EDWARD De mire akar kilyukadni?

ISMERETLEN

VENDÉG Arra,

Amit valóban maga. Amit valóban érez.  
Amit valóban maga a többi ember között.  
Legtöbbször véglegesnek fogjuk fel magunkat,  
Mert nem tehetünk egyebet, és élünk abból  
a kevésből,  
Amit magunkról tudni vélünk. Maga most  
kicsoda?

Erről nem tud többet, mint én,



Inkább kevesebbet. Maga semmi más, csak egy  
sorozat

Elavult reflex. Itt egyetlen tennivaló van:  
Semmit se tenni. Várni.

EDWARD Várni!

De hiszen *várni* – ez az egy, ami lehetetlen.  
Különben is: nem érti, hogy ettől nevetséges  
figura leszek?

ISMERETLEN

VENDÉG Nem fog ártani, ha nevetségesnek találja magát.  
Törődjön bele, hogy bolond – és kész.

ÉN ennél jobb tanácsot nem adhatok magának.

EDWARD De hogyan várhatnék, ha egyszer nem tudom,  
mire várjak?

Mondjam a barátaimnak: „A feleségem elment”?

Mire ők azt kérdezik: „Hova”, mire én azt  
mondom: „Nem tudom”,

Mire ők azt kérdik: „De mikor jön vissza?”

Mire én azt felelem: „Nem is tudom, hogy  
visszajön-e”,

Mire ők azt kérdezik: „És maga mit akar  
csinálni?”

Mire én: „Semmit”. Örültnek tartanak majd.  
Vagy egyszerűen hitványnak.

ISMERETLEN

VENDÉG Az a jó!

Majd meglátja, hogy túléli a megaláztatást.  
És ez fölbecsülhetetlen tapasztalat.

EDWARD Elég! Elismerem, hogy sok minden, amit  
mondott,

Körülbelül igaz. De nem az egész igazság.

Mióta láttam őt a reggelinél,

Nem emlékszem már, milyen a feleségem.

Nem vagyok benne biztos, hogy le tudnám-e írni,

Ha rendőrség útján kellene fölkeresni.

Azt semmiképp sem tudom, hogy milyen ruha  
volt rajta,

Mikor utoljára láttam. És mégis vissza akarom  
kapni.

És vissza is kell kapnom, hogy megtudjam,  
mi történt

Öt év alatt, mióta házasok vagyunk.  
Meg kell tudnom, hogy kicsoda ő, és ki vagyok én.  
És a maga minden elemzése mit ér,  
Ha örökre meg kell maradnom vakon a sötétben?

ISMERETLEN

VENDÉG

Hát nincs is célja sötétben maradni  
Tovább, mint amíg megtisztul a szellem  
Az illúziótól, hogy valaha is volt világosságban.  
Ha nem tudja okát adni, hogy miért kell  
a felesége magának,  
Máris elég ok azt hinni, hogy kell magának.

EDWARD

Látni akarom őt újra – itt.

ISMERETLEN

VENDÉG

Látni, fogja őt újra – itt.

EDWARD

Ezt úgy értsem, hogy maga tudja, hol van?

ISMERETLEN

VENDÉG

Erre a kérdésre válaszolni sem érdemes.  
De ha visszahozom, annak van egy feltétele:  
Megígéri, hogy nem kérdezi tőle,  
Hol volt idáig.

EDWARD

Nem kérdezem tőle.

De mégis – úgy rémlik – mikor beszélni kezdtünk,  
Nem voltam benne bizonyos, hogy akarom őt –  
és most akarom őt.  
Akarom őt? Vagy ez csak a maga hatása?

ISMERETLEN

VENDÉG

Ezt még nem tudjuk. Huszonnégy órán belül  
Idejön magához, és maga itt lesz a fogadására.

*Megszólal a csengő*

EDWARD

Ajtót kell nyitnom.

*Az ajtóhoz lép*

Te vagy az megint, Júlia!

*Belép Júlia és Peter*

JÚLIA

Jó, hogy itthon talállak, Edward.  
Képzeld: úgy látszik, itt hagytam a szemüvegemet,



És egyszerűen képtelen vagyok bármit is látni  
anélkül.

Petert végigvonszoltam a városon,  
És kerestem a szemüvegemet, ahol megfordultam,  
mindenütt.

Nem találta meg valaki? Rögtön látni, hogy  
az enyém –

Valamilyen műanyagból van a kerete –  
Sajnos, nem emlékszem a színére,  
De megismerem, mert az egyik üvege hiányzik.

ISMERETLEN

VENDÉG

*énekel*

*Vizes gint ittam, tüzes keveréket,  
Én magam, én, a Félszemű Riley,  
Mikor a fogadós lánya belépett,  
És nem tudtam neki ellenállni.*

Áll a megállapodásunk?

EDWARD

Áll.

ISMERETLEN

VENDÉG

*énekel*

*Turiuli, turiájli –*

*Mi bajod, mi bajod, Félszemű Riley?*

JÚLIA

Edward, ki ez a lehetetlen alak?

Így még sohasem sértett meg senki engem.

Milyen szerencse, hogy itt hagytam  
a szemüvegemet.

Ez aztán a kaland!

Mesélj róla. És ti együtt ittatok!

Szóval, ilyen barátaid vannak,

Amikor Lavinia nincs az utadban! Ki ez?

EDWARD

Én nem tudom.

JÚLIA

*Te nem tudod?*

EDWARD

Először láttam  
életemben.

JÚLIA

De hogy jött ide?

EDWARD

*Én nem tudom.*

JÚLIA

*Te nem tudod? És hogy hívják ezt az embert?*

Jól hallottam, hogy Riley a neve?

EDWARD

Nem tudom, mi a neve.

JÚLIA

*Még a nevét sem tudod?*

EDWARD

Mondom, hogy fogalmam sincs róla, kicsoda  
És hogy került ide.

JÚLIA És miről beszéltek?

Vagy daloltatok egész idő alatt?  
Különben is, nekem itt ma  
Túl sok a rejtély.

EDWARD Sajnálom, Júlia.

JÚLIA Nem is baj. De erről eszembe jut  
A szemüvegem. Ez a legnagyobb rejtély.  
Peter! Miért nem keresi?  
Nézze meg a kandallón. Hol is ültem?  
Fordítsa meg csak a párnát a díványon –  
Vagy inkább ezt a karosszéket. Talán alája  
csúszott.

EDWARD Bizonyos vagy benne, hogy a táskádban nem  
lehet?

JÚLIA Miért ne? Hiszen ott szoktam tartani.  
Nini, hisz itt van! Köszönöm.  
Igazán remek volt az ötlet, Edward:  
Nélküled sohasem találtam volna meg.  
Edward, ha legközelebb valamit elveszítetek,  
Egyenesen hozzád fordulok, Szent Antal helyett.  
De szaladnom kell. Odalent vár a taxi.  
Jöjjön már, Peter.

PETER Remélem, nem haragszik, Júlia,  
Ha nem megyek magával. Idefelé  
Eszembe jutott, hogy mondanom kell Edwardnak  
valamit...

JÚLIA Talán Laviniáról?

PETER Nem, nem Laviniáról.  
Tanácsát akarom kérni valamiben,  
És most volna rá idő.

JÚLIA Persze, hogy nem  
haragszom.

PETER Akkor legalább a liften lekísérem.

JÚLIA Nem, maga itt marad és beszél Edwarddal.  
Annyira gyámoltalan még nem vagyok.  
Különben is, szeretem kezelni a felvonót –  
A liftben gondolkodhatom. Hát, isten veletek.  
És köszönöm – mind a kettőtöknek –,  
nagyon köszönöm.



*El*

- PETER Remélem, Edward, nem zavarlak.  
EDWARD Már amúgy is eléggé meg vagyok zavarva  
És szerettem volna magamra maradni.  
De miről van szó?
- PETER Szükségem van a segítségedre,  
Edward.  
Fel akartalak hívni, hogy nem találkozhatnánk-e  
később,  
De azt hittem, itt az alkalom.
- EDWARD És mi a baj veled?
- PETER Ma este úgy éreztem, hogy nem bírom tovább.  
Ez a szörnyű party! Bocsáss meg,  
Persze nagyon kellemes party volt,  
Csak nem nekem. És ez nem a te hibád.  
Gondolom, fel sem tűnt neked, mi a helyzet.
- EDWARD Azt hiszem, hogy egy és más feltűnt nekem,  
De nem állítom, hogy mindent észrevettem.
- PETER Én csak örülök, hogy nem vetted észre:  
Nem hittem, hogy így tudok vigyázni magamra.  
Ha te nem vetted észre, talán a többiek sem,  
Bár Júlia Shuttlethwaite-től félek egy kicsit.
- EDWARD Az tény, hogy Júlia nagyon figyel,  
De azt hiszem, ma máson járt az esze.
- PETER Celiáról van szó. Rólam és Celiáról.
- EDWARD És mi lehet veled és Celiával?  
Van valami közöttök egymáshoz, úgy gondolod?
- PETER Azt hittem, van közünk, nem is kevés.  
Mindketten művészek vagyunk.
- EDWARD Ez nem jutott  
volna eszembe.  
Te milyen művészettel foglalkozol?
- PETER Valószínűleg nem ismered a regényemet,  
Bár kapott néhány jó kritikát.  
De a film az, ami mindkettőnket érdekel.
- EDWARD A közös érdeklődés a mozi iránt  
Gyakran összehozza a fiatalokat.
- PETER Kérlek, ne légy ilyen szarkasztikus:  
Celiát mint művészet érdekli a film.

EDWARD És mint esetleges hivatás?

Lehet, hogy hivatásának  
választja majd,

PETER Bár azelőtt verseket írt.

EDWARD Igaz, láttam a verseit –  
Érdekesekek, ha Célia érdeklí az embert.  
Az irodalmi értéküktől eltekintve persze,  
Mert azt nem tudom megítélni.

PETER Hát én meg  
tudom ítélni.

És azt hiszem, igen jók. De nem ez a lényeg,  
A lényeg az, hogy azt hittem, van egymáshoz  
közünk,

És azt hiszem, ő is azt hitte.

EDWARD Hogyan ismerkedtél  
meg vele?

*Belép Alex*

ALEX Szóval, itt vagy, Edward! Tudod-e,  
miért ugrottam fel újra hozzád?

EDWARD Előbb azt szeretném tudni, hogyan ugrottál  
be hozzám.

ALEX Hát nyitva találtam az ajtót,  
És azt gondoltam, besurranok, és megnézem,  
van-e valaki nálad.

PETER Akkor Júlia hagyta nyitva.

EDWARD Nem baj:  
A fő az, hogy ti ketten becsukjátok, majd  
amikor kimentek.

ALEX Jó, de velem kell jönnöd, Edward.  
Azt gondoltam, Edward talán egyedül maradt  
ma este,  
És tudom, nem szereti az estét egyedül tölteni,  
Ezért hát elmegyünk együtt, és velem vacsorázol.

EDWARD Nagyon figyelmes vagy, Alex, igazán.  
De ma este szeretnék egyedül maradni.

ALEX De vacsoráznod mégiscsak kell. Vendéglőbe  
még?

Van valakid, aki vacsorát ad neked?



EDWARD Nincs, de kevéssel beérem, és azt elkészítem  
magamnak.

ALEX No, akkor már tudom, hogy mit csinálok:  
Egy kis meglepetéssel szolgálok neked.  
Megyek a konyhádba máris,  
És készítek neked egy jó kis vacsorát,  
Aztán megeheted egyedül. Mi pedig itt hagyunk.  
Közben te meg Peter csak beszélgetsetek tovább,  
Én nem zavarlak.

EDWARD De kedves Alex,  
El sem tudom képzelni, hogy találsz a kamrában  
olyat,  
Ami méltó a szakáscsművészetedhez.

ALEX De nekem  
éppen az a specialitásom,  
Hogy finom harapnivalót kotyvasztok semmiből.  
Akármilyen potyadékok van, megteszi. Ezt még  
Keleten tanultam.  
Egy marék rizsből meg egy kis szárított halból  
Fél tucat fogást tudok csinálni. Szót se többet.  
Én nekikezdek.

*Kimegy a konyhába*

EDWARD Hol is hagyta abba?

PETER Azt kérdezted, hogy ismerkedtem össze Celiával.  
Itt találkoztunk, körülbelül egy évvel ezelőtt.

EDWARD Lavinia valamelyik kísérleti csütörtökjén?

PETER Egy csütörtökön. Miért mondod, hogy kísérleti?

EDWARD Lavinia megpróbált szalont létrehozni.

Én a kisebb vendégekkel társalogtam,

A hibásokkal. Lavinia tévedéseivel.

De te az apróbb sikerek közé számítottál,

Egy ideig legalábbis.

PETER Ezt nem mondanám.

De Lavinia rettentő kedves volt velem,

És sokat köszönhetek neki. Aztán

megismerkedtem Celiával.

Más volt, mint mindazok a lányok, akiket

ismertem addig,

És kezdetben nem könnyen állt szóba velem.

EDWARD Gyakran láttad?  
 ALEX HANGJA Edward, van egy sütőrostélyotok?  
 EDWARD Gondolom, kell lenni sütőrostélynak –  
 Vagy nincs minden konyhában?  
 ALEX HANGJA Itt nem talállok.  
 Akkor ez a meglepetés ugrik. Más kell kitalálnom.  
 PETER Nem valami gyakran,  
 És ha igen, nem volt alkalmam beszélni vele.  
 EDWARD Téged meg Celiát más-más célra hívtunk.  
 A te szereped az volt, hogy Lavinia egyik  
 felfedezése légy,  
 Celiának az előkelő társaságot kellett képviselnie.  
 Lavinianak mindig becsvágya volt,  
 Hogy egyszerre két világban is megvesse a lábát –  
 De úgy, hogy ő legyen a híd közöttük.  
 Azt hiszem, ezért mondtak a csütörtökjei  
 csütörtököt.  
 PETER Úgy beszélsz, mintha minden be volna fejezve.  
 EDWARD Nem, dehogyis, minden befejezetlenül maradt,  
 De még nem mondtad el, hogy ismerkedtetek  
 össze Celiával.  
 PETER Néhány nap múlva újra láttam  
 Egy hangversenyen. Egyedül volt – és én is.  
 Hangversenyre mindig egyedül jártam –  
 Eleinte, mert senkit sem ismertem, akit  
 magammal vigyek,  
 Később pedig úgy éreztem, szívesebben járok  
 egyedül.  
 De furcsa volt, hogy egy lány, mint Celia,  
 Aki nekem addig pusztán név volt  
 A társasági rovatból – most egyedül van ott.  
 Mindenesetre szóba elegyedtünk,  
 És megtudtam, hogy hangversenyre egyedül jár,  
 Meg kiállításra is. Így hát gyakran összeakadtunk,  
 Sőt néha együtt mentünk ilyen helyekre.  
 És Celiával lenni egészen más volt,  
 Mint a társaság vagy a magány. És néha együtt  
 teáztunk.  
 Egyszer-kétszer vacsoráztunk is kettesben.



EDWARD És aztán?  
 A családjának bemutatott – Vagy a barátainak?  
 PETER Nem, de beszélt róluk egyszer-kétszer, és arról is,  
 Mennyire hiányzik belőlük a szellemi érdeklődés.  
 EDWARD És mi történt aztán?  
 PETER Semmi se történt.  
 De azt hittem, rokonszenves vagyok neki.  
 És olyan boldog voltam, amikor együtt voltunk –  
 Olyan... kielégülés volt... olyan béke: nem is  
 tudom hogy kifejezni.  
 Ilyen csöndes boldogságot elképzelni sem tudtam.  
 Addig nem tapasztaltam, csak izgalmat, mámort,  
 Birtoklási vágyat. De ebben nem volt ilyesmi.  
 Különös érzés volt. Olyan... nyugalom...  
 EDWARD És mi zavarta meg ezt az érdekes ügyet?

*Belép Alex ingujjban és kötényben*

ALEX Edward, nem találok szerencsendiót.  
 EDWARD Nincs is szerencsendió. Lavinia utálja  
 a szerencsendiót.  
 ALEX Akkor hát ugrik egy másik meglepetés.  
 Gondolkodom tovább.  
 Azt nem reméltem, hogy mangógyümölcsöt  
 talállok,  
 De szerencsendióra számítottam.

*Kimegy*

PETER Pontosan ezt szeretném tudni én is.  
 Egyszerűen áttűnt – egy másféle képbe –,  
 Mint egy filmtrükkben. Látni sem akar,  
 Valószínűtlen kifogásokat talál,  
 És ha találkozom vele, elfogódott  
 Valami titkos izgalomtól, amit nem oszthatok  
 meg vele.  
 EDWARD Azt hiszed, egyszerűen elvesztette az érdeklődését  
 irántad?  
 PETER Nem jól fogalmazol. Nem ezt hiszem.  
 Nem az *irántam* való érdeklődését nélkülözöm –  
 Hanem azokat a pillanatokat, amikor közös volt  
 valamilyen benyomásunk,

Valamilyen érzésünk, valamilyen meghatároz-  
hatatlan élményünk,  
Amelyikben mindketten megfeledkeztünk  
önmagunkról.

A te szóhasználatoddal: talán elvesztette  
az érdeklődését irántam.

EDWARD Mindez teljesen normális. Ha tudnád,  
Milyen szerencséd van. Rövid idő alatt  
Ebből is lehetett volna valamilyen átlagos viszony,  
Mint bármelyik. A láz elmúltával  
Rájöttél volna, hogy nem az a nő, akinek hitted,  
És te sem vagy az a férfi. Gratulálok,  
Hogy idejében megmenekültél.

PETER Hálás volnék, ha  
megkímélnél

A gratulációdtól. Beszélnem kellett valakivel.  
Én valóságos dolgokról beszéltem neked –  
Talán az első valóságról életemben.  
És talán az utolsóról. És te nem érted.

EDWARD Kedves Peter, én csak arról beszéltem neked,  
Mi történt volna veled és Celiával  
Fél éven belül. Ennyi az egész.  
Ha hiszed, ha nem.

PETER De mit csináljak?

EDWARD Semmit. Várj. Menj vissza Kaliforniába.

PETER De látnom kell Celiát.

EDWARD Még ugyanaz a Celia lesz,  
akit látni fogsz?  
Érd be inkább azzal a Celiával, akire emlékezel.  
Emlékezel! Én mondom neked, az egész már  
csak emlék.

PETER De látnom kell Celiát, már csak azért is, hogy  
elmondja nekem

A saját szavaival, mi történt. Amíg ezt meg nem  
tudom,

Még az emlékről sem fogom tudni az igazat.  
Igazán közös volt bennünk az érdeklődés?

Ugyanazt éreztük igazán,  
Amikor bizonyos zenét hallgattunk? Vagy  
bizonyos képeket néztünk?

Volt benne valami valóság? De mi a valóság...



*Megszólal a telefon*

EDWARD    Bocsáss meg egy pillanatra.

*A telefonba*

Halló!... Most nem beszélhetek...  
Igen, éppen... Jó, én telefonálok,  
Amint lehet.

*Peterhez*

Ne haragudj. Hol hagytad abba?

PETER    Ott, hogy két nem-valóságos ember  
Közös élményében mi lehet a valóság?  
Ha az emlékebe kapaszkodhatom,  
Már elbírok bármi jövőt. De az emlék megkívánja,  
Hogy megtudjam az igazat a múlttól.

EDWARD    Nincs az az emlék, amit kámforba rakhatsz  
Úgy, hogy a molyok meg ne rágják. Szóval,  
láttni akarod Celiát?

Nem is tudom, miért erőlködöm annyira,  
Hogy a saját bolondságodtól megvédjelek.  
Mit tehetek érted?

PETER                       Beszélj helyettem Celiával.  
Te másképpen ismered őt, mint én ismerem,  
És annyival öregebb vagy.

EDWARD    Annyival öregebb?

PETER    Igen, tudom, hogy hallgatna rád,  
Hisz nem vagy érdekelve a dologban...

EDWARD    Jól van,  
beszélek Celiával.

PETER    Köszönöm, Edward. Kedves vagy, hogy  
megteszed.

*Belép Alex, már rajta a kiskabát*

ALEX    Edward! Olyan vacsorát csináltam neked!  
Azt hiszem, hogy minden diadalom közül  
Ez a legnagyobb. A semmiből valamit!  
Soha, még az albániai utamon sem

Készítettem ilyen fogást ilyen kevés anyagból,  
Mint amennyit a frizsiderben találtam. De persze  
Szerencsém volt: találtam hat tojást is.

EDWARD Micsoda! Felhasználtad az összes tojást!  
Lavinia nagynénije  
Éppen most küldte vidékről.

ALEX Szóval, a nagynénije  
Mégis létezik. Ez szubsztanciális bizonyíték.

EDWARD De nem... úgy érte, hogy ez egy másik  
nagynénije.

ALEX Értem. Az igazi nagynéni. Mindegy, hálás leszel.  
Montenegróban manapság nem sok paraszt  
Eheti azt, amit te eszel nemsokára.

EDWARD De mi lesz a reggelimmel?

ALEX Ne izgulj a reggelid  
miatt.  
Nincs szükséged egyébre, csak egy csésze feketére  
Meg egy kis száraz piritott kenyérre. Takaré-  
lángra tettem.  
Ne hagyd rajta tíz percnél tovább.  
No, én most megyek, és Petert is magammal  
viszem.

PETER Edward, túl sok idődet elraboltam,  
Te meg egyedül akarsz maradni. Üdvözlöm  
Laviniaát,  
Add át, ha visszatér... De ha nem haragszol,  
Inkább ne mondd el neki, amit neked elmeséltem.

EDWARD Egy szót se szólok róla Lavinianak.

PETER Köszönöm, Edward. Jó éjszakát.

EDWARD Jó éjszakát,  
Peter,  
Neked is, Alex. És ha nem veszitek zokon,  
Csapjátok be az ajtót magatok után.

ALEX Ne felejtse el, Edward, tíz percnél ne tovább.  
Húsz perc – és a művem tönkrement.

*Peter és Alex el*

*Edward felveszi a telefont és tárcsáz*



EDWARD Beszélhetek Celia Coplestone kisasszonnyal?...  
Mikor?...  
Nem, nem baj.

*Függöny*

MÁSODIK JELENET

*Ugyanaz a szoba, negyedórával később. Edward egyedül van, pasziánszozik. Megszólal a csengő, Edward ajtót nyit*

CELIA HANGJA Egyedül vagy?

*Edward visszatér Celiával*

EDWARD Miért jöttél vissza, Celia?  
Azt mondtam, telefonálok, amint lehet,  
És próbáltalak is felhívni az előbb.  
CELIA Ha véletlenül lett volna nálad valaki,  
Azt mondtam volna, az ernyőmért jöttem vissza  
csak...  
Meg kell mondanom, nem látszik rajtad a nagy  
öröm, hogy viszontlátsz.  
Edward, én értem, hogy mi történt,  
De nem tudom megérteni, hogy úgy beszéltél  
a telefonba,  
Mintha nem is lettél volna. Ezért kellett  
idejönnöm.  
Mondd, hogy minden rendben van, akkor  
elmegyek.  
EDWARD Hogyan is mondhatod, hogy érted, ami történt?  
Én nem értem, mi történt, sem azt, hogy mi  
történhetik még,  
És ahhoz, hogy megérteni próbáljam, egyedül  
akarok maradni.  
CELIA Azt hittem volna, hogy ez aztán egyszerű.  
Lavina elhagyott.  
EDWARD Igen, ez volt a helyzet.  
Gondolom, ez világos volt mindenkinek.  
CELIA Világos volt, hogy a nagynéni merő kitalálás,  
Pillanatnyi rögtönzés, nem is túl szellemes.

Júliának valami jobbat kellett volna tartogatnod –  
 De nem sokat számít. Hamar megtudják úgyis.  
 Vagy ez nem intézte el a mi nehézségeinket?  
 EDWARD Inkább napfényre hozta az igaziakat.  
 CELIA De hiszen ez mind csak átmeneti nehézség.  
 Tudod, hogy én elfogadtam a helyzetet,  
 Mert egy válás a karrieredet tenné tönkre,  
 És azt hittük, Lavinia sohase mondana le rólad.  
 Csak nem ragaszkodol az ostoba konvencióhoz,  
 Hogy mindig a férj hibájából kell kimondani  
 a válást?  
 De ha neki úgy tetszik, hogy ő adjon tenedek  
 okot...  
 EDWARD Értem. De hát egyáltalában nem így van.  
 Lavinia visszajön.  
 CELIA Lavinia visszajön!  
 Azt akarod ezzel mondani, hogy kelepécét állított  
 nekünk?  
 EDWARD Nem. Ha van itt kelepce, akkor mindnyájan  
 kelepécében vagyunk.  
 Mi magunk vetettük magunknak. De nem tudom,  
 Miféle kelepce volna ez?  
 CELIA Akkor hát mi történt?

*Megszólal a telefon*

EDWARD A fene ezt a telefont. De föl kell vennem,  
 azt hiszem.  
 Halló... halló, Alex!... Nem. Úgy értem,  
 hogy igen.  
 Persze... Csodálatos volt.  
 Még soha ilyen jól nem ettem...  
 Igen, ez érdekes. De éppen azon tűnődtem,  
 Nem lesz-e túl nehéz...  
 Nem, kérlek, Alex, ne hozz nekem semmiféle  
 sajtót,  
 Van itthon... Nem, nem norvég sajt,  
 De nem kell semmilyen... Micsoda slicc?  
 Ja, Jugoszláviából... szilvaszesz?  
 Nem, igazán, Alex, már nincs szükségem  
 semmire.



Nagyon fáradt vagyok. Hála és köszönet, Alex.  
Jó éjszakát.

CELIA Az istenért, mi volt ez?

EDWARD Alex.

CELIA Tudom, hogy Alex volt.  
De miről beszélt?

EDWARD Megfeledeztem róla.

Benézett hozzám nemrég, és makacskodott,  
Hogy főz nekem valamit vacsorára,  
És azt mondta, egyem meg tíz percen belül.  
Még mindig fő talán.

CELIA Még mindig fő talán!

Éreztem is valami különös szagot.  
Persze hogy még mindig fő – de *valami* történik  
vele.

Meg kell néznem.

*Elindul kifelé*

EDWARD Az isten szerelmére, ne  
bolygasd!

*Celia kimegy*

És ha jön valaki, és téged a konyhában talál?

*Edward odalép az asztalhoz, és a pasziánszjátékát  
figyeli. Egy lapot elmozdít. A csengő megszólal,  
többször is. Visszatér Celia kötényben*

CELIA Edward, inkább nyisd ki az ajtót.  
Ez a legjobb, amit tehetsz. Ne veszítsd el a fejedet.  
Tudod, igazán itthagytam az ernyőmet,  
És azt mondom, hogy itt taláلتalak éhezve  
és gyámoltalanul,  
És tennem kellett valamit. Mindenesetre,  
*maradok,*  
És nem fogok elbújni.

*Visszatér a konyhába. A csengő megint megszólal*

EDWARD (az ajtóhoz megy, és hallatszik, amint azt mondja)

Júlia!

Miért jöttél vissza?

*Belép Júlia*

JÚLIA

Egy ötletem támadt!

*Belép Celia, kezében serpenyő*

CELIA Edward, ennek vége!

EDWARD Nagyszerű!

CELIA De a serpenyőnek is vége.

EDWARD *Meg egy fél tucát  
tojásnak.*

Kellett volna egy a reggelimhez. Egy lágy tojás.  
Az az egyetlen étel, amit el tudok készíteni.

JÚLIA Celia! Látom, ugyanaz volt az ötleted,  
Mint az enyém. Edwardot táplálni kell.  
Olyan feszültség van rajta. Erőben kell őt tartani.  
Edward! Meg tudod-e becsülni a szerencsédet,  
Hogy két irgalmas szamaritánusod is van? Ilyet  
még senki se hallott.

EDWARD Szerencsésebb volt nálam az az ember, aki  
rablók karmába került:

Őt otthagyták egy fogadóban.

JÚLIA *Micsoda hálátlanság  
ez, Edward!*

Mi van ebben a serpenyőben?

CELIA *Azt senki se tudja.*

EDWARD Alex eljött, és valamit készített nekem,  
Ragaszkodott hozzá. Három irgalmas szamaritánus.  
Megfeledeztem róla teljesen.

JÚLIA *De hozzá sem  
szabad nyúlnod.*

EDWARD Hozzá sem nyúlok.

JÚLIA *Kár is, hogy nem óvtalak  
előre:*

Minden, amit Alex csinál, feltétlen halált okoz.  
Sokat tudnék mesélni olyanokról, akiket  
megmérgezett.



No most, drágám, átadod nekem azt a kötenyt,  
És meglátjuk, mit tehetek. Te itt maradsz,  
és mulattatod Edwardot.

*Júlia kimegy*

CELIA De hát mi történt, Edward? Mi történt?  
EDWARD Úgy gondolom, hogy Lavinia visszajön.  
CELIA Gondolod? Szóval, nem tudod?  
EDWARD Nem, csak hiszem. Az az ember, aki itt volt –  
CELIA Igaz is, ki az az ember? Félttem tőle kicsit:  
Van benne valami furcsa erő.  
EDWARD Nem tudom, hogy  
kicsoda.  
De beszélgettem vele, mikor ti már elmentetek,  
És azt mondta, holnap visszahozza Laviniát.  
CELIA De miért akarná az az ember visszahozni őt,  
Hacsak nem maga az ördög? El tudom képzelni,  
hogyan az.  
EDWARD Mert én kértem rá.  
CELIA Mert te kérted rá!  
Akkor *csak* az ördög lehet! Ez megbabonázott  
téged.  
Hogyan tudta bebeszélni neked, hogy  
visszakívánod Laviniát?

*Dugópukkanás zaja a konyhából*

EDWARD Hát ez mi az ördög?

*Visszatér Júlia kötevényben, kezében tálca és három  
pohár*

JÚLIA Támadt egy ötletem!  
Nincs odakinn semmi ennivaló,  
Pedig minden lyukba belenéztem. De találtam  
egy kis pezsgőt,  
Csak egy kisüveggel, igaz,  
És nincs is behűtve, persze. De olyan üdítő,  
És úgy gondoltam, mindnyájunkra ráfér egy kis  
stimulálás

Ez után a csapás után. Koccintsunk, azt ajánlom.  
Kitaláljátok-e, hogy kire?

EDWARD Nem találom ki. De Alexre nem iszom.

JÚLIA Dehogy Alexre. Igyunk hát  
Lavinia nagynénijére. Ezt ki kellett volna  
találnotok.

EDWARD

ÉS CELIA Lavinia nagynénijére!

JÚLIA Most a következő kérdés:

Mit csináljunk? Ez nagyon egyszerű.

Most már késő, vagy még korán van, vendéglőbe  
menni.

Gyertek el mind a ketten hozzám.

EDWARD

Nem, bocsáss  
meg, Júlia

Fáradt vagyok ahhoz, hogy elmenjek, és csöppet  
sem vagyok éhes.

Van egy darab kekszem.

JÚLIA És te, Celia?

El kell jönnöd hozzám egy könnyű vacsorára –  
Valami nagyon könnyűre.

CELIA

Köszönöm, Júlia.

El is fogadom, ha utánad mehetek

Úgy tíz perc múlva – lehet? Előbb valamit

Mondanom kell Edwardnak.

JÚLIA

Jó, de siess. És taxin gyere,

Egészen kiéhezett az arcod.

Jó éjt, Edward.

*Júlia el*

CELIA Nohát, hogyan tudta bebeszélni neked?

EDWARD Hogyan tudta bebeszélni? És mit beszélt be  
nekem?

Határozottan emlékszem,

Arról akart meggyőzni, hogy a legjobb megoldás,

Ha Lavinia elment: és hálásnak kell lennem érte.

És mégis, az érveinek az volt a hatása:

Beláttam, hogy visszakívánom Laviniát.

CELIA

Ez az ördög módszere! Szóval, Laviniát  
visszakívánod!



Laviniát! Szóval, más gondod nincs e pillanatban,  
Csak elkerülni a szakítást – mindent, ami  
kellemetlen!

Nem, ez nem lehet. Ezt elhinni sem akarom.  
Azt hiszem, ez csak pillanatnyi megingás.  
A fáradtságtól van. A hirtelen ijedtségtől.  
A nehézségekkel nem mersz szembenézni.

EDWARD Nem, nem erről van szó. Nemcsak erről.

CELIA Az nem lehet, hogy egyszerűen hiúság:  
Hogy azt hiszed, a világ kinevet majd,  
Mert a feleséged elhagyott egy másik férfiért?  
Ezt én hamar rendbe hozom, Edward,  
Amint szabad leszel.

EDWARD Nem, erről sincs szó, Celia.

És ezeket az érveket mind felhozta nekem  
Az az ember is, akit Rileynek nevezek – bár  
nem Riley a neve:  
Ez a név csak egy dalban szerepel, amit ő  
énekelt...

CELIA Egy dalt énekelt neked egy Riley nevű emberről!  
Én már igazán azt hiszem, hogy megőrültél,  
Edward –

Úgy értem, hogy idegösszeomlás előtt állsz.  
Edward, ha most elmegyek,  
Megígéred, hogy elmégy egy híres orvoshoz,  
Akiről hallottam – és az ő neve csakugyan Reilly!

EDWARD A leghíresebb orvosnál is nagyobb dologra volna  
szükség,

Hogy *ezt* a betegséget meggyógyítsa.

CELIA Edward, ha  
most elmegyek,

Megnyugtatsz, hogy minden rendben van,  
Hogy nem akarod Laviniát visszakapni,  
És hogy vissza akarod nyerni a szabadságodat,  
És hogy minden rendben van közöttünk?  
Mert csak ez számít. Hidd el, Edward,  
Ha ez rendben van, rendben lesz minden  
egyéb is,

Megígérem.

EDWARD Nem, Celia,  
Gyönyörű volt az egész, és hálás vagyok,

És azt hiszem, olyan nő, mint te vagy, nincs még  
egy a világon.

De elkésett az egész. És tudhattam volna azt is,  
hogy a játék

Veled szemben nem volt becsületes.

CELIA Velem szemben  
nem volt becsületes?

Képes vagy itt állni és arról beszélni, hogy *velem*  
szemben becsületes vagy-e?

EDWARD Ha Lavinia el nem hagy, ez a kérdés soha föl  
se merül.

Miféle jövőt képzelte el magadnak?

CELIA Miféle jövőt képzeltem el magamnak?

Mielőtt belekezdünk, már lemondtam a jövőről,  
Utána pedig olyan jelenben éltem,  
Ahol az idő értelmetlenné vált, a mi külön  
világunkban,

Ahol a „boldogság” szó is mást jelentett,  
Legalábbis úgy látszott.

EDWARD Hallottam már én is  
ilyesmiről.

CELIA Álomban. És boldogan éltem benne a mai napig,  
És amikor Júlia érdeklődött Lavinia iránt,  
És észrevettem, hogy Lavinia elhagyott téged,  
És szabad leszel – akkor hirtelen fölfedeztem,  
Hogy az álom nem volt elég, hogy többet akarok,  
És vártam és hozzád akartam futni, hogy  
elmondjam neked.

Talán jobb volt az álom. Igazi valóságnak látszott,  
És ha *ez* a valóság, akkor nagyon hasonlít az  
álomhoz.

Talán én voltam az, aki elárultam saját álmomat,  
Egész idő alatt; és rájönni, hogy ez a világ  
Éppúgy kellett nekem, mint *az*... Hát igen,  
ez megalázó.

EDWARD Nincs, amiért megalázva érezd magadat...

CELIA Csak azt ne hidd, hogy *te* megalázhatsz engem!  
Megalázás – ez olyasmi, amit én követtem el  
magammal.

Azt sem tudom, létezel-e annyira,  
Hogy megalázhass. Gondolom, legtöbb asszony



Lealacsonyítónak érezné, ha azt hitte, hogy  
 egy férfival  
 Megoszthat valamit, ami nagyszerű, és rájön  
 aztán,  
 Hogy az a férfi benne csak futó szórakozást  
 keresett.  
 Elhiszem persze, hogy magadat is becsaptad,  
 De hogy ennyi volt az egész, ahhoz kétség se fér.  
 EDWARD Benned én nem futó szórakozást kerestem!  
 És ha már futó szórakozásról akarsz beszélni,  
 Te mit kerestél Peterben?  
 CELIA Peterben? Miféle  
 Peterben?  
 EDWARD Peter Quilpe-ben, aki itt volt ma este. Ő aztán  
 álomban élt,  
 És most egyszerűen boldogtalan, és meg van  
 zavarodva.  
 CELIA Én meg egyszerűen nem tudom, miről beszélsz.  
 Edward, ez igazán túl otromba kibúvó,  
 Hogy igazold magadat. Soha semmi sem volt  
 Köztem és Peter között.  
 EDWARD Nem volt? Ő azt hitte,  
 hogy volt.  
 Visszajött az előbb, hogy velem beszéljen  
 az ügyről.  
 CELIA De ez nevetséges! Rajtam nem múlhatott,  
 Ha Peter azt képzelte, hogy fontos nekem.  
 Azt hittem, tehetséges: láttam, hogy magányos;  
 Azt hittem, segíthetek rajta. Elvittem  
 hangversenyekre.  
 De amikor már több ismerősre tett szert,  
 Unalmasabbnak találtam, és kissé önhittnek is.  
 De miért beszéljünk Peterről? Most már csak  
 az számít,  
 Hogy azt hiszed, Laviniát akarod.  
 És ha neked egy ilyen –  
 Akkor jobb, ha meg is kapod.  
 EDWARD Ez nem így van.  
 Nem arról van szó, hogy szerelmes vagyok  
 Laviniába.  
 Nem hiszem, hogy valaha is igazán szerelmes  
 voltam bele.

Soha nem is lehetett volna... tartós:  
Olyan férfira volna szükséged... aki jobban illik  
a korodhoz.

Most már nincs hozzá jogod, hogy érdekeljen  
Az én jövőm. Legfőlőbb azt remélem, a *magadét*  
Képes vagy elrendezni. De ha nem vagy szerelmes  
És sohasem voltál szerelmes Laviniába,  
Akkor hát mit akarsz?

Csak egy dologban vagyok viszonylag bizonyos:  
Hogy csupán ma reggel óta  
Néztem szembe magammal, mint középkorú  
férfival,  
Aki már kezdi tudni, mi az, öregnek érezni  
magunkat.

Kívánság arra, ami a legkívánatosabb,  
És még nem éri be azzal, amit kívánnia lehet,  
És már csak azt szeretné, ha kívánni tudná,  
Ami kívánnivaló maradt. De ezt te nem érted.  
Hogyan is érthetnéd *te*, hogy mi az, öregnek  
                        érezni magunkat?

De mi lesz a te életedből? Nem bírom elviselni,  
ha erre gondolsz.

Csak annak a tudásnak boldogsága ez,



Hogy a nyomorúság nem a szépség romjain  
 tenyész,  
 Hogy az unalom nem a rajongás üledéke.  
 Látom, hogy életem régóta elrendeltetett,  
 És hogy a küzdelem a menekülésért  
 Csak szemfényvesztés, csak önáltatás,  
 Mintha az, ami van, nem volna, vagy változtatni  
 lehetne rajta.  
 Az én, amelyik azt mondhatja: „ezt akarom,  
 azt akarom” –  
 Az én, amelyik akar, csak gyöngé kreatúra,  
 És végül is ki kell egyeznie  
 Azzal a makacs, szívósabb énnel, amelyik nem  
 beszél,  
 Amelyik néma, és nem ért az érveléshez.  
 Amelyik némelyekben tán az *őrangyal* is lehet –  
 De a hozzám hasonlóknak csak a középszerűség  
 Tompa, kérlelhetetlen, lebírhatatlan szelleme.  
 Az akaratos én felidézheti a csapást  
 Ebben a kelletlen társas viszonyban – de csak  
 úgy boldogulhat,  
 Ha az erősebb fél törvényeinek aláveti magát.  
 CELIA Nem tudom, Edward, hogy megértlek-e,  
 De jobban értelek most, mint valaha.  
 Úgy értem – azt hiszem –, hogy önmagad vagy,  
 Annnyira, mint még soha énvelem.  
 Kétszer változtál, amióta figyelek.  
 Arcodba néztem, és azt hittem, ismerem  
 És szeretem minden vonását, és miközben  
 néztelek,  
 Elfonnyadt, mintha egy múmiát bontottam  
 volna ki,  
 Figyeltem a hangodra, mely mindig  
 megborzongatott,  
 És más hang lett belőle – nem, nem is hang:  
 Amit hallottam, bogárzaj volt csupán,  
 Száraz, vég nélküli, jelentés nélküli, embertelen –  
 Mintha a lábaidat dörzsölnéd össze –  
 Vagy mit is csinálnak a szöcskék. Csak figyeltem  
 És lestem volna a szívedet, a véredet,  
 De csak egy ember nagyságú férget láttam,

Akiben egyéb se volt belül, csak ami kitüremlik,  
Ha az ember féregre tapos.

EDWARD

Talán az vagyok.

Taposs rám, ha tetszik.

CELIA

Nem, nem taposok rád.

Mert nem az vagy. Ez csak az, ami megmaradt  
Abból, amiről azt hittem, te vagy. Másvalakit

látok,

Olyannak látlak, amilyennek sose láttalak idáig.

Az az ember, akit eddig láttam, csak vetület volt –

Belátom –, vetülete valaminek, amit akartam –

Nem, nem *akartam* –, valaminek, amire

törekedtem –

Aminek a *létezését* akartam, görcsösen.

Elő kell fordulnia valahol – de mi az, és hol van?

És kérlek, bocsáss meg nekem.

EDWARD

Te... kérsz, hogy

bocsássak meg – neked?

CELIA

Igen, két dolgot. Először is...

*Megszólal a telefon*

EDWARD

A fene azt a  
telefont!

Azt hiszem, jobb, ha fölveszem.

CELIA

Igen, jobb, ha  
fölveszed.

EDWARD

Halló... Júlia? Most mi baj?

A szemüved megint... Hova tetted?

Vagy nekünk kell... nekem kell mindent

végigkutatni?

Megnézted a táskádban?... Azért ne harapd le a

fejemet...

Bizonyos vagy benne? A konyhában?

A pezsgősüveg mellett?

Egészen bizonyos?... No jó,

kérlek, tartsd a kagylót:

CELIA

Úgy van, megkeresed.

Én többé ki nem megyek a konyhádba.



*Edward kimegy. Visszatér a szemüveggel és egy  
palackkal*

- EDWARD Ez egyszer igazad volt.  
CELIA Neki mindig igaza van.  
De miért hozol egy üres pezsgősüveget?  
EDWARD Nem üres. Talán már kiment az ereje –  
De miért mondta Júlia, hogy csak kis üveg?  
A legjobb pezsgőm, és nem tartok kis üvegeket.  
Szóval, azt reméltem, megiszod velem a  
búcsúpoharat.  
CELIA Mire igyunk?  
EDWARD Kire igyunk?  
CELIA Az őrangyalokra.  
EDWARD Az őrangyalokra?  
CELIA Az őrangyalokra. Te beszéltél őrangyalokról.

*Isznak*

- Lehet, hogy Júlia is őrangyal.  
Talán az én őrangyalom. Add ide a szemüveget.  
EDWARD Jó éjszakát. . . Celia.  
CELIA Jó éjszakát, Edward.

*Celia el*

Jaj!

*Felragadja a telefonkagylót*

Halló, Júlia! Még ott vagy?  
Ne haragudj, kérlek, hogy megvárakoztattalak,  
De mi, de én mindenütt kerestem. . . Nem,  
végül megtaláltam.  
. . . Igen, már viszi is. . . Jó éjszakát.

*Függöny*

HARMADIK JELENET

*Ugyanaz a szoba, másnap, késő délután.  
Edward egyedül. Az ajtóhoz megy*

EDWARD Nini. . . Jó estét.

*Belép az Ismeretlen vendég*

ISMERETLEN

VENDÉG

Jó estét, Chamberlayne úr.

EDWARD

Hát igen. Megkínálhatom ginnel és vízzel?

ISMERETLEN

VENDÉG

Köszönöm, nem. Ez más eset.

EDWARD

Egyedül jött – nyilván azért, mert  
Nem járt sikerrel.

ISMERETLEN

VENDÉG

Helytelen következtetés.

Azért jöttem, hogy emlékeztessen: tegnap  
elhatározott valamit.

EDWARD

Azt hiszi, megmásítottam a szándékomat?

ISMERETLEN

VENDÉG

Nem. Nem lesz hajlandó a szándékát megmásítani,  
Míg magához nem tér abból, hogy elhatározott  
valamit.

Nem. Én azért jöttem, hogy megmondjam:  
maga meg fogja a szándékát másítani,  
De ez nem számít. Már elkésett vele.

EDWARD

Szinte kedvem volna a szándékomat máris  
megmásítani,  
Csak hogy megmutassam: szabadságomban áll.

ISMERETLEN

VENDÉG

Majd megmásítja a szándékát, és mégsem lesz  
szabad.

Tegnap volt a maga szabadság-pillanata.  
Akkor elhatározott valamit. Megmozdított  
Bizonyos erőket a maga életében és mások  
életében,  
És ezeket az erőket nem lehet visszafordítani.  
Ez az egyik oka.

A másik az, hogy nem tréfadolog  
Valakit visszahozni a halottak közül.



EDWARD

A halottak  
közül?

Ez képes beszédnek egy kissé... drámai,  
Tekintve, hogy a feleségem csak tegnap  
hagyott el.

ISMERETLEN  
VENDÉG

De hiszen egymással kapcsolatban naponta  
meghalunk.

Amit másokról tudunk,  
Csak emléke a pillanatoknak,  
Amikor ismertük őket. És megváltoztak azóta.  
Az a feltevés, hogy ők is, mi is ugyanazok  
maradtunk,  
Hasznos és kényelmes társadalmi konvenció,  
De néha föl kell borítani. Azt sem szabad  
elfelejtenünk,  
Hogy minden találkozáskor egy idegennel  
találkozunk.

EDWARD

Szóval, azt kívánja, hogy a feleségemet úgy  
üdvözljem, mint egy idegent?  
Ez nem lesz könnyű.

ISMERETLEN  
VENDÉG

Ez nagyon nehéz.

De talán még nehezebb  
Ragaszkodni a feltevéshez, mintha nem volnának  
idegenek.

Hát a kedves kísértetek: a nagymama,  
A kedélyes agglegény nagybácsi karácsony este,  
A szeretett dadus – mindazok, akik gyermekkorát  
Kényelembe, derűbe, biztonságba bugyolálták –  
Ha visszatérnének, nem ejtenék zavarba?  
Mit mondana nekik, mit mondanának ők  
Az első tíz perc leteltével? Nehezebb esne  
Úgy bánni velük, mint idegenekkel, de még  
nehezebb  
Úgy tenni, mintha nem volnának idegenek  
egymásnak.

EDWARD

Mégsem várhatja el tőlem, hogy semmisnek  
tekintsem  
Az utolsó öt évet.

ISMERETLEN

VENDÉG

Nem arra kérem, hogy  
elfelejtsen bármit is.

Aki felejteni próbál, az titkolni próbál.

EDWARD

Vannak dolgok, amiket szeretnék elfelejteni.

ISMERETLEN

VENDÉG

Dolgok és személyek. De nem szabad őket  
elfelejtenie.

Szembe kell néznie velük, de úgy, mint  
idegenekkel.

EDWARD

Ahhoz az kell, hogy idegen legyek én is.

ISMERETLEN

VENDÉG

Még saját magának is. De ne felejtse el,  
Ha feleségét meglátja, ne kérdezzen és  
Ne magyarázzon semmit. Neki is megmondtam  
ugyanezt.

Ne fojtsák meg egymást összegubancolódott  
emlékeikkel.

És most megyek.

EDWARD

Megálljon! Maga is visszajön  
vele?

ISMERETLEN

VENDÉG

Nem, én nem jövök vele.

EDWARD

Nem is tudom, miért,  
De azt hiszem, azt szeretném, ha maga hozná  
vissza.

ISMERETLEN

VENDÉG

Tudom, hogy azt szeretné. De megvannak  
az okaim

– És ezeket nem vagyok hajlandó magának  
megmagyarázni –,

Amiért arra kell kérnem, hogy ne szóljon neki  
rólam,

És ő sem fog magának említeni engem.

EDWARD

Megígérem.

ISMERETLEN

VENDÉG

És most várja meg a látogatóit.

EDWARD

A látogatóimat? Miféle látogatókat?

ISMERETLEN

VENDÉG

Aki csak jön.

Az idegenek.

Ami engem illet, leszek olyan óvatos,  
Hogy a hátsó lépcsőn távozom.



EDWARD Föltehetek egy kérdést?  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Föltehet.  
 EDWARD Maga kicsoda?  
 ISMERETLEN  
 VENDÉG Én is idegen vagyok.

*El. Szünet. Edward nyugtalanul járkál fel-alá.  
 Megszólal a csengő. Edward az ajtóhoz megy*

EDWARD Celia!  
 CELIA Lavinia már itt van?  
 EDWARD Celia! Miért jöttél ide?  
 Minden pillanatban várom Laviniát.  
 És akkor nem lehetsz itt. Miért kellett ide jönnöd?  
 CELIA Mert Lavinia megkért rá.  
 EDWARD Mert Lavinia megkért  
 rá... téged!  
 CELIA Hát nem közvetlenül. Júlia kapta a sürgönyt,  
 Hogy jöjjön, és hozzon magával engem.  
 De Júliának dolga van, és engem előre küldött.  
 EDWARD Furcsa. És nem hasonlít Laviniára.  
 Azt hiszem, nem tehetünk egyebet, mint hogy  
 várunk.  
 Nem ülsz le?  
 CELIA Köszönöm.

*Szünet*

EDWARD Istenem, miről is beszéljünk?  
 Mégsem ülhetünk itt némán.  
 CELIA Én kibírom.  
 Csak nézni rád. Bocsáss meg, Edward, hogy  
 nevetek.  
 Olyan vagy, mint egy kisdíák, akit behívtak  
 A tanári szobába, és nem tudja még,  
 Mi van a rovásán. Így még sohasem láttalak.  
 Igazán mulatságos a helyzet.  
 EDWARD Sajnos, nem tudom a humoros oldaláról nézni.  
 CELIA Tulajdonképpen nem is terajta nevetek, Edward.  
 Tegnap még semmin sem tudtam volna nevetni.

De huszonnégy óra alatt sokat tanultam.  
Nem valami kellemes tapasztalat volt.  
És örülök, hogy eljöttem!  
Végre olyannak látlak, mint egy ember.  
Te nem tudsz engem így látni és nevetni rajtam?  
EDWARD Bár tudnék. Bár meg tudnék érteni bármit is.  
Csak sötétben tapogatózom.

CELIA De hiszen minden  
olyan egyszerű.

Nem érted, hogy...

*Megszólal a csengő*

EDWARD Ez Lavinia.

*Az ajtóhoz megy*

Peter!

*Belép Peter*

PETER Hol van Lavinia?

EDWARD Ne is mondd, hogy Lavinia  
Sürgönyözött neked.

PETER Nem nekem,  
De Alexnak. Hogy jöjjön ide,  
És hozzon engem magával. Egy perc múlva itt lesz.  
Celia! Te is hirt kaptál Laviniától?  
Vagy zavarok?

CELIA Edwardnak éppen azt  
magyaráztam –  
E pillanatban futottam be magam is –,  
Hogy Lavinia azt sürgönyözte Júliának, jöjjön  
és hozzon magával engem.

EDWARD Kíváncsi vagyok, ki mindenkit hívott meg  
Lavinia.

PETER Én úgy érzem, Laviniának az a szándéka,  
Hogy ma tartsa meg a tegnapi koktélt.  
A nagynénje tehát mégse halt meg.

EDWARD Miféle nagynénje?



PETER Az a nagynénje, akiről tegnap  
meséltél.  
De, Edward – emlékszel még a tegnapi  
beszélgetésünkre?

EDWARD Persze.

PETER Remélem, semmit sem csináltál még  
abban az ügyben?

EDWARD Nem, semmit sem csináltam.

PETER Hála Isten!  
Mert mást gondoltam. Azaz rájöttem arra,  
Hogy céltalan az egész. És megyek Kaliforniába.  
Még Kaliforniába!

CELIA

PETER Igen, van egy új munkám.

EDWARD És hogy történt ez, estétől reggelig?

PETER Hát van egy ember, akivel Alex összehozott,  
És mindent elrendeztünk délelőtt.  
Nagyszerű, ha az ember ismeri Alexet,  
Mert ő aztán az egész világ ismerőse.  
Így hát tulajdonképpen azért jöttem, hogy  
elbúcsúzzam.

CELIA Borzasztóan örülök a szerencsédnek, Péter.  
Bár mi, persze. . . hiányozni fogsz:  
Tudod, mennyire szükségem volt rád  
a hangversenyeken  
És kiállításokon – jobban, mint hiszed.  
Szép volt, igazán! De most, remélem, itt  
az alkalom,  
Hogy megvalósítsd a terveidet.  
Hiányozni fogsz.

PETER Kedves vagy, hogy ezt mondod  
búcsúzól,  
De majd találsz különbet, aki elkísér.

CELIA Nem hiszem, hogy ezentúl hangversenyre járok.  
Én is elutazom.

*Lavinia kinyitja az ajtót a saját kulcsával*

PETER Külföldre megy?

CELIA Nem tudom. Talán.

EDWARD Búcsúztok mind a ketten!

*Belép Lavinia*

LAVINIA Ki megy el? Nini, Celia. Nini, Peter.  
Nem hittem volna, hogy titeket itt találalak.

PETER

ÉS CELIA És a sürgöny?

LAVINIA Miféle sürgöny?

CELIA

Amit te küldtél  
Júliának.

PETER És amit Alexnak.

LAVINIA Nem tudom, miről beszéltek.

Edward, te küldtél sürgönyöket?

EDWARD Persze hogy nem küldtem semmiféle sürgönyt.

LAVINIA Ez Júlia kajánsága.

És ő is jön?

PETER

Igen, meg Alex is.

LAVINIA Akkor majd *tőlük* kérek magyarázatot.

Közben voltaképpen le is ülhetünk.

Miről beszéljünk?

EDWARD

Peter Amerikába megy.

PETER

Igen, és úgy gondoltam, holnap telefonálok,

Hogy felugorjak elbúcsúzni utazás előtt.

LAVINIA És Celia is megy? Ezt hallottam az előbb.

Mindkettőtöknek gratulálok. Hollywoodba persze?

Ez nagy újság neked, ugye, Celia? Most végre  
itt az alkalom,

Hogy megvalósítsd a terveidet.

Együtt utaztok?

PETER

Nem utazunk együtt.

Celia most mondta, hogy elmegy,

De nem tudom, hova.

LAVINIA

Nem tudja, hova?

És azt tudja, hogy maga hova megy?

PETER

Persze hogy tudom: Kaliforniába.

LAVINIA

És *te* akkor, Celia, miért nem mégy Kaliforniába?

Mindenki azt mondja, csodálatos ott a klíma:

Aki egyszer odajut, soha sem vágyódik el onnan.

CELIA

Lavinia, én meg tudom érteni Petert.

LAVINIA

Ebben nem kételkedem.

CELIA

És azt is, hogy miért megy.

LAVINIA

Ebben sem kételkedem.



Celia                          És azt hiszem, igaza van,  
    ha elmegy.

LAVINIA Szóval, te tanácsoltad neki?

PETER Celia nem is tudott az egészről.

CELIA De most, hogy el akarok menni – valahova –, Szeretném, ha úgy búcsúznánk el – mint jó barátok.

LAVINIA De Celia, hát nem voltunk mindig is jó barátok?  
Azt hittem, a legkedvesebb barátnőim közé tartozol –

Legalábbis amennyire egy lány a barátnője lehet  
Egy asszonynak, aki nála annival öregebb.

CELIA Lavinia,

Minek a mellébeszélés? Lehet, hogy többé nem látjuk egymást.

Csak ennyit: szeretném, ha úgy emlékeznél rám,  
mint olyanra.

Aki azt kívánja, hogy boldogok legyetek, te meg Edward.

LAVINIA Nagyon kedves vagy, de nagyon titokzatos.  
Köszönöm, de majd csak megleszünk egymással  
valahogy.

Akárcsak eddig.

CELIA Ó, ne úgy, akárcsak eddig!

*Megszólal a csengő, Edward kimegy ajtót nyitni*

Tudom, bután hangzik, amit mondok!  
De...

Edward visszatér Júliával

JÚLIA            Hát itt vagy, Lavinia! Bocsánat, hogy késve  
jöttem,

De kissé váratlan volt a sürgönyöd.

Mindent félretettem, hogy jöhessek.

És a kedves néni hogy van?

LAVINIA Tudtommal nagyon jól van, köszönöm.

**JÚLIA** Hihetetlenül gyors volt a gyógyulása.

Mondtam is, mikor megkaptam a sürgönyödet.

LAVINIA Ha szabad kérdezni, mi a sürgöny felvevőhelye?

JÚLIA Természetesen Essex.

LAVINIA És miért éppen Essex?

JÚLIA Mert te Essexben voltál.

LAVINIA Mert én Essexben  
voltam!

JÚLIA Lavinia! Csak nem azt akarod mondani, hogy  
kihagy az emlékezeted!

Mert ez megmagyarázná a nagynénit – meg  
a sürgönyt.

LAVINIA Hát, talán voltam is Essexben. Igazán nem tudom.

JÚLIA Nem tudod, hol voltál? Lavinia!

Csak nem akarod azt mondani, hogy  
megszöktettek! Meséld el!

Milyen izgalmas...

*Megszólal a csengő. Edward kimegy ajtót nyitni.*

*Belép Alex*

ALEX Lavinia megjött?

EDWARD Meg.

ALEX Isten hozta, Lavinia!

Amikor megkaptam a sürgönyét...

LAVINIA Honnan?

ALEX Dedhamból.

LAVINIA Dedham Essexben van. Szóval, Dedham  
a felvevőhelye.

Edward, *neked* vannak Dedhamben barátaid?

EDWARD Nem, *nekem* nincs Dedhamben ismerősöm.

JÚLIA Hát nem gyönyörű ez a titokzatosság?

ALEX De mi a titok?

JÚLIA Alex, ne légy kíváncsi.

Lavinianak kihagyott az emlékezete,

És így magától értetődik, hogy sürgönyöket  
küldött nekünk,

Most pedig nem hiszem, hogy igazán szüksége  
van ránk.

Hiszen látni rajta, hogy egészen kimerült,

Miután úgy aggódott a nagynénjéért –

Aki, mint bizonyára örömmel hallod, teljesen  
meggyógyult, Alex –



És a hosszú utazás után az ócska Keleti Vonalon  
Meg az átszállások után. És úgy látom, ki van  
éhezve.

ALEX Ja, akkor tudom, mit csinálok...

JÚLIA Nem, Alex.

Hagyjuk őket magukra és Lavinia-t pihenni.

Most visszamegyünk hozzám. Peter, hívjon egy  
taxit.

*Peter kimegy*

Ma nálam lesz a party.

CELIA Jól van, megyek. Isten veled, Lavinia.

Isten veled, Edward.

EDWARD Isten veled, Celia.

CELIA Isten veled, Lavinia.

LAVINIA Isten veled, Celia.

*Celia el*

JÚLIA Most pedig, Alex, jobb, ha te meg én is  
elmegyünk.

EDWARD Bizonyos, hogy nem felejtessz itt valamit, Júlia?

JÚLIA Ittfelejtetek valamit? Ja, a szemüvegemre gondolsz?  
Nem, itt van. Pedig nem is használtam semmire.  
*Ma* este nem fogok visszajönni.

LAVINIA Várj! Még meg kell magyaráznod a sürgönyt.

JÚLIA Megmagyarázni a sürgönyt? Neked mi  
a véleményed, Alex?

ALEX Nem, Júlia, *mi* nem tudjuk megmagyarázni  
a sürgönyt.

LAVINIA Én bizonyos vagyok benne, hogy meg tudjátok  
magyarázni a sürgönyt.

Nem tudom, miért. Nekem úgy rémlik,  
mintha tegnap

Elindítottam volna egy gépezetet, és az tovább  
működik,

És nem tudom leállítani; nem, nem is gépezet –  
Vagy ha igen, másvalaki hajtja.

De ki? Valaki mindig beavatkozik...

Nem érzem szabadnak magamat... pedig mégis  
én indítottam el...

JÚLIA Alex, mi a véleményed: meg tudunk mi bármit  
is magyarázni?

ALEX Nem hiszem, Júlia. Saját magának kell rájönnie:  
Ez az egyedüli módja.

JÚLIA Mennyire igazad van!

Hát, kedves Lavinia, kedves Edward,  
hamarosan látjuk egymást.

EDWARD És *mikor* jössz el?

JÚLIA Hát mondtam én, hogy eljövök?

Isten veletek. Azt hiszem... semmit sem  
felejték itt.

*Belép Peter*

PETER Szereztem taxit, Júlia.

JÚLIA Nagyszerű! Isten veletek!

*Júlia, Alex és Peter el*

LAVINIA Mondhatom, nem látszol éppen boldognak,  
hogy itt vagyok.

EDWARD Nem mondhatom, hogy alkalmam lett volna eddig  
Bárminek látszani. De persze örülök, hogy  
itt vagy.

LAVINIA No igen, butaság volt ilyet mondani.  
Mint egy bakfis. Mint Celia. Miért mondtam,  
nem tudom.

Szóval, itt vagyok.

EDWARD De semmit sem kérdezhetek.

LAVINIA És tudom, hogy nem adhatok magyarázatot.

EDWARD És én sem adhatok magyarázatot.

LAVINIA És én sem kérdezhetek. De hát... miért nem?

EDWARD Nem tudom, miért nem. Akkor miről beszéljünk?

LAVINIA Egy valamit meg kellene tudnom, a többiek miatt,  
Hogy velük mitévő legyek. A koktéllal  
kapcsolatban.

El sem hinnéd, de teljesen megfeledkeztem róla!

Benne hagytalak a pácban. Mit tudtál csinálni?

Csak aztán jutott eszembe, mikor már elmentem.

EDWARD Telefonáltam mindenkinek, akiről tudtam,  
hogy eljön.



De nem értem el mindenkit. És így néhányan  
eljöttek.

LAVINIA Ki jött el?

EDWARD Éppen azok, akik ma este itt voltak...

LAVINIA Különös.

EDWARD ...és még valaki. Nem tudom, ki volt,  
De *neked* tudnod kell.

LAVINIA Azt hiszem, tudom is.  
De Júlia megfejthetetlen. Ez a nő boszorkány.  
Ösztönösen tudja, mikor fog történni valami.  
Arra mérget vehetsz, hogy nem hagy ki  
semmilyen kínos helyzetet!  
És mit mondtál nekik?

EDWARD Kitaláltam egy vidéki  
Nagynénit, aki beteg, és elküldött érted.

LAVINIA No de Edward! Jobb lett volna, ha megmondod  
az igazat:  
Csak az igazsággal lehetett volna becsapni Júliát.  
De hogy jutott a néni ahhoz, hogy Essexben  
éljen?

EDWARD Júlia kényszerített, hogy valahova elhelyezzem.

LAVINIA Értem. Szóval, Júlia műve, hogy Essexben él,  
És az ő műve, hogy Essexből jöttek a sürgönyök.  
Meg kell mondanom Júliának az igazat.  
Most már mindig az igazat fogom mondani.  
Annyi időt pazaroltunk hazudozásra.

EDWARD Nem tudom pontosan, hogy érted ezt?

LAVINIA Edward!  
A lényeg az, hogy mióta elmentem innen,  
Beláttam, hogy túl komolyan vettelek.  
És most aztán látom, milyen komikus vagy.

EDWARD Nem túl komoly ez a következtetés,  
Amelyre... mennyi is?... harminckét óra alatt  
jutottál?

LAVINIA Igen, ez nagyon fontos fölfedezés:  
Rájönni, hogy az ember öt évet töltött az életéből  
Egy férfi mellett, akinek nincs érzéke a humorhoz,  
És ennek az volt a hatása rám,  
Hogy elvesztettem a humorérzékemet magam is.  
Ez származott abból, hogy mindig engedtem  
*neked*.

EDWARD Nem vettem észre, hogy mindig engedtélt nekem.  
Egészen más volt a benyomásom. Ha már erről

beszélünk:

Azt hittem, én vagyok az, aki mindig enged –  
*teneked.*

LAVINIA Tudom, mit értesz azon, hogy engedtélt *nekem*:

Úgy érted, átengedted mindazt a gyakorlati

döntést,

Amit neked kellett volna hoznod. Emlékszem

máig is –

Gondolhattam volna, mi következik még –

Amikor tervezgettük a nászutunkat,

Nem tudtam kiszedni belőled, hova akarsz *te*

menni...

EDWARD De én azt akartam, hogy *te* hozd meg ezt a döntést.

LAVINIA De hogyan tudtam volna megmondani, hova

akarok menni *én*,

Amíg először te nem ajánlasz valami más helyet?

És emlékszem, hogy végül kétségbeesetten

Azt mondtam: „Éppúgy mehetnénk

Peacehavenbe is” –

És te azt mondtad: „Nincs kifogásom ellene.”

EDWARD Persze, nem is volt kifogásom ellene.

Én udvarlásnak szántam ezt.

LAVINIA

Te udvarlásnak

szántad ezt!

Azt mondták rólad, olyan tapintatos vagy,

Te meg azt hitted, önzetlen vagy. Pedig csak

passzivitás volt:

Csak azt akartad, hogy támogassanak,

bátorítsanak...

EDWARD Bátorítsanak? Mire?

LAVINIA

Hogy jó véleményed legyen

önmagadról.

Hiszen a jogi pályára is én biztattalak.

EDWARD Nem volt elég munkám, hát rágtad a fületem

És azt mondtad, többet kellene emberek közé

járnom,

De amikor kezdtek befutni az ügyek –

És nem a *te* barátaidnak köszönhettem azokat –,

Hirtelen kényelmetlennek találtad,



Hogy sosem érek rá, vagy túl fáradt vagyok ahhoz,  
Hogy társadalmilag hasznodra legyek...

EDWARD Az igaz, de örületbe kergetett  
Az, ahogy *nem* panaszkodtál.

EDWARD    Hogy mást se látsz, csak ügyvédek és klienseket.  
És sohasem voltál nagyon megértő.

Azért is fordítottam annyi gondot  
A csütörtökjeimre, hogy alkalmad legyen  
Intelligens emberekkel beszélni...

LAVINIA És többször előfordult, amikor olyasvalaki jött,  
Akit különösen szerettem volna veled összehozni,  
Hogy már csak akkor érkeztél, mikor indulóban  
voltak.

LAVINIA Bármit is próbáltam, csak rontott a helyzeten.  
Amint felkínálták neked azt, amit akartál,  
Máris mást akartál. Másképpen fogok bánni veled  
A jövőben.

Ha egyszer így látsz, miért kellett visszajönnöd?  
LAVINIA Őszintén bevallva, nem tudom. Hiszen óvtak  
a veszélytől,

EDWARD                      Én sem tudom.

Lehet, hogy nem tudtam, milyen életet akarok,  
De nem azt, amelyiket te választottál nekem.

Te azt akartad, hogy sikere legyen a férjednek.  
Te azt akartad, hogy én szolgáltassam  
a társadalmi háttérét

A magad szabású társadalmi élethez. Azt  
kívántad, az én karrierem

Legyen a te szalonod oszlopa.

És én igyekeztem alkalmazkodni. De légy  
nyugodt,

Másképpen fogok viselkedni a jövőben.

LAVINIA Bravó! Ez aztán a meglepetés.

De ki taníthatott meg rá, hogy így válaszolj  
nekem?

EDWARD Épp elég megaláztatásban volt részem egy idő óta  
Ahhoz, hogy eljussak odáig,

Ahol a megaláztatás többé nem aláz meg.

Az ember eljut addig a pontig, ahol többé nem  
érez,

És akkor kimondja a véleményét.

LAVINIA Ez egészen új  
dolog,

Hogy *van* véleményed, amit kimondasz.

Mindenesetre hajlandó vagyok úgy venni téged,  
amilyen vagy.

EDWARD Úgy érted, hajlandó vagyok úgy venni engem,  
Amilyen voltam, vagy amilyennek hiszel.

De mit gondolsz, milyen vagyok?

LAVINIA Hát, amilyen  
voltál mindig is.

Ami engem illet, más ember lett belőlem,  
Akit meg kell ismerned.

EDWARD Ez nagyon érdekes:

De úgy látszik, azt képzeled, hogy te változtál  
egyedül –

Bár nem találom, hogy a változás javadra  
történt –

És eszedbe sem jut az a lehetőség,

Hogy változhattam én is?

LAVINIA Ó, Edward, amikor  
kisfiú voltál,

Biztosan mindig méretted magadat,

Hogy mennyit nőttél a legutóbbi szünet óta.



- Mindig behatóan foglalkoztál magaddal,  
 És ha mások nőnek, hát te is nőni akarsz.  
 És miben változtál?
- EDWARD Amennyiben az ember  
 változik,  
 Ha mások szemével nézi önmagát.
- LAVINIA El tudom képzelni, hogy ez nagy megrázkódtatás  
 volt neked.  
 De sose bánd, majd túljutsz rajta gyorsan,  
 És találsz magadnak egy másik szerepecskét  
 És másik maszkot, amivel az embereket  
 megszédíted.
- EDWARD Mindig is ez volt benned a legdühítőbb,  
 Ez a tökéletes biztonság, amivel azt hiszed,  
 Hogy jobban értesz engem, mint ahogy én értem  
 magamat.
- LAVINIA És benned mindig ez volt a legdühítőbb,  
 Ez a higgadt önteltség, amivel azt hiszed,  
 Engem nem is érdemes megérteni.
- EDWARD Helyben vagyunk. A régi csapdában megint,  
 Talán csak egy különbséggel – hogy lehet  
 egymással küzdeni,  
 Nemcsak meghúzódni a ketrecben, ki-ki a maga  
 zugában.  
 Legalább jobban el lehet tölteni az estét,  
 Mint a gramofonnal.
- LAVINIA Nagyon jó lemezeink  
 vannak –  
 De mindig gyanítottam, hogy utálod a zenét,  
 És a gramofon csak menekülés neked,  
 Nehogy beszélni kelljen, ha magunkra maradtunk.
- EDWARD Gyakran vagyok rá kíváncsi, miért lettél  
 a feleségem.
- LAVINIA Hát igazán vonzó voltál, tudod,  
 És azt hajtogattad, hogy szerelmes vagy belém –  
 Azt hiszem, igyekeztél magadat is meggyőzni róla.  
 Mindig mintha valamilyen csodálatos élmény állt  
 volna a küszöbön,  
 De aztán sohasem lépett be. Csak arra vagyok  
 kíváncsi,  
 Hogyan is hihetted, hogy szerelmes vagy belém.

EDWARD Mindenki mondta, hogy az vagyok,  
És azt is mondták, hogy milyen jól összeillünk.  
LAVINIA Kár, hogy sosem volt saját véleményed.  
Edward, én úgy szeretnék jó lenni hozzád –  
Vagy ha ez lehetetlen, legalább útálatos lenni  
hozzád –  
Minden inkább, mint semmi, pedig úgy látszik,  
tőlem épp ezt kívánod.

De sajnállak. . .

EDWARD Nem kérek a sajnálatodból!  
Elegem volt az emberek sajnálatából.  
LAVINIA Persze, mert sohasem tudnak úgy sajnálni téged,  
Ahogy te sajnálod magadat. És ezt nehéz elviselni.  
Azt gondoltam, lehet még kiutad,  
Ha elmegyek. Azt gondoltam, ha én, akit  
úgyis csak  
Kísértetnek tekintettél, számodra végképp  
meghalok,  
Képes volnál utat találni vissza,  
Abba az időbe, mikor valódi voltál – mert kellett,  
hogy valódi légy

Valamikor, mielőtt még ismertél engem.  
Talán csak a gyerekkorodban.  
EDWARD Nem akarom, hogy értem felelősséget érezz:  
Ez is csak a megvetés jele.  
És nem akarom, hogy megmagyarázz engem  
önmagamnak.  
Még mindig azon igyekszel, hogy kitalálj nekem  
egy személyiséget,

Ami úgyis csak távol tart saját magamtól.  
LAVINIA Bonyolítod azt, ami tulajdonképpen egyszerű.  
De egy ponton világosan látok:  
Nem szabad visszacsúsznunk abba az életbe, amit  
Tegnap reggelig éltünk.

EDWARD Volt egy ajtó,  
És nem tudtam kinyitni. A kilincsét sem értem el.  
Miért ne mehetnék ki börtönömből?  
Mi a pokol? A pokol saját magunk,  
A pokol maga van, a többi figura benne  
Pusztá vetület. Nincs mitől menekülni,  
Nincs hova menekülni. Mindig magunk vagyunk.



LAVINIA Edward, *miről* beszélsz?  
Magadhoz beszélsz. Nem bírnád ki egy pillanatra,  
Hogy *rám* gondolj?

EDWARD Tegnap történt csupán  
Az elkárhozás. És most azzal kell élnem  
Napról napra, óráról órára, örökkön örökké.

LAVINIA Én azt hiszem, te idegösszeroppanás előtt állsz!

EDWARD Ne mondd ezt!

LAVINIA Meg kell mondanom.  
Ismerek... egy orvost, aki segíthetne rajtad.

EDWARD Ha orvoshoz megyek, akkor a magam választása  
szerint,  
Nem pedig ahhoz, akit te választasz. Honnan  
tudom,  
Nem te beszélsz-e vele először, és mindent  
elmondasz neki  
A *te* szempontodból? De nincs szükségem orvosra.  
Egyszerűen a pokolban vagyok. Ahol nincsenek  
orvosok –

LAVINIA Legalábbis nem szaktekintélyek.  
Lehet az ember a pokolban is praktikus,  
És tudod, hogy sokkal praktikusabb vagyok  
tenálad.

EDWARD Megtanulhattam mostanáig, mit tekintesz te  
praktikusnak.  
Praktikus! Emlékszem, a nászútunkon  
Mindig mindent selyempapírba csomagoltál,  
Aztán mindig mindent ki kellett csomagolnod  
újra,  
Ha valamit kerestél. És sohasem tudtalak  
megtanítani,  
Hogyan kell a kupakot rácsavarni a fogpaszta-  
tubusra.

LAVINIA Hát jól van, meg sem próbállak noszogatni.  
Szétesettebb vagy annál, semhogy tudhasd,  
mit akarsz.  
De mert szétesett vagy, majd kiegyezésre  
törekszel.  
És végül a régi fajta kiegyezésre jutsz.

EDWARD Nem értesz engem. Nem tisztáztam eléggé,  
Hogy más emberre találsz bennem a jövőben?

LAVINIA Igaz. És ennek a különbségnek semmi köze ahhoz,  
Hogy Celia elmegy Kaliforniába?

EDWARD Celia? Elmegy Kaliforniába?

LAVINIA El, Peterrel.

Igazán, Edward, ha ember volnál,  
Röhögni kezdenél. De nem röhögsz.

EDWARD Úristen, csak tudnék a tegnaphoz visszatérni,  
Oda, ahol még nem hittem, hogy eldöntöttem  
valamit!

Micsoda ördög mulasztotta el bezárni az ajtót  
E kétségek előtt? Azután visszajöttél,  
Te, a pusztulás angyala – ahogy előre láttam.  
Ahova te nyúlsz, ott egy perc alatt más se marad,  
csak puszta rom.

Úristen, mit csináltam? Az óriáskígyó. A polip.  
Végül mégiscsak az legyek, akivé

te akarsz tenni?

LAVINIA Edward,

Én sehogy sem tudom elérni, hogy ne vess,  
És orvosra sem tudlak rábeszélni,  
Így hát pillanatnyilag semmit sem tehetek  
az érdekedben.

Ki kell mennem a konyhába, körülnézni egy kicsit.  
Tudom, hogy van néhány tojás. De azért el kell  
mennünk vacsorázni.

Közben a bőröndöm a földszinten maradt.  
Nem szólnál a házmesternek, hogy hozza föl?

### *Függöny*



## MÁSODIK FELVONÁS

*Sir Henry Harcourt-Reilly rendelője Londonban.  
Néhány hét múlva, délelőtt. Sir Henry egyedül,  
íróasztalánál. Megnyom egy csengőt. Belép a  
Titkárnő, előjegyzési naptárral*

REILLY A ma délelőtti három konzultáció ügyében.  
Barraway kisasszony,  
Fussuk át az utasításaimat újra.  
Érti, ugye, mennyire fontos,  
Hogy ne találkozzanak?

TITKÁRNŐ Ezt világosan megmondta,  
Sir Henry:

Az első látogató tizenegykor.  
Bevezetem a kis várószobába,  
És ön majdnem azonnal fogadja őt.

REILLY Rögtön fogadom. És a második?  
TITKÁRNŐ A másodikat a másik szobába kell vezetni,  
Ahogy szoktam. A hölgy negyedkor érkezik,  
De ön talán megvárakoztatja őt.

REILLY Vagy talán ő  
várakoztat meg engem,

TITKÁRNŐ De azt hiszem, pontos lesz.  
Én telefonon jelentem,  
Amint megjön. Magára hagyom őt,  
Amíg ön háromszor nem csönget.

REILLY És a harmadik  
páciens?

TITKÁRNŐ A harmadikat a kis szobába vezetem,  
És nem kell jelentenem, hogy megérkezett.  
Aztán, ha ön csönget, a másik kettőt kivezetem,

És csak miután a házból kiléptek. . .  
 REILLY Nagyon helyes, Barraway kisasszony. Ez minden,  
 egyelőre.  
 TITKÁRNŐ Gibbs úr van itt, Sir Henry.  
 REILLY Kéretem őt, azonnal.

*Titkár nő kimegy  
 Alex majdnem rögtön utána belép*

ALEX Mikorra rendelted ide Chamberlayne-t?  
 REILLY Tizenegyre.  
 A szokásos időpont. Már nincs sok időnk.  
 Mondd, nehéz volt meggyőzni róla,  
 Hogy az ő esetében éppen hozzám kell fordulnia?  
 ALEX Nehéz? Dehogy! Csak türelmetlen volt, amiért  
 Négy napig kell a konzultációra várnia.  
 REILLY Szükséges volt halogatni a konzultációt:  
 Ez gyöngíti az ellenállást. De az érdekel,  
 Hogy megbízik-e az ítéletedben?  
 ALEX Feltétlenül.  
 Nem mintha nagyon okosnak tartana,  
 De tájékozottnak igen: azt hiszi, olyan ember  
 vagyok,  
 Aki ismeri a megfelelő orvost, éppúgy, mint a  
 megfelelő boltokat.  
 Egyébként hajlandó volt bármilyen orvos  
 tanácsát kikérni,  
 Csak egy volt a fontos: ne a felesége ajánlja.  
 REILLY Neki már a lelkére kötöttem,  
 Hogy ne említse a férjének a nevemet.  
 ALEX A szokásos előrelátásod. Most aztán diadalt ül,  
 Hogy túljárt Lavinia eszén.  
 És ha majd szanatóriumba küldöd,  
 Ahol a felesége nem fér hozzá – akkor azt hiszi,  
 Lavinia bűnbánatot érez. Edward a betegségét  
 élvez.  
 REILLY A betegség dupla előnyt ad neki:  
 Menekül önmagától – és a feleségével szemben  
 fölénybe kerül.  
 ALEX Nem tőle menekül?  
 REILLY Nem tőle akar menekülni.



ALEX A klubjában lakik.  
REILLY Igen, onnan írt.

*Megszólal a háztelefon*

Halló! igen, vezesse föl.  
ALEX Nem fogsz unatkozni ma délelőtt!

ÉN a hátsó lépcsőn megyek le,  
ÉS visszajövök, ha már elmentek.  
REILLY Igen, ha már elmentek.

*Alex kimegy az oldalajtón  
A Titkárnő bevezeti Edwardot*

EDWARD Sir Harcourt-Reilly –

*Elhallgat, és Reillyre mered*

REILLY *(nem néz fel irataiból)*  
Jó reggelt, Chamberlayne ur.  
Tessék leülni. Csak egy pillanat.  
– Nos, Chamberlayne úr?

EDWARD Mielőtt beléptem,  
Eszembe jutott, hogy maga talán azonos azzal,  
De aztán úgy gondoltam, ez is csak egy új tünet.  
Hát okosabb is lehettem volna, semhogy idejöjtek  
Valakinek az ajánlására, aki nem ismeri magát.  
De Alex olyan meggyőző. És amikor boltokat  
ajánlott,

A tanácsa mindig jónak bizonyult.  
Bocsánat. De tény, hogy Alex mindig félrefog.  
Csak azt tudnám... De minek is!  
Azt hiszem, jobb, ha rögtön elmegyek.  
REILLY Nem. Üljön le, kérem, Chamberlayne úr.  
Úgysem megy el, tehát jobb, ha leül.  
Kérdezni akart valamit.

EDWARD Mikor a lakásomba jött,  
Mint vendéget hívta meg a feleségem,  
Ahogy feltételeztem?... Vagy küldte hozzám?

REILLY Nem mondhatom, hogy meghívásra mentem,  
És Mrs. Chamberlayne nem tudta, hogy ott leszek.  
De tudtam, hogy maga ott lesz, és azt is, hogy  
kiket találok magánál.

EDWARD De ismerte a feleségemet?

REILLY Igen, ismertem őt.

EDWARD Szóval, ez mégiscsak kelepce!

REILLY Kelepce – túlzás.

De ha kelepce, nem tud belőle kimászni:

Szóval. . . jobb, ha leül.

Meglátja, milyen kényelmes az a szék.

EDWARD Maga tudta,

Még mielőtt bármit elmondtam, hogy mi történt?

REILLY Nem tagadom. De mindent a maga idejében.

Hanyagoljuk el pillanatnyilag ezt a kérdést.

Előbb mondja el azokat a panaszait,

Amelyekről orvosi véleményemet kívánja hallani.

EDWARD Azt hiszem, nincs jogom szemére vetni,

Hogy a feleségemet visszahozta. Hiszen igyekezett  
meggyőzni arról,

Hogy jobban járok nélküle. De azt nem vette észre,

Hogy nem olyan állapotban vagyok, amelyben  
dönteni tud az ember?

REILLY Ha nem hozom vissza a feleségét,

Gondolja, hogy *most* jobb volna a helyzet,  
Chamberlayne úr?

EDWARD Azt persze nem tudom. De rosszabb aligha  
lehetne.

REILLY Sokkal rosszabb lehetne. Tönkretehetett volna  
három életet

A határozatlanságával. Most csak kettő van  
ebben a veszélyben –

És még mindig módjában áll megakadályozni,  
hogy tönkremenjenek.

EDWARD Úgy beszél, mintha képes volnék cselekedni:

Ha az volnék, nem kérném ki a maga tanácsát,

Sem bárkiét. Úgy jöttem ide mint beteg.

Ha nem érdekli az esetem, mehetek máshova.

REILLY Van oka hinni, hogy nagyon beteg?

EDWARD Azt hittem, egy orvos ezt magától is meg tudja  
állapítani.



Vagy legalábbis kíváncsi a tünetekre.  
 Ketten is tanácsolták legutóbb,  
 Szinte azonos szavakkal, hogy menjek orvoshoz,  
 minél hamarabb.  
 Azt mondták – megint szinte azonos szavakkal –  
 Hogy idegösszeroppanás előtt állok.  
 Én nem tudtam akkor – de ha ők észrevették,  
 Azt hittem volna, egy orvos is észre tudja venni.  
 REILLY „Idegösszeroppanás” – én sohasem használok  
 ezt a kifejezést:  
 Majdnem mindent jelenthet.  
 EDWARD És azóta beláttam,  
 Hogy az én esetem nagyon szokatlan.  
 REILLY Minden eset egyedülálló – és nagyon hasonlít  
 a többihez.  
 EDWARD Létezik szanatórium, amelyikbe az olyan beteget  
 küldik,  
 Amilyen én vagyok – persze az ön személyes  
 ellenőrzése alatt?  
 REILLY Maga nagyon türelmetlen, Chamberlayne úr.  
 Mindenféle szanatórium létezik,  
 Mindenféle betegnek. És van beteg,  
 Akinek a lehető legrosszabb hely a szanatórium.  
 Előbb meg kell találnunk, mi baja,  
 Csak aztán dönthetjük el, hogy mit kell tenni  
 magával.  
 EDWARD Nem hiszem, hogy valaha is volt olyan esete,  
 mint az enyém:  
 A saját személyiségemben nem tudok hinni többé.  
 REILLY Hát, istenkém, igen, ez komoly dolog. Nagyon  
 elterjedt betegség.  
 Mindennapos.  
 EDWARD Emlékszem, gyerekkoromban...  
 REILLY Én mindig a pillanatnyi helyzetből indulok ki,  
 És onnan megyek visszafelé, ameddig  
 szükségesnek találom.  
 Tudja, a maga gyerekkori emlékei –  
 Már úgy értem, a mostani lelkiállapotában –  
 Nagyjából koholtak volnának – hát még az álmai!  
 Szenzációs álmokat produkálna az én kedvemért.

A sugalmazásomra meg tudna álmodni bármiféle  
 álmot,  
 De ez csak arra volna jó, hogy hízelegjen  
 a hiúságának  
 Azzal a múló ingerrel, hogy érdekesnek érzi magát.  
 EDWARD De hiszen én megszállottja vagyok saját  
 jelentéktelenségem tudatának.  
 REILLY Pontosan. És én el tudnám érni, hogy fontosnak  
 érezze magát,  
 És maga ezt csodálatos gyógymódnak tartaná,  
 És továbbra is annyi kárt csinálna,  
 Amennyi hatalmában áll – amíg rá nem fizetne.  
 Fele a bajnak, amit a világban okoznak,  
 Olyanoknak köszönhető, akik fontosnak óhajtják  
 érezni magukat.  
 Nem szándékuk bajt csinálni – csak éppen a baj  
 nem érdekli őket.  
 Vagy nem látják a bajt, vagy igazolják,  
 Mert felemésztí őket a vég nélküli küzdelem azért,  
 Hogy jó véleményük legyen önmagukról.  
 EDWARD Ha én ilyen vagyok,  
 Jó sok bajt csinálhattam idáig.  
 REILLY Ó, távolról sem annyit, mint ahogy hinni szeretné.  
 Mondjuk úgy, hogy amennyi szerény  
 képességeitől tellett.  
 Próbálja megmagyarázni, mi történt, amióta  
 elmentem magától.  
 EDWARD Most már tudom, miért akartam, hogy a feleségem  
 visszajöjjön.  
 Mert azzá tett, ami vagyok.  
 Még negyedóráig sem voltunk egyedül,  
 És már újra éreztem, és még világosabban –  
 Sőt, világosan talán most először,  
 Egész valószerűtlen nyomorúságát  
 A szerepnek, amit mindig rám kényszerített  
 Azzal a makacs, öntudatlan, vegetatív erővel,  
 Ami némely nő sajátja. Nélküle csak az üresség  
 maradt.  
 Amikor azt hittem, elhagyott, kezdtem  
 felbomlani,  
 Megszüntettem létezni. Ezt tette énvelem!



Nem tudok vele élni – ez most már tűrhetetlen;  
Nem tudok nélküle élni – mert képtelenné tett  
arra,

Hogy bármilyen saját életem legyen.  
Ezt tette énvelem ötévi együttlét alatt!  
Olyan helyé változtatta a világot, amelyben nem  
tudok élni,

Csak az ő feltételei között. Egyedül kell  
maradnom,  
De nem ugyanabban a világban. Így hát azt  
szeretném, ha elhelyezne  
A szanatóriumban. Ott egyedül lehetek?

*Megszólal a házi telefon*

REILLY *(a telefonba)*  
Köszönöm.

*Edwardhoz*

Igen, ott egyedül lehet.

EDWARD Nem tudom,

Egy szót is értett-e abból, amit mondtam.

REILLY Legyen türelmes hozzám, Chamberlayne úr:  
Sokat tanulok pusztán abból, hogy megfigyelem,  
És hagyom beszélni, ameddig jólesik,  
És megjegyzem, amiről nem tesz említést.

EDWARD Volt már részem nagy testi fájdalomban,  
De most tudom, hogy van csúnyább szenvedés  
is annál.

Meglepő, ha az embernek van ideje meglepődni:  
Én nem félek a fizikai haláltól,  
De ez a halál ijesztő. A lélek halála –  
Meg tudja érteni, mit szenvedek?

REILLY Értem, mire  
gondol.

EDWARD Nem tudok önállóan cselekedni.  
Fölkerestem magát – ez az utolsó elhatározásom,  
Amire képes voltam. A kezében vagyok.  
További felelősséget nem bírok el.

REILLY Sok beteg érkezik ebben a hitben.

EDWARD És most hajlandó elküldeni a szanatóriumba?

REILLY Más mondanivalója nincs nekem?

EDWARD Mi mást  
mondhatnék magának?

A korábbi életéről nem akar hallani.

REILLY Nem, nem a *korábbi* életéről akartam hallani.

EDWARD Így hát hajlandó elküldeni a szanatóriumba?

Haza nem mehetek. A klubomban pedig

Egy hétnél tovább nem lehet szobát kivenni.

Nincs hozzá bátorságom, hogy szállodába menjek,

Különben is több ingre van szükségem –

rávehetné a feleségemet,

Hogy küldje el a holmimat: mindazt, ami kellhet.

De azt, persze, ne mondja meg neki, hol vagyok.

Messze van?

REILLY Mondhatnánk úgy is: hosszú utazás.

De mielőtt olyan beteget, mint maga, kezelésbe  
vennék,

Sokkal többet kell róla tudnom,

Mint amennyit a beteg legtöbbször el tud

mondani magáról,

Sőt, gyakran olyan az eset, hogy a betegeim

Csak részei a helyzetnek – az összefüggést

Nekem kell földerítenem. Az elszigetelt páciens,

Aki magától beteg, inkább csak kivétel.

Volt nemrég egy másik páciensem,

Akinek a helyzete jóformán ugyanaz, mint a  
magáé.

*Háromszor megnyomja íróasztalán a csengőt*

El kell fogadnia egy kissé szokatlan eljárást:

Szeretném bemutatni a másik páciensnek.

EDWARD Hogy érti ezt? Ki az a másik páciens?

Meg kell mondanom, hogy ez távolról sem

szakszerű eljárás –

Nem kívánom az esetemet egy másik beteg előtt  
megbeszélni.

REILLY Ellenkezőleg. Ez az egyetlen módja,

Ahogy meg lehet beszélni. Maga nem mondott el  
nekem semmit.

Volt alkalma rá, és eleget mondott el ahhoz,



Hogy meggyőződjem róla: maga  
„kikozmetikázta” az ügyét,  
Ahogy mondani szokták, menet közben.  
Szükséges, hogy az ügyvéd  
Ismerje ügyének anyagát, mielőtt a tárgyaló-  
terembe lép.

EDWARD Szabad ember vagyok: elmehetek még. És el is  
megyek.

REILLY El vagyok szánva rá. Egy szállodába költözöm.  
Éppen mert *nem* szabad ember, Chamberlayne úr,  
Azért jött el hozzám. Rajtam áll, hogy ezt  
megadjam önnek –  
A szabadságát. Ez az én feladatom.

*A Titkárnő bevezeti Lavinia*

De itt a másik beteg.

EDWARD Lavinia!  
LAVINIA No de Sir Henry!

Én azt mondtam, eljövök a férjemről beszélni;  
Nem azt mondtam, hogy hajlandó vagyok  
találkozni vele.

EDWARD És én sem voltam felkészülve rá, hogy *veled*  
találkozzom, Lavinia.

Én ezt becsstelen fogásnak nevezem.

REILLY Az őszinteség előbbrevaló a becsületnél,  
Chamberlayne úr.

Üljenek le mind a ketten. Asszonyom,  
A férje szanatóriumba óhajt vonulni,  
És ez olyan kérdés, ami természetesen magára is  
tartozik.

EDWARD Én nem megyek semmiféle szanatóriumba.  
Szállodába megyek. És arra kérlek, Lavinia,  
Légy szíves, küldd el néhány holmimat.

LAVINIA És melyik szállodába?

EDWARD Nem tudom – akarom  
mondani,

Az nem tartozik rád.

LAVINIA Ebben az esetben, Edward,  
A holmid sem tartozhatik rám.

*Reillyhez*

Bizonyára őt is abba a szanatóriumba küldi,  
Amelyikbe engem küldött? Nagyobb szüksége  
van rá, mint énnekem.

REILLY Örülök, hogy már így látja maga is –  
Legalábbis pillanatnyilag. De asszonyom,  
Az én szanatóriumomban maga még sohasem volt.  
LAVINIA Hogy érti ezt? Én kértem rá, hogy oda küldjön,  
És maga vitt oda. Ha nem szanatórium volt,  
Hát mi volt?

REILLY Szállodaféle. Menedék  
Olyanoknak, akik azt képzelik, szükségük van  
pihenésre  
A mindennapi élettől. Felüdülve térnek vissza,  
És ha azt hiszik, hogy szanatórium volt,  
Elég ok arra, hogy ne küldjük őket szanatóriumba.  
Akiknek olyan szanatóriumra van szükségük,  
mint az enyém,  
Azokat nem könnyű becsapni.

LAVINIA Ördög maga,  
Vagy csak egy bolondos, durva tréfamester?

EDWARD Én a másik magyarázatra hajlok,  
A „bolondos” jelző nélkül.  
Miért mennél *te* szanatóriumba?  
Sohasem találkoztam még senkivel,  
Akinek kevesebb lelki komplikációja lett volna,  
mint neked.  
Erősebb vagy, mint egy . . . csatahajó. Ez kergetett  
engem örületbe.  
Én vagyok az, akinek szüksége van  
szanatóriumra –

De nem megyek.

REILLY Igaza van, Chamberlayne úr,  
A maga esete nem az én szanatóriumomba való:  
Maga sokkal betegebb annál.

EDWARD Sokkal betegebb?  
Akkor megyek és egy külvárosi penzióban leszek  
beteg.

LAVINIA Az nem fog neked megfelelni, Edward. De én  
tudok egy szállodát  
New Forestben . . .



EDWARD Ez hasonlít rád, Lavinia.  
Te mindig tudsz valami jobbat.

LAVINIA Csak azért, mert bennem több a gyakorlati érzék,  
Mint benned, Edward. Hiszen tudod te is.

EDWARD Csak onnan, hogy annyit hajtogattad.  
Szeretném tudni, *te* hogyan tölténél ki egy  
jövedelemadó-űrlapot.

LAVINIA Ne légy már buta, Edward. Ha azt mondom,  
gyakorlati,  
Úgy értem, hogy abban gyakorlati, ami fontos.

REILLY Félbeszakíthatom ezt az érdekes vitát?  
Én azt mondom, maguk mind a ketten túl  
betegek. Ha több tünet  
Egyszerre lép föl, és fejtett fokon,  
Az képesít az én szanatóriumomra egy páciens.  
Az őszinteség is ezek közé tartozik.  
Ez az ő szenvedésük egyik oka.

LAVINIA Hogy az én férjem őszinte, azt nem mondhatja  
senki.

EDWARD Nem is volnék őszinte, ha *rólad* ezt mondanám,  
Lavinia.

REILLY Gratulálok az éleslátásukhoz, mindkettejüknek.  
Kölcsönös megértésük teszi lehetővé,  
Hogy méltányolják, amit mondanom kell  
maguknak.  
A közönséges csalással nem foglalkozom,  
Sem a lebírhatatlan, ártatlan ostobasággal:  
A magukfajta pácienseim önmagukat akarják  
becsapni,  
Végtelen fáradtsággal, energiájukat kimerítve,  
De sohasem teljes sikerrel. Úgy tettek mind a  
ketten,  
Mintha tanácsot kérnének tőlem; mindketten  
igyekeztek rám erőszakolni  
A saját diagnózisukat, és előírni nekem a saját  
kúrájukat,  
De ha olyan kézre adják magukat, amilyen  
az enyém,  
Sokkal többet szolgáltatnak ki, mint ahogy hiszik.  
Ez következik abból, ha nekem hazudni akarnak.

LAVINIA Nem azért jöttem ide, hogy sértegessenek.

REILLY Olyan helyre jött, ahol a „sértés” szónak semmi  
 értelme sincs –  
 Ezzel számolnia kell. Mindaz, amit elmondtak  
 nekem –  
 Mindketten –, körülbelül igaz volt: leírták  
 az érzéseiket –  
 Legalábbis egy részüket –, de elhallgatták a fontos  
 tényeket.  
 Kezdjük a férjével.

*Edwardhoz.*

Maga hazudott nekem,  
 Amennyiben eltitkolta kapcsolatát Coplestone  
 kisasszonnyal.  
 EDWARD Ez hallatlan! A feleségem nem tudott róla.  
 LAVINIA Ugyan, Edward! Még ha vak lettem volna is,  
 Voltak elegen, akik közölték velem.  
 Nem tudom, akadt-e, aki ne tudta volna.  
 REILLY Egyvalaki akadt. De maga, Mrs. Chamberlayne,  
 El akarta hitetni velem, hogy ez a fölfedezés  
 Idézte elő azt, amit maga idegösszeroppanásnak  
 nevezett.  
 LAVINIA De ez így igaz! Teljesen letörtem.  
 Még ha egy kicsit össze is szedtem magamat azóta.  
 REILLY Az bizonyos, hogy teljesen letört,  
 És az is bizonyos, hogy némileg összeszedte magát,  
 De elmulasztotta bánata okát megemlíteni:  
 Hogy elpártolt a szeretője – mert hirtelen,  
 Életében először, beleszeretett valakibe,  
 Mégpedig olyasvalakibe, akire maga féltékeny  
 volt – és joggal.  
 EDWARD Ugyan, Lavinia! Ez nagyon érdekes.  
 Úgy látszik, az eltitkoláshoz jobban értesz,  
 Mint én. Csak azt szeretném tudni, ki lehetett.  
 LAVINIA Mondja csak meg neki, ha úgy tetszik.  
 REILLY Egy Peter  
 nevű fiatalember.  
 EDWARD Peter? Miféle Peter?  
 REILLY Peter Quilpe úr  
 Gyakori vendégük volt.  
 EDWARD Peter Quilpe!



Peter Quilpe! Ejnye, Lavinia!  
Gratulálok. Nem választhatnál volna senkit,  
Akit kevésbé fogtam volna gyanúba.  
És még el is jött *hozzám*, gyónni Celiáról!  
Ilyen mulatságos esetről még soha  
nem hallottam;

Ez a legjobb vicc, ami valaha megesett.

LAVINIA Nem is tudtam, hogy ennyi érzéked van a humorhoz.

REILLY Ez az első biztató tünet.

LAVINIA Hogyan tudta meg mindezt?

REILLY Azt nem árulhatom el.

Megvan a módszerem, hogy információt szerezzek a pácienseimről. Ne is kérjék, hogy közöljem – Tiltja az orvosi etika.

LAVINIA Orvosi etikából nem sokat vettem észre  
A mai eljárásában.

REILLY Ez jó roposzt volt.

De hadd jegyezzem meg, hogy leleplezéseim,  
Mindkettejükről és mindkettejüknek,  
Nem tartalmaztak semmi olyat, amit maguk  
biztak volna rám.

A tájékoztatást, melyet szétesztottam maguk között,

Mind külső forrásokból merítettem.

Asszonyom, amikor két hónapja fölkeresett,  
Nem elégített ki magyarázata

Idegfeszültségének nyilvánvaló tüneteiről,  
Így hát tudakozódtam.

EDWARD Két hónapja már,

Hogy elkezdődött az idegösszeroppanásod! És én észre se vettem.

LAVINIA Te semmit se vennél észre. Sohasem vettél észre engem.

REILLY Mármost, szeretném hangsúlyozni mindkettejüknek,

Mennyi minden közös magukban. Sőt, úgy találom,

Hogy kivételesen jól illenek egymáshoz.

Chamberlayne úr, amikor azt hitte, hogy elhagyta  
a felesége,

Meglepetéssel és megdöbbenéssel fedezte föl,  
Hogy Coplestone kisasszonyba nem igazán  
szerelmes...

LAVINIA A férjem sohasem volt szerelmes senkibe.

REILLY És nem volt hajlandó a legkisebb áldozatra sem  
Coplestone kisasszonyért. Ez sértette hiúságát.  
Szívesen gondolt önmagára, mint szenvedélyes  
szeretőre.

Aztán belátta, amit helyesen jegyzett meg a  
felesége,

Hogy sohasem volt még szerelmes senkibe;  
Ennek következtében gyanítani kezdte,  
Hogy képtelen szeretni. Bizonyos férfitípust  
Az a gyanu, hogy képtelen szeretni,  
Önbecsülésében éppúgy megzavar,  
Mint durvább férfit a félelem az impotenciától.

LAVINIA Tényleg nincs szíved, Edward.

REILLY Ezt maga mondja,  
asszonyom.

És most lássuk a problémából a maga részét.

Amikor rájött, hogy ifjú barátja  
(Akiről tudta legbelül, hogy magába nem  
szerelmes,

És mindig is megalázó volt az a tudat,  
Hogy maga kényszerítette őt ebbe a  
kapcsolatba) –

Szóval, amikor rájött, hogy ifjú barátja  
Újabban beleszeretett Coplestone kisasszonyba,  
Időre volt szüksége, ebben nem is kételkedem,  
Hogy tudomásul vegye. Bár talán hamarabb  
Tudta, mint ő. Úgy sejtem, amíg csak tehette,  
Azzal áltatta magát, hogy Quilpe úr  
Magasabb társadalmi rangra törekszik,  
Mint arra a megtiszteltetésre, hogy a *maga*  
szeretője.

Amikor szembe kellett néznie azzal a ténnyel,  
hogy Quilpe úr

Érzelmei Coplestone kisasszony iránt



- Merőben mások, mint amiket maga váltott ki  
belőle –  
Ez megrendülés volt. Maga azt akarta, hogy  
szeressék,  
De be kellett látnia, hogy soha senki sem szerette.  
Aztán attól kezdett félni, hogy senki sem képes  
maga szeretni.
- EDWARD Kezdelek nagyon sajnálni, Lavinia.  
Tudod, az már kivételes eset, ahogy te *nem* vagy  
szeretetre méltó.  
És sohasem tudtam, miért nem. Azt hittem,  
az *én* hibám.
- REILLY És most kezdi látni, remélem,  
Mennyi minden közös magukban. Azonos  
elszigeteltség.  
Egy férfi, aki úgy érzi, képtelen szeretni,  
És egy asszony, aki úgy érzi, nincs férfi, aki  
szeretni tudná.
- LAVINIA Nekem úgy rémlik, ami bennünk közös,  
Épp elég ahhoz, hogy utáljuk egymást.
- REILLY Tekintse inkább köteléknek, ami összetartja  
magukat.  
Ameddig ki nem nyílt még a szemük,  
*Maga* mindig mondhatta: „Nincs nő, akit a férje  
szeretni tudna.”  
*Maga* mindig mondhatta: „Nincs férfi, aki szeretni  
tudná a feleségemet.”  
Saját hibáikkal vádolhatták egymást,  
És így kitérhetek az elől, hogy egymást megértsék.  
Most csak meg kell fordítani a tételeiket,  
És máris összekapcsolhatók.
- LAVINIA Lehet ezt?
- REILLY Ha szanatóriumba küldtem volna bármelyiküket  
Abban az állapotban, ahogy eljöttek hozzám –  
én mondom maguknak:  
El sem tudják képzelni, micsoda borzalom lett  
volna.  
Mert magukra maradtak volna azzal, amit  
magukkal hoztak:  
A vágy utáni vágy árnyékával. Prédául maradva  
Az ördögöknek, akik akkor jutnak teljhatalomhoz,

## LA VINILA

LAVINIA

REILLY

EDWARD

REILLY

0.251724

LAVINIA

1934

EDWARD

EDWARD

LAVINIA

EDWARD

1976-1977

LAVINIA

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

EDWARD

LAVINIA

1000

EDWARD

LAVINIA



Én legalábbis szeretném, ha te megkérdeznél  
 valamit.  
 EDWARD A jövőről... a többiekéről.  
 Nem szeretnék mások romjain építkezni.  
 LAVINIA Pontosan. És van kérdésem nekem is.  
 Sir Henry, maga küldte azokat a sürgönyöket?  
 REILLY Azt hiszem, előbb a férje problémáját fogom  
 kiküszöbölni.

*Edwardhoz*

A maga dolga nem az, hogy megtisztítsa  
 lelkiismeretét,  
 De megtanulni, hogyan viselje el a terhet  
 a lelkiismeretén.  
 A többiek jövője nem magára tartozik.  
 LAVINIA Azt hiszem, az én kérdésemre is megfelelt.  
 Azt akarta, ők maguk mondják meg nekünk,  
 hogy meghozták a döntést.  
 EDWARD Sir Henry, van még nekünk mondanivalója?  
 REILLY Nincs. Mint orvosnak nincs.

*Edward előveszi csekkfüzetét. Reilly tiltakozón  
 emeli kezét*

A titkárnőm elküldi majd a számlát.  
 Menjenek békével. És szorgalmasan munkálják ki  
 megváltásukat.

*Edward és Lavinia el  
 Reilly a díványhoz megy és lefekszik. Megszólal a háztelefon*

REILLY *(fölkel és fölemeli a kagylót)*  
 Halló... Igen. Gyere.

*Belép Júlia az oldalajtón*

A földszinten  
 várakozik.  
 JÚLIA Én magam hoztam őt ide.

REILLY Igen? De nem mondtad meg neki, hogy előbb  
te beszélsz velem?

JÚLIA Persze hogy nem. Letettem őt a kapunál,  
És továbbmentem a taxin, túl a sarkon,  
Vártam egy pillanatig, és besurrantam a hátsó  
kapun.

Csak azért jöttem, hogy megmondjam:  
bizonyosan tudom,  
Hogy hajlandó már dönteni.

REILLY Kelletlenül jött?

Azért te hoztad ide?

JÚLIA Nem, nem kelletlenül:  
Csak félszegen. Mert nem tud hinni benne,  
Hogy komolyan veszed majd.

REILLY Ez sem szokatlan.

JÚLIA Azt hiszi, meg sem érdemli, hogy komolyan  
vegyék.

REILLY Ez már szokatlan.

JÚLIA Henry, kelj föl.

Nem lehetsz ennyire fáradt. Én majd várok  
a szomszéd szobában,  
És visszajövök, ha elment.

REILLY Igen, ha elment.

JÚLIA Alex itt lesz?

REILLY Igen, itt lesz.

*Júlia kimegy az oldalajtón  
Reilly megnyomja a csengőt  
A Titkárnö bevezeti Celiát*

Celia Coplestone kisasszony? . . . Nem akar leülni?  
Úgy tudom, maga Mrs. Shuttlethwaite barátnője.

CELIA Igen, Júlia . . . azaz Mrs. Shuttlethwaite  
Tanácsolta, hogy eljöjsek önhöz. – De, ugye, mi már  
Találkoztunk valahol? . . . Ja, persze.  
De nem tudtam . . .

REILLY Nincs is, amit tudnia kellene.

Mrs. Shuttlethwaite kérésére voltam ott.

CELIA Ez még nagyobb zavarba ejt, pedig  
Nem szeretném az idejét elrabolni. És rettentően  
félek,



- Hogy azt gondolja, csak rabolom az idejét.  
 Valószínűleg a legtöbben, akik eljönnek önhöz,  
 Láthatóan betegek, vagy okát tudják adni,  
 Amiért fölkeresik. Hát én nem tudom.  
 Én csak kétségbeesésemben jöttem. És nem sért  
 vele,
- Ha egyszerűen azt mondja, menjek innen.
- REILLY A legtöbb páciensem azzal kezdi, Coplestone  
 kisasszony,  
 Hogy pontosan megmondja, mi baja,  
 És mit tegyek ellene. Tudják bizonyosan,  
 Hogy idegösszeroppanásuk van – így nevezik –,  
 És rendszerint azt hiszik, másvalaki a hibás.
- CELIA Én legalább tudom, hogy a hibás én magam  
 vagyok.
- REILLY Ami után a kezelés kezdetül  
 Igyekszem megmutatni nekik, hogy tévesen  
 tekintik  
 Betegségük természetét, és rávezetem őket,  
 Hogy a betegségük nem olyan érdekes, mint  
 ahogy elképzelni kívánták.  
 Ha idáig eljutottam, akkor már lehet valamit  
 csinálni.
- CELIA Hát én nem állíthatom, hogy a bajom érdekes.  
 De nem akarom ezzel kezdeni. Teljesen jól  
 vagyok.  
 Tevékeny életet is tudnék élni – ha van, amiért  
 dolgozni érdemes.  
 Nem képzelem, hogy üldöz valaki,  
 Nem hallok hangokat, nincsenek káprázataim –  
 Hacsak nem az, hogy kápráznak tetszik a világ,  
 amiben élek!  
 De nem kellene mindenekeelőtt elmondani  
 a körülményeimet?  
 Hiszen még semmit se mondtam magamról,  
 De azok után, ami velem történt a legutóbbi  
 hetekben,  
 Magától értetődőnek éreztem, hogy nem kell  
 magamat megmagyaráznom.
- REILLY Egyelőre éppen eleget tudok magáról:  
 Igyekezzék előbb leírni a mostani lelkiállapotát.

CELIA Szóval, két dolog van, amit nem értek.  
Ön talán tünetnek tekinti mindkettőt. De  
mindenekelőtt meg kell mondanom:  
Igazán szeretném hinni, hogy bennem van az,  
ami helytelen –  
Mert ha nem, akkor helytelen, vagy legalábbis  
Egészen más, mint aminek látszott,  
Maga a világ – és ez sokkal ijesztőbb!  
Ez rettenetes volna. Így hát inkább elhiszem,  
Hogy bennem van az, ami helytelen, és amit  
helyre lehet igazítani.  
Megtennék mindent, amit mond, csak hogy  
visszatérhessek a normalitáshoz.

REILLY Előbb rá kell jönnünk, mi van magával, csak aztán  
döntjük el,  
Mi a normalitás. Maga két dolgot említett:  
Melyik az első?

CELIA A magány tudata.  
De ez olyan laposan hangzik. Nem egyszerűen  
úgy értem,  
Hogy katasztrófa történt – pedig az volt.  
Nem is egyszerűen egy illúzió veszett el  
A szokásos módon, vagy zátonyra futva.  
Persze, mindig előfordul ilyesmi  
A legkülönbözőbb emberekkel, és többé-kevésbé  
Túljutnak rajta, vagy legalábbis megvannak vele.  
Nem. Úgy értem, ráébresztett, ami történt,  
Hogy mindig egyedül voltam. Hogy az ember  
mindig egyedül van.  
Nem egyszerűen egy kapcsolat vége volt,  
Nem is egyszerűen a felfedezés, hogy nem is volt  
kapcsolat soha –  
Hanem a feltárása az én kapcsolatomnak  
Mindenkivel. Hogy magyarázzam?  
Mintha többé senkivel nem volna érdemes –  
beszélni sem!

REILLY És a szülei?

CELIA Ó, azok vidéken élnek.

Már nem engedhetik meg maguknak, hogy házuk  
legyen a városban.



Jó, ha arra telik, hogy fenntartsák a vidéki házat:  
De oly régóta a családé, hogy nem akarják feladni.  
REILLY És maga Londonban él?  
CELIA Van itt lakásom, közösben  
Egy unokanővéremmel, de ő most külföldön  
tartózkodik,  
És a családom azt kívánja, hogy hazamenjek.  
De egyszerűen képtelen vagyok rá.

REILLY Látni sem akar  
senkit?

CELIA Nem... nem arról van szó, hogy *akarov* egyedül  
maradni,  
Hanem hogy mindenki egyedül van – legalábbis  
úgy rémlik nekem.  
Zajt csapnak, és azt hiszik, egymással beszélnek;  
Fintort vágnak, és azt hiszik, értik egymást.  
Pedig tudom, nem értik egymást. Káprázat ez?

REILLY A káprázat olyasmi, amitől meg kell  
szabadulnunk.  
Van más lelkiállapot is, amit káprázatnak  
tekintünk,  
De el kell fogadnunk kiindulási pontnak.  
És a második tünet?

CELIA Az még különösebb.  
Nevetségesen hangzik, de más kifejezést  
Nem tudok rá, csak azt, hogy büntudat.

REILLY Maga büntudattól szenved, Coplestone  
kisasszony?  
Ez rendkívül szokatlan.

CELIA Én abnormálisnak érzem.

REILLY Mielőtt az „abnormális” szót használjuk, meg kell  
állapítanunk,  
Hogy mi volna a normális *magánál*.  
Mondja meg, mit ért büntudaton.

CELIA Sokkal könnyebb megmondani, mit *nem* értek:  
Bűn – ezt nem a szokásos jelentésében értem.

REILLY És mi a bűn szokásos jelentése, maga szerint?

CELIA Hát... gondolom, az, ha valaki erkölcstelen –  
És nincs az az érzésem, hogy erkölcstelen vagyok:  
Vagy kit tekintünk mi erkölcstelennek,

Ha nem azt, akire azt mondjuk, nincs benne  
 erkölcsi érzék?  
 Nem vettem észre, hogy az erkölcstelenséggel  
 Együtt jár a büntudat:  
 Én legalábbis nem találkoztam ilyesmivel.  
 Úgy gondolom, gonoszság másnak ártani,  
 Ha az ember tudja, hogy árt. Én nem ártottam  
 annak a nőnek.  
 Nem vettem el tőle semmit –  
 Semmit, ami kellett neki. Lehet, hogy bolond  
 voltam,  
 De csöppet sem bánom, hogy bolond voltam.  
 REILLY És a családjának mi az álláspontja ebben?  
 CELIA Hát elég hagyományos volt a neveltetésem –  
 Mindig arra tanítottak, hogy ne higgyek a bűnben.  
 Ó, nem mintha valaha is említették volna!  
 Minden, ha a mi szempontunkból helytelen volt,  
 Vagy ízléstelenség volt, vagy lélektani kérdés.  
 És az ízléstelenség mindig katasztrófához vezetett,  
 Mert felháborította az ismerőseinket.  
 Én magam az ízlésre nem sokat adok –  
 De ha minden ízléstelenségnek vagy dilinek  
 számít,  
 Akkor az ember vagy ízléstelen lesz, és semmire  
 sincs tekintettel,  
 Vagy ha mégis, akkor elkerülhetetlenül bedilizik.  
 REILLY Szóval, azt hiszi, „bedilizett”, ahogy maga nevezi?  
 CELIA De hiszen minden olyan igaznak látszott akkor!  
 Végiggondoltam, újra meg újra:  
 Most már látom, tévedés volt az egész,  
 De nem értem, tévedéstől miért kapna  
 büntudatot az ember!  
 És mégsem találok rá más kifejezést.  
 Valamilyen hallucináció lesz.  
 De közben elfog a félelem,  
 Hogy valóságosabb, mint bármi, amiben hinni  
 tudtam.  
 REILLY Mi valóságosabb, mint bármi, amiben hinni  
 tudott?  
 CELIA Nem olyan érzés, mintha tettem volna bármit,



Amin túljuthatnék, vagy mintha bennem volna  
bármi,  
Amitől megszabadulhatnék – hanem az üresség,  
a kudarc  
Érzése valakivel vagy valamivel szemben, ami  
kívülem létezik,  
És úgy érzem, az kell, hogy *vezekeljek* – ez a  
helyes szó?  
Tud kezelni egy páciens – ilyen lelkiállapot ellen?  
REILLY Milyennek látja kapcsolatát azzal a férfival?  
CELIA Szóval, ezt kitalálta? Okos.  
Nem is, talán én beszéltem túl nyíltan. Nem kell  
tudnia róla  
Semmit, ugye?  
REILLY Nem.  
CELIA Talán tipikus eset vagyok.  
REILLY Több típus van. Némelyik ritkább a többinél.  
CELIA Én azt hittem, annyit adok neki!  
Ő is nekem – és az adás meg az elfogadás  
Olyan igaznak látszott: nem azzal a számítással,  
Hogy mi jó azoknak, akik voltunk,  
Hanem az új személyiségeknek, *nekünk*. Ha  
tudnék érezni úgy,  
Ahogy akkor, most is igaznak tartanám.  
És aztán rájöttem, hogy idegenek maradtunk,  
És szó se volt adásról, sem elfogadásról,  
Hanem csak használatba vettük egymást,  
Ki-ki a saját céljára. Ez szörnyű. Hát csak azt  
tudjuk szeretni,  
Amit a képzeletünk teremtet?  
Hát tényleg mindnyájan szeretetlenek  
és szerethetetlenek vagyunk?  
Akkor az ember mégis egyedül van, és ha  
egyedül van,  
Akkor a szeretet alanya és tárgya egyképpen  
valószerűtlen,  
És az álmodó semmivel sem valóságosabb, mint  
az álmai.  
REILLY És az a férfi. Most milyennek látja őt?  
CELIA Mint gyereket, aki az erdőben bolyongott

Egy képzeletbeli pajtással játszadoxva,  
És hirtelen fölfedezi, hogy ő csak gyerek,  
Aki elveszett az erdőben, és haza szeretne menni.

REILLY A részvét nem is rossz fonál

Arra, hogy *magát* az erdőből kivezesse.

CELIA De még ha az erdőből ki is találok,

Megmarad bennem a vigasztalhatatlan emlék,

Hogy az erdőbe kincset keresni mentem,

De nem találtam meg, mert ott se volt,

És talán sehol sincs. De ha sehol sincs,

Miért érzem magam bűnösnek, mert nem

találtam?

REILLY Ábránddá alakulhat a kiábrándulás is,

Ha beleragadunk.

CELIA

Vitatkozni nem tudok.

Nem mintha félnék, hogy megint megsebezne:

Semmi sem tud többé sebezni, sem gyógyítani.

Volt, amikor azt hittem, az önkívület valódi,

Ha nem is valóságosak, akik megélik.

Mert ami történt, úgy él az emlékezetben, mint

egy álom,

Amelyre a szerelem lelki hőfoka lobbant,

Mint a vágy nélküli gyönyörűség remegése,

Mert a vágyat kielégíti már az a gyönyör is,

Hogy szeretünk. Ezt az állapotot az ember

Nem ismeri ébren. De hogy mit vagy kit

szerettem,

És *mi* szeretett énbennem, azt nem tudom.

És ha mindez értelmetlen, akkor gyógyulni

szeretnék

Abból, hogy olyasmiért epedek, amit nem lehet

megtalálni,

És a szégyenből, hogy nem találok meg soha.

Meg tud gyógyítani?

REILLY Az állapota gyógyítható.

De a maga választásától függ a kezelésmód.

Én nem választhatok maga helyett. Ha ez az,

amit kíván,

Én ki tudom békíteni az átlagos emberi állapottal.

Sokan eljutottak odáig, mint maga, és sikerült

visszatérniük



Az átlagos állapothoz. Emlékeznek talán még  
A látomásukra, de már nem bánkódnak utána,  
A hétköznapi taposómalom élteti őket,  
Lesznek a túlzott várakozásról,  
Megtanulják, hogy kell türelmesnek lenni  
                                másokkal és magukkal,  
Adnak és kapnak, már amit a szokásos forgatagban  
Adni és kapni lehet. Nem zúgolódnak :  
Örülnek a reggelnek, amely elválasztja őket,  
És az estének, amely összehozza őket  
Alkalmi csevegésre a kandalló mellett,  
Két embert, akik tudják, hogy nem értik meg  
                                egymást,  
Gyerekeket nevelnek, akiket nem értenek,  
És azok sem értik őket.

Bár tudnám! –, amelyik ahhoz az élethez  
hozzátartozik.

Jaj, félek, ez úgy hangzik, mintha örjöngenék!  
Vagy mint merő izgágaság... és mégis,  
Ha nincs más út... akkor nincs más érzésem,  
csak a reménytelenség.

REILLY *Van* másik út, ha van bátorsága hozzá.  
Az elsőt le tudtam írni ismerős szavakkal,  
Hiszen maga is látta, mint ahogy láttuk  
mindannyian,  
Mert bemutatta, többé vagy kevésbé,  
a környezetünk élete.

A második út ismeretlen, és hit nélkül nem  
járható –

Az a hit kell hozzá, ami a kétségbeesésből  
szökik fel.

A végcélja meg nem határozható,  
Nem sokat fog tudni róla, mielőtt oda nem  
érkezik:

Vakon fog utazni. De az út elvezet annak  
a birtoklása felé,

Amit rossz helyen keresett.

CELIA Ez úgy hangzik, mintha akarnám. És mi  
a feladat?

REILLY Bármelyik utat választja, az majd előírja a kellő  
feladatot.

CELIA Melyik út a jobbik?

REILLY Nincs jobbik út.

Mind a két út szükséges. De szükséges az is,  
Hogy válasszon köztük.

CELIA Akkor hadd választom  
a másodikat.

REILLY Rettenetes út.

CELIA Nem ijeszt meg,

Inkább örülök. Bizonyára magányos út?

REILLY Nem magányosabb a másiknál. Akik a másikat  
járják,

Elfelejtetik magányukat. Maga nem fogja  
elfelejteni a magáét.

Mindkét út magányt jelent – és közösséget is.

Mindkét út elkerüli az egyedüllét



- Végső sivárságát a képzelet  
Kísértetvilágában, ahol emlékek és vágyak  
keverednek.
- CELIA Ez volt az én poklom.
- REILLY Ez nem pokol,  
Amíg nem válik minden másra képtelenné.  
És most – bizonyos magában?
- CELIA A második utat  
akarom.
- Mit kell tennem?
- REILLY Szanatóriumba megy.
- CELIA Jaj, micsoda lecsúszás! Ismertem olyanokat,  
Akik voltak a maga szanatóriumában, és  
visszajöttek
- Nem azt akarom mondani, hogy nem jobb  
állapotban,  
Hiszen azért jöttem magához. De visszatértek...  
Hát... úgy értem... mint *normális* emberek.
- REILLY Igaz. De azok a barátai, akikre gondol,  
Nem lehettek ebben a szanatóriumban.  
Én nagyon ügyelek, hogy kit küldjek oda:  
Akik odamennek, nem jönnek vissza úgy, mint  
ezek.
- CELIA Ez úgy hangzik, mint egy börtön. De mindnyájan  
mégse maradhatnak ott!
- Úgy értem, akkor túlsúfolt volna a szanatórium.
- REILLY Nem sokan mennek oda. De én azt mondtam, nem  
jönnek vissza úgy,  
Ahogy a barátai visszajöttek.  
Nem azt mondtam, hogy ott maradnak.
- CELIA Mi lesz  
velük?
- REILLY Választanak, Coplestone kisasszony. Semmit sem  
kényszerítenek rájuk.  
Némelyikük visszatér, fizikai értelemben;  
Egy sem tűnik el. Igen gyakran igen tevékeny  
Életet élnek a világban.
- CELIA Mikor tud legkorábban  
odaküldeni?
- REILLY Mikor tud legkorábban elkészülni?

CELIA

Ma este  
kilencre.

REILLY Akkor menjen haza, és készüljön elő.  
Itt a cím, amit megadhat barátainak.

*Felírja egy cédulára*

Legjobb, ha rögtön értesíti a családját.  
Kilenckor kocsit küldök magáért.

CELIA Mit kell magammal vinni?

REILLY Semmit.

Gondoskodnak mindenről, amire szüksége lesz,  
És költségei nem lesznek a szanatóriumban.

CELIA Távolról sem tudom, hogy mit csinálók.  
És miért csinálom. Nem lehet mást csinálnom:  
Ez az egyetlen oka.

REILLY Különb oka nem lehet.

CELIA De tudom, hogy én hoztam meg a döntést:  
Ezt meg kell mondanom. Jaj, majdnem  
elfelejtettem –

Megkérdezhetem, mivel tartozom?

REILLY

Megmondtam  
már a titkárnőmnek is,

Hogy nem tartozik semmivel.

CELIA

De...

Olyan esetért,  
mint a magáé,

Nem kérek semmit.

*Megnyomja a csengőt*

CELIA

Nagyon kedves magától.

REILLY Menjen békével, lányom.

Munkálja ki megváltását szorgalmasan.

*A Titkárnő megjelenik az ajtóban. Celia kimegy.*

*Reilly tárcsáz a háztelefonon*

Befejeztem. Bejöhetsz már.

*Júlia belép az oldalajtón*





- Te meg én nem ismerjük a folyamatot, amelyben  
az ember  
Emberfölettivé lesz: mit tudunk mi  
A szenvedésről, amelyet kiállnak  
A megvilágosodás útján?
- REILLY Meg fog ijedni,  
Ha feltűnnek a kísértő jelenések?
- JÚLIA Henry, te az ártatlanságot egyszerűen nem érted.  
Semmitől sem fog félni: azt sem tudja majd,  
Hogy van mitől félnie. Ahhoz túl alázatos.  
Úgy megy át majd a szidalmazás dombjai között,  
A gúnyolódás völgyén keresztül, buzgón és  
türelmesen,  
Mint egy gyerek, akit elküldtek valamiért. És  
mégis szenvednie kell.
- REILLY Ha énnekem bizalmam van valamiben,  
Te mindig kételkedel; de ha én aggódom,  
Te minden okot megtalálsz a bizakodásra.
- JÚLIA Ez az egyik ok, amiért nélkülözhetetlen vagyok  
neked.  
Hálás lehetnél.
- REILLY És ha azt mondom valakinek, aki  
olyan, mint ő:  
„Munkáld ki megváltásodat, szorgalmasan” – én  
magam nem is értem,  
Mi az, amit mondok.
- JÚLIA Törődj bele a korlátaidba.  
– De Alex meddig várakoztat magára?
- REILLY Már itt kellene hogy legyen. Beszélek Barraway  
kisasszonnyal.

*Felemeli a házitelefont*

Barraway kisasszony, ha Gibbs ur megérkezik...  
Nagyon jó.

*Júliához*

Jön már fölfelé.

*A telefonba*



Most behozhatja a tálcát, Barraway kisasszony.

*Belép Alex*

ALEX Mi újság? Mire mentünk?

JÚLIA Minden rendben van.

ALEX Chamberlayne-ék választottak?

JÚLIA Elfogadják  
sorsukat.

ALEX És ő választott?

REILLY Ma este elviszik.

*A Titkár nő belép egy tálcával, rajta korsó és három pohár, aztán kimegy. Reilly tölt*

És most rátérhetünk az italáldozatra.

ALEX Szavak a tűzhely építésére.

*Emelik poharukat*

REILLY Rakassad velük a tűzhelyet  
A csillagok oltalma alatt.

ALEX Helyeztess velük széket mind a két oldalára.

JÚLIA A boldogok örködjének a ház fölött,  
A Hold maga hasson az ágyra.

*Isznak*

ALEX Szavak azokért, akik útra kelnek.

REILLY Vándorok oltalmazója  
Áldd meg az utat.

ALEX Virrassz fölötte a pusztaságban  
Virrassz fölötte a hegyek között  
Virrassz fölötte az útvesztőben  
Virrassz fölötte a futóhomokon.

JÚLIA Oltalmazd meg a Hangoktól  
Oltalmazd meg a Látomásoktól  
Oltalmazd meg a forgatagban  
Oltalmazd meg a némaságban.

*Isznak*

REILLY Van még egy, akiért nem szólhatnak a szavak.  
 ALEX Most még nem szólhatnak.  
 JÚLIA Peter Quilpe-re  
 gondolsz.  
 REILLY Még nem jutott el oda, ahol érvényesek a szavak.  
 JÚLIA Elmondjuk e szavakat valaha?  
 ALEX Talán elmondják  
 mások.  
 Tudjátok, vannak összeköttetéseim – még  
 Kaliforniában is.

### *Függöny*



## HARMADIK FELVONÁS

*Chamberlayne-ék londoni lakásának szalonja. Két év múlva. Július, késő délután. A búf évállalat pincére egy búféasztalt rendez el. Lavinia belép az oldalajtón*

PINCÉR További utasítások, asszonyom?  
LAVINIA Behozhatná a zsúrasztalt a poharakkal  
És elrendezhetné.

PINCÉR Igenis asszonyom.

*Kimegy. Lavinia bírálóan néz körül a szobában,  
és megigazít egy virágvázázt  
A Pincér visszajön, egy zsúrasztalt tolva*

LAVINIA Oda a sarokba. Ott a legkényelmesebb.  
Hogy ki-be tudjon járni. Szüksége van még  
valamire,  
Amit nem talál a konyhában?

PINCÉR Semmire.

LAVINIA Kíván még valamit, asszonyom?  
Fél hétig semmit, azt hiszem.

*Pincér el*  
*Edward kinyitja az elülső ajtót, és belép*

EDWARD Jókor jöttem, ugye? Remélem, nem aggódtál.  
LAVINIA Dehogy. Igaz, felhívtalak az irodában,  
És a bojtárod azt mondta, már nem vagy ott.  
De csak megnyugtatósodra telefonáltam...

EDWARD *(mosolyogva)*  
Hogy neim szöktél meg?

LAVINIA Edward, ez övön alul volt!  
Tudod jól, hogy több koktélt isadtunk  
Két év óta. És mindegyiken ott voltam.  
Remélem, nem vagy túl fáradt?

EDWARD Dehogy, csöndes  
napom volt.  
Két tárgyalás ügyvédekkel,  
Sima ügyekben. De *te* fáradt lehetsz.

LAVINIA Még nem. Persze boldog leszek, ha már  
Mindenen túl leszünk.

EDWARD Szeretem ezt a ruhádat:  
Örülök, hogy ezt vetted föl.

LAVINIA Mi ez, Edward?  
Tudod-e, hogy először mondasz bókot nekem  
Party *előtt*? Pedig ilyenkor érzi szükségét az  
ember.

EDWARD Hát megérdemled. – Túl sokat hívtunk meg  
ezúttal.

LAVINIA Igaz, többen fogadták el a meghívást,  
Mint ahogy vártuk. De mit lehet csinálni?  
Rendszerint van egy csomó, aki nem akar eljönni,  
De azért mélységesen meg volna sértve,  
Ha azt hallaná, hogy koktélt adtunk, és nem  
hívtuk meg őt.

EDWARD Talán két partyt kellett volna adnunk  
Egy helyett.

LAVINIA Az sohasem vezet jóra.  
Mindenki, akit valamelyikre meghívunk,  
Azt gyanítja, hogy a másik a fontosabb.

EDWARD Az igaz. Benned erős a praktikus érzék.

LAVINIA De tudod, azt hiszem, hogy mégsem kell  
aggódnunk:  
Nem jönnek mind el, azok sem, akik megígérték.  
Hiszen emlékszel, mit mondtunk: „Meghívhatunk  
hússzor annyit is,  
Mert Gunningékhoz mennek, nem mihozzánk.”

EDWARD Emlékszem, ezt mondtuk akkor,  
De elfelejtettem, milyenek is a Gunningék  
fogadásai.



A vendégek eleget kapnak enni, hogy  
megszomjazzanak,  
Aztán átjönnek hozzánk, és italt követelnek.  
Hát reméljük, hogy azok, akik hozzánk jönnek  
előbb,  
Tőlünk majd Gunningékhoz mennek át,  
És helyet csinálnak azoknak, akik Gunningéktól  
jönnek át ide.  
LAVINIA És ha nagyon sokan lesznek, nem férnek hozzá  
a koktélokhoz,  
És a pincér nem tudja majd körülvenni a tálcát,  
És akkor megint elmennek. De mindegy,  
Most már úgysem tudsz változtatni a dolgon;  
És mindenki szívesen van ott egy fogadáson,  
Ahol mindenki más is ott van: hadd lássák, hogy  
meg van híva ő is.  
Ebből lesz a siker. Egyenes ez a kép?  
EDWARD Egyenes.  
LAVINIA De nem. Kérlek, igazítsd meg.  
EDWARD Most egyenes?  
LAVINIA Most kicsit balra dől.  
EDWARD És most?  
LAVINIA Nem, azt akartam mondani, jobbra.  
Most megjárja. Mozdulni sincs erőm.  
EDWARD Ha majd mind elmentek, iszunk egy kicsi pezsgőt,  
Csak mi ketten. Most pedig feküdj le, Lavinia.  
Legalább félóráig senki sem jön,  
Nyújtózz ki addig.  
LAVINIA Te meg ülj le mellém,  
Akkor el tudom engedni magamat.  
EDWARD Ez a legszebb  
pillanata  
Az egész partynak.  
LAVINIA Dehogya, Edward:  
A legszebb pillanat az, amikor véget ér,  
És eszünkbe jut, hogy vége a szezonnak,  
És nincs több party.  
EDWARD És nincs több bizottság.  
LAVINIA Elutazhatunk hamarosan?  
EDWARD Jövő hét végére  
Teljesen szabad leszek.

LAVINIA És egyedül lehetünk.  
 Boldog vagyok, hogy az a ház úgy el van zárva  
 a világtól.  
 EDWARD Azért vettük. És igazán hálás vagyok érte,  
 Hogy megvan ez a kifogásom, és senkit sem kell  
 fogadnom –  
 De most pihenésre van szükséged.

*Megszólal a csengő*

LAVINIA Jaj, mozdulni  
 kell!  
 De ki jöhet ilyen korán? Egyszerűen nem *birok*  
 fölállni.  
 PINCÉR Mrs. Shuttlethwaite!  
 LAVINIA No persze, Júlia!

*Belép Júlia*

JÚLIA Hát, kedveseim, itt vagyok, ragyogok!  
 Úgy látszik, a szó szoros értelmében kivertem  
 az álmot a szemedből!  
 Tudom, hogy bűnösen korán jöttem, de az  
 a helyzet, kedveseim,  
 Hogy tovább kell mennem Gunningék  
 koktéljára –  
 És ti tudjátok, hogy *azok* mit nyújtanak ételben,  
 italban!  
 És elmulasztottam a teámat, és egyszerűen  
 megőrülök  
 És meghalok a szomjúságtól. Mit tehet értem  
 a Parkinson cég?  
 Hiszen tudom, hogy ez egy Parkinson-koktél,  
 Felismertem az emberüket az ajtóban –  
 Mondhatnám, régi barátom. De majd  
 elfelejtettem!  
 Van egy meglepetésem számotokra:  
 Magammal hoztam Alexet!  
 Épp ma reggel jött meg valahonnan –  
 Valamelyik titokzatos expedíciójáról,  
 És most lefűleljük, hogy mindent meséljen el róla.  
 De hova lett?



Nini, Alex!

Honnan a pokolból? Keletről. Kinkandzsából – Ez egy sziget, amiről valószínűleg sose hallottál. Ma reggel érkeztem. Hallottam a kóktélotokról, És mert úgy gondoltam, utaztok már vidékre, Azt mondtam, nem mulaszthatom el az alkalmat, Hogy lássam Edwardot és Laviniát.

Isten hozta,  
Alex!

Megpróbáltam telefonálni ebéd után,  
De a titkárnőm nem tudott elérni.  
Nem baj, azt mondtam – nem neki: magamban –,  
Nem baj: a váratlan vendég részesül  
A legmelegebb fogadtatásban.  
Ennvire már ismerem őket.

De mondd csak, Alex.

Mit csináltál azon a furcsa helyen –  
Hogy is hívják?

Kinkandzsa.

## Mit csináltál

Kinkandzsában? Valamelyik szultánnál voltál vizitben?

## Tigrisre vadásztál?

Kinkandzsában, Júlia,

Nincsenek tigrisek. És szultánok sincsenek.  
A kormányzó vendége voltam.  
Hárman közülünk körútra mentek, a helyi  
viszo

## Mit kerestek? Majomkenyeret?

Forró, forró! Magad se hinnéd, mennyire.  
Nem, nem majomkenyeret. De a majmok  
                                benne vannak –  
Bár hogy a majomkérdés a probléma lényege,  
Vagy csak merő tünet, azt magam se tudom.  
Annyi bizonyos, hogy a majmok adtak ürügyet  
Az általános nyugtalanságra a bennszülöttek  
                                között.

EDWARD Hogyan okozhattak a majmok nyugtalanságot?

ALEX Azzal kell kezdenem, hogy a majmok nagyon destruktívak...

JÚLIA Nekem nem kell mondanod, hogy a majmok destruktívak.

Mary Mallington majmát sohasem fogom elfelejteni.

Az a ronda kis állat ellopta a mentoni vasútjegyemet,

És egy nagyon lassú vonaton kellett utaznom,  
Még hozzá *couquette*-tel. Mary nagyon dühös volt,  
Amikor megmondtam neki, hogy azt a bestiát  
el kellene pusztítani.

LAVINIA És nem tudják kiirtani ezeket a majmokat,  
Ha ennyi bajt csinálnak?

ALEX Sajnos,

A bennszülöttek többsége pogány:  
Különös tiszteletben részesítik a majmokat,  
És nem engedik megölni őket. Így hát a  
kormányzatot teszik felelőssé  
Azért a kárért, amit a majmok csinálnak.

EDWARD Ez ésszerűtlennek látszik.

ALEX Ésszerűtlen is,

De jellemző. És nem is ez a legnagyobb baj.

Némely törzs keresztény hitre tért át,

És ennél fogva más nézetre is.

Ezek törbe csalják a majmokat. És megeszik őket.

A majomkölykök nagyon ízletesek:

Magam is főztem néhányat...

EDWARD És volt, aki megette, miután megfőzted?

ALEX Természetesen.

Több új receptet is kitaláltam a bennszülötteknek.

De értsétek meg, azáltal, hogy megeszik

a majmokat,

És azáltal, hogy így megvédik vetésüket

a majmoktól,

A keresztény bennszülöttek jobban boldogulnak,

És ez surlódásokra vezet közöttük és a többiek  
között.

Ez a valódi probléma. Remélem, nem untatlak  
titeket?



EDWARD Szó sincs róla: izgatottan várjuk a megoldást.  
 ALEX Nem is tudom, *van-e* megoldás.  
 De még most sem jutottunk el a lényegig.  
 Vannak külföldi uszítók is,  
 Akik zavart keltenek...

LAVINIA Miért nem kergeti el őket?  
 ALEX Mert egy szomszédos baráti állam polgárai,  
 És ezt az államot éppen most ismertük el.  
 Tudja, Lavinia,  
 Süppedékes talaj ez.

EDWARD És az uszítók –  
 Hogyan uszítanak?

ALEX Meggyőzik a pogányokat,  
 Hogy a majmok lemeszárlása hozta rájuk az átkot,  
 És ezt az átkot csak a keresztények lemeszárlása  
 oldhatja fel.  
 Sőt, rábeszéltek sok megtértet is –  
 Akik végül is szívesebben veszik, ha nem  
 meszárolják le őket –,  
 Hogy a pogányságba visszazülljenek. Így hát  
 ahelyett, hogy majmokat ennének,  
 Keresztényeket esznek.

JÚLIA Akik majmokat ettek.  
 ALEX A bennszülöttek, sajnos, nem erőssége a logika.  
 JÚLIA Nem tudtam, hova akarsz kilyukadni  
 a majmaiddal.  
 Azt hittem, valamelyik vacsora közben majd jól  
 el lehet beszélgetni azokról a majmokról,  
 De keresztényevéssel mégsem lehet  
 vacsoravendégeket szórakoztatni,  
 Még pogányok között sem!

ALEX Az egész történettel  
 sem lehet.

EDWARD És az angol telepesek közül megöltek valakit?  
 ALEX Meg, de azokat nem szokták megenni.  
 Mire ezek végeznek egy európaival,  
 Az rendszerint nem alkalmas az elfogyasztásra.

EDWARD És mit végzett a ti bizottságotok?  
 ALEX Az imént fejeztük be az ideiglenes beszámoló  
 vázlatát.

EDWARD Nyilvánosságra hozzák?

ALEX Egyelőre nem lehet:

Túl sok nemzetközi bonyodalommal járna.

Talán egyszer majd kiadnak egy hivatalos  
nyilatkozatot.

EDWARD De mikor?

ALEX Egy-két éven belül.

EDWARD És addig?

ALEX Addig a majmok szaporodnak.

LAVINIA És a keresztények?

ALEX Ja, a keresztények! De most már, azt hiszem,  
beszélnem kellene

Valakiről, akit ismertek... vagy ismertetek...

JÚLIA Edward!

Énnekem borsózik a hátam.

Fázom. Adj egy kis gint.

Ne költélt. Didergek – júliusban!

PINCÉR Quilpe úr!

EDWARD De ki...

*Belép Peter*

De hiszen ez Peter!

LAVINIA Peter!

PETER Jó estét mindenkinek!

LAVINIA Mióta van itt?

PETER Éjszaka jöttem New Yorkból, repülőn –  
Három nappal ezelőtt utaztam el Los Angelesből.  
Ebédnél találkoztam Sheila Paisley-vel,  
És ő mondta, hogy ma fogadás lesz maguknál –  
Ő később jön, Gunningék után –,  
És azt mondtam magamban, muszáj, hogy  
magukra törjek,  
Mert ez az egyetlen lehetőség, hogy találkozam  
Edwarddal és Laviniával.

Tudják, csak egy hétre jöttem,

És még ma este leugrom kocsival vidékre,

Így hát tudtam, nem veszik rossz néven, ha ilyen  
korán jövök.

Ezer év óta nem láttuk egymást!

És te hogy vagy, Alex? És a drága Júlia?



LAVINIA Szóval, most jött New Yorkból.  
 PETER Igen,  
 New Yorkból.  
 Bologolomszkijék vittek ki a repülőtérre.  
 Emlékszik Bologolomszkij hercegnőre  
 A régi időkből? Nemrégén együtt vacsoráztunk  
 A Sáfrányszínű Majomnál. Most oda szokás járni.  
 ALEX De furcsa, az *én* majmaim sáfrányszínűek.  
 PETER A te majmaid, Alex? Mondtam én mindig,  
 Hogy Alex mindenkit ismer. De nem gondoltam  
 arra,  
 Hogy majmokat is.  
 JÚLIA De mondja el a maga  
 újdonságait.  
 Mi újság a világban, Peter?  
 Mi itt, Londonban olyan csendes életet élünk.  
 PETER Maga mindig szeretett ugratni, Júlia,  
 De annyit csak tudnak, hogy a Pánamerikai  
 Sasnak dolgozom?  
 EDWARD Nem tudjuk. Mondd meg, mi az a Pánamerikai  
 Sas?  
 PETER Hát, úgy látszik, igazán csendes életet éltek.  
 Nem jártok moziba?  
 LAVINIA Alkalomadtán.  
 PETER Alex tudja.  
 Láttad az utolsó filmemet, Alex?  
 ALEX Tudok róla, de látni nem láttam.  
 Kinkandzsában nincs mozi.  
 PETER Kinkandzsában? Hol van az? Nem is csinálnak  
 filmeket?  
 Ezzel foglalkoznia kell a Pánamerikai Sasnak.  
 Talán alkalmas hely egy film forgatására.  
 – Alex mindent tud a Pánamerikai Sasról:  
 A nagy Bélának is ő mutatott be.  
 JÚLIA És ki az a nagy Béla?  
 PETER Hát, Béla Szogody –  
 Ő a főnököm. Azt hittem, az ő nevét ismeri  
 az egész világ.  
 JÚLIA Ő a te összeköttetésed Kaliforniában, Alex?  
 ALEX Néhányszor leköteleztük egymást.  
 PETER Éppen Béla küldött ide át,  
 Csak egy hétre. Tele dologgal mind a két kezem.

Ma este leugrom Boltwellbe, kocsival.  
 JÚLIA Mint a herceg vendége?  
 PETER Jó üzletet hozok neki.  
 Filmet csinálunk az angol életről,  
 És fel akarjuk használni Boltwellt.  
 JÚLIA De úgy tudom,  
 Hogy Boltwell nagyon düledező állapotban van.  
 PETER Pontosan. Düledezik. És ezért érdekel minket.  
 A legdüledezőbb kastély Angliában!  
 Legalábbis, ami használatban van még.  
 Átküldtünk egy szakértő-csoportot,  
 Hogy tanulmányozzák az enyészetet, és aztán  
 leutánozzák.  
 Aztán felépítünk egy másik Boltwellt  
 Kaliforniában.  
 JÚLIA És magának mi ott az állása, Peter?  
 A düledező házak szakértője lett?  
 PETER Jaj, istenem, dehogy! Én írtam ennek a filmnek  
 a forgatókönyvét,  
 És Bélának nagyon tetszik.  
 Úgy gondolta, meg kellene nézнем Boltwellt,  
 Azt gondolta továbbá, mivel angol vagyok,  
 Én tudom leginkább, hogyan kell egy herceggel  
 bánni.  
 Még továbbá a gyártásvezető is velünk van:  
 Néhány tipikus angol arcot keres –  
 Persze csak kisebb szerepekre –  
 És én segítek neki dönteni, melyik arc a tipikus.  
 JÚLIA Peter, van egy remek ötletem!  
 Én mindig szerettem volna Kaliforniába menni:  
 Nem tudnád rábeszélni azt a gyártásvezetőt,  
 Hogy vigyen át mindnyájunkat? Mi mind  
 nagyon tipikusak vagyunk.  
 PETER Nem, sajnos...  
 PINCÉR Sir Henry Harcourt-Reilly!  
 JÚLIA Jaj, elfelejtettem! Még egy meglepetés  
 számotokra.

*Belép Reilly*

Szeretném, ha megismernétek Sir Henry  
 Harcourt-Reillyt –



EDWARD Örülünk, hogy látjuk. De mi már ismerjük őt.  
 JÚLIA Akkor hát, ha már ismeritek, nem fogtok félni tőle.  
 Tudjátok, én féltem tőle, mikor megismertem:  
 Olyan ijesztő volt. . .

REILLY Kedves Júliám,  
 Ez bemutatásnak nem valami biztató –  
 Feltéve, hogy szükség volt bemutatásra.

JÚLIA Kedves Henry, félbeszakítasz.

LAVINIA Ha Júliát félbe tudja szakítani, Sir Henry,  
 Akkor maga az eszményi vendég, akire vártunk.

REILLY Álmomban sem merném Júliát félbeszakítani. . .

JÚLIA De mind a ketten félbeszakítottok!

REILLY Most ki szakít félbe?

JÚLIA Akkor te ne szakítsd félbe a félbeszakításomat:  
 Ez igazán csúnyább a félbeszakításnál.  
 Már nem tudom, hol áll a fejem. Muszáj egy  
 koktélt meginnom.

EDWARD *(Reillyhez)* Magának is egy koktélt?

REILLY Kaphatnék egy pohár vizet?

EDWARD Mivel?

REILLY Köszönöm, semmivel.

LAVINIA Bemutathatom Peter Quilpe urat?  
 Sir Henry Harcourt-Reilly. Peter régi barátunk,  
 A férjemnek és nekem. Ó, elfelejtettem –

*Alexhez fordul*

Feltételezem, hogy ismerik egymást –  
 Nem is tudom, miért. MacColgie Gibbs úr.  
 Tényleg találkoztunk.

ALEX Már néhány alkalommal.

REILLY

JÚLIA Nagyon érdekes dologról beszéltünk.  
 Peter most jött át Kaliforniából,  
 Ahol valami nagy ember a filmnél.  
 Az angol életről akar filmet csinálni,  
 Amiben mindnyájunknak szerepet fog találni.  
 Képzeld!

PETER De Júlia, éppen meg akartam magyarázni –

Sajnos, nem tudok szerepet találni mindenkinek  
*Ebben* a filmben – ez nem az én dolgom;  
És nem is így szoktunk hozzáfogni.

JÚLIA

De Peter,

Ha Boltwellt magukkal viszik Kaliforniába,  
Miért nem tudnak elvinni engem?

PETER

Boltwellt nem  
visszük el.

Mi rekonstruálunk egy Boltwellt.

JÚLIA

No hát:

Miért nem rekonstruálnak *engem*? Sokkal olcsóbb.  
Ó, Istenem, látom, semmiképpen sem akar  
engem:

No, akkor lehetem, mikor jutok ki Kaliforniába.

PETER

Maga is tudja, hogy akkor sem jönne el, ha hívnók.  
De van valaki, akiről érdeklődni akartam,  
Aki igazán szeretett volna bejutni a filmhez,  
És én mindig azt gondoltam, volna is sikere,  
Ha alkalmat adnának neki. Celia Coplestone.  
Mindig szerette volna. És most segíthetnék neki.  
Bélának már beszéltem is róla,  
És szeretném bemutatni a gyártásvezetőnek.  
Új filmre is van már ötletem.  
Meg tudná mondani, hol van? Mert nem találok  
A telefonkönyvben.

JÚLIA

Mert nincs telefonja.

Máshol sem találná. Most már elmondhatod,  
Alex.

LAVINIA

Hogy érti ezt Júlia!

ALEX

Éppen róla akartam beszélni,

Mikor beléptél, Peter. Sajnos, nem kaphatod  
meg Celiát.

PETER

Ó... Férjhez ment?

ALEX

Nem ment férjhez, de  
meghalt.

LAVINIA

Celia?

ALEX

Meghalt.

PETER

Meghalt. Ezzel betette maga mögött az ajtót.

EDWARD

Celia meghalt.

JÚLIA

Jobb, ha elmeséled nekik, Alex,  
Milyen hírekkel tértél vissza Kinkandzsából.



LAVINIA Kinkandzsából? Mi dolga volt Celiának  
Kinkandzsában?  
Azt hallottuk, valami ápolórendbe lépett...

ALEX Belépett egy rendbe. Egy nagyon szigorú rendbe.  
És mivel volt gyakorlata a betegápolásban...

LAVINIA Igen, emlékszem, önkéntes ápolónő volt  
a háborúban.

ALEX Kinkandzsába irányították,  
Ahol különböző járványok dühöngenek,  
Eltekintve persze azoktól, amiket az európaiak  
honosítanak meg.  
Kinkandzsában kedveznek a körülmények  
a bubópestis terjedésének.

EDWARD Folytasd.

ALEX Minden jel szerint hárman voltak ott –  
Három nővér ezen az állomáson, egy keresztény  
faluban,  
És a bennszülöttek fele pestisben haldokolt.  
Bizonyára heteken át agyondolgozták magukat.

EDWARD És aztán?

ALEX Aztán a pogányok között  
Kitört a felkelés, amelyikről az előbb meséltem.  
A nővérek tudtak róla, de nem akarták magukra  
hagyni a haldokló bennszülötteket.  
Végül ketten elmenekültek:  
Egyikük meghalt a dzsungelben, a másik  
Nem lesz többé alkalmas a normális életre.  
De Celia Coplestone-t sikerült elfogniuk.  
Mikor a mi embereink odakerültek, kikérdezték  
a falubelieket –  
Azokat, akik túléltek. És azután megtalálták  
a testét,  
Vagy legalábbis a maradványait.

EDWARD De előtte...

ALEX Azt nehéz volt megállapítani.  
De amennyire ismerjük a helyi szokásokat,  
Valószínűnek látszik, hogy keresztre feszítették  
Egy hangyaboly mellett.

LAVINIA De hogy Celia!...

EDWARD És kikért? Egy maroknyi leprás bennszülöttért,

Akik amúgy is meghaltak volna.

ALEX

Igen, a betegek  
meghaltak amúgy is,

És mert pestisben, hát meg sem lehetett enni őket.

LAVINIA

Ó, Edward, úgy sajnálom – milyen kevés ez!

De te tudod, mit akarok mondani.

EDWARD

És te tudod,  
mit gondolok.

PETER

Egyáltalában nem értem. De hát én távol éltem

Két éven át, és nem tudom, mi történt

Celiával e két év alatt.

Két év! És mindig rá gondoltam, Celiára.

EDWARD

A céltalanság az, ami felháborít.

PETER

Te többet tudsz  
nálam:

*Nekem* minden egyéb az, ami céltalan.

Két év! És tévedés volt az egész.

Júlia! *Maga* miért nem szól egy szót sem?

JÚLIA

Maga neki áldozta ezt a két évet, amennyire  
magától teltett.

PETER

Mikor . . . lépett erre a pályára?

JÚLIA

Két évvel ezelőtt.

PETER

Két évvel ezelőtt! Igyekeztem őt elfelejteni,

Amíg hinni nem kezdtem a sikeremben

És egy kis önbizalomhoz nem jutottam:

Aztán megint rá gondoltam. Egyre inkább.

Eleinte tudni sem akartam Celiáról,

És így nem is kérdezősködtem. Aztán szerettem  
volna tudni,

De nem mertem kérdezősködni. Minden

bátorságomat összeszedtem,

Hogy megkérdezzem magától az előbb, de

ilyesmire

Nem is gondoltam. Azt hiszem, nem ismertem őt.

Nem értettem őt. Semmit sem értek.

REILLY

Maga érti a szakmáját, Quilpe úr –

És közülünk ennél többet senki sem kívánhat.

PETER

És micsoda szakma! Igyekeztem hinni benne,

Hogy önmagamban hihessek.

Azt hittem, a filmszakmában az én *ideáim*

Olyan forradalmat idéznek elő, amit nem lehet  
semmibe venni –



És mit csinállok? egy másodrangú filmet!  
 De azt hittem, a dolog majd jobbra fordul,  
 És ez lehetségesnek látszott, ameddig Celia élt.  
 Én akartam, és hittem is benne, Celiáért.  
 És, persze, tenni akartam valamit, Celiáért –  
 De a fontos az volt, hogy Celia él.  
 És most minden értelmetlen. Celia nem él.  
 LAVINIA Nem, nem minden értelmetlen, Peter. Maga még  
 csak most kezdett neki.  
 Úgy értem, ez csak eljuttatja addig a pontig,  
 Ahol kezdenie *kell*. Most mondta éppen,  
 Hogy sohasem ismerte Celiát. Egyikünk sem  
 ismerte őt.  
 Celia vágyképe éltette magát,  
 Amit maga faragott magának, a saját szükséglete  
 szerint.  
 Kérem, ne gondolja, Peter, hogy szeretetlen  
 vagyok...  
 PETER Nem, nem gondolom, hogy szeretetlen, Lavinia,  
 És tudom, hogy igaza van.  
 LAVINIA És talán azt, amit  
 mondtam,  
 Nem érzi olyan szeretetlennek, ha elhiszi nekem,  
 Hogy tulajdonképpen saját magamról beszéltem.  
 EDWARD Laviniának igaza van. Ez az a pont, ahonnan  
 el kell kezdened.  
 Ha most olyasmire jössz rá, Peter, saját magadban,  
 Amivel nem szívesen nézel szembe: csak jusson  
 eszedbe,  
 Hogy van, akinek sokkal rosszabbat kell saját  
 magáról  
 Megtudni, és sokkal később kell megtudnia,  
 Amikor nehezebb meggyógyulni és előlről  
 kezdeni.  
 Neked nem olyan nehéz. Neked jó természeted  
 van.  
 PETER Bocsáss meg. Nem hiszem, hogy fel tudtam fogni  
 mindazt,  
 Amit mondtál. De azért köszönöm.  
 Tudod, egész idő alatt, amíg beszéltél,  
 Egy gondolat keringett az agyamban –  
 Az, hogy engem csak saját magam érdekelt,

És hogy ez nem méltó Celiához.

JÚLIA      Megtanulhatta, hogyan nézzen az emberekre,  
Peter,

Amikor film-szemmel nézi őket,  
Vagyis mikor nincs elfoglalva önmagával,  
Hanem maga is egy *szem* csak, semmi más. Egy  
napon eljut odáig,  
Hogy így gondoljon Celiára. És akkor majd  
megérti,

LAVINIA      És megbékül, és boldog lesz, ha rágondol.  
Sir Henry, valamit szeretnék mondani magának.  
Miközben Alex elmesélte, mi történt Celiával,  
Én a maga arcát néztem. És az látszott a tekintetén,  
Mintha magát nem zavarná az, *ahogy* Celia  
meghalt,

Sem az a tény, hogy azért halt meg, mert nem  
akart magára hagyni

Néhány haldokló bennszülöttet.

REILLY      Ki tudja,  
Mrs. Chamberlayne,

Mit jelentett ez a tény a bennszülötteknek, akik  
haldokoltak,

Vagy lelkük állapotának, a halál pillanatában?

LAVINIA      Ezt hajlandó vagyok elismerni. De feltűnt nekem,  
Hogy az arca nem árult el meglepetést, se  
borzadályt

Attól, ahogyan Celia meghalt. Nem tudom,  
ismerte-e Celiát.

Azt gyanítom, igen. Mindenesetre, tudott róla,  
És mégis, a tekintetében olyasmi volt, mint...  
elégedettség!

REILLY      Mrs. Chamberlayne, úgy látszik, könnyű átlátni  
rajtam,

Vagy pedig maga nagyon éleslátó.

JÚLIA      De Henry!

Lavinia sokkal jobb megfigyelő, mintsem  
feltételezted.

Azt hiszem, rákényszerített, hogy a lapjaidat  
leterítsd.

REILLY      Pontos a helyzetképed, Júlia.

Nem veszi rossz néven, Mrs. Chamberlayne,  
ha verset idézek?



LAVINIA Dehogy. Örömmel hallanám verset mondani...  
 JÜLIA Lavinia fején találta a szöveget, Henry.  
 LAVINIA ...ha a kérdésemre  
 válaszol.

REILLY *Mielőtt Babilon leomlott,  
 Halott fiam, Zoroaszter, a mágus  
 Önképével találkozott a kertben.  
 E jelenést egy ember látta: ő.  
 Mert két világ van: élet és halál.  
 Egyiket látod, másik sír alatt van,  
 Hol árnyai lakoznak mindazon  
 Formáknak, melyek gondolkodnak, élnek,  
 Míg a halál nem egyesíti őket,  
 S aztán nem válnak el már soha többé!*  
 – Amikor először találkoztam Coplestone  
 kisasszonnyal abban a szobában,  
 Láttam a képet, széke mögött állt  
 Egy Celia Coplestone, arcán az erőszakos halál  
 Utáni öt perc csodálkozása.  
 Ha ez meghaladja hiszékenységét,  
 Mrs. Chamberlayne,  
 Arra kérem, fontolja meg a lehetőséget,  
 Hogy bizonyos szellemekben a hirtelen intuício  
 Rögtön a képi kifejezésre törekszik.  
 Ez történt velem, olykor. Így hát számomra  
 nyilvánvaló volt,  
 Hogy itt egy nő, halálos ítélet alatt.  
 Ez a sorsa. Már csak egy kérdés volt hátra:  
 Milyen halál? Én nem tudhattam,  
 Mert rajta állt azt az életmódot választani,  
 Ami halálhoz vezet, és, a befejezés tudomása  
 nélkül,  
 A halál formáját is megválasztani. Tudjuk, mit  
 választott, milyen halált.  
 Én nem tudtam, hogy így fog meghalni; ő se tudta.  
 Tehát az egyetlen dolog, amit tehettem,  
 Hogy az előkészület útjára irányítom.  
 Ezt az utat ő elfogadta, és ez az út vezetett  
 ehhez a halálhoz.  
 És ha ez nem boldog halál, akkor miféle halál  
 boldog?

EDWARD    Úgy érti, hogy miután a halálnak ezt a formáját  
   választotta,  
Nem szenvedett annyira, mint a közönséges  
   emberek?

REILLY    Egyáltalában nem így értem. Inkább ellenkezőleg.  
Azt akartam mondani, hogy mindazt, amit mi  
   szenvednénk, elszenvedte ő is  
Félelemben és fájdalomban és undorban – és  
   mindet együtt –  
És a test vonakodását, hogy *dologgá* váljon.  
Úgy értem, hogy többet szenvedett, mert  
   tudatosabban,  
Mint mi többiek. A legmagasabb árat fizette  
Szenvedésben. Ez része a tervnek.

LAVINIA    Talán előtte még nagyobb kínokon ment  
   keresztül.  
Úgy értem – az utolsó két évről én semmit  
   se tudok.

REILLY    Ez némi belátásra vall az ön részéről,  
   Mrs. Chamberlayne,  
De az ilyen élményre csak mítoszokban  
És képekben lehet utalni. Hogy erről beszéljünk,  
A sötétséget, a labirintust, a Minotaurus  
   rémségeit emlegetjük,  
De *az* a világ nem tolakszik ennek a helyére.  
Hát azt képzei, hogy a Szent a sivatagban,  
Háta mögött mindig a lelki gonosszal,  
Kevésbé szenvedett az éhségtől, a nedvességtől,  
   a kiszolgáltatottságtól,  
Bélbántalmaktól, az oroszlánok közelétől,  
Az éjszaka hidegétől, a nappal melegétől, mint  
   mi szenvednénk a helyében?

EDWARD    De ha ez igaz volt – ha ez igaz volt Celiának –  
Akkor lenni kell valami másnak, ami rettentően  
   hamis,  
És mi többiek valahogy bele vagyunk keverve  
   ebbe a hamisságba.  
Csak egyes számban szabadna beszélnem.  
Tudom, hogy *én* bele vagyok keverve.

REILLY    Hadd szabadítsam meg a lelkét egy tehertől:



- Igyekeztek elszakadni attól, amit még mindig  
a saját  
Felelősségének érez.
- EDWARD Nem tehetek róla:  
Úgy érzem, az én felelősségem valahogy  
Nagyobb, mint egy banda félbolond vademberé.
- LAVINIA Ó, tudtam, Edward! Tudtam, mire gondolsz!  
És az nem vigasztal, hogy én is bűnösnek érzem  
magamat?
- REILLY Ha mindnyájunkat a szavaink és tetteink  
Szerint ítélnének meg, túl a szándékainkon,  
És túl a korlátokon, amik között magunkat és  
a többiekét  
Megértjük, mindnyájan kárhozatra jutnánk.  
Mrs. Chamberlayne, gyakran kell döntenem, és  
a döntés  
Gyógyulást vagy pusztulást jelenthet  
egy páciensnek –  
És előfordult, hogy helytelen volt a döntés.  
Ami Coplestone kisasszonyt illeti, maguk azt  
gondolják, a halála céltalan volt,  
És ezért önmagukat vádolják, és mert önmagukat  
vádolják,  
Azt gondolják, az élete céltalan volt. Pedig  
diadal volt.  
De én nem vagyok felelősebb a diadalért –  
És csak annyira vagyok felelős a haláláért,  
mint maguk.
- LAVINIA És mégis tudom, hogy továbbra is vádolni fogom  
magamat,  
Amiért olyan szeretetlen voltam hozzá... olyan  
rosszindulatú.  
Továbbra is látni fogom őt abban a pillanatban,  
Amikor búcsút mondott nekünk, két évvel ezelőtt.
- EDWARD A te felelősséged semmi az enyémhez képest,  
Lavinia.
- LAVINIA Ebben nem vagyok biztos. Ha értettelek volna  
téged,  
Talán nem értettem volna félre Celiát.
- REILLY Együtt kell majd élniük ezekkel az emlékekkel,  
és velük

Valami újhoz kezdeni. Csak a múlt  
Elfogadásával tudnak változtatni azon, amit jelent.  
JÚLIA Azt hiszem, itt az ideje, hogy én is mondjak  
valamit.

Mindenki választ, így vagy úgy, és aztán  
Viselnie kell a következményeket. Celia olyan utat  
Választott, aminek a következménye Kinkandzsa  
volt.

Peter olyan utat választott, amelyik Boltwellbe  
vezeti –

És oda kell mennie. . .

PETER Értem, amit mond.

Bár ne kellene. De a kocsi vár.  
És a szakértők – majdnem megfedkeztem róluk.  
Belátom, hogy nem is mászhatok ki belőle –  
Mi mást tehetnék?

ALEX A te filmed.

És tudom, hogy Béla sokat vár tőled.

PETER Akkor hát megyek.

EDWARD Látunk-e még, Peter,

Mielőtt elmegy Angliából?

LAVINIA Igyekezzen eljutni  
hozzánk.

Tudja, azt hiszem, jó volna mindnyájunknak –  
Magának, és nekem, és Edwardnak. . .  
beszélgetni Celiáról.

PETER Nagyon köszönöm. De nem ezúttal –  
Egyszerűen lehetetlen.

EDWARD De a legközelebbi  
látogatásod idején?

PETER Ha legközelebb Angliába jövök, biztosan.  
Igazán nagyon szeretnék látni, mind

a kettőtöket.

Isten vele, Júlia. Szervusz, Alex. Viszontlátásra,  
Sir Henry.

### El

JÚLIA Most pedig, Chamberlayne-ék választásának  
következménye  
Egy koktél-party. Fel kell rá készülniük.



Minden pillanatban megjöhetnek a vendégeik.

REILLY Helyes, Júlia. És az is helyes,  
Hogy Chamberlayne-ék most fogadást tartanak.

LAVINIA Én pedig öt perc óta azon gondolkodom,  
Hogyan tudok a vendégeimmel szembenézni.  
Bárcsak vége volna már.  
Azaz... örülök, hogy eljöttetek... örülök, hogy  
Alex elmondta nekünk...  
És Peternek is meg kellett tudnia...

EDWARD Most már azt  
hiszem, értem...

LAVINIA Akkor, remélem, nekem is  
megmagyarázod!

EDWARD Ó, igazán kevés  
Az, amit értek. De Sir Henry azt mondta,  
Hogy új kezdet minden pillanat,  
És, Júlia, hogy az élet megy tovább.  
És a két gondolat valahogy összefügg.

LAVINIA De azért... most nincs kedvem az emberekhez.

REILLY Ez a maga kiszabott terhe. Ami pedig a fogadást  
illeti,  
Biztosan siker lesz.

JÚLIA Én pedig azt hiszem, Henry,  
Hogy mennünk kellene, mielőtt megkezdődik  
a fogadás.  
Jobban bírják majd nélkülünk. Te is gyere, Alex.

LAVINIA De mi *nem akarjuk*, hogy elmenjeteek.

ALEX Van még  
egy meghívásunk.

REILLY És ezúttal nem leszek váratlan vendég.

JÚLIA Gyerünk, Henry. Te is, Alex. Gunningékhoz  
megyünk.

*Júlia, Reilly és Alex el*

LAVINIA Hogy nézek ki, Edward?

EDWARD Nagyon jól.  
Szinte azt mondhatnám, jobban, mint valaha.  
De te mindig szép vagy.

LAVINIA Jaj, Edward, ezzel elrontottad. Nincs asszony,  
aki elhiggye,

Hogy mindig szép. Tudod, terajta  
Mindig meglátszik, ha engem vigasztalni próbálsz.  
Azt mondani, hogy mindig szép vagyok – ez  
nagyon csúnyát jelent.

EDWARD Sose tanulom meg, hogyan kell bókot mondani.

LAVINIA Tudod, mit kellett volna tenned? Megcsodálni  
a ruhámat.

EDWARD De hiszen mondtam már, mennyire tetszik.

LAVINIA Azóta annyi minden történt. És azonkívül,  
Az ember néha szívesen hallja kétszer is ugyanazt  
a bókot.

EDWARD De hátra van még a fogadás.

LAVINIA Hátra van még  
a fogadás.

EDWARD Hamar túl leszünk rajta.

LAVINIA Csak kezdődne már.

EDWARD Csöngettek.

LAVINIA De jó! Kezdődik.

*Függöny*



The first of these is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The second is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The third is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The fourth is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The fifth is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The sixth is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The seventh is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The eighth is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The ninth is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.  
 The tenth is the fact that the  
 of the system is not a simple one, but  
 a complex one, involving many factors  
 which are not yet fully understood.

# DRÁMARÉSZLETEK



DRY MARSH

# Shakespeare

## IV. HENRIK

HÁBORÚ UTÁN, HÁBORÚ ELŐTT

Így megrázva, ily sápadtan a gondtól,  
Még a meghajszolt békéért epedve,  
Már gyorsan tört hangokat lihegünk  
A messze parton tervelt új csatákról.  
E föld szomjas nyílása már ne fesse  
Fiainak vérével tikkadt ajkát;  
Mezeit többé ne hasítsa harc,  
S vasalt paták vágója ne tiporja  
Virágait; e kigyúlladt szemek,  
A viharzó menny egytermészetű  
S egy anyagból gyúrt meteorjai  
Nemrég belső lökéstől csaptak össze  
A polgár-mészárlás vad rohamában,  
De most majd páros, tetszetős sorokban  
Egy úton mennek, nem fordulva már  
Barátaik, vérrokonaik ellen:  
Nem vágja már meg a háború éle  
Gazdáját, mint a törthüvelyű kés.  
Barátaim, mi, Krisztus katonái,  
Magunkra vettük a kereszt jelét,  
És messze, Krisztus sírjához ezért kell  
Vezetnünk majd angol vitézeket,  
Akiknek karja már az anyaméhben  
Formálódott, hogy a pogányt elűzze  
A Szentföldről, hol áldott lába járt.



Ismerem mindet s még segítem is  
 E léhaságuk kötetlen kedélyét.  
 Utánozom csak ebben a napot:  
 Eltűri, hogy ragályos fellegek  
 A világtól szépségét eltakarják,  
 De majd ha egyszer önmaga lesz újra,  
 Mert nélkülözték, jobban megcsodálják,  
 Hogy áttörte a rothadt pára-kört,  
 Melyről úgy látszott, mintha fojtogatná.  
 Ha víg ünnepből állna az egész év,  
 A játékot utálnánk, mint a munkát;  
 De ritkák, és ezért kívánjuk őket,  
 Mert semmi sem tetszik, ha nem szokatlan.  
 Ha levetem majd léhaságomat  
 S beváltom azt, amit meg sem ígértem,  
 Megcáfolom a világ véleményét,  
 Azzal, hogy jobb leszek saját híremnél,  
 S mint tündöklő fém sötét alapon,  
 Erényem, mely hibámat túlragyogja,  
 Értékesebb lesz és a szemre vonzóbb,  
 Mint ha ilyen foncsor ki nem emelné.  
 A léhaságom így társul az észhez,  
 S a komolyságom majd meglepetés lesz.

PERCY A CSATA ELŐTT

Urak! rövid az élet s kurtaságát  
 Aljasan tölni túl hosszú volna,  
 Ha óramutatón lebeg az élet,  
 S egy óra elteltével véget ér.  
 Ha élünk, királyokon taposunk,  
 S ha meghalunk, hát hercegekkel együtt!  
 A fegyverek is tiszták, hogyha tiszta  
 A szándékunk, amely fegyvert ragadt.

(Egy hírnök jön.)

HÍRŰK      Készülj, uram, a király közelít már.  
 PERCY      Szerencse még, hogy elvágja mesémet,

Mert nem szeretek beszélni. Csak ezt még:  
Ki-ki a legtöbbet! s én kivonom  
E kardot, és acélját majd befestem  
A legjobb vérrel, mellyel e veszélyes  
Nap kalandjában összeakadok.  
Most *Espérance!* Percy! és rajta hát!  
Zengjen a harcok minden hangszere,  
És e zenénél öleljük meg egymást,  
Mert mennyre-földre! többé némelyünknek  
E kedvességre nem lesz módja már.

PERCY HALÁLA

PERCY Ó, Harry! Ifjúságom elraboltad!  
Hogy elvesztem a tűnő életet,  
Nem fáj annyira, mint rajtam kivívott  
Büszke híred. Ez gondolatomat  
Jobban sebzi, mint húsomat a kardod.  
A gondolat az élet rabja csak,  
Az élet pedig az idő bohóca,  
S az idő, amely a világ tanúja,  
Megáll majd. Ó! tudnék jósolni most,  
De a halál földes, hideg keze  
Van nyelvemen. No, Percy, hamu vagy már  
És tápláléka a...

(*Meghal.*)

HERCEG A férgeknek, jó Percy! Ritka szív!  
Isten veled! Te fonákul-szövött  
Becsvágy, mennyire összezsugorodtál!  
Mikor még lélek lakozott e testben,  
Túl szűk korlát volt neki egy királyság,  
De most két lépés hitvány föld elég  
Tere. E föld, mely holtan hord a hátán,  
Nem hord különb élő urat.  
Ha nyájasságomat érezni tudnád,  
Nem mutatnám megindultságomat.  
Torzult arcodat hadd takarjam el  
S nevedben hadd köszönjem meg magamnak



E gyöngédség szép szertartásait.  
Isten veled! Dicsőséged kövessen  
Az égbe, szégyened meg le a sírba,  
De sírfeliratod ne mondja el!

*(Meglátja Falstaffot a földön)*

Jaj, öreg cimborám! Hát ennyi hús sem  
Tudott megtartani csak egy kicsiny  
Életet? Isten veled, árva Jankó!  
Jobban bírnám egy jobb ember hiányát,  
De súlyosabb lenne a veszteségem,  
Ha éppoly léha lennék ma, mint régen.  
Nem ejtett ma el kövérebb vadat  
A halál, bár levágott jobbakat.  
Míg nem látlak bebalzsamozva téged,  
Percy vérével vegyül itt a véred.

### III. RICHÁRD

#### RICHÁRD MONOLÓGJA

York napsütése rosszkedvünk telét  
Tündöklő nyárrá változtatta át.  
Családunkról már elvonult a köd  
S alámerült az óceán szívébe.  
Most homlokunkon győztes koszorú,  
Diadalemlék csorba fegyverünk,  
Vad riadónkból víg vacsora lett  
És édes dallam szörnyű indulónkból.  
Szelíden mosolyog a háború,  
Nem lovagol páncélos paripán,  
Hogy félénk ellenség szívét ijessze,  
Ehelyett fürge lábakkal szökell  
A hölgy-szobákban léha lantzenére.  
De én, aki nem játszani születtem,  
Sem tetszelgő tükröknek udvarolni,  
Kit durván véstek és szerelem fénye nélkül,  
S riszáló nimfák előtt nem feszíthet,  
Kit megfosztottak minden szép aránytól,  
S a természet becsapott természetemmel,  
Ki torzult, félig-kész, s idő előtt  
Küldtettem el e lélegző világba,  
Bénán s idétlenül, hogy a kutyák –  
Megugatnak, ha bicegek előttük –  
Én ilyen fuvolázó békekorban  
Nem is tudok egyébbel szórakozni,  
Mint hogy a napon nézem árnyamat



És csúfságomat magam magyarázom:  
Én, mivel nem játszhatom a szerelmest,  
Hogy eltöltssem e csevegő időt –  
Úgy döntöttem, hogy gazember leszek  
S utálok e kor hiú gyönyörét.

CLARENCE ÁLMA

CLARENCE    Úgy rémlett, hogy a Towerből kiszöktem  
S Burgundia felé hajóra szálltam,  
S velem volt a fivérem, Gloucester is,  
Kabinomból a fedélzetre hívott,  
És onnan néztünk Anglia felé,  
S a York s Lancaster közti háborúkból  
A régi nehéz időket idéztük,  
Melyekben részünk volt. S amint az ingó  
Fedélzeten járkáltunk fel-alá,  
Úgy rémlett, Gloucester megbotlik, s elesve  
Engem, ki feltartottam őt, belök  
A tornyosuló tengeri habokba.  
Micsoda kín volt az a fulladás!  
Micsoda szörnyű vízmoraj fülemben!  
Micsoda csúfos halál tűnt szemembe!  
Úgy rémlett, ezer szörnyű roncsot látok,  
Ezer embert, kit már halak harapnak,  
Nagy halom horgonyt, gyöngyöt, aranyat,  
Ékkövek mesebeli drágakincsét,  
Mind szétszórva a tenger fenekén.  
Sok halálfej mélyén, az üregekben,  
Hol egykor szemek laktak, a szemek  
Csúfjára most ékkövek tündököltek,  
Az iszapos mélységnek udvaroltak  
S a körül elszórt csontokat gúnyolták.

BRAKENBURY    A halál percében ennyi időd volt,  
Hogy megbámuld a mélység titkait?

CLARENCE    Úgy rémlik, volt, és gyakran igyekeztem  
Átadni lelkemet, de az irigy  
Habok nem engedték útjára, hogy  
A tág, üres és kóbor légre leljen,  
De befojtották szorult pocakomba,

BRAKENBURY  
CLARENCE

S az pukkadozva vágyta felböfögni.  
S nem ébredtél fel e haláltusából?  
Nem, mert álmom az életet túlélte,  
S csak aztán került lelkem a viharba.  
S mintha a költők-énekelte zord  
Révész vinne a mélabús folyón  
Az örökké sötét birodalomba.  
Idegen lelkemet ott legelőször  
Ipamuram, Warwick, így üdvözölte:  
„Miféle ostort mért e bús királyság  
Az áruló és kétszínű Clarence-re?”  
– És eltűnt, aztán arra kóborolt  
Egy vérrel mocskolt, fényes-szőke fürtű  
Szép angyal-árny, s hangosan felsikított:  
„Clarence van itt, esküszegő Clarence,  
Ő volt, aki a csatában leszúrt –  
Fogjátok, üldözzétek, fúriák!”  
Aztán kárhozott lelkek légioja  
Vett körül s oly iszonyú dolgokat  
Hörgött fülembbe, hogy a szörnyű zajra  
Reszketve ébredtem, s még jó sokáig  
Csak azt hittem, hogy megjártam a poklot,  
Oly rettentően hatott rám az álom.

MARGIT KIRÁLYNŐ BÜCSÚJA

MARGIT Így. Most a jólét már olvadni kezd  
S a halál rothadt torkába csöpög.  
Eddig ravaszul hallgatózva vártam,  
Hogy pusztuljanak ellenségeim.  
Eddig a zord kezdet tanúja voltam:  
Most a csatornán áthajózva várom  
A keserű, tragikus folytatást.  
El innen, nyomorult Margit! Ki jön?

*Belép Erzsébet és York hercegnő*

ERZSÉBET Szegény hercegek! Ó, kedves babáim!  
Bontatlan bimbók, édes, új csírák!  
Ha fennlebeg még gyenge lelketek



S még nem lakik örökös otthonában,  
 Szálljatok fölém szellős szárnyatokkal  
 S hallgassátok anyátok jajgatását.

MARGIT Szálljatok s mondjátok, betelt a jog,  
 S gyermek hajnalotok vak éjbe ködlött.

YORK Oly sok nyomor morzsolta hangomat,  
 HERCEGNŐ Hogy jajtól-fáradt nyelvem néma már.  
 Edwárd Plantagenet, mért vagy halott?

MARGIT Plantagenetért egy Plantagenet:  
 Edwárd Edwárdért halállal fizet.

ERZSÉBET Isten! ilyen kis bárányokat elhagysz  
 S farkas torkába veted bele őket?  
 Ilyen tett közben mikor is aludtál?

MARGIT Mikor szent Henrik halt meg és fiacskám.

YORK Holt élet, vak látvány, szegény kísértet,  
 HERCEGNŐ Jaj-színpad, világszégnyen, hódító sír,  
 A hosszú napok rövid lényege.  
 Pihenj meg Anglia ősjogú földjén,  
 Melyet jogtalan ontott vér itat.

*Leül*

ERZSÉBET Bár sírt is oly könnyen tudnál mutatni,  
 Mint ahogy mélabús ülést kínálsz:  
 Csontjaimat ott nyugtatnám, nem itt.  
 Kinek van oka sírni, ha nekem nem?

*Leül a hercegnő mellé*

MARGIT Ha tekintélyesebb a régi bú,  
 A kor rangját adjátok meg nekem,  
 Hogy ráncos búm maradjon legfelül.  
 Ha társaságot elvisel a bánat,

*Leül melléjük*

Jajongjatok s hallgassatok jajomra . . .  
 Volt egy Edwárdom, s egy Richárd megölte,  
 Volt Henrikem, de egy Richárd megölte;  
 Volt egy Edwárdod, s egy Richárd megölte,  
 Volt egy Richárdod, s egy Richárd megölte.

YORK Nekem is volt Richárdom, s te megölted,  
 HERCEGNŐ Rutlandom volt: félig te ölted őt meg.  
 MARGIT Clarence-ed is volt, és Richárd megölte,  
 Méhed óljának e pokol-kutyája,  
 Ki minket most már a halálba hajszol.  
 E kutya vaksi volt még, s foga nőtt már,  
 Hogy megmárt bárányok véréit ihassa.  
 Isten művének rothadt pusztítója,  
 A földnek ez a főfő zsarnoka  
 Síró lelkek szemén uralkodik,  
 S méhedből jött, sírunkig üzni minket.  
 Ó, gondviselő, igazságos Isten,  
 Hálát mondok neked, hogy ez a véreb  
 Anyja testének sarjait öli,  
 S mások jajában osztozik az anyja.  
 YORK Henrik asszonya, ne örülj jajomnak:  
 HERCEGNŐ Isten a tanúm, sírtam a tiéden.  
 MARGIT Tűrj engem el: bosszúra éhezem  
 És most a látványától jóllakom.  
 Meghalt Edwárd, Edwárdom gyilkosa,  
 S másik Edwárd, Edwárdomért cserébe;  
 A kis York ráadás, hisz ketten együtt  
 Sem érik el nagy veszteségemet:  
 Meghalt Clarence – Edwárdomat leszúrta,  
 S kik végignézték e tragédiát,  
 Az álnok Hastings, Grey, Vaughan, Rivers,  
 A sötét sírba sülyyedtek korán.  
 Még él Richárd, pokol fekete kémje,  
 Csak ügynök ő, ki lelkeket vesz és  
 Oda leküldi. De ő is siet  
 Siralmas, siratatlan vég felé:  
 Föld nyög, pokol ég, szentek, ördögök  
 Óhajtják, hogy tűnjön el gyorsan innen.  
 Húzd át élete kötvényét, nagy Isten,  
 Hogy lássam még meghalni a kutyát.  
 ERZSÉBET Ó, megjósoltad, hogy még majd szeretném,  
 Ha segítenél elátkozni ezt a  
 Mérges pókot, e felpuffadt varangyot.  
 MARGIT Azt mondtam, szerencsém árnyképe vagy csak,  
 Mondtam, festett királynő vagy csupán,  
 Elképzése annak, ami voltam,



Vig címlapja egy szörnyű színdarabnak,  
 Magasba szálltál, csakhogy mélyre ess majd,  
 Anya, ki gúnyból kaptál két fiút,  
 Önmagad álma, pára, buborék,  
 A hatalom jelképe, tarka zászló,  
 Hogy minden súlyos lökés célja légy,  
 Álkirálynő, színpadi maskara.  
 Hol vannak most bátyáid? hol a férjed?  
 S a gyermekeid? Mondd, minek örülsz?  
 Ki térdel s mondja: éljen a királynő?  
 A peerek hol hajlongnak s hízelegnek?  
 Hol követnek a sűrű csapatok?  
 Ez mind elmúlt, és nézd meg most, mi vagy:  
 Nem boldog asszony, de üldözött özvegy,  
 Nem vig anya, csak jajgatsz már e szóra,  
 Te könyörögsz, nem hozzád könyörögnek,  
 Gondkoronás cseléd vagy, nem királynő,  
 Nem gúnyolsz engem, téged én gúnyollak,  
 Tőled senki se fél, te félsz csak egytől,  
 Nem parancsolsz, hisz senki sem fogad szót.  
 Így forgott az igazság kereke  
 S az időnek zsákmányul átadott,  
 Csak emléked van abból, ami voltál,  
 Hogy jobban szenvedj attól, ami vagy.  
 Helyemet bitoroltad, most pedig  
 Bánatom jogos részét te bitorlod.  
 Büszke nyakadat terhem fele nyomja,  
 De fáradt fejem kihúzom alóla  
 S terhem egész igáját rád rakom.  
 Megyek Anjou-ba. Isten veletek!  
 Angol jajszóra ott csak nevetek.

#### BUCKINGHAM KÉSŐ BÁNATA

Mindszentek napja, büntetésem napja!  
 Eljött a nap, melyről Edwárd korában  
 Azt mondtam, bukjam el, ha hitvesének  
 És fiainak árulója lennék,  
 Ez az a nap, melyen bukni kívántam  
 Azáltal, akiben legjobban bízom.

Mindszentek napja gyáva lelkemen  
Bűneimnek kiszabott büntetése.  
A Mindentlátó, akivel cicáztam,  
Szinlelt imámat meghallgatta akkor,  
S mit gúnyból kértem, komolyan megadta.  
Így a gonosz emberek kardhegyét  
Gazdáik szíve ellen fordította,  
És Margit átka nyakamra zuhant:  
„Ha Richárd búval tépi szívedet”  
– Így szólt – „tudd, hogy Margit prófétanő volt.”  
Vezessetek kínpadra. Már megértem:  
Bűnökre bűn jön, a szégyenre szégyen.

RICHÁRD RÉMLÁTÁSAIBÓL ÉBRED

Másik lovat! Kötözd be sebemet!  
Irgalom, Jézus! – Álom volt csupán.  
Hogy kínoz, gyáva lelkiismeret!  
Kék fények égnek. Holt éjjélre jár.  
Hideg cseppek remegő húsomon.  
Magamtól félek? Nincs itt senki más.  
Én én vagyok, Richárd, Richárd barátja.  
Tán gyilkos van itt? Nem. Dehogynem: én.  
Hát futni! Magamtól? Van okom erre:  
Különben bosszút állok. Magamon?  
Szeretem magamat. Miért? Talán  
A jóért, amit én tettem magammal?  
Nem, sajnos nem. Gyűlölöm magamat  
Minden elkövetett gaztettemért.  
Gazember vagyok. Nem, nem! hazudok.  
Kérkedj, bolond! – Ne hízelegj, bolond!  
Sok nyelve van lelkiismeretemnek,  
És minden nyelve más mesét mesél,  
S gazembernek mond mindegyik mese.  
Ez legnagyobb mértékben árulás,  
A legszörnyűbb mértékű gyilkolás  
És mindegyik bűn mindegyik fokon,  
A rácshoz jönnek mind: „Bűn! Bűn” – kiáltva.  
Kétségbeesem. Senki sem szeret.  
S ha meghalok, majd egy lélek se sajnál.



De mért is tennék, mikor én magam  
Se tudom megsajnálni magamat?  
Úgy rémlett, hogy sorra sátramba jöttek  
Azoknak lelkei, kiket megöltem,  
És mind azt mondta, bosszút áll Richárdon.

RICHMOND BUZDÍTJA SEREGÉT

Újabbat szólni, kedves földiek,  
Az alkalom s az idő sürgetése  
Nem enged, de emlékezzetek erre:  
Isten s a jó ügy harcol oldalunkon.  
Szentek és megsértett lelkek imái,  
Mint jó erődök, védik arcainkat.  
Akikkel küzdünk, Richárdot kivéve,  
Minket kívánnak, nem akit követnek.  
Mert kit követnek? igazán, urak,  
Egy orgyilkost, egy véres zsarnokot,  
Ki vérből kelt s vérben uralkodik,  
Ki rossz úton szerezte mindenét  
S megölte mind, ki segített neki.  
E ronda kőnek értéket nem ad, csak  
Anglia trónja, melyet bitorol.  
Ő mindig Isten ellensége volt,  
S ha küzdtek Isten ellensége ellen,  
Isten véd titeket, mint katonáit;  
Egy zsarnokot taszítunk le, s ti békén  
Alusztok, ha a zsarnokot megöltük;  
Ha küzdtek hazánk ellensége ellen,  
Hazánk zsírjából kaptok fizetést;  
Ha asszonyaitokat véditek,  
Ők üdvözlnek majd, mint hódítókat;  
Ha fiaitokat megmentitek,  
Unokáitok hálálkodnak érte.  
Tehát Isten és a jogok nevében,  
Föl a zászlóval s kardot vonni vígan!  
Vakmerőségem váltságdíja lesz  
Hült testem a föld hült ábrázatán,  
De ha sikerül, majd a nyereségből

Legkisebbiktek is megkapja részét.  
Dob és kürt hangja most vidám legyen:  
Isten, Szent György, Richmond és győzelem!

RICHÁRD BUZDÍTJA SEREGÉT

Gyerünk, urak, munkához valahányan:  
Ne rettentse szívünket bárgyú álom.  
Lelkiismeret – a gyáva mondta ezt  
Először, hogy a bátrát sakkbán tartsa.  
Lelkiismeretünk, törvényünk a kard.  
Vágj bele, az embernek ez a dolga,  
Ha nem a mennybe, együtt a pokolba!  
Mit mondjak még, amit nem mondtam el?  
Gondoljátok meg, kikkel is verekszünk:  
Kalandorokkal, gaz földönfutókkal,  
Rongy parasztokkal, breton söpredékkal,  
Kiket túlterhelt földjük kiokádott  
Elszánt kalandra, biztos pusztulásba.  
Szundítottatok, és ők felzavartak.  
Van földetek, szép feleségetek:  
Elvennék ezt, felosztanák amaszt.  
S ki vezeti őket? egy nyomorult,  
Kit Bretagne-ban az anyánk tartott el,  
Egy taknyos, aki soha életében  
Nem lépett hóba, csípőjén fölül.  
Hajtsuk vissza a tengerbe e csürhét,  
E sok szemtelen francia csavargót,  
Éhező koldust és mihaszna patkányt,  
Akik e kalózkaland álma nélkül  
Felakasztották volna magukat.  
Ha veszünk, győzzenek le férfiak,  
Nem fattyú bretonok, kiket apáink  
Saját földjükön kékre-zöldre vertek  
És tetejébe megszegyenítették.  
Ezeké legyen földünk, feleségünk?  
Öleljék lányainkat? Csitt! A dob!  
No, angol urak! No, szabad parasztok!  
Íjászok, feszítsétek már az íjat!



Vérben nyargaljatok, vad paripák!  
Lándzsáitok az egeket ijesszék!

---

Fel, lobogók, az ellenségre rá!  
Bátorságnak szép ősigéje, Szent György,  
Tüzes sárkányok lelkét add belénk!  
Gyerünk! A győzelem ül sisakunkon.

## MINDEN JÓ, HA VÉGE JÓ

### A BOLOND DALA

BOLOND Ez az a szép arc? – kérdezi. –  
Ezért égett le Trója?  
Priamus is belé bolond,  
Ő se tud tenni róla.  
És sóhajtott és ott megállt,  
És sóhajtott és ott megállt,  
S ajkán e szó fakadt:  
Ha kilenc rossz után egy jót találsz,  
Ha kilenc rossz után egy jót találsz,  
Tíz közt egy jó akad.

### TITKOLT SZERELEM

GRÓFNŐ Ismerem ezt, nem rovom neki vétkül,  
A fiatalság örök joga ez:  
Rózsája soha nincs e tüske nélkül,  
Ez vérünkben s az bennünk csörgedez.  
A természet is ott legigazabb,  
Ahol a szenvedély a legvadabb.  
A szép napokban, melyek elrohantak,  
Ez volt hibánk: akkor nem tudtuk annak.  
Most látom csak, szeme is beteg ettől.  
HELÉNA Mit parancsolsz, madame?  
GRÓFNŐ Tudod, Heléna, én anyád vagyok.  
HELÉNA Méltóságos úrnőm.



GRÓFNŐ

Nem, az anyád.

Mért nem anyád? Az „anya” szóra mintha  
Kígyót látnál. Mi van az „anya” szóban,  
Hogy így riadsz? Mondom, anyád vagyok,  
És azok jegyzékébe írtalak,  
Akiket szültem. Választásunk olykor  
A természettel verseng, amikor  
Az idegen hajtás törzsünkbe forr.  
Nem nyögtem miattad az anyaságot,  
Mégis a gondját érzem én irántad.  
Az istenért, lányom! Megállt a véred,  
Mert azt mondtam, anyád vagyok? Mi az, hogy  
A könnyek beteg követe, a tarka  
Iris fonja szemedre koszorúját?  
Az, hogy a lányom vagy?

HELÉNA

Hogy nem vagyok.

GRÓFNŐ

Mondom, anyád vagyok.

HELÉNA

Madame, bocsáss meg.

Rousillon grófja nem lehet a bátyám.  
Nevem szerény, az ő neve ragyog.  
Nekem nincs ősöm, neki csupa híres.  
Mint uramnak, hullok előtte térdre,  
S úgy élek-halok, mint az ő cselédje.  
Nem lehet bátyám.

GRÓFNŐ

Én sem az anyád?

HELÉNA

Asszonyom, bár az anyám úgy lehetnél,  
Hogy uram, fiad, ne lenne a bátyám!  
Hát lányod csak úgy lehetek, ha ő  
A bátyám? Ó, csak húga ne legyen.  
De te, anyám, mindkettőnk anyja lennél –  
A mennyet sem kívánom jobban ennél!

GRÓFNŐ

No és Heléna, ha menyem te lennél?  
No, Isten őrizz! Az „anya” és „meny” szó  
Úgy felizgat, hogy újra belesápadsz?  
Gyanúm átlátott bolondságodon,  
Most hát magányod titka, könnyeid  
Kútfeje föltárult: szereted őt,  
A fiamat. A csel nagy szenvedélyed  
Önvallomása előtt szégyeli  
Azt mondani, hogy nem. Szólj igazat hát,  
Mondd, hogy igen, hisz két orcád amúgyis  
De te, anyám, mindkettőnk anyja lennél –

Egymásra vall, szemed világosan  
Látja egész magaviseletedben:  
Minden elárul, nézd, csupán a bűn  
S a pokoli konokság köti nyelved,  
Hogy igazat ne mondj. Így van? beszélj!  
Ha így van, derekas csomót bogoztál,  
Ha nem, esküdj, de úgy segítsen engem  
Az Ég neked segíteni, amint  
Igazat szólsz.

HELÉNA                                   Bocsáss meg, asszonyom!

GRÓFNŐ       Szereted őt?

HELÉNA                                   Bocsáss meg, drága úrnőm.

GRÓFNŐ       Szereted őt?

HELÉNA                                   Madame, talán te nem?

GRÓFNŐ       Ne kerülgesd; az én szeretetemnek  
A világ előtt joga van; ne leplezd  
Érzelmeket, mert a szenvedélyed  
Úgyis beárult már.

HELÉNA                                   Akkor bevallom,

Itt térdem előtted s az Ég előtt,  
Hogy előtted s rögtön az Ég után  
Fiadat szeretem. Törzsünk szegény,  
De tisztességes volt: szerelmem is.  
Ne légy megsértve, mert nem árt ez annak,  
Akit szeretek; nem is követem  
Kéréseim tolakodó jelével,  
S míg meg nem érdemlem, nem is kívánom,  
Csak azt nem tudom, hogyan érdemljem.  
Tudom, hiába és reménytelen  
Szeretek, mégis e lyukas szitába  
Öntöm csak egyre szerelmem vizét,  
Mely nem apad ki még. Így mint a hindú,  
Tévelygésemben vakbuzgón imádom  
A napot, mely imádójára néz,  
De nem tud róla. Drága asszonyom,  
Ne gyűlöld meg szerelmemet, ha ott  
Szeret, ahol te. De ha te – kinek  
Idős kora erényes ifjúságot  
Idéz – ilyen igaz lánggal kívántál,  
Szűzen s forró szerelemmel, mely egy volt  
Dianával – ó, szánd meg akkor azt,



Akinek nincs már más esélye itt:  
Mindig csak ad, bár biztos, hogy veszít,  
És keres, bár találni nem remélhet,  
És titokban halála édes élet.

A KIRÁLY FÉRJET ÍGÉR

- KIRÁLY No, szép lány, van-e mondanivalód?  
HELÉNA Igen, kedves uram. Az én apám  
Gerard de Narbon volt, ki hivatását  
Értette teljesen.
- KIRÁLY Ismertem őt.  
HELÉNA Legalább nem kell őt tovább dicsérnem,  
Elég, ha ismered. Halálos ágyán  
Sok receptet adott. Főképpen egyet,  
Mely legkedvesebb volt gyakorlatában,  
S kért, hogy hosszú tapasztalása kincsét  
Úgy őrizzem, mint harmadik szemet,  
Mely drágább két szememnél. Szót fogadtam.  
De hallva, hogy Felségedet kínozza  
Ez a gonosz betegség, melyre drága  
Apám öröksége nagyon hatékony,  
Eljöttem, hogy szolgálatommal együtt  
Felajánlanám.
- KIRÁLY Lányzó, köszönöm,  
De a gyógyymódban ne higgy oly nagyon.  
A legtanultabb doktorok feladtak,  
S tanácsuk úgy döntött, hogy a tudás  
A természetet nem válthatja meg  
Gyógyíthatatlan helyzetből. Ezért  
Nem szabad becsapni ítéletünket,  
Hogy átadjuk reménytelen bajunkat  
Kísérleteknek. Mert hová fajul  
Rangunk, tekintélyünk, magas személyünk,  
Ha lehetetlen gyógyulást remélünk?
- HELÉNA Én megtettem kötelességemet,  
Szolgálatommal többet nem tolakszom,  
S Felségedhez csak egy alázatos  
Kéréssem van: hogy küldjön haza innen.
- KIRÁLY Nem is adhatok ennél kevesebbet.

- Éltetni jöttél, és én köszönöm  
 Szándékodat a halál-küszöbön,  
 De én veszélyemet tudom egészen,  
 Te művészetedet csak felerészben.
- HELÉNA De kipróbálva nem árthat neked,  
 Hisz gyógyulásra tetted mindened.  
 Ki minden nagy tettet magára vállal,  
 Gyakran végzi a leggyöngébbek által:  
 Az Írás szerint nem egy bölcs gyerek  
 S gyermeteg bölcs élt. Forrásból ered  
 A nagy folyó is. Kiszárad a tenger,  
 Habár a bölcs csodában hinni sem mer.  
 A várakozás ott csal meg, ahol  
 Legtöbbet ígér: s akkor sikerül,  
 Mikor a remény csüggedésbe hül.
- KIRÁLY Isten veled már, kedves hajadon,  
 Ajánlatodat nem használhatom,  
 S fáradságod jutalmat nem arat.
- HELÉNA Így szárazsztod el sugallatomat!  
 Mert mindent biztosan tud fent az Isten:  
 De mi csak látszatot sejtünk meg itt lenn,  
 És legnagyobb fennhéjázás az égi  
 Segítséget emberinek ítélni.  
 Ó, drága uram, kérésemnek engedj  
 S próbáld ki, nem is engem, de a mennyet.  
 Én nem vagyok csaló, s nem mondhatok  
 Többet, mint amit igazán tudok.  
 S tudom, hogy mesterségemben erő  
 Van, és betegséged kezelhető.
- KIRÁLY Ennyire bízol? S hosszú kúra kell?
- HELÉNA Ha a legfőbb kegyelem nem hagy el,  
 Kétszer se járja meg a napi vágát  
 Tüzes paripáján a büszke fáklyás,  
 S nem oltja nedves, nyugati sötéttel  
 Pisla lámpáját Hesperus se kétszer,  
 Huszonnégyyszer mutatja a hajósnak  
 Üvegje, hogy az órák ellopóznak,  
 S már tested megújítja satnya részét,  
 Kimúlik a kór, s éled az egészség.
- KIRÁLY S ha önbizalmad csődöt mond, mi érjen?
- HELÉNA Szűz nevemet nyíltan gyalázza szégyen,



Mondják rólam, hogy rongy ringyó vagyok,  
 Szóljanak rólam trágár gúnydalok,  
 Sőt rosszabbat – ha ugyan ez a rosszabb –,  
 Haljak meg úgy, hogy halálra kínoznak.  
 KIRÁLY Talán egy áldott szellem szól belőled,  
 És gyöngé hangod tőle lett erősebb,  
 S most olyat is lehetségesnek érzek,  
 Mi ellentmondott már a józan észnek.  
 Életed kedves néked, hisz amit  
 Az élet adhat, téged még hevít:  
 Szépség, erény, ész, bátorság, a kezdet –  
 Szóval, amit szerencsének neveznek.  
 Ezt kockáztatni csak a szörnyűséges  
 Csüggedés vagy a tudás hite képes.  
 Kísérletezz velem hát, kedves orvos:  
 Ha meghalok, neked se jobb a sorsod.  
 HELÉNA Ha be nem teljesül ígéretem,  
 Öljenek meg rögtön könyörtelen,  
 Kudarcomnak halálom lesz a bére,  
 De ha segíték, azért mit ígérsz te?  
 KIRÁLY Mit kérsz?  
 HELÉNA De biztos-e, hogy megkapom?  
 KIRÁLY Kezeskedik hitem és jogarom.  
 HELÉNA Adja meg hát királyi jogarod  
 Férjemül azt, akit én akarok.  
 De ne félj, nem oly szemtelen e szándék,  
 Hogy francia királyi vérré vágnék,  
 Alacsonyrendű nevem nem ível  
 Föl párosodni rangodbelivel,  
 Csak azzal, ki a te vazallusod,  
 S én kérhetem, és te megadhatod.  
 KIRÁLY Itt a kezem rá: ha ígéreted  
 Beteljesül, amit kérsz, elnyered.  
 Jelöld ki az időt, s én azalatt,  
 Mint jó beteg, rád bízom magamat.  
 Többet is kéne még kérdezni tőled,  
 Bár hitem ettől nem lenne erősebb,  
 Hogy honnan jöttél és kivel, de még  
 Ismeretlenül is csak áldva légy,  
 Segítsetek! Lesz kérésedre gondom:  
 Tettedre tett felel, szavamra mondom.

KIRÁLY Hívják be udvarom minden lovagját.  
 Ül le beteged mellé, orvosom,  
 S ép kezem, melynek eltűnt erejét  
 Te visszaadtad, most másodszor is  
 Megerősít az ígért adományban,  
 Mely arra vár csupán, hogy megnevezd.  
 Szép lány, nézz szét: e nemes úrfiak  
 Csoportját felkínálhatom neked.

Uralkodói s apai hatalmam  
 Van fölöttük: te választhatsz kötetlen,  
 És közülük nem ellenkezhet egy sem.

HELÉNA Mindnek egy-egy szép és erényes úrnőt  
 Küldjön Ámor, mindnek – egyet kivéve.

LAFEU Legjobb lovamat adnám fölszerelve,  
 Ha fogam és szakállam ugyanannyi  
 Lenne, mint e fiúknak.

KIRÁLY Nézd meg őket,  
 Nemesember volt mindegyikük apja.

HELÉNA Uraim, a királyt énáltalam  
 Gyógyította meg az Ég.

MIND Tudjuk ezt,  
 És hálásak vagyunk az Égnek érted.

HELÉNA Egyszerű lány vagyok: nincs semmi kincsem,  
 Csak az, hogy egyszerűen lány vagyok.  
 Felséges úr, immár végeztem is,  
 Arcom bírja ezt sűgja: „Ide szöktem,  
 Mert választanod kell! Ha kosarat kapsz,  
 Fehér halál ül arcodon örökre,  
 S nem térek soha vissza.”

KIRÁLY Rajta, válassz:  
 Ki kosarat ad, kegyemben nem áll az.

HELÉNA Imáimból már, szűz Diána, távozz:  
 Röpül már sóhajom Ámor királyhoz.  
 Léphetek-e kéresemmel elétek?

ELSŐ ÚR S megadom.

HELÉNA Köszönöm. A többi néma.

LAFEU Szívesebben lennék benne ebben a hölgyválasz-  
 ban, mint hogy egész életemben ászt dobhassak  
 az asztalra.



HELÉNA A becsület úgy lángol szép szemedben,  
Fenyegetőn, hogy inkább el se kezdem.  
Ámor adjon neked nagyobb szerencsét,  
Mint e leányzót és szerény szerelmét!

MÁSODIK ÚR Soha jobbat!

HELÉNA Kívánságom nagyobb  
Szerelmet ígér. Már itt sem vagyok.

LAFEU Mind megtagadná tőle? No, csak lennének az én  
fiaim, megkorbácsolnám őket, vagy elküldeném  
őket Törökországba, hadd csináljanak belőlük  
eunuchokat.

HELÉNA Ne félj, a kezedet nem kérhetem meg,  
(a harmadik Nem akarok ilyen kárt tenni benned.  
úrhoz) Mert többet érdemelnek vágyaid:  
Szebbet küldjön az Ég, hogy ágyba vidd.

LAFEU Ezek a fiúk jégcsapok: egyik sem akarja őt. Biztos,  
hogy angol fattyúk: nem francia férfi nemzette  
őket.

HELÉNA Túl jó, túl vidám és túl ifjú vagy még,  
(a negyedik Hogysem véredből én fiút fogannék.  
úrhoz)

NEGYESDIK ÚR Szép hölgy, ezt nem gondolnám.

LAFEU No, itt van még egy fürt. Biztos vagyok benne,  
hogy az apád megitta a bort. De ha te nem vagy  
számár, akkor én tizennégy éves kamasz vagyok:  
téged ismerlek már.

HELÉNA Nem merlek elvenni, de magamat,  
(Bertramhoz) És szolgálatomat halálomig  
Hatalmadba adom. Ez az a férfi.

KIRÁLY Bertram, vedd el őt: ő a feleséged.

BERTRAM Feleségem! Kérlek, felséges úr,  
Hadd használhassam saját szememet  
Ilyen ügyben.

KIRÁLY Bertram, hát nem tudod,  
Mit tett értem?

BERTRAM De tudom, jó uram,  
Csak azt nem tudom, mért kéne elvennem.

KIRÁLY Tudod, hogy fölkeltett a betegágyból.

BERTRAM És most énnékem kell belefeküdnöm,  
Mert te fölkeltél? Jól ismerem őt:  
Az apám költségén nevelkedett.  
Egy szegény orvos lánya feleségem!

Inkább a megvetés sújtson örökre.  
 KIRÁLY Tehát csak rangját veted meg, melyet  
 Fölemelhetek. Furcsa, hogy a vérünk  
 Színe, súlya, heve – ha összeöntjük –  
 A különbséget megtagadja, mégis  
 A vér határol el. Ha ő erényes,  
 S te azért veted meg, mivel szegény  
 Orvos gyermeke, az erényt veted meg  
 A szép név kedvéért. Kérlek, ne tedd ezt.  
 Az erény, ha a legalacsonyabb  
 Helyről jön, annak méltóságot ad.  
 Erény nélkül vízkóros tisztesség  
 A rang. A jó magában is elég  
 Jó, és a rossz magában is elég rossz:  
 A lényeg, nem a rang vezet a célhoz.  
 Heléna bölcs és szép és fiatal,  
 Mindez a természet rangjára vall.  
 Becsület csúfja, aki kérkedik,  
 Hogy a becsület nemzette, pedig  
 Nem is apjára üt; a becsület  
 Talaja nem az ős, hanem a tett.  
 Csak rabszolga maga a pusztá szó:  
 A sírokon robotol, látható  
 Hazug diadal. De néma, mikor  
 Becsületes csontoknak sírja por  
 És feledés. Mit mondjak még neked?  
 Ha ezt a lányt, mint lányt, te szereted,  
 A többi meglesz. Kincse az erény:  
 A rangot és vagyont megszerzem én.  
 BERTRAM Nem szeretem s nem törekszem szeretni.  
 KIRÁLY Ha szembeszállsz velem, magadnak ártasz.  
 HELÉNA Örülök, hogy meggyógyultál, uram,  
 Hagyjuk a többi.  
 KIRÁLY Becsületem a tét, hatalmam  
 Kell latbavetni. Fogd kezét, e szép  
 Kincsre méltatlan, göggel telt kölyök,  
 Ki silány megvetésséddel lerázod  
 Kegyemet s érdemét, és meg se sejted,  
 Hogy mi is az ő lengő mérlegét  
 Nyomjuk le majd, és nem tudsz róla, hogy  
 Ott növeljük meg becsületedet,



Ahol akarjuk. Fékezd dacodat,  
 Fogadj szót nekünk: javadat akarjuk.  
 Kövesd szerencsédet, s légy engedelmes  
 Kötelességed s hatalmunk iránt,  
 Különben kegyemből kivetlek a  
 Mellőzött ifjuságnak szédülő  
 Szakadékába, s bosszúm s haragom  
 Szabadul rád az igazság nevében  
 Könyörtelenül. Halljuk, mit felelsz?

BERTRAM Bocsáss meg, kegyes úr: szemed parancsol  
 Szeszélyemnek. És ha megfontolom,  
 Milyen rangot terem akaratod,  
 Úgy találom, hogy őt, aki előbb  
 Alacsony volt nemes gondolatomnak,  
 A király szava úgy megneemesíti,  
 Akár a születés.

KIRÁLY Fogd meg kezét,  
 És mert a lány rangodhoz fel nem ér,  
 Annál nagyobb lesz kárpótlásod érte.

BERTRAM Már fogom is kezét, felséges úr.

KIRÁLY A jószerencse s a király kegye  
 Mosolyog e kötésre, és a gyors  
 Eljegyzést kövesse ma este még  
 A szertartás. Az ünnepélyt a messzi  
 Barátokért egy kissé elhalasztjuk.  
 Ha engem szeretsz, őt is kell szeretned,  
 S akkor jó hívó vagy – másképp eretnek.

„CSAK HÁBORÚBA!”

BERTRAM Végem van, örök gond gyötör ezentúl!

PAROLLES Mi a baj, édes szívem?

BERTRAM Bár most esküdtem meg a pap előtt,  
 Nem fekszem le vele.

PAROLLES Mi baj, szívem?

BERTRAM Megházasítottak vele, Parolles!

Olasz csatákba, csak ne vele ágyba!

PAROLLES Franciaország kutyaól, egy férfi lába  
 Nem is léphet rá: gyerünk háborúba!

BERTRAM Az anyám írt levelet: nem tudom még,  
Mi is áll benne.

PAROLLES Ej, majd kiderül.  
Csak háborúba, fiam, háborúba!  
Becsületét zsebébe rejti az,  
Ki mucuskáját itthon öleli  
S rápazarolja férfi-velejét,  
Mely Mars tüzes vágtájában robogni  
Rendeltetett. Tudd meg, Franciaország  
A világ istállója, és mi benne  
A gebék. No csak ki, a háborúba!

BERTRAM Így lesz. Helénát szépen hazaküldöm,  
S hogy gyűlölöm s hogy megszököm, megírom  
Anyámnak, a királynak pedig azt,  
Amit nem mertem mondani. Olasz  
Hadjáratomhoz jó lesz hozománya.  
Ki házatáját s hitvesét utálja,  
Boldogan megy a kedélyes csatába.

PAROLLES De biztos, hogy nem múlik el szeszélyed?

BERTRAM Gyere velem szobámba s adj tanácsot.  
Holnap Helénát küldöm árva búba,  
Én pedig indulok a háborúba.

PAROLLES No, nézd csak, hogy röpül az ifjú labda!  
Ki korán nősül, az a bajt bekapta.  
Te csak Helénát bátran hagyd el itt.  
A király megsértett. Gyerünk – de csitt!

„EL INNEN, SZÖKJÜNK!”

HELÉNA Uram, ahogy parancsoltad, beszéltem  
A királlyal, s elnyertem engedelmet  
Gyors távozásra. De előbb veled  
Akar beszélni négyszemközt.

BERTRAM Azonnal.  
Heléna, ne csodáld, hogy az idő  
Színétől így eltér viselkedésem,  
S nem teljesítem külön hivatásom  
Követelményét. Nem készültem el  
Ilyesmire, ezért vagyok ilyen  
Meglepett, és ezért kérek meg arra,



Hogy azonnal menj haza és tünődj  
Inkább, mint kérdezz kérésem felől.  
Szempontjaim a látszatnál különbek,  
És kényszerítőbb ez az én ügyem,  
Mintsem az első percben látszik annak,  
Aki nem ismeri. Ezt add anyámnak.  
Én is ott leszek két nap múlva, és most  
Bölcsességedre bízlak!

HELÉNA Ó, uram,  
Szófogadó szolgálód maradok.

BERTRAM Hagyjuk ezt, kérlek.

HELÉNA S örökké igyekszem  
Pótolni neked azt, amit szerény  
Csillagom megtagad: e nagy szerencsét  
Kiegyenlíteni.

BERTRAM Ne többet erről!  
Sietek, menj haza. Isten veled!

HELÉNA Uram, egy percre, kérlek.

BERTRAM Mit kívánsz még?

HELÉNA Tudom, kincsemre méltó nem vagyok,  
S nem mondhatom enyémnek, s mégis az;  
De mint félénk tolvaj, hadd lopjak abból,  
Ami jog szerint enyém.

BERTRAM Mit akarsz még?

HELÉNA Alig valamit – semmit voltaképpen...  
Nem is tudom kimondani, uram.  
Csók nélkül csak idegenek búcsúznak.

BERTRAM Kérlek, ne késlekedj, csak lóra gyorsan.

HELÉNA Nem szegem meg parancsodat, uram.

BERTRAM Hát embereink, monsieur? Ég veled!  
Menj csak haza, én sohasem követlek,  
Míg kardot foghatok s dobok peregnek.  
El innen, szökjünk!

PAROLLES Bátran, *coraggio!*

SZEGÉNY TOLVAJ

ELSŐ ÚR Köszöntünk, grófnő.

HELÉNA Az uram elment, már örökre elment!

MÁSODIK ÚR Nem szabad így beszélned!

- GRÓFNŐ Csak türelem! Urak, tudjátok, engem  
Öröm és bánat annyiszor rohant meg,  
Hogy egyiknek hirtelen arca sem  
Puhít meg. Kérlek, hol van a fiam?
- MÁSODIK ÚR Madame, elment a firenzei herceg  
Szolgálatába. Mi onnan jövet  
Találkoztunk vele, s amint leróttuk  
Dolgunkat az udvarnál, visszatérünk.
- HELÉNA Nézd meg levelét, útlevelemet.  
„Ha megkapod az ujjamról a gyűrűmet, amely so-  
se kerül le onnan, és megmutatsz egy testedből  
lett gyereket, akinek én vagyok az apja, akkor  
mondhatsz a férjednek; de ezt az „akkor”-t én  
„sohá”-nak nevezem.”  
Szörnyű ítélet!
- GRÓFNŐ Ti hoztátok ezt a  
Levelet?
- ELSŐ ÚR Mi, de tartalma miatt  
Sajnáljuk már a fáradságot érte.
- GRÓFNŐ Kérlek, lányom, derülj jobb kedvre, mert ha  
Minden bánatot lefoglalsz magadnak,  
Megfosztasz jussomtól: az én fiam volt,  
De véreimből kimosom a nevét, csak  
Te vagy gyermekem. Firenzébe ment?
- MÁSODIK ÚR Igen, madame.
- GRÓFNŐ Hogy katona legyen?
- MÁSODIK ÚR Ez nemes célja, s azt hiszem, a herceg  
Felruházza a ranggal, amely őt  
Megilleti.
- GRÓFNŐ S ti oda visszatértetek?
- ELSŐ ÚR Igen, madame, s repülnénk, ha lehetne.
- HELÉNA „Míg feleségem van, addig semmim sincs Fran-  
ciaországban.”  
Ez fáj nagyon.
- GRÓFNŐ És ez is ott áll?
- HELÉNA Igen.
- ELSŐ ÚR Ez csak a keze merészsége, s szíve  
Talán bele nem egyezett.
- GRÓFNŐ Semmije sincs itt, míg van felesége!  
Itt semmi sem túl jó neki, csupán ő,  
S ő olyan urat érdemel, akit



Húsz ilyen golyhó szolgálhatna, az meg  
 Percenként úrnőzné. Ki volt vele?

ELSŐ ÚR Egy szolga csak, s egy nemesúr, akit  
 Már régebben ismertem.

GRÓFNŐ Tán Parolles?

ELSŐ ÚR Igen, jó asszonyom.

GRÓFNŐ Züllött egy alak és csupa gonoszság,  
 Ki rosszra csábítja az én fiam  
 Nemes természetét.

ELSŐ ÚR Tényleg nagyon  
 Rontó hatása van, de ez neki  
 Mindig hasznot hajt.

GRÓFNŐ Üdvözlünk, urak.  
 Mondjátok meg fiamnak, hogy a kardja  
 Nem nyerheti el a becsületét,  
 Melyet így elveszít: többet levélben  
 Bízok rátok.

MÁSODIK ÚR Madame, szolgálatozdra,  
 Ebben és minden fontosabb ügyedben.

GRÓFNŐ Nem szolgálatra, szívességre kérek.  
 Nem jöttök beljebb?

HELÉNA „Míg feleségem van, addig semmim sincs Fran-  
 ciaországban.”  
 Semmije sincs itt, míg van felesége!  
 Francia földön nem lesz feleséged  
 S lesz mindened. Szegény uram! Tehát én  
 Kergettem el házadból gyöngé tested  
 A nem-kímélő háborúba? Én  
 Űztelek el a víg udvar köréből,  
 Hol szép szemek lövelltek rád, de most  
 Célpontja lettél már a füstölő  
 Muskétáknak? Ó, ti ólomfutárok,  
 Kik tűzön nyargaltok, tévesszetek célt!  
 Hasítsatok fütyülve, de csak a  
 Légbe. Ne érintsétek uramat!  
 Én állítottam oda azt, ki rálő!  
 Ki célbaveszi támadó szívét,  
 Én büjtogattam felbérelve őt.  
 Nem én ölöm meg őt, de én vagyok  
 Halálának oka. Inkább bolyongó  
 Oroszlánra lennék, amikor ordít

Az éles éhségtől! Jobb volna, ha  
 A természet minden nyomorúsága  
 Rám szállna! Gróf, jöhetsz már haza a  
 Veszélyből, hol gyakran a becsület  
 Csak sebhelyet nyer, semmi mást. Megyek már,  
 Maradásom tart téged vissza innen.  
 Itt maradjak? Nem, még akkor se, ha  
 Éden szellője legyezné a házat,  
 S angyalok szolgálnának. Elmegyek,  
 Hadd sajnálják szökésemet, uram  
 Vigaszára. Nap, távozz! Gyere, éj, te!  
 Szegény tolvaj, lopódzom a sötétbe.

HELÉNA ELBÚJDOSOTT

GRÓFNŐ      Hogy is vehetted el a levelet!  
 Nem gondoltad, hogy úgy tesz majd, amint tett,  
 Ha levelet ír nekem? Olvasd újra!

UDVARMESTER    „Megsebzett nagyravágyó szerelem,  
                     Zarándoka így lettem Szent Jakabnak,  
 Mezítláb járok hideg földeken:  
                     Szent fogadalmam talán megjavíthat.  
 Írj, hogy megtérjen a véres csatából  
                     Legdrágább uram, legdrágább fiad:  
 Őt itthon béke áldja meg, de távol  
                     Én csak nevét imádom azalatt.  
 Bocsássa meg viszontagságait:  
                     Én, szívtelen Junója, üztem őt  
 Az udvartól oda, hol vész vonít  
                     S halál követi csak a vakmerőt.  
 Ő túl jó a halálnak s énnekem:  
                     Már búcsúzom s szabadon engedem.”

GRÓFNŐ      Hány éles túske szúr szelíd szavából!  
 Rinaldó, kár volt elengedned őt!  
 Ha beszélhettem volna még vele,  
 Meg tudtam volna fordítani tervét.  
 Most megelőzött.

UDVARMESTER                      Bocsáss meg, madame.  
 Ha éjszaka még átadom neked,



Tán elérjük, bár írja, hogy hiába  
Követjük.

GRÓFNŐ

Lesz-e őrangyala más,  
E rossz, méltatlan férjnek, ha Heléna  
Imája, melyet meghallgat örömmel  
Az Ég, nem menti meg mégis a legfőbb  
Igazság haragjától? Írj, Rinaldó,  
E férjnek, ki nem méltó hitvesére.  
Szavad mérje Heléna érdemét,  
Melyet ő könnyen mért. Élezd ki nagy  
Bánatomat, hisz úgysem érzi meg.  
A legügyesebb futárt küldd utána.  
Ha meghallja, hogy elment, visszatér tán,  
S remélem, ha ezt meghallja Heléna,  
Visszavezeti tiszta szerelem.  
Kettejük közül melyik kedvesebb  
Nekem, azt érzésem sehogy se képes  
Eldönteni. Menj, gondoskodj futárról.  
Szívem nehéz, öreg és egyre gyöngébb:  
Gondom szólna, de búm hullatja könnyét.

A CSAPDA

HELÉNA Még kétkedel abban, hogy én vagyok?  
Nem is tudom már, hogyan győzzelek meg,  
Ha nem döntöm halomra tervemet?

ÖZVEGY Jó családból vagyok, bár tönkrementem,  
S nem kötöttem még ilyen üzletet,  
S jó híremet nem is kockáztatom  
Tisztátlan ügyben.

HELÉNA Ezt nem is kívánom.

Először is hidd el, a gróf a férjem,  
S amit titokban elmondtam neked,  
Szóról-szóra igaz. Ha megadod hát  
A kért segítséget nekem, ezáltal  
Nem vétkezel.

ÖZVEGY Már hinnem kell neked,  
Mert amit megmutattál, bizonyítja,  
Hogy gazdag vagy.

HELÉNA Itt egy erszény arany,

Hadd vegyem meg segítségedet ezzel,  
S túlfizetem is még, ha sikerül.  
A gróf lányodnak esd s a bájai  
Elé rakja parázna ostromát,  
Hogy elfoglalja. Engedjen Diána,  
Majd megtanítjuk, hogyan kell csinálni.  
Féktelen vére semmit sem tagad meg  
Diánától. Bertram gróf gyűrűje  
Nemzetségében ágról-ágra száll,  
Négy-öt emberöltő telt el, mióta  
Az első apa hordta. Ezt a gyűrűt  
Nagy becsben tartja, de hiú tüzeben  
Akarata ezt sem drágállja majd,  
Akárhogy bánja később.

ÖZVEGY

Látom én már,

Mi célra törsz.

HELÉNA

Látod, törvényes. Annyi ez csupán,  
Hogy lányod, mikor már engedni látszik,  
Kérje e gyűrűt, végül egy találkát  
Adjon neki, s azt én tartom be majd,  
Ő szemérmesen elvonul. Ezért én  
Még háromezer koronát adok  
A lányod házasságára.

ÖZVEGY

No, jól van.

Tanítsd ki lányomat, intézze úgy,  
Hogy idő és hely egyezzen a csellel,  
Törvényesen. Esténként zeneszót  
S dalt hoz Diána szégyenére, és  
Mit sem használ, ha szidva küldjük el,  
Olyan kitartó, mintha élete  
Függne tőle.

HELÉNA

Ma éjszaka tehát

Cselszövésünket ki-ki játssza végig,  
S a rossz szándék törvényes tettbe érik,  
És jámbor tetté válik az erény,  
S egyik se bűn, bár bűnre vall a tény.  
Fogjunk hát hozzá.



BERTRAM Azt mondták, hogy a neved Fontibell.

DIÁNA Diána, uram.

BERTRAM Istennő neve,  
S méltó vagy rá! De mondd, gyönyörű lélek,  
Szép lelkedben nincs hely a szerelemnek?  
Ha nem lobog az ifjú láng szívedben,  
Akkor nem is vagy lány, csupán szobor.  
Ha halott leszel, akkor légy olyan,  
Mint most vagy, mert most hidegszigorú vagy,  
És most olyan légy, amilyen anyád volt,  
Amikor édes önmagad fogant meg.  
ERÉNYES VOLT.

DIÁNA

BERTRAM Te is az légy.

DIÁNA Anyámnak

Kötelessége volt az, mint neked  
Feleséged iránt.

BERTRAM Ne többet erről!

Ne mondj ellent a fogadalmaimnak!  
Rám tukmálták, de csak téged szeretlek  
Édes szerelmi kényszerben, s örökké  
Szolgálni foglak.

DIÁNA

Szolgáltok, igen,  
Míg mi is nektek, de rózsánk letépve  
Tüskénk marad csak, és ti gúnyolódtok  
Csupaszságunkon.

BERTRAM Esküdtem neked!

DIÁNA

De nem sok esküből áll az igazság,  
Hanem egyetlen nyílt, hű fogadásból.  
Ami nem szent, ahhoz hiába hívod  
A legszentebbet tanúnak. De mondd,  
Ha fogadkozom Istenre, hogy híven  
Szeretlek, eskümet elhiszed-e,  
Ha bűnösen szeretlek? Köthet-é  
Eskü, ha Arra esküszöm, akit  
Imádok, s esküszöm, hogy ellene  
Akarok törni? Így hát minden esküd  
Csak szó, szegényes látszat, nincs pecsétje.  
Ez a hitem.

BERTRAM                      Térj meg, térj meg, ne légy  
Ily szent-kegyetlen! Szent a szerelem,  
S tisztaságom nem ismeri a cselt,  
Mellyel a férfiakat vádolod.  
Hagyd ezt már! Engedj beteg vágyaimnak,  
Hogy meggyógyuljak. Mondd, enyém leszel,  
S szerelmem soha nem lankadhat el.

DIÁNA Látom, kötélhágcsót is vet a férfi,  
Ha ostromol. Add nekem ezt a gyűrűt.

BERTRAM Kölcsön adom, drágám, de nem szabad  
Odaadnom.

DIANA Hát nem adod, uram?

BERTRAM Családunk becsülete ez a gyűrű,  
Sok elődön át származott le hozzám,  
S a legnagyobb szégven, ha elveszítem.

DIANA Becsületem is olyan, mint e gyűrű:  
Szűzességem családunk ékköve,  
Sok elődön át származott le hozzám,  
S a legnagyobb szégyen, ha elveszítem.  
Saját bölcsességed állítja mellém  
A bajnok Becsület hevét hiú  
Ostromod ellen.

BERTRAM Jól van. Itt a gyűrűm:  
Becsületem, családom, életem,

DIÁNA

Minden a tied, s rajtam te parancsolsz.  
Kopogj éjfélkor szobám ablakán:  
Úgy intézem, hogy anyám meg ne hallja.  
Most add nekem szavadat, hogyha majd  
Szűz ágyamat meghódítod, csupán  
Egy óráig maradsz s egy szót se szölsz.  
Erős okom van rá, s majd megtudod,  
Ha egyszer visszakapod ezt a gyűrűt.  
Másik gyűrűt kapsz éjszaka helyette,  
Mely a jövőben majd a múltba ringat  
S visszaidézi elmúlt dolgainkat.  
Várlak, agyó. Asszonyt nyertél ma tőlem,  
Habár az én reményem elveszőben.

BERTRAM Egy földi mennyet nyertem el tebenned. *El*

DIÁNA Sokáig légy hálás nekem s a mennynek.  
Tán így is lesz. Anyám előre mondta,  
Hogyan udvarol, mintha a szívébe



Látna, és hogy egyformán esküszik mind  
A férfi. Elvesz, esküdött a gróf, ha  
Meghal neje. Én is majd csak a sírban  
Fekszem le néki. Élni-halni szüzen  
Jobb, mint elégni a francia tűzben.  
De azt hiszem, hogy nem bűn még e csel,  
Ha azt csapjuk be, aki maga csal.

PAROLLES BÜCSÚJA

PAROLLES Hál' Istennek. Ha nagy volna a szívem,  
Most megrepedne! Agyó, kapitányság!  
De majd eszem, iszom és alszom annyit,  
Akár egy kapitány. Majd pusztá lényem  
Tart életben. Vigyázat, hencegők!  
A hencegőből könnyen ez marad:  
Megtalálják benne a szamarat.  
Rozsdásodj, kard! Hűlj, pirulás! Parolles  
Már a bolondos szégyenben honol.  
Ki él, annak jut még hely valahol.

BECSAPOTT GYÖNYÖR

HELÉNA Meglátod ebből, hogy nem csaptalak be.  
A keresztény világ egyik feje  
Lesz kezesem; az ő trónja elé  
Kell térdelnem, hogy célomat elérjem.  
Nagy szolgálatot tettem neki egykor,  
Oly drágát, mint élete. Ez a jótett  
Hálát fakasztana még egy tatár  
Kemény szívéből is. Úgy értesültem,  
Őfelsége Marseille-ben van. Oda  
Kellő kíséretünk lesz. Azt tudod, hogy  
Halottnak vélnek. A sereg feloszlott,  
S férjem haza tart. Ha az Ég segít,  
S jó királyom engedi, előtte  
Leszünk otthon.

ÖZVEGY Nagyságos asszonyom,

Nincs szolgálód, kinek jobban szívéhez  
Nőtt sorsod.

HELÉNA                      És neked sincs oly barátnőd,

Ki jószágodat meghálálni inkább  
Akarná. Biztos, hogy engem az Ég  
Küldött lányodnak hozományt szerezni,  
Őt pedig, hogy férjhez segítsen engem.  
Ó, furcsa férfiak! Amit utálnak,  
Kéjt lelnek abban is, ha rászedett  
Hitük buja sejtése meggyalázza

A szurtos éjt, s a becsapott gyönyör  
Becézni is tudja azt, amit gyűlöl.

De erről máskor. Még neked, Diána,  
Túrnöd kell értem, amire tanítlak.

DIÁNA    Ha parancsod nyomán a becsület  
És halál jár, szívesen tűröm érted.

HELÉNA    Kérlek, csak várj, s meg hozza az idő  
Nyarunkat, és tövisbokrom virágot  
Hajt akkor, s nemcsak csípős lesz, de édes.  
Most mennünk kell, kocsink már készen áll,  
Az idő int, s végül majd koronáz.  
Mert minden jó, ha vége jó, s ha bármi  
Történik is, a végét kell kívánni.

MINDEN JÓRA FORDUL?

KIRÁLY    Ékszeret vesztettünk benne el, s kegyünk  
Szegényebb lett; hanem fiad bolond  
Rögeszméjében érzékelné sem  
Tudta becsét.

GRÓFNŐ                      Ez elmúlt már, királyom,  
S kérem Felségedet, tekintse, mint  
A fiatal természet szenvedélyét,  
Mikor az ésnél erősebb olaj  
És tűz lobog fel.

KIRÁLY                      Tisztelt asszonyom,  
Már megbocsátottam és elfeledtem.  
Bár kitörésre várt feje fölé  
Feszülő bosszúm.

LAFEU                      Meg kell mondanom – de



Bocsánatot kérve – az ifjú úr  
Nagyot vétett királya, anyja, hölgye,  
De legnagyobbat saját maga ellen:  
Oly hitvest vesztett, akin át a szépség  
A legdúsabb szemet elkábitotta,  
Beszéde minden fület rabul ejtett,  
S a legbüszkébb szívek alázatosan  
Úrnőnek mondták.

KIRÁLY Fájdítja dicséret  
Az emlékét. Hívd vissza fiadat,  
Kibékültünk s minden vád megszűnik majd,  
Ha megpillantjuk. Ne kérjen kegyelmet:  
Nagy bűnének természete halott már,  
S a feledésnél mélyebbre temetjük  
Ingerlő emlékét. Jöjjön be hát,  
Nem mint bűnös, mint idegen; tudasd  
Vele, mit akarunk.

NEMESÚR Igen, királyom.

KIRÁLY Beszéltél vele lányodról, uram?

LAFEU Azt mondta, ezt Felséged dönti el.

KIRÁLY Úgy esküvő lesz. Levélben nagyon  
Dicsérik őt.

LAFEU Jókedvűnek tűnik föl.

KIRÁLY Én évszakba nem illő nap vagyok,  
Bennem egyszerre láthatsz napsütést  
És jégesőt, de ragyogó sugárnak  
Enged a felhőgomoly; közeledj hát,  
Derül megint.

### *Bertram jön*

BERTRAM Bocsád meg, jó királyom,  
Megbánt vétkeimet.

KIRÁLY Jól van, no, szót se  
Többet leélt időkről. Megragadjuk  
A pillanat rohanó szarvait,  
Mert vének vagyunk, s gyors döntéseinkhez  
Még kivitel előtt odalopódzik  
Halk lábbal az idő. Ennek az úrnak  
Lányára emlékszel-e még?

BERTRAM Csodálattal, királyom. Legelőbb  
Őt választottam, de nem mert a nyelvem

Beállni szívem merész követének.  
Majd megrögződvén szemem benyomása,  
A megvetés szemszöge torzította  
Minden más szépség vonalát, s a szép  
Színt kigúnyolta vagy lopottra vélte,  
Minden arányt rút képpé zsugorított  
Vagy nyújtott: ezért volt, hogy ő, akit  
Mindenki dicsért, s magam is, mióta  
Elvesztettem, szerettem – a szememben  
Zavaró porszem volt csak.

KIRÁLY

Jó a mentség:

Hogy őt szeretted, törli tartozásod  
Egy részét. De elkésett szerelem,  
Akár a későn érkezett bocsánat,  
Fanyar vádat vág küldője szemébe:  
„Jó, mert már elmúlt.” Könnyelmű hibáink  
Becsmerlik azt, amink van, s visszasírnák  
Értékét, ha már ismerik a sírját.  
Viszolygásunk gyakran a jóbarát  
Gyilkosa, aztán gyászolja porát;  
Szeretetünk ébred, zokogva néz szét,  
S torz gyűlöletünk kialussza mérgét.  
Ez hát édes Helén lélekharangja:  
Felejtsd el s szép Maudlinnak nyújtsd gyűrűdet.  
Megegyeztünk már, hadd jöjjön az ünnep:  
Második esküvője özvegyünknek.

GRÓFNŐ

Ég, áldd meg jobban ezt az esküvőt,  
Vagy szűnj meg bennem, természet, előbb!

LAFEU

Gyere, fiam, kiben házam neve  
Feloldódik majd, adj szerelmi jelt,  
Hogy felszíkráztassam lányom kedélyét,  
És gyorsan jöjjön.

*Bertram átad egy gyűrűt*

Szakállamra mondom,

S minden szörére, a meghalt Heléna  
Szép teremtség volt; mikor legutólszor  
Búcsúztam tőle, éppen ilyen gyűrűt  
Láttam az ujján.

BERTRAM

Ez nem az övé volt.



KIRÁLY Kérlek, hadd nézzem meg; szemem előbb is  
Beszéd közben rátévedt. Ez a gyűrű  
Az enyém volt, s mikor Helénnek adtam,  
Megfogadtam neki, ha bármikor  
Bajba jut, én e jelre megsegítem.  
Hogyan nyerted el tőle azt, mi néki  
Legdrágább lehetett?

BERTRAM Kegyes királyom,  
Bárhogy is tetszik felfognod, e gyűrű  
Nem volt övé.

GRÓFNŐ Fiam, az életemre,  
Láttam rajta, s többre tartotta azt  
Életénél.

LAFEU Biztosan láttam rajta.  
BERTRAM Csalódol, uram, nem is látta volt:  
Firenzei ablakból hajították  
Papírban, melyen annak neve állt,  
Aki ledobta. Nemes volt és engem  
Szabadnak hitt, de én megmagyaráztam,  
Hogy sorsom kötött már, s ajánlatára  
Nem felelhetek az övéhez illő  
Tisztességgel, végül meggyőzetett,  
Bár nehezen, és elállt, de a gyűrűt  
Már nem fogadta vissza.

KIRÁLY Maga Plutus,  
A tinkturák s alkímiák tudója,  
A természet titkát nem érti jobban,  
Mint én e gyűrűt: enyém volt s Heléné,  
Akárki adta neked. Így tehát, ha  
Ismered magad, valld be, hogy övé volt,  
S hogy milyen vad kényszerrel nyerted el.  
A szenteket idézte tanúként, hogy  
Sosem húzza le ujjáról, kivéve  
Ha neked adná ágyában, ahol te  
Sosem voltál, vagy nekünk küldené  
Nagy balsorsában.

BERTRAM Uram, sose látta.  
KIRÁLY Ez hamisság, becsületemre mondom,  
És gyanút ébreszt bennem, amelyet  
Inkább elkergetnék. Ha kiderül, hogy  
Ily embertelen vagy – de nem derül ki –,  
S mégsem tudom. Halálosan gyűlölted,

BERTRAM

Órök közt el

## Egy nemesúr jön

NEMESÚR

KIRÁLY „Sok fogadkozásával, hogy nőül vesz, ha felesége meghal – pirulok kimondani – elnyert engem. Rousillon gróf most özvegy: zálogba tette hozzám esküjét s a tisztességgemmel fizettem neki. Megszökött Firenzéből, el se búcsúzott, és én most követem őt hazájába igazságért. Add meg nekem, ó, király! rajtad áll; máskülönben egy csábító éli világát, és egy szegény leány elveszett.

## Diana Capilet"

KIRÁLY

Az Ég javadat akarja, Lafeu,  
Hogy ezt fölfedte. Jöjjenek e nők,



Ti pedig gyorsan hozzátok a grófot.

*A nemesúr és néhány kísérő el*

GRÓFNŐ Félek, grófnő, hogy megölték Helénát.  
Akkor igazságot a tettesekre!

*Bertram jön az örök között*

KIRÁLY Hát olyan szörnyek számodra a nők,  
Hogy megszöksz tőlük esküid után,  
S most mégis nősülnél?  
Ki ez a nő?

*A nemesúr visszajön az özvegyel és Dianával*

DIÁNA Uram, szegény firenzei leány,  
A régi Capiletek sarjadéka.  
Kérésemet, hallom, már ismered,  
S tudod, hogy szálnalmas a helyzetem.

ÖZVEGY Anyja vagyok, uram, kinek korát  
S tisztességét érinti panaszunk,  
S mindkettő tönkremegy, ha nem segítesz.

KIRÁLY Jöjj közelebb, gróf: ismered e nőket?

BERTRAM Uram, ezt nem tudom s nem akarom  
Tagadni. De mivel vádolnak engem?

DIÁNA Mért nézel oly furcsán a hitvesedre?

BERTRAM Nem az én hitvesem, uram.

DIÁNA Ha nősülsz,  
Kezedet adod, amely az enyém,  
Esküdet adod, az is az enyém,  
Magadat adod, s az is az enyém,  
Mert úgy beléd nőttem esküid által,  
Hogy aki veled ül nászt, velem ül nászt,  
Kettőnkkel vagy inkább semelyikünkkel.

LAFEU Ilyen rosszhírű emberhez nem adom a lányomat:  
nem vagy hozzá illő férj.

BERTRAM Uram, ez egy buta, züllött teremtés,  
Együtt nevettem vele, de ne képzeld  
Becsületemet olyan nemtelennek,  
Hogy azt gondold már, ilyen mélyre estem.

KIRÁLY Csak rosszat gondolok, míg tetteiddel  
Nem cáfolsz meg: gondolatom nem érv  
Becsületed mellett.

DIÁNA Felséges úr,  
Mondd neki, esküdjön, ha nem hiszi,  
Hogy ő vette el szüzességemet.

KIRÁLY Mit szólsz ehhez?

BERTRAM Szemtelen nő, uram,  
És táborunknak közprédája volt.

DIÁNA Rágalmaz, uram, mert ha ez igaz,  
Kisebb áron vehetett volna meg.  
Ne higgy neki. Ó, nézd meg ezt a gyűrűt,  
Szépségének s nemes, igaz becsének  
Nem leled párját. És ő ezt a gyűrűt  
A hadsereg közringyójának adta,  
Ha az vagyok.

GRÓFNŐ Elpirul, ez talált:  
Hat őse hagyta testamentumában  
A következő sarjra; ő is így  
Kapta és hordta. Ez a felesége:  
A gyűrű százszor igazolja.

KIRÁLY Nincs-e  
Az udvarban, aki tanúd lehetne?

DIÁNA De van, uram, csak szégyellek ilyen rossz  
Eszközt felhasználni: neve Parolles.

LAFEU Láttam ma az embert, ha ugyan ember.

KIRÁLY Hozzátok őt be!

*Egy kísérő el*

BERTRAM Mit keresne itt?

Gyalázatos bitangnak ismerik,  
A világ minden mocska rajta van.  
Ha igazat mond, bele is betegszik.  
S ő valljon rólam, aki, hogyha kell,  
Bármit elmond?

KIRÁLY Gyűrűd mégis e lányé.

BERTRAM Igen, övé, és tetszett is nekem,  
S kikezdttem vele ifjú, léha módon.  
Ő távol tartott s rám vetette horgát  
S vágyamat ellenállva őrijtette,



Mert rajongásunkat növeli minden  
Akadály útján, s végül végtelen  
Ravaszága s köznapi bája engem  
Meghódított: ő megkapta a gyűrűt,  
S én azt, amit bármely alábbvaló  
Piaci áron vett.

DIÁNA

Tünnöm kell ezt is.

Ki oly nemes hitvest eltaszítottál,  
Megvethetsz engem is. S mivel neked nincs  
Erényed, én elveszitek egy férjet –  
Küldj hát gyűrűdért, visszaküldöm, és  
Te majd az enyémet add vissza.

BERTRAM

Nincs meg.

KIRÁLY

Kérlek, miféle gyűrű volt?

DIANA

Uram,

Épp olyan, amilyen az ujjadon van.

KIRÁLY

Ismered e gyűrűt? Nemrég övé volt.

DIANA

Akkor hát ezt adtam neki az ágyban.

KIRÁLY

Akkor hát nem igaz, hogy ablakon  
Hajítottad ki?

DIANA

Igazat beszéltem.

*Egy kísértő visszajön Parolles-lal*

BERTRAM

Uram, bevallom, övé volt a gyűrű.

KIRÁLY

Szót szóba öltesz s félsz minden pihétől.  
Ez az, akit mondtál?

DIANA

Igen, uram.

KIRÁLY

Mondd meg nekem, fickó, de igazat mondj,  
S ne félj attól, hogy gazdád megharagszik,  
– Ha becsületes vagy, megvédlek ettől –  
Mit tudsz róla s erről a lányról itt?

PAROLLES

Felséged engedelmeivel a gazdám tiszteletre méltó  
úriember volt: persze volt benne mindenféle fur-  
fang, már amilyen az úriemberekben lenni szo-  
kott.

KIRÁLY

No, csak térjünk a tárgyra: szerette ezt a nőt?

PAROLLES

Persze, hogy szerette, de hogyan?

KIRÁLY

No mondd, hogyan?

PAROLLES

Úgy szerette őt, ahogyan egy úriember szeret egy  
nőt.

- KIRÁLY És az hogyan szeret?
- PAROLLES Szerette őt, uram, meg nem is.
- KIRÁLY Ahogy te gazember vagy meg nem is.  
Miféle kétértelmű cimbora!
- PAROLLES Szegény ember vagyok, felséged parancsára.
- LAFEU Jó dob ez, uram, de mihaszna szónok.
- DIÁNA Tudsz-e róla, hogy házasságot ígért nekem?
- PAROLLES Szavamra mondom, többet tudok, mint amennyit kimondok.
- KIRÁLY Hát nem mondasz meg mindent, amit tudsz?
- PAROLLES Felséged engedelmevel, megmondok. Én jártam köztük ide-oda, mint már említettem; sőt, mi több, a gróf úr nagyon szerette őt, mert igazán egészen bolondult utána, és a Sátánról meg a tisztítótűzről és a fúriákról és nem is tudom, még miről beszélt; de bennem annyira megbíztak akkorig, hogy tudtam, mikor mennek ágyba, és egyéb terveikről is, meg arról, hogy házasságot ígért neki, és olyan dolgokról is, amikből bajom lenne, ha beszélnék róluk: ezért nem mondom el, amit tudok.
- KIRÁLY Már el is mondtál mindent, hacsak nem tudnád még azt is elmondani, hogy összeházasodtak, de túl ravaszul tanúskodtál, ezért hát állj félre.  
Azt mondod, ez a gyűrű a tiéd volt?
- DIÁNA Igen, felséges úr.
- KIRÁLY Hol vásároltad? ki adta neked?
- DIÁNA Nem adták nekem, de magam se vettem.
- KIRÁLY Ki kölcsönözte?
- DIÁNA Nem is kölcsönözték.
- KIRÁLY Hát hol találtad akkor?
- DIÁNA Nem találtam.
- KIRÁLY Ha egyik módon sem tiéd, hogyan adhattad neki?
- DIÁNA Nem adtam neki.
- LAFEU Kitágult kesztyű ez a nő, uram: felhúzod, lehú-  
zod, ahogy jólesik.
- KIRÁLY Enyém volt, én adtam első nejének.
- DIÁNA Tiéd vagy az övé, én nem tudom.
- KIRÁLY Vigyétek el, már nincs ínyemre ő sem,  
Börtönbe véle és a gróffal is.



Ha nem mondd meg, honnan volt e gyűrőd,  
Meghalsz egy óra múlva.

DIÁNA Szerzek kezest, királyom.

KIRÁLY Akkor miért vádoltad meg a grófot?

De szűzlány vagyok, s megesküszöm erre

KIRÁLY    Gúnyt űz fűlűnkűbűl: bűrtűnűbe vele!

## Özvegy el

KIRÁLY    Nem varázsló  
Csalja meg szemem igaz hivatását?  
Valóság ez?

BERTRAM Mindkettőt. Ó, bocsáss meg!

És így tovább. Megtörtént, ami jár:  
 Kétszer elnyerve enyém vagy-e már?  
 BERTRAM Felség, ha igazolja, hogy ez így van,  
 Szeretni fogom, híven, holtomiglan.  
 HELÉNA Ha nem igaz, álljon gátul örökre  
 Halálos válás köztem és közöttte.  
 Drága anyám, hát látlak élve még?  
 LAFEU Hagymát orront a szemem: rögtön sírok. Jó Dob  
 Rob, adj kölcsön egy zsebkendőt. Köszönöm.  
 Várj meg otthon, majd eltréfálkozunk. Hagyd  
 csak a bókjaidat: nagyon otrombák.  
 KIRÁLY *(Diánához)*  
 Hadd halljuk végig a történetet:  
 Az igazságból így lesz élvezet.  
 Ha bimbó vagy még, választhatsz magadnak  
 Férjet, és én illően férjhez adlak,  
 Mert úgy sejtem, neked köszönhető,  
 Hogy szűz maradtál te és hitves ő.  
 Ha több időnk lesz, majd részletesen  
 Elmondjátok e dolgokat nekem.  
 A keserű múltnak ha vége lett,  
 Az édes íz csak annál édesebb.



## John Webster

### AMALFI HERCEGNŐ

BOSOLÁRÓL

- DELIO E fickót hétévi gályára küldték  
Egy hírhedt gyilkosságért: azt beszéltek,  
A bíboros bújtotta fel; s mikor  
Gaston de Foix, francia generális  
Bevette Nápolyt, elengedte őt is.
- ANTONIO Kár, hogy semmibe veszik: úgy tudom,  
Nagyon vitéz. E rothadt mélabú  
Megmérgezi majd minden virtusát, mert  
Ha igaz, hogy túl sok alvás a lélek  
Belső rozsdája, akkor tetthiányból  
Tenyészik a sötét izgágaság,  
S titkos rágása úgy hoz veszedelmet,  
Mint moly ruhára, melyet nem viselnek.

BOSOLA ÁLLÁSHOZ JUT

- BOSOLA Átkozd meg magad, hogy nagylelkűséged  
– Mely mást megnemesít – engem bitanggá  
Tehet. Ó, hogy hálátlanság ne érjen  
Jótettedért, mindent meg kell csinálnom,  
Amit a gonosz kitalál! Az ördög  
A bűnt bevonja mézzel és cikornyás  
Elnevezéssel.
- FERDINÁND Maradj, aki voltál,  
Hordd mélabús göncödet: azt mutatja,

Hogy irigyled, akik fölötted állnak,  
De nem törekszel közelükbe: ezzel  
Titkos szállást szerezhetsz, ahol is,  
Mint okos mormota...

BOSOLA

Láttam nehányat:

Nagyúr tányérját nyalták álmosan,  
Föl sem figyelve – mégis e bitangok  
Vágták el torkát álmában. Azt mondod,  
Főlovász leszek? Gazságom tehát  
Lótrágyából nőtt: a tiéd vagyok.

A HERCEGNŐ FÉRJHEZ MEGY

HERCEGNŐ

Ej, ej, mit jelentsen ez?  
Véres a fél szemed, vedd gyűrűmet,  
Azt mondják, jó gyógyszer rá – jegygyűrűm volt,  
S megfogadtam, sosem veszem le, csak ha  
Második férjemnek adom.

ANTONIO

De most levetted.

HERCEGNŐ

Igen, hogy jobban láss.

ANTONIO

Szinte megvakítottál.

HERCEGNŐ

Hogyan?

ANTONIO

E gyűrűben egy becsvágyó, pimasz  
Kis ördög táncol.

HERCEGNŐ

Úzd el.

ANTONIO

Hogyan?

HERCEGNŐ

Egy kis

Mágiával: elég hozzá az ujjad,  
Így – illik rá?

*Ráhúzza a gyűrűt Antonio ujjára, Antonio letérdel*

ANTONIO

Mit mondtál?

HERCEGNŐ

Jó uram,

E derekas hajlék túl alacsony,  
Nem bírok állni benne, sem beszélni,  
Ha föl nem emelem: állj fel magad,  
Vagy hadd segítlek a kezemmel: így.

*Fölemeli*



- ANTONIO Becsvágy, Madame, a nagy ember tébolya,  
S nem láncban, rács mögött tartják, de fényes,  
Szép termekben, s körülveszi a locska  
Látogatók vad zaja, s ez teszi  
Gyógyíthatatlan agyrémme. Ne képzeld,  
Hogy oly buta vagyok, s nem is gyanítom,  
Mit tartogatnak kegyeid; de örült,  
Ki fázván, két kezét a tűzbe dugja  
Kis melegért.
- HERCEGNŐ Feltörve a talaj már,  
S meglátod majd, milyen nagy kincsű bánya  
Urává teszek.
- ANTONIO Ó, én érdemetlen!
- HERCEGNŐ Nem tudnád önmagadat jól eladni:  
Árudat nem úgy borítod homályba,  
Mint boltban a kalmár, ki pisle fénynél  
Sóz rád rossz portékát; s ha érdekel,  
Hol lélegzik igazi férfi, tudd meg  
– S nem hízelgek –, szemed magadra fordítsd,  
S tarts szemlét önmagad fölött.
- ANTONIO Tisztességes lennék, ha menny s pokol  
Nem volna is; szolgáltam az erényt  
Sokáig, soha bérért.
- HERCEGNŐ Most fizet.  
Mi nyomorúság magosan születni!  
Szerelmet is mi vallunk, mert nekünk  
Nem mernek vallani; és mint a zsarnok  
Rejtett szóval rettegtet, mi is álmon  
S rejtvényen át közölhetjük csak izzó,  
Nagy szenvedélyeinket, és letérünk  
Az egyenes erényről, mely a ténynek  
Nem ad más szint. Menj csak, hencegj, hogy itt  
Hagytál, s nincs szívem – nálad van, s remélem,  
Szívedben a szerelmet sokszorozza.  
Remegsz: ne tedd szíved holt húsdarabbá,  
Hogy jobban félj, mintsem szeress. Uram,  
Légy nyugodt – mi zavar? Hús-vér vagyok,  
Nem a férjem síremlékén térdelő  
Alabástromasszony. Ébredj, ember, ébredj!  
El minden hiú látszattal – neked

Ne legyek más, csak egy fiatal özvegy,  
Ki téged akar férjének, s mivel özvegy,  
Csak félig pirul el belé.

ANTONIO Tanúm az

Igazság: tartós szentélye leszek  
Jóhírednek.

HERCEGNŐ Köszönöm, drága szívem.

S nehogy, mint intézőm, te légy adósom,  
Ajkadra jegyzem a *Quietus est*-et...  
Ezt neked kellett volna kérni már:  
Kisgyermekes eszik a süteményt így,  
Félve, nehogy hamar bekapják.

ANTONIO De bátyáid?

HERCEGNŐ Ne is gondolj velük:

Minden viszály, túl karjaink körén,  
Csak szálnalmas, de nem félelmetes;  
S ha megtudják, lecsillapítja majd  
Az idő a vihart.

ANTONIO Mindezt nekem

Kellett volna elmondanom, de féltem,  
Egy részét hízeltetésnek hallanád.

HERCEGNŐ Térdelj le.

*Cariola bejön a függöny mögül*

ANTONIO Ó!

HERCEGNŐ Ne félj: e nő bizalmasom. Jogászok  
Szerint *per verba presenti*, szobában  
Kötött házasság érvényes marad.

*A hercegnő és Antonio letérdel*

Ég, áldd meg, hogy erőszak ki ne bontsa  
E szent gordiusi csomót.

ANTONIO S édes érzelmeink, akár a szférák,  
Keringjenek örökké.

HERCEGNŐ S életünket

Töltsék be lágy zenével!

ANTONIO Legyünk, mint a szerelmes pálmafák,

A boldog házasság jelképei:

Ha elválasztják őket, nincs gyümölcsük.



HERCEGNŐ Mit tehet még az egyház?  
 ANTONIO Hogy sem balsors, sem öröm, sem a bánat  
 Hű vágyainkat ne válassza el.  
 HERCEGNŐ Mit építhet szilárdabban az egyház?  
 Férj s feleség vagyunk, az egyház is csak ezt  
 Visszhangozhatja. – Állj félre, leányzó:  
 Most vak vagyok.  
 ANTONIO És mire célzol ezzel?  
 HERCEGNŐ Szeretném, ha kézen fogva vezetnéd  
 Nászágadhoz szerencséd  
 – Te szólsz így bennem, mert egyek vagyunk  
 most –,  
 Fekszünk s beszélgetünk csak, s kieszeljük,  
 Hogy csitítsuk le zord bátyáimat:  
 S ha tetszik, mint Amis és Amiloun  
 Regéjében, szűz kard fekszik közöttünk.  
 Ó, hadd piruljak rejtve szíveden,  
 Mely minden titkomnak kincstára lett!

*Hercegnő és Antonio el*

CARIOLA Mi benne több: nagyság vagy nőiesség?  
 Én nem tudom, de sejtek valami  
 Félelmes tébolyt – ó, hogy szánom őt!

*El*

BOSOLA OKOSKODIK

Mi szeretni való lehet az ember  
 Külső alakján? Rossz jelnek tekintjük  
 Bárányon, özborjún, csikón, gidán,  
 Ha bármely tagja emberre hasonlít,  
 És félünk tőle, mint baljós csodától.  
 Saját torzsága rémíti az embert  
 Minden teremtményen, csak önmagán nem.  
 Saját húsunkban hordott nyavalyáink  
 Állatoktól kapták a nevüket  
 – Mint bőrfarkas, bárányhimlő – s igaz, hogy  
 Tetvek és férgek falnak, s folytonosan

Egy rothadt tetemet hordunk magunkkal,  
 Mégis gyönyörrel burkoljuk be drága  
 Kelmékbe; s főképp attól rettegünk,  
 Hogy orvosunk földbe dug, illatozni.  
 Feleséged Rómába ment: ti ketten  
 Álljatok össze, s kúrázzatok együtt  
 A luccai forrásnál. Énnekem  
 Más dolgom van.

Hercegnőnk, megfigyeltem,  
 Rosszul van néha, ilyenkor okádik,  
 Émelyedik, szemhéja viselős kék,  
 Orcája sápad, dereka kövérebb,  
 S eltérve a mi olasz divatunktól,  
 Bő köntöst visel – van itt valami.

A BÍBOROS UDVAROL

BÍBOROS Ülj le, te vágyaim legjava. Mondd el,  
 Mit találtál ki, hogy Rómába feljőj  
 A férjed nélkül?

JÚLIA Azt mondtam neki,  
 Egy öreg remetéhez készülök  
 Ájtatoskodni.

BÍBOROS Okos vagy és álnok –  
 Úgy értem, hozzá.

JÚLIA De te leigáztad  
 Minden gondolatomat: nem szeretném,  
 Ha most te lennél ingatag.

BÍBOROS Miért ez  
 Önkínzás, mely csak vétkedből ered?

JÚLIA Hogyan, uram?

BÍBOROS Azért nem bizhatol  
 Hűségemben, mert ismerted magadban  
 E könnyelmű, vad fordulatokat.

JÚLIA Így tapasztaltad?

BÍBOROS Hát úgy általában,  
 Előbb lesz kalapálható üveg,  
 Mint állhatatos asszony.

JÚLIA Úgy, uram?

BÍBOROS Az a fantasztikus üveg kéne, melyet



A firenzei Galileo talált ki,  
Egy másik, tág világot nézni a holdban,  
Hogy ott talán egy hű asszonyra lelünk.  
JÚLIA Ez aztán nagyszerű, uram.

BÍBOROS Miért sírsz?  
Könnyek a tanúid? Ugyane könnyek  
Esőznek majd férjed szívére, hölgyem,  
Nagy esküvéssel, hogy sosem szeretsz mást.  
No jöjj, bölcsen szeretlek én, azaz  
Féltékenyen: szarvat rám úgyse rakhatsz.

JÚLIA Én megyek is a férjemhez, haza.  
BÍBOROS Hálás lehetnél nekem, drága sólymom:  
Eloldottalak bús lábzsínóródról,  
Öklömön hordtalak, s prédára küldve  
Fölröpítettelek. – Csókolj meg inkább. –  
Férjed, mint idomított elefántra,  
Vigyázott rád – nekem hálás lehetnél –,  
Csak csókolt s jól táplált, de mi gyönyör  
Volt ebben? Mintha valaki a lantot  
Pötyögtetné csak, de zenélni rajta  
Nem képes – énnekem hálás lehetnél.  
JÚLIA Szíved sebéről szóltál és beteg  
Májadról, mikor udvarolni kezdteél,  
Mintha kúrán lennél.

#### TESTVÉREK

FERDINÁND Egy mandragórát ástam ki ma éjjel.

BÍBOROS Ne mondd!

FERDINÁND Az őrijített meg.

BÍBOROS No, mi történt?

FERDINÁND Olvasd ezt: hűgunk velejéig romlott –  
Hirhedt ringyó lett.

BÍBOROS Pszt! Csak halkan.

FERDINÁND Halkan!

Nem suttojják: hirdetik a bitangok,  
Mint szolgák az uruk nagylelkűségét,  
Mohón figyelve, ki figyel reájuk.





Magával ragad, s látom szégyenében,  
Ahogy elköveti a bűnt.

BÍBOROS Kivel?  
FERDINÁND Tán valamely erős combú hajóssal,  
Favágóval, ki tud rönköt emelni,  
Baltával bánni, vagy más csinos úrral,  
Aki ágyasházába hord szemet.

BÍBOROS Te őrzöngsz már!  
FERDINÁND No várj csak, tubica!  
Kurvatejed az én vad tüzeimet  
Nem olthatja, csak az a kurvavéred.

BÍBOROS Üres dühöngésed úgy elragad,  
Mint forgószél azt, kit a légen át  
Boszorkány visz. Idétlen lárma ez,  
Mint amikor süketek ordibálnak,  
Mert azt hiszik, más is oly nyomorék,  
Mint ők maguk.

FERDINÁND Neked hát nincs ilyen  
Vértolulásod?

BÍBOROS Bennem a harag  
Nem dúl-fúl. Semmi nem teszi az embert  
Olyan torz bestiává, mint a düh,  
Ha zabolátlan. Szégyelld magadat.  
Vannak, kik úgy áhítják a nyugalmat,  
Hogy nyugtalanul gyötrik magukat,  
Hangold magad jobb kedvre már.

FERDINÁND Igyekszem  
Látszódni annak, ami nem vagyok.  
Most meg tudnám őt ölni benned is,  
Vagy önmagamban, mert már azt hiszem,  
Bennünk a bűn, amit általa büntet  
Az ég.

BÍBOROS Ilyen örült vagy?  
FERDINÁND Testüket  
Szenespincében égetném el úgy, hogy  
Még átkozott füstjük se szálljon égre;  
Vagy lepedőjüket, amin fekszenek,  
Szurokba, kénbe mártanám, hogy abba  
Burkolva égjenek, akár a fáklya;  
Fattyújukat levessé főzve adnám

Kéjenc apjának, hogy hátsó felével  
Újítsa bűnét.

BÍBOROS  
FERDINÁND

Megyek.

Befejeztem.

Ha a pokolban égve hallanám ezt,  
Hideget izzadnék. Megyek aludni.  
Míg nem tudom, ki hágja meg hűgunkat,  
Várok – de skorpiókból fonok ostort,  
S majd akkor bekövetkezik parázna  
Testvérünk teljes napfogyatkozása.

SZÓBESZÉD

ANTONIO Nemes barátunk, drága Delióm!  
Sokáig voltál távol udvarunktól –  
Ferdinánd úrral érkeztl?

DELIO Vele,  
Uram – s nemes hercegnőd jól van-e?

ANTONIO Jól, mint remek családfe-bővítő:  
Két újabb gyermeke van, amióta  
Nem láttad őt, egy lány meg egy fiú.

DELIO Mintha tegnap lett volna: ha lehúnyom  
A szememet, s nem látom, hogy soványabb  
Az arcod, azt álmodnám szinte, hogy  
Csak félórája történt.

ANTONIO Nem pörösködtél, Delio barátom,  
Nem raboskodtál, kérvénnyel se jártál  
Az udvarban, nagy rangot esedezvén,  
Nem bajlódtál vén feleséggel – így hát  
Nem érezted, hogy elszállt az idő.

DELIO De  
Nem jutott a bíboros úr fülébe  
E hír?

ANTONIO Félek, hogy igen. Ferdinánd úr,  
Ki nemrég érkezett az udvarunkba,  
Veszélyesen viselkedik.

DELIO Miért?

ANTONIO Nyugodt, mintha a vihart átaludná,  
Mint télen mormoták; legcsöndesebbek



A kísértetjárta házak, míg az ördög  
Nem ébred föl.

DELIO És mit beszél a köznép?  
ANTONIO A köznépség nyíltan azt mondja róla,  
Hogy ringyó.

DELIO S a komolyabb koponyák,  
A politikus fők hogy vélekednek?  
ANTONIO Megjegyzik, hogy nagy vagyokra teszek szert  
Balkézőről, s a hercegnő tenne róla,  
Ha megneszelné, mert hát, úgy beszélük,  
A fejedelmek haragusznak érte,  
Ha hivatalnokuknak módja van rá,  
Hogy megszedje magát – és mégse tiltják,  
Nehogy megutáltassák őket ezzel  
A nép előtt –, de másról: szerelemről  
Vagy házasságról közte és közöttem  
Még csak nem is álmodnak.

#### BESÚGÁS ÉS HISZÉKENYSÉG

HERCEGNŐ Mit gondolsz ezekről?  
BOSOLA Hogy aljasak: amíg jómódja tartott,  
Szerencsáját szolgálva epedtek érte,  
Hogy sáros kengyelét orrukba fűzve  
Öszvére után totyogjanak, mint karikával a  
medve,  
S kéjének ringyója legyen a lányuk,  
Fiúk a kémje; s azt hitték, senki se boldog,  
Ha nem az ő jegyében született;  
Hordták libériáját – s most e tetvei lepotyognak?  
Ne gondold, hogy kapsz még hozzá hasonlót!  
Hátrahagyott egy banda bitang hízalgőt:  
Betelik sorsuk. A nagyúr a hízalgőnek  
Saját pénzével fizet: az ő bűnét  
Leplezi az, s a nagyúr a hízalgő  
Hazugságát – ez a jussa. Jaj, a szegény úr.  
HERCEGNŐ Szegény! Ládáit megtöltötte bőven.  
BOSOLA Sőt, túl becsületes. A pénz istene, Plutus,  
Ha bárkihez Jupiter küldi őt,  
Bicegve jár, jelezve, hogy a vagyon,

Mely istentől jön, lassan jön, de ha ördög  
 Küldötte, gyorspostán jön, úgy tör a házba.  
 Hadd mondjam meg, milyen páratlan ékszer  
 Hajítottál el, csak merő szeszélyből –  
 Boldog lesz, aki megtalálja. Kiváló,  
 Hú udvaronc volt, katona, egyaránt  
 Röstellte önmagát lebecsülni, mint az állat,  
 Vagy isteníteni, akár az ördög.  
 Virtusa is, formája is több szerencsét érdemelt.  
 Értelme jobban szerette magát megítélni, mint  
 mutogatni.

A lelkét betöltötte minden érték,  
 S mégis, akár egy suttogó-szobáé,  
 Oly kis zaja volt.

HERCEGNŐ De alantas születésű.  
 BOSOLA Kapzsi herold vagy, ki az embereknek  
 Nem virtusát firtatja, de származását?  
 Hiányát érzed majd, mert jól jegyezd meg,  
 Hú államférfi az uralkodónak  
 Mint cédrus, forrás mellett felszökő.  
 A forrás a fa gyökerét áztatja, s a fa  
 Árnyékkal hálálja meg – te nem így cselekedtél.  
 Inkább két politikus rothadó  
 Hugyhólyagján, melyet egy besúgó szívehúrja  
 Tart össze, a Bermudákig úszni, semmint  
 Ily változékony uralkodó kezétől  
 Függjem. – Isten veled, Antonio!  
 Mivel a világi gonoszság bírt le téged,  
 Nem mondhatjuk, hogy bármilyen baj ért,  
 Hiszen virtus kísérté bukásodat.

HERCEGNŐ Ó, szép zenét muzsikálsz a fülemben!

BOSOLA Tessék?

HERCEGNŐ E jó ember, akiről beszélsz, a férjem.

BOSOLA Nem álmodom? Akadhat ennyi jószág  
 E nagyravágyó korban, hogy az embert  
 Csak érdemért kegyelje, ha nem kíséri  
 Vagyon s festett tisztesség árnya? Igaz hát?

HERCEGNŐ Három gyerekem van tőle.

BOSOLA Boldog asszony!

Mert titkos nászágyadat így a béke  
 Szerény, szép termőföldjévé avattad.



Sok pénztelen tudós imádkozik majd  
E tettered miatt érted, s hinni kezdi,  
Hogy az érdem boldogulhat e világon.  
Országod szegény szűzei remélik,  
Példád gazdag férjhez segíti őket.  
Katonákra van szükséged? A kedvedért  
Megkeresztelkednek a törökök  
És mőrok, s érted harcolnak. Korodnak  
Mellőzött poétái, ünnepelvén  
A diadalemléket, amelyet  
E furcsa masina, fehér kezed  
Emelt egy férfinak – a sírodat  
Hálájukkal tiszteltebbé teszik  
Élő uralkodók szobáinál.  
S majd tollról tollra száll Antonio,  
Mikor már nem lesz címer eladó.  
HERCEGNŐ Baráti vigaszt leltem e beszédben –  
Titoktartást kérek még.  
BOSOLA Fejedelmem  
Titkát szívemben tartom.  
HERCEGNŐ Átveszed  
Ékszereimet s minden pénzemet,  
S követed őt, ki Anconába tart.  
BOSOLA Úgy?  
HERCEGNŐ Ahová néhány nap múlva én is  
Utána megyek.  
BOSOLA Várjunk csak: miért nem  
Tesz Fenséged színlelt zarándokutat  
A Lorettói Szűzhöz, Anconától  
Alig hét mérföldre; így nem szökésnek  
Hatna, ha távozol Amalfiból,  
De hercegnői útnak, megszokott  
Kíséreteddel.  
HERCEGNŐ Uram, irányításod  
Vezeti kezemet.  
CARIOLA Szerintem inkább  
A luccai fürdőkbe látogasson,  
Vagy menjen el Németalföldre, Spaába,  
Mert hallgass rám: nekem sehogy se tetszik,  
Hogy tréfát űz a vallásból a színlelt  
Zarándokút.

HERCEGNŐ Babonás, buta jószág,  
Készíts el mindent, rögtön utazunk.  
Megtörtént bajok ne szegjék a kedvünk,  
Az eljövendők ellen védekezzünk.

*El Cariolával*

BOSOLA A politikus az ördög üllője:  
Minden bűnt rajta mintáz; a hölgszobában  
Is dolgozhat – íme a bizonyíték –,  
S nem hallatszik ütése: párnázott üllő  
A cselszövő. Föl kell fedjem uramnak  
Mindezt – mit tehetek? Hitvány besűgás!  
Eh, e világon minden hivatás  
Haszonra tör: tudom, ezért jutalmat  
Kapok, mert azoké minden dicséret,  
Akik bűnéből gyászt visel az élet.

BÜCSÜ

HERCEGNŐ Hát orosz vagyok én, s rabnak születtem?  
Még ujjongjak a zsarnokság alatt?  
És mégis érzem súlyos kezed, Ég!  
Ahogy a kisfiam bűgőcsigát ver,  
Engem is csak az ég ostora hajtott  
Úgy jární, ahogy kell.

ANTONIO Ne sírj: az Ég  
Semmiből formált minket, s mi igyekszünk  
Semmivé válni. – Cariola, Ég veled  
S a karodon ülővel is. Ha többé  
Nem látlak, légy jó anyjuk, mentsd meg őket  
A tigristől. Isten veled!

HERCEGNŐ Csak egyszer  
Rád nézek még, mert halni készülő  
Apa beszél így. Csókod hidegebb,  
Mint ahogy szent remete ajka illet  
Halálfejet.

ANTONIO Súlyos ólomdarabbá  
Lett szívem, mérőónja a veszélynek.  
Isten veled!



HERCEGNŐ

Hát ki nagy ember?

Meg tudod mondani? A bánatomhoz  
Bús mese illik – hadd meséljek egyet.  
Egy lazac, tenger fele úszva éppen,  
Egy macskacápával találkozott,  
És az lehordta őt: „Hogyan merészelsz  
Előkelő vizünkbe tolakodni?  
Hisz nem vagy fényes udvaronc, hanem  
A nyugodt évszakot sekély folyókban  
Töltöd, ostoba rákocskákkal és  
Cigányhalacskákkal közösködsz!  
Mi cápaságunk előtt hódolat  
Nélkül mersz elhaladni?” „Ó – felelte  
A kis lazac –, nyughass, testvér, s köszönd  
Zeusnak, hogy e hálót elkerültük!  
Hogy mit érünk, majd akkor tudhatod csak,  
Ha piacon, kosárban mutogatnak,  
S ha értem többet fognak majd fizetni,  
Mihaszna? Vár a szakács meg a tepsi.”  
Ebből látod: kit nagyra tartanak,  
Gyakorta épp a boldogtalanabb. –  
Vigyél, ahová akarsz. Szenvedni készen  
Kínzóm akaratának engedek:  
Ott mély a völgy, ahol magas a hegy.

A BOSSZÚ LELEMÉNYEI

FERDINÁND

Hogy viselkedik hercegnő hűgunk  
A fogságban?

BOSOLA

Megmondom: nemesen,

Mintha régen túrné, oly mélabús,  
S gyötrelme végét inkább áhitozza,  
Mint rettegi; ilyen viselkedés  
A balszerencsének fenségét ad:  
Tökéletesebb szépség tündököl  
A könnyeiben, mint a mosolyában;  
Elréved órákig, s a némasága  
Többet fejez ki tán, mintha beszélne.

FERDINÁND Búskomorságát furcsa megvetés  
Fokozza.

BOSOLA Úgy van, s elzáratatása  
– Mint bulldog is megkötözve vadabb lesz –  
Csak felcsigázza őt az örömekre,  
Melyektől megfosztják.

FERDINÁND Átok reá!  
Nincs többé kedvem a más szíve könnyét  
Betűzni. Mondtam, mit közölj vele.

*El*

*Belép a hercegnő, szolgálkkal*

BOSOLA Fenségednek vigaszt kívánok.  
HERCEGNŐ Nem kell.

Kérlek, miért burkolod mérgezett  
Piruladat aranyba és cukorba?

BOSOLA A bátyád, Ferdinánd úr üzeni,  
Hogy ma meglátogat, de mert egy ízben  
Nagy fogadalmat tett hirtelenében,  
Hogy nem lát többé: éjnek idején jön,  
És kéret, gyertya, se fáklya ne égjen  
Szobádban; megcsókolja kezedet,  
S kibékül majd veled, de fogadalma  
Tiltja, hogy lásson.

HERCEGNŐ Ahogy neki tetszik.  
El a gyertyákkal. Jön már.

*Szolgák el a gyertyákkal  
Belép Ferdinánd*

FERDINÁND Merre vagy?

HERCEGNŐ Itt, uram.

FERDINÁND Illik hozzád e sötétség.

HERCEGNŐ Bocsánatodat kérem.

FERDINÁND Megkapod,  
Mert dicsőséges bosszúnak tekintem,  
Ha mikor ölhetnék is, megbocsátok.  
A kölykeid hol vannak?

HERCEGNŐ Kicsodák?



FERDINÁND      Mondd, hogy gyermekeid. Nálunk a jog  
Különbséget tesz törvényes utód  
És fattyú közt, de a könyörületnek  
Mind egyre megy.

HERCEGNŐ      Hát ezért látogatsz meg?  
Az egyház szentségét sérted, s ezért  
Pokolban fogsz üvölni.

FERDINÁND      De kár,  
Hogy nem így éltél mindig: voltaképpen  
Túlságos fényben voltál – no de hagyjuk.  
Kössünk békét, és kezet rá. E kéznek

*Egy halott kezét nyújtja neki*

Hűséget fogadtál, s rajta a gyűrűt  
Te adtad.

HERCEGNŐ      Megcsókolom szeretettel.  
FERDINÁND      S lenyomatát temesd szívedbe. Tartsd meg  
A gyűrűt, szeretetnek zálogául,  
S a kezet ráadásnak, és ne félj: majd  
Szívét is megkapod: ha jó barát kell,  
Küldj érte, akié a gyűrű volt,  
S meglátod, segíthet-e.

HERCEGNŐ      Oly hideg vagy:  
Félek, beteg lettél az utazástól.  
Gyertyát! Jaj! Szörnyű!

FERDINÁND      Hozzatok neki  
Elég gyertyát.

*El*

*Szolgák visszajönnek a gyertyákkal*

HERCEGNŐ      Milyen varázslat ez,  
Hogy egy halott kezét itt hagyja nálam?

*Láthatóvá válnak függöny mögött Antoniónak és  
gyerekeinek viaszfigurái olyan helyzetben, mintha  
már halottak volnának*

BOSOLA      Nézd, itt a test, amelyből vétetett.  
E bús látvány azért tárul eléd,

- Hadd tudd belőle rögtön, hogy halottak,  
S ezután bölcs légy, s ne aggódj tovább  
Azért, amit jóvá úgysem tehetsz.
- HERCEGNŐ Égen, se földön nem maradt, amit  
Kívánnék már; nem sorvasztana így el  
Saját viasz-képmásom, mágikus  
Túvel átszúrva, s rothadt trágyadombba  
Temetvé; egyet tehet még velem  
A zsarnok: s ezt irgalom számba venném.
- BOSOLA S mi az?
- HERCEGNŐ Ha hozzákötöznének ehhez  
Az élettelen törzhöz, hogy halálra  
Dermedjek.
- BOSOLA Jöjj: életben kell maradnod.
- HERCEGNŐ Ez a lelkek fő kinja a pokolban –  
A pokolban haláltalanul élni.  
Új tüzet gerjesztek szened alatt,  
Portia, s a szerető feleségnek  
Holt példáját életre keltem.
- BOSOLA Ó, pfuj!
- HERCEGNŐ Kétségbeesni? Nem vagy tán keresztény?  
Az egyház bőjtölést javall: halálra  
Éhezem majd.
- BOSOLA Hiába már ne búsulj.  
Borúra derű; ha a méh fullánkját  
Kezedbe dőfte, tán játszani kezd majd  
Szempilláddal.
- HERCEGNŐ Derék fiú, beszélj rá  
A nyomorultat, kit kerékbe törtek,  
Hogy új csontokkal éljen, amíg újra  
Kivégzik. Engem ki küld másvilágra?  
Nekem e világ untató teátrum,  
S a rám osztott szerephez semmi kedvem.
- BOSOLA Én életedet megmentem, nyugodj meg.
- HERCEGNŐ Ily csip-csup üggyel nincs időm törődni.
- BOSOLA De hidd el, szánlak.
- HERCEGNŐ Bolond vagy, ilyen  
Nyomorultra szánalmat tékozolni,  
Ki magát nem szánja. Bennem csupa tör van.  
Hadd dobjam le magamról a viperákat.



*Belép egy szolga*

## Mit kívánsz?

SZOLGA  
HERCEGNŐ

Neked hosszú életet,  
Kössenek föl e szörnyű átokért.  
Szánalmas csoda leszek nemsokára,  
Megyek imádkozni...

*Szolga el*

Nem, átkozódni.

BOSOLA

Ó, pfuj!

HERCEGNŎ

Átok a csillagokra!

BOSOLA

Szörnyű!

HERCEGNŎ

Orosz tél legyen a három mosolygó  
Évszak – őskáosz az egész világ!

BOSOLA

Nézd csak, még ragyognak a csillagok.

HERCEGNŎ

Ó, gondold meg: átkomra hosszú út vár.  
Nagy családokon át ösvényt törő  
Nyavalyák, pusztítsátok őket.

BOSOLA

Ó, pfuj!

HERCEGNŐ

Emlékük, mint zsarnokoké, csupán  
A rosszért éljen, amit elkövettek!  
Felejtkezzenek meg róluk a jámbor  
Papok buzgó imái.

BOSOLA

Ó, kegyetlen!

HERCEGNŐ

Ne koronázzon vértanút az Ég,  
Míg rájuk nem sújt! – Ezt üvöltsd fülükbe,  
És mondd, hogy elvérezni, ez a vágyam:  
Irgalmas, aki gyors a gyilkolásban!

## El

## Belép Ferdinánd

FERDINÁND

Ez jól sikerült, ez művészi kínzás:  
E képmásokat viaszba faragta  
A finom mester, Vincentio Lauriola,  
S húgom elhitte, hogy valódi testek.  
S miért teszed ezt?

BOSOLA

FERDINÁND

Hogy kétségbeejtsem.

BOSOLA

De állj meg itt, ne légy kegyetlenebb:

Kényes bőrére szőrruhát adass,  
 Ne lásson mást: olvasót s imakönyvet.  
 FERDINÁND Kárhozat! Az ő teste, míg a vérem  
 Tisztán keringett benne, többet ért,  
 Mint amit te vigasztalnál, amit  
 Léleknek mondanak. – Küldök neki  
 Közönséges kurtizán-maszkokat,  
 Bordélytöltelék adja be ebédjét,  
 S mert meg kell őrizteni, eltökéltem,  
 Hogy minden örültet elhozatok  
 A kórházból szállása közelébe,  
 Ott táncoljanak és daloljanak  
 S üzzék az eszüket holdtöltekor –  
 Tán ettől jobban alszik. – A te munkád  
 Se tart soká.

BOSOLA Látnom kell őt?

FERDINÁND Igen.

BOSOLA Soha.

FERDINÁND De kell.

BOSOLA Nem ebben az alakban

A besúgás, a szívtelen hazugság

Után: ezentúl vigasztalni küldj.

FERDINÁND Lehet. A részvét nem hozzád hasonlít.

Milánóban bujkál Antonio:

Te is odamégy, s akkora tüzet raksz,

Mint bosszúm, melynek heve majd kiforr most –

Konok láztól lesz kegyetlen az orvos.

„TAKARD EL ARCÁT: KÁPRÁZIK SZEMEM”

HERCEGNŐ Miféle undok zaj volt ez?

CARIOLA Bolondok

Vad bandáját küldte zsarnoki bátyád

A szállásod köré – azt hiszem, eddig

Ilyen zsarnokságról senki se hallott.

HERCEGNŐ Köszönet érte – csak lárma, bolondság

Őrzi meg józanságomat: az ész

És csönd megőrjít egészen. No, ülj le,

S mesélj el egy sötét tragédiát.



CARIOLA Az még búskomorabbá tesz.  
HERCEGNŐ Csalódol:  
Nagyobb bánat csökkenti az enyémet.  
Ez itt börtön?

CARIOLA Az, de te élni fogsz,  
S lerázod ezt a fogságot.

HERCEGNŐ Bolondság:  
A vörösbegy s a csalogány nem él  
Sokáig ketrecben.

CARIOLA Kérlek, töröld le  
Könnyeidet. Mire gondolsz, asszonyom?

HERCEGNŐ Semmire: ha így elmélázom, alszom.

CARIOLA Nyitott szemmel, akár egy örült?

HERCEGNŐ Mondd, mit gondolsz: majd ismerjük-e egymást  
A másvilágon?

CARIOLA Persze.

HERCEGNŐ Ó, miért nem  
Értekezhetünk egy-két napon át  
A holtakkal! Hidd el, olyat tanulnék  
Tőlük, amit sosem tudok meg itt.  
Csudát mondok neked: sajnálatomra  
Még örült nem vagyok. Fejem fölött  
Olvadt réznek látszik az ég, a föld  
Égő kénnek, de örült nem vagyok.  
Én úgy ismerem a bús balszerencsét,  
Mint kicserzett gályarab az evezőjét;  
A végzet rám állandó szenvedést ró,  
Mit megszokás könnyít. Milyen vagyok most?

CARIOLA Akár arcképed a galériában:  
Egy darab látszatélet, nem valóság;  
Vagy inkább becses emlékmű, amelynek  
A romjait is szánják.

HERCEGNŐ Ó, hogy így van!  
Fortunának, úgy látszik, csak azért van  
Szeme, hogy nézhesse tragédiámat.  
Mi ez a lárma?

*Belép egy szolga*

SZOLGA Tudtodra kell adnom,  
Hogy szórakoztatni kíván a bátyád.

Mikor a pápa búskomor beteg volt,  
Egy nagy orvos eléje vezetett  
Mindenféle örültet, és a pápa  
E bohókás, vad összevisszaságtól  
Nevetett, s ezzel véget ért a kórság.  
Neked is ilyen kúrát szánt a herceg.  
Jöjjenek hát.

HERCEGNŐ

SZOLGA

Van köztük pap meg ügyvéd.

Egy doktor, kinek elvette eszét  
A féltékenység, és egy asztrológus,  
Ki megjósolta, hogy ez s ez a nap lesz  
Ítéletnap, s felsülvén beleörült:  
Egy angol szabó, ki az új divat  
Tanulmányozásától háborult meg;  
Egy szertartásmester, magánkívül,  
Mert képtelen volt megjegyezni, hölgye  
Hány üdvözlétet üzent reggelente;  
Egy gazda, jó búzabetyár, megörült,  
Mert nem engedték exportálni, és ha  
Egy zálogost is közéjük eresztesz,  
Azt hinnéd, hogy ördög bujkál körükben.  
HERCEGNŐ Ülj le, Cariola. – Engedd be őket,  
Amikor tetszik. Kényre-kedvre úgyis  
Tűrnöm kell zsarnokságaikat.

*Belépnek az örültek*

*Egy örült ezt a dalt énekli gyászos dallamra*

Voníts velünk vad éneket,  
Károgj, konok halál,  
A dúvadak üvöltenek,  
Vijjog a vészmadár.

Mint medve, farkas, ölyv, kuvik,  
Ricsajzó egyveleg,  
Ettől lesz fületek dugig,  
Szétmállik szívetek.

De végül már, kifúlva majd  
Dalolja kórusunk



- A szerelmes, boldog hattyúdalt,  
S szelíden meghalunk.
- ELSŐ ŐRÜLT Még mindig nem jött el az Ítélet Napja? Majd fogom a távcsövet, és ide hozom vele, vagy csiszolok olyan üveget, amelyik egyből felgyújtja a világot. Nem alhatom: tele van tömve a párnám sündisznófiakkal.
- MÁSODIK ŐRÜLT Üvegghuta a pokol, soha ki nem alszik benne a tűz, mert nők lelkét dudálják az ördögök a vassfűjtatóikba.
- HARMADIK ŐRÜLT Minden tizedik éjszakán végig hálók parókiám valamennyi asszonyi állatával, asztagba hanyva, mint a papkévét.
- NEGYEDIK ŐRÜLT A patikáriusom merészel csúfot üzni belőlem, amiért felszarvaztak? Én belelátok a csirkefogó fazekába: tinktúrát kotyvaszt a felesége vizeletéből, és rásózza a puritánokra, hogy legyen mivel öblögetni a prézsmítálásba belerekedt torkukat.
- ELSŐ ŐRÜLT Hehe! Értek én a címerrajzoláshoz is.
- MÁSODIK ŐRÜLT Értesz?
- ELSŐ ŐRÜLT Hát csak biggyessz címerpajzsodra egy kicsürgött agyú szalonkafejet: valódi, régi úriember vagy te.
- HARMADIK ŐRÜLT A görögből kibújt a török, az a Testamentum sem örök: minket már csak a helvét fordítás üdvözíthet.
- ELSŐ ŐRÜLT Én majd megmondom, uram, mi a törvény veleje.
- MÁSODIK ŐRÜLT A törvénynek az a veleje, hogy mindent szétmargol a velejéig.
- HARMADIK ŐRÜLT Aki csak azért iszik, hogy megelégtse az ő természetét, elkárhozik.
- NEGYEDIK ŐRÜLT Ha kéznél lenne a bűvös üvegem, olyat tudnék mutatni benne az asszonyoknak, hogy mind azt mondaná: ez a doktor őrült.
- ELSŐ ŐRÜLT *a harmadik őrültre mutat* Hát ez kicsoda? Kötélverő? A hóhér liferátora?
- MÁSODIK ŐRÜLT Dehogy, dehogy, ez egy fennkölt hangú bitang, egyik keze a sir száján, másik a nők szoknyája alatt.
- HARMADIK ŐRÜLT Törjön össze a hintó, amelyiken a feleségem haza-

jött a maszkabálról, hajnali háromkor, minek volt olyan ruganyos!

NEGYEDIK Mivel gyógyítottam én a váltólázat? Negyvenszer nyestem le az ördög körmeit, és megpirítottam hollótojásokra.

HARMADIK Adjatok háromszáz köpülőt, söröstejet akarok possajtani, hogy aludjatok tőle.

NEGYEDIK Az egész fakultás azt csinálhat a süvegével, ami neki tetszik, mégis én vagyok az, akinek sikerült eldugítani egy szappanfőzőt... ez volt életem mesterműve.

*Következik az örültek tánca, megfelelő zenére.*

*Utána belép Bosola, mint öregember*

HERCEGNŐ Örült ez is?

SZOLGA Faggasd ki. Én megyek.

*Az örültekkel együtt el*

BOSOLA Jöttem síremlékedet megfaragni.

HERCEGNŐ Síremlékemet! Tán halálos ágyon Zihálok már? Betegnek nézel engem?

BOSOLA Igen. És a betegséged annál végzetesebb, mivel-hogy nem vagy tudatában.

HERCEGNŐ Te nem vagy örült: ismersz, ugye, engem?

BOSOLA Ismerlek.

HERCEGNŐ Ki vagyok?

BOSOLA Féreglárvákkal teli szelence; a legjobb esetben is csak egy félig kiszáradt múmia kenőcsös tégelye. Mi ez a hús? Egy kis puffadó aludttej, fantasztikus hájaspogácsa. A testünk gyarlóbb anyag annál a papírbörtönnél is, amibe a kisfiúk zárják a legyeket; de még hitványabb, mert a mi torkunkban csak földi giliszták tekeregnek. Láttál már valaha pacsirtát kalitkában? Így van a testben a lélek; ez a világ nem egyéb, mint a rabmadár apró füvecskéje, és fejünk fölött az ég, akár az ő tükre, nem ad egyebet, csak a nyomorúságos tudást, hogy milyen szűkre szabott börtönben élünk.



- HERCEGNŐ A hercegnőd vagyok, vagy nem?
- BOSOLA Nagy dáma lehetsz, annyi bizonyos, mert a ribil-  
lió kiült a homlokodra: nem ok nélkül kezd őszül-  
ni a hajad húsz évvel előbb, mint egy vidám fejő-  
lányé. Rosszabbul alszol, mint egy egér, amelyik  
nem kapott máshol kvártélyt, csak a macska fülé-  
ben; ha egy fogzó csecsemő aludna melletted, fel-  
sírna, mert kettőtök közül te volnál a nyugtala-  
nabb ágyastárs.
- HERCEGNŐ Én még Amalfi hercegnő vagyok.
- BOSOLA Ettől nem tudsz aludni: a dicsőség  
Ragyog távolból, mint jánosbogár,  
Közelről nem hevít: fakó, sivár.
- HERCEGNŐ Faragatlan vagy.
- BOSOLA Az én hivatásom holtaknak, nem élőknek hízeleg-  
ni. Én sírköveket csinállok.
- HERCEGNŐ És most azért jöttél, hogy az én síromat faragd ki?
- BOSOLA Azért.
- HERCEGNŐ Hadd legyek még egy kicsit vidám: milyen anyag-  
ból csinálod?
- BOSOLA Előbb mondd meg, milyen divat szerint.
- HERCEGNŐ Tán különcködünk a halálos ágyon?  
Divatot hajszolunk a sírban is?
- BOSOLA De mennyire! Hercegek képe a síron  
Nem színleli, mint szokta, hogy fel az Égbe  
Imádkozik, de kezükre dőlve álluk,  
Mintha csak fogfájásba haltak volna;  
Nem úgy faragva, hogy a csillagokra néznek,  
De mint ahogy lelkük a földre hajlott,  
Az arcuk is, úgy látszik, arra fordul.
- HERCEGNŐ Mondd el hát részletesen, hogy miféle  
Ez a te gyászkipépzésed? Ez éppen  
Kriptába illő társalgás.
- BOSOLA No jó:

*Belépnek a hóhérok, koporsóval, kötelekkel, és egy  
haranggal*

Hercegbátyáid ajándéka ez –  
Fogadd jó szívvel, ez hozza a végső  
Jótéteményt és bánatot.

HERCEGNŐ

No lássam:

Oly engedelmes, testvéri a szívem,  
Nekik kívánom, hogy rajtuk segítsen.

BOSOLA Ez az utolsó fogadósobád.

CARIOLA Ó, édes úrnőm!

HERCEGNŐ Csitt! nem félek én.

BOSOLA Én vagyok az a harangozóember,  
Akit a bűnösökhöz küldenek  
A kivégzés előtti éjszakán.

HERCEGNŐ Hisz most mondtad, hogy sírkőfaragó vagy.

BOSOLA Hogy fokonyként rémülj meg. Nos, figyelj rám:

Pszt! most minden néma már,  
A kuvik és a lápmadár  
Szólítják a hercegnőt:  
Gyorsan, gyorsan szemfedőt!  
Birtokod volt, mennyi pénzed:  
Egy kupac földdel most beéred;  
Hosszú harc feldúlta lelked:  
Itt örök békére lelhet.  
Bolond, ki félti hasztalan:  
Bűn már az is, ha megfogán,  
Élete ködben tévelyeg,  
Halála rémes fergeteg.  
Púderrel hajad behintsed,  
Vég lábfürdőt, tiszta inget,  
És az ördög elijed,  
Ha nyakadon a feszület.  
Ez éjfél s nappal közt feleldő:  
Még egy sóhaj – s agyiő.

CARIOLA Gazok, zsarnokok, gyilkosok, el innen!  
Mit akartok az úrnőmmel? – Segítség!

HERCEGNŐ Kitől? Nincs a közelben más, csak őrült.

BOSOLA Küldd már el ezt a lármát.

HERCEGNŐ Cariola,  
Isten veled! Sokat nem hagyhatok rád:  
Nálam sok éhes vendég jóllakott,  
Szegényes lesz a várományod.

CARIOLA Én veled akarok meghalni!

HERCEGNŐ Kérlek,  
A kisfiamnak adj be szirupot  
Hülés ellen, kislányomat pedig  
Imádkoztasd meg, mielőtt elalszik.



*Cariolát elhurcolják*

Nos hát, mi tetszik? Miféle halál?  
BOSOLA Megfojtunk. Itt vannak hóhéraid.  
HERCEGNŐ Megbocsátok nekik: a szélütés,  
Agyvérzés, tüdővész is megteszi,  
Amit ezek.  
BOSOLA Nem rémit a halál?  
HERCEGNŐ Ki félne tőle, tudván, hogy milyen jó  
Társaságot talál a másvilágon?  
BOSOLA De úgy gondolnám, haláloed hogyanja  
Kétségbeejthet. Itt ez a kötél,  
Nem rémit el?  
HERCEGNŐ Csöppet sem. Tán örülnék,  
Ha torkomat gyémánttal metszenék át?  
Vagy gyöngyökkel köveznének halálra?  
Tízezer kapuja van a halálnak,  
Amin az ember távozhat, de mind  
Oly furcsa mértani sarokvason jár,  
Hogy kétfelé nyílik – bármerre, mindegy,  
Csak suttogástokat ne hallanám.  
Bátyáimnak mondd meg, hogy a halált  
Nyitott szemmel nézem: legjobb ajándék,  
Amit adhatnak, s én elfogadhatom.  
Levetném végső asszonyi hibámat,  
Nem akarlak untatni.  
ELSŐ HÓHÉR Készen állunk.  
HERCEGNŐ Lélegzetemmel tetszéstek szerint  
Járjatok el, de testemet, ugye,  
Szolgálóimnak adjátok.  
HÓHÉR Igen.  
HERCEGNŐ Húzd, húzd erősen, mert ügyes kezedenk  
Az eget kell lehúzni rám. – De várj még:  
Az ég kapuja nem oly magas ívű,  
Mint palotáké – nem lehet belépni,  
Csak térden. – Jöjj, erőszakos halál,

*Letérdel*

Légy mandragóram, hogy aludni tudjak!  
Bátyáim, ha már kiterítve fekszem,  
Nyugton ehetnek.

*Megfojtják*

BOSOLA Hol van a komorna?  
Hozzátok el, s a gyermekeket is  
Fojtsátok meg.

*Belépnek a hóhérok Cariolával*

Nézd csak, ott alszik úrnőd.  
CARIOLA Elkárhoztál ezért! Rajtam a sor?  
Vagy nem ez a parancs?  
BOSOLA Örülök, hogy el vagy készülve rá.  
CARIOLA Tévedsz, uram, én nem készültem el rá,  
Én nem akarok meghalni, előbb  
Hallgassanak ki! Tudni akarom,  
Mit vétettem.  
BOSOLA Küldjük útjára már.  
Titkát őrizted, majd titkunkat őrzöd.  
CARIOLA Nem akarok meghalni, jegyben járok  
Egy nemes úrfival.  
HÓHÉR Jegygyűrűd itt van.  
CARIOLA A hercegnek még el kell mondanom  
Egy összeesküvést.  
BOSOLA Halogatások...  
Fogjátok torkon.  
HÓHÉR Karmol és harap.  
CARIOLA Ha most meggyilkoltok, elkárhozom.  
Két éve nem gyóntam.  
BOSOLA (a hóhérokhoz) Mi lesz?  
CARIOLA Teherben  
Vagyok.  
BOSOLA No, akkor megmentve a híred.

*A hóhérok megfojtják Cariolát*

Vigyétek a másik szobába – ez meg  
Maradjon itt.

*A hóhérok elviszik Cariola holttestét*  
*Belép Ferdinánd*





Szerepet játszik – gyűlöllek ezért,  
S csak azt mondom: sok rosszat jól csináltál.

BOSOLA Látom, emlékezeted lankadni kezd,  
S hálátlan lettél: kérem a jutalmat  
Szolgálataimért.

FERDINÁND Megmondjam-e,  
Mit kapsz tőlem?

BOSOLA Mondd meg.

FERDINÁND Bocsánatot  
E gyilkosságért.

BOSOLA Á!

FERDINÁND És ez a legjobb,  
Amit számodra kitalálhatok.  
E véres tette ki hatalmazott fel?

BOSOLA Te magad.

FERDINÁND Hát bírāja voltam én?  
Tán törvényes eljárással ítélték  
Nemlétre? A teljes esküdszék kimondta  
Ítéletét a törvényszék előtt?  
Hol van ez az ítélet bejegyezve?  
Csak a pokolban. Te véres bolond,  
Az életed már el van játszva – meghalsz.

BOSOLA Az igazságtevés fonákja volna,  
Ha tolvaj köt fel tolvajt. Ki meri  
Ezt fölfedni?

FERDINÁND Én megmondom: a farkas  
Majd megtalálja sírját és kiássa,  
Nem hogy felfalja holttestét, hanem  
Hogy feltárja e szörnyű gyilkolást.

BOSOLA Nem én, te remegsz ettől.

FERDINÁND Menj el innen.

BOSOLA Előbb jutalmamat követelem.

FERDINÁND Gazember vagy.

BOSOLA Az, ha hálád a bíró.

FERDINÁND Ó, hogy az ember nem annak fogad szót,  
Kitől az ördögök is félnek! – Engem  
Nem láthatsz többé.

BOSOLA Hát Isten veled!  
Te meg a bátyád mindig remekeltek,  
S olyan pár szívetek van, két üres sír,



Rohadt s rohasztó; bosszútok, akár  
Egy láncon két golyó, jár kar a karban;  
Látszik, testvérek vagytok: az árulás,  
Akár a pestis, egy vért keres. Én meg,  
Mint kinek hosszú arany álma volt,  
Felébredtem s dühös vagyok magamra.  
FERDINÁND Valamely ismeretlen földre tűnj el,  
Ne lássalak itt.

BOSOLA Mért mellőzöl így?

Uram, szolgáltam zsarnokságodat,  
S nem bántam a világot, s bár a rosszat  
Gyűlöltem, téged, ki a rosszra sarkallt,  
Szerettelek, és igaz szolga inkább  
Akartam lenni, mintsem igaz ember.  
FERDINÁND Itt a baglyok órája: indulok  
Borzra vadászni – ez sötét mulatság.

*El*

BOSOLA Ez megőrült. El veled, úri látszat!  
Hiú reménytől elcsigázva lelkünk,  
Izzadunk jégben, lángokban didergünk.  
Mit tennék, ha ezt újra kéne tenni?  
Európa minden kincséért sem adnám  
Lelkem békéjét. – Mozdul! – Drága lélek,  
Térj vissza a sötétből, és vezess ki  
E pokolból. – Még lélegzik, meleg még.  
Szegény szívem, olvadj szét sápadt ajkán,  
Hogy színt kapjon. – Hé! szíverősítőt!  
Jaj! nem merek kiáltani: e részvét  
A részvét ellensége. – Szeme nyílik,  
S benne az ég is, mely imént bezárult,  
Megnyílik, s felragad a kegyelemhez.

HERCEGNŐ Antonio!

BOSOLA Igen, asszonyom, él:  
Szobrokat láttál, nem holttestüket;  
Békét közvetített a pápa közte  
S bátyáid közt.

HERCEGNŐ Kegyelem!

*(Meghal)*

BOSOLA

Újra elment!

Az élet kötelei elszakadtak.  
Szent ártatlanság, mely édesen alszik  
Galambpihéken, míg a büntudat  
Sötét jegyzőkönyv, beleírva minden,  
Jó és rossz tettünk; látcső, mely a poklot  
Mutatja nekünk! Mért nem adatott meg  
Jót tenni, mikor ahhoz volna kedvünk!  
Ez már férfias bú: e könnyeket,  
Tudom, hogy nem szívtam az anyatejjel;  
Nem félek: annál mélyebbre zuhantam;  
E bűnbánó források hol fakadtak,  
Míg élt? Befagytak! Lelkemnek e látvány  
Oly iszonyú, mint kard a nyomorultnak,  
Aki levágta apját. Jöjj, kiviszlek,  
S ahogy végrendelkeztél, testedet  
Jó asszonyok féltő gondjára bízom,  
Ezt nem tilthatja nekem a kegyetlen  
Zsarnok. Majd Milánóba vágatok  
S ott olyat viszek véghez, amire  
Nem képes más, csak kétségbeesésem.

BOSOLÁT MEGKÍVÁNJÁK

*Belép Júlia, pisztolyt fogva Bosolára*

JÚLIA Nini, uram!

Jó, hogy találkozunk!

BOSOLA Hogyan?

JÚLIA Az ajtók,

Látom, jól zárnak. Most nekem bevallod  
Ármányodat.

BOSOLA Ármányomat?

JÚLIA Bevallod,

Melyik szolgálóm az, kit megfizettél,  
Hogy szerelem-port töltsön italomba.

BOSOLA Szerelem-port?

JÚLIA Igen, Amalfiban még.

Különben mért is szeretnék bele  
Épp ilyen arcba? Sokat szenvedtem érted



Már eddig is. Rajtam csak egy segít:  
Megölni vágyamat.

BOSOLA De bizonyára  
Nincs más a pisztolyodban parfümön  
S csókédesítőn kívül. Érdemes hölgy!  
Szépen tudod vágyadat tudtul adni.  
Hogy én megöllek, azaz megölellek –  
Ez érdekes, csodás dolog.

JÚLIA Miért?  
Vesd össze csak külsődet a szememmel,  
S szerelmemet majd rögtön nem találod  
Oly nagy csodának. Tán azt mondod erre,  
Ledér vagyok, pedig a hölgyek illő  
Szemérme csak gyötrelmes háziszellem,  
S terhükre van.

BOSOLA Ismersz-e? Én csupán  
Egy nyers katona vagyok.

JÚLIA Annyival jobb:  
Nincs ott igazi tűz, hol durva szikrák  
Nem pattannak.

BOSOLA S nincs bennem jómodor.

JÚLIA Hogy nem vagy udvaronc, nem nagy hibád,  
Ha szíved a magáét megteszi.

BOSOLA Gyönyörű vagy.

JÚLIA Szépség vádjával illetsz?  
Ártatlan vagyok.

BOSOLA Ragyogó szemed  
Erősebb nyilak tegze, mint a napfény.

JÚLIA Bókokkal ölsz. Vádold csak magadat,  
Hogy udvarolsz nekem, mikor pedig  
Most én járok utánad.

BOSOLA *(félre)* Már tudom:  
E nőt használok fel majd eszközül.

#### *Júliához*

Legyünk bizalmasak a szerelemben:  
Ha így meglátna a nagy bíboros,  
Ugye, hogy gazembernek tartana?

JÚLIA Nem: buja asszonynak tartana engem,  
De téged nem illelne semmi váddal.

Ha egy gyémántot meglátok és ellopom,  
Nem a kő hibás, hanem én, a tolvaj,  
Ki elcseni. Veled nem kertelek:  
Mi, a gyönyörök nagyasszonyai,  
Tétova vággyal, zavart epedéssel  
Nem bíbelődünk, és egy perc alatt  
Jó ürügyet lelünk az édes kéjre.  
Ha az utcán mégy el, ablakom alatt,  
Neked még úgy is udvaroltam volna.

BOSOLA Remek hölgy vagy!

JÚLIA Mondd meg, mit tegyek érted,  
De azonnal, hogy meg tudjam mutatni  
Szerelmemet.

BOSOLA Megmondom, és ha így van,  
S szerelmes vagy belém, ezt teljesítsd:  
A bíboros úr furcsán búskomor lett –  
Kérdezd, miért, ne hagyd magad lerázni  
Álürügyekkel, tudd meg fő okát.

JÚLIA Mért kell ez neked?

BOSOLA Mert hozzá szegődtem,  
S hallom, hogy a császárnál némileg  
Kegyvesztett már; ha így van, otthagyom,  
Mint egerek az omladozó házat,  
S más gazdát keresek.

JÚLIA Nem kell ezentúl háborúba menned:  
Eltartód én leszek.

BOSOLA Én meg hűséges szolgád.  
De nem hagyhatom ott a hivatásom.

JÚLIA Nem hagyhatsz ott egy hálátlan vezért  
Egy édes hölgy kedvéért! Van, aki  
Vetett ágyban nem tud aludni – tuskó  
Kell neki fejpárnának.

BOSOLA Megteszed?

JÚLIA Ravaszul.

BOSOLA Holnap várom híredet.

JÚLIA Holnap! Menj csak szobámba s megtudod  
Tüstént. Engem ne halogass, magam sem  
Halasztlak téged. Mint az elítélt,  
Kegyelmet kaptam, de látni szeretném  
Megpecsételve. Menj be: láthatod majd,  
Hogy nyelvemet, mint selymet tekerem  
Szíve köré.



BOSOLA Valami ködben – nem tudom, hogyan:  
Ilyen tévedést láthattam gyakorta  
Színházban. Ó, végem van! Mik vagyunk mi?  
Csak bolthajtásos romok. Jó éjszakát!  
Meghalnom fáj, s nem rossz meghalni mégsem  
Ilyen jó harcban. Ó, sötét világ!  
Milyen homályban, vak gödörben él  
A rémült emberfaj! Nagy szellemek  
A szégyent és halált bátran fogadják,  
Ha azt szolgálják, ami az igazság.  
Az én utam másfelé visz.

# Ben Jonson

## VOLPONE

### SUMMÁZÁS

Volpone dús, szimulál, színre csügged,  
Orv reményt nyújt mohó örökösöknek,  
Lankadva nyög: vesztegetik busásan  
Parazitáját, ki nagy a csalásban,  
Okosan új cselt szó – felfedik ezt;  
Nosza, új furfang kell, már nekikezd;  
Egymást csapják be, és mind rajtaveszt.

### PROLÓGUS

Most egy kis szellem és szerencse kell,  
S megjön hozzá a siker.  
Amit kívánnak a divatos ínyek,  
Értelme van itt a rímnek.  
Ennyi bizalmat kér csak a poéta,  
Kinek, tudjátok, a célja  
A költeményeiben mindig az volt:  
Göngyölni gyönyörbe hasznót,  
S bár felsült irigyei kikiáltják  
Merő gúnynak mindegyik írását,  
S fitymálják, ha jön egy darabja,  
Hogy egy éven át faragta.  
Nos, két hónap előtt e szüleménye  
Nem is jutott még eszébe.  
Öt életen át jobbra nem tehetnék –



S ő saját kezűleg öt hét  
 Alatt megírta társ, tanító nélkül:  
 Senkit sem hívott segédül.  
 Annyit mondhatok a darab javára:  
 Nincs szüksége tört tojásra,  
 Vad foggal lány tojáshabba se tépnek,  
 Röhögni a csöcseléknek;  
 S vén rigmusokkal a bohóc se jön ki  
 Fércmű lyukait betömni;  
 S nem fog hajmeresztő, diliházi  
 Bonyodalmat kitalálni  
 A szerző, s nem is lopja csattanóit:  
 Szerkeszt frisset és valódit;  
 S a legkiválóbb ítések receptje  
 Szerint új, gyors komédiát mutat be,  
 Idő s tér egységét szét nem kuszálja,  
 S nem fütyül üdvös szabályra.  
 Tintájában nincs epe, vitriol sem,  
 Van helyette néhány sószerem:  
 Arcotok azzal dörzsöli be, míg nem  
 Kipirul a nevetésben.

#### AZ ARANY

VOLPONE Jó reggelt, új nap! S rögtön aranyomhoz:  
 Nyisd ki a szekrényt, lássam szentemet.

*Mosca elhúzza a függönyt, mögötte arany-,  
 ezüst-, ékszerhalmok stb. láthatók*

Világnak lelke, lelkem lelke, üdv!  
 Nem örvend úgy a terhes föld, ha végre  
 Az égi Kos szarva mögül kibújik  
 A Nap, mint én a Napot sötétítő  
 Tüzednek, ahogy kincseim között  
 Mint láng az égen villogsz; mint a káoszt  
 Áthasító fény, mikor a sötétség  
 A mélybe menekült. Te, Nap fia,  
 De ragyogóbb apádnál, hadd imádlak  
 Csókommal téged s ez áldott teremben

A szentelt kincs minden relikviáját.  
 Bölcs poéták a te dicső nevedről  
 Neveztek el a legjobb kort: te vagy  
 A dolgok java, több minden örömnél,  
 Több gyermeknél, szülőnél, jó barátnál,  
 És minden éber álmunknál a földön.  
 Ha pillantásod Vénuszt érte volna  
 Húszezer Cupidója lenne tőled,  
 Oly szép vagy, mi szerelmünk! Drága szent,  
 Gazdagság, néma isten, s nyelvet oldó,  
 Tehetetlen, s mégis legfőbb tehetség,  
 Te lelkek ára; a pokol veled  
 Mennyország lesz! Hírnév vagy és erény  
 És becsület! Ki téged megkapott,  
 Nemes lesz, bölcs, becsületes, vitéz...  
 MOSCA S amit akar. Inkább vagyont a sors,  
 Mint bölcsességet a természet adjon.  
 VOLPONE Ez az, kedves Moscám, de én nem a  
 Kincsemre vagyok legbüszkébb, hanem  
 A leleményre, mellyel megszereztem  
 Nem járt úton, üzlet kockázatával,  
 Ekével földet nem sebezek, se barmot  
 Vágóhídra nem hízlalok, sem ércet,  
 Olajat, búzát, embert meg nem örlök,  
 Nem fúvok finom üveget, hajóm sem  
 Jár vésszel árkont arcú tengeren,  
 Pénzeket közbankban, se uzsorán  
 Nem forgatok...  
 MOSCA És nem prédálsz, uram,  
 Puhány tékozlót. Van, ki úgy lenyel  
 Egy olvatag örököszt, mint a holland  
 A vajgolyót, s még hasmenést se kap;  
 Ágyukból rángatja ki a szegény  
 Családapákat, s eltemeti őket  
 Elevenen szűk börtönbe, ahol  
 Csontjuk kitart, de húruk már lerothadt;  
 Nem, szelíd lényed ezt nem bírja; borzad,  
 Ha özvegyek, árvák könnyei mossák  
 Házad kövét, s jajsavuk elhatol  
 Szobádba, s bosszúért kiált az égre.  
 VOLPONE Úgy van, Mosca, nem bírom.



MOSCA

És, uram,

Nem is vagy, mint a cséplő, ki halom  
Búzáját őrzi nagy cséphadaróval,  
S hiába éhes, egy szemhez se nyúl,  
De vadbogyón s keserű füvön él;  
S nem mint kalmár, kinek pincéje telve  
Romagnai és krétai borokkal,  
De ő maga lombard vinkót iszik;  
Nem szalmán fekszel, míg férgek, molyok  
Laknak kárpitos, puha ágyaidban.  
Te tudsz pénzzel bánni, szíved is van  
Adni nekem e tündöklő halomból,  
Szegény szolgáltnak, vagy törpédnek és  
Hermafroditádnak, eunuchodnak,  
S kiket kitartani méltóztatol...

VOLPONE

Csitt, Mosca!

*Pénzt ad neki*

Vedd ezt! Csupa igazat szólsz,  
S az irigység mond csak élősdinek.  
Jöjjön törpém, eunuchom, bolondom,  
S mulattassanak.

*Mosca kimegy*

Miért ne becézném  
Szeszélyemet, s ne élnék szabadon  
Minden gyönyörnek, ha van erre módom?  
Nincs feleségem, rokonom, barátom,  
Akin segítsek: örökösöm az lesz,  
Kit választok: van hát sok hódolóm.  
Ez vonz naponta új klienseket  
Házamba, minden korú férfit és nőt,  
Kik meglepnek arannyal, ékszerekkel,  
S azt remélik, hogyha meghalok – ezt  
Lesik mohón –, majd rájuk visszaszáll  
Tízszeresen; a kapzsibbak maguknak  
Foglalnának le kizárólagosan,  
S féltékenyen egymás elébe vágnak  
És versengenek ajándékaikkal,

Mint a szerelmesek: én túrók ezt,  
 Reményeikkel játszom, s hasznomat  
 Sikerül belőlük csiholni, nézem  
 Gyöngédségüket, s még többet kapok,  
 S azt is nézem, s kezemben tartom őket  
 És cseresznyét nyújtok ajkuk elé,  
 Ott himbálom, majd visszaveszem újra.

VOLPONÉT MULATTATJÁK

NANO Jönnek új partnerek, s adatik tudtul ím,  
 Amit hoznak, nem színdarab, sem egyetemi pantomim,  
 És ezért arra kérnek, bárhogy csűrjék-csavarják,  
 Pórus ne járjanak, amiért egy kissé sántikál a versláb.  
 Csodálkozol ezen? Csak most jön a varázslat:  
 Tudd meg, itt lelhető fel a lelke Pythagorásnak,  
 Ez isteni kókleré, amelyhez nincs hasonló;  
 E lelket, uram, valaha kilehelte Apolló,  
 S gyorsan Aethalidesbe szállt, Mercurius fiába,  
 S az istentől szállt rá a mindenre emlékezés adománya.  
 Onnan kivándorolt, és gyorsan beszaladt  
 Aranyhajú Euphorbusba, kit vén Trója alatt  
 A spártai felszarvazott férj megölt elegánsan.  
 Hermotimus következett (itt áll írásban),  
 Belébújt s ott maradt, történhetett akármí,  
 Míg a delosi Pyrrhusszal meg nem tanult halászni;  
 És onnan a görög szofistán áthaladva,  
 Pythagorásból elment egy szép, remek falatba  
 – Aspasia nevű hetéra volt –, s belőle  
 Ringyószokás szerint bebújt egy bölcselőbe,  
 A cinkos Cratesba, s elmondja, hogy jutott sorra,  
 Koldusra, királyra, lovagra, bitangra, bolondra, lordra,  
 S ökörré, számárra, tevére, kecskére, borzra – bárhol  
 Lakott, beszélt belőle, mint a varga kakasából.  
 De nem jöttem azért, hogy itt kifejtsem én ezt,  
 Egy-kettő-hármasát, se nagy esküjét, a *négyest*,  
 Zenéjét, mértanát, arany combját, s hogy egyik elem  
 Hogyan vált másikba át szerinte, nem ezt, hanem  
 Azt kérdem, te magad hogy változtál titokban,



S hogy váltottál köpenyt e reformált napokban?  
 ANDROGYNO Mint egy bolond reformált, aki henceg,  
 És minden régi tanra azt mondja, hogy eretnek.  
 NANO S valamely tiltott étket nem kóstoltál soha?  
 ANDROGYNO Halat, mikor bebújtam egy karthausiba.  
 NANO És dogmás némaságod hogy hagyott cserbe téged?  
 ANDROGYNO Egy locska ügyvéd vetett neki véget.  
 NANO S mikor az ügyvéd úr tőled eltávozott,  
 Pythagorásra, mondd, mely test lett otthonod?  
 ANDROGYNO Egy derék, buta öszvér.  
 NANO És ekképpen  
 Gyakoroltad magad a babevésben?  
 ANDROGYNO Igen.  
 NANO S az öszvér után magadat hol találtad?  
 ANDROGYNO Egy bestiában, kit nem egy szerző mond  
 számárnak;  
 Mások szerint tisztultabb, bölcs fivére  
 Azoknak, kik a húst falják, egymást se kímélve,  
 S míg a kanál karácsonyi pástétomot szájukba  
 dugják,  
 Elejtett szavuk is rágalom vagy szentes hazugság.  
 NANO Ég szerelmére, hagyd már profán fajtájukat,  
 S mondd el szépen, hová vitt következő utad?  
 ANDROGYNO Abba, aki vagyok.  
 NANO Gyönyörű vagy, nincs vita:  
 Egy bolondnál különb a hermafrodita!  
 És mind e változás közt mondd meg hát, drága  
 lélek,  
 Milyen testet választanál időzni benne végleg?  
 ANDROGYNO Ezt, kiben most vagyok: maradnék örökre itt.  
 NANO Mivel itt váltogathatod a két nem gyönyöreit?  
 ANDROGYNO Bánom is én már azokat a poshadt élvezeteket!  
 Nem, én csak annak örülök, hogy a bolondotok  
 lehetek,  
 Ez az egyetlen lény, akit boldognak mondhatok:  
 Borzasztónak találtam minden más alakot.  
 NANO Igaz beszéd, akárha lennél még Pythagorásban.  
 E tudós véleményt, ahogy illik, eunuchtársam,  
 És azt is ünnepelje eszünk s művészetünk,  
 Aminek oly különleges főrése lehetünk.

VOLPONE Szép volt, nagyon szép, Mosca, ez a te  
Műved volt?

MOSCA Csak ha tetszik pártfogómnak.

VOLPONE Tetszik, jó Mosca.

MOSCA Akkor az enyém.

NANO ÉS (énekel)

CASTRONE Vig nemzetség a bolondok,  
Nem ismernek bút, se gondot.  
A bolond mulat s mulattat,  
Kedvence a nagyuraknak.  
Színarany a szava mindig,  
Őt bámulják, őt irigylük,  
Minden dáma babusgatja,  
Kincse nyelv és csörgősapka.  
Ránéznek és már nevetnek,  
Igazat szól, s nem ölik meg.  
Lakomáknak díszeül  
Vendégek közt vígan ül,  
S van mit innia, ennie,  
Ha jól szolgál szelleme,  
Ki ne lenne, mondd,  
Szívesen bolond?

#### CORVINO FÉLTÉKENYSÉGE

*Corvino, kivont karddal bevonszolja Celiát*

CORVINO A város bolondjával! Becstelenség!  
A fogkotróval, locska sarlatánnal!  
Nytott ablakban! S míg ripacskodással  
Sóvár füledet kotyvalék-igéje  
Csábítja, egy csomó notórius  
Agglegény kéjenc mint szatir lesett rád,  
S te legyezőjátékkal mosolyogva  
Mulattatod hevült nézőidet!  
Tán a kóklerhez jöttek, őt füttyülték?  
Vagy megigéztek tán a rézgyűrűi,  
A békaköves sáfrány-ékszere?  
Tollbokrétája? Hímzett, paszományos,



Koporsóterítőből lett ruhája?  
 Kikent szakála? Jó, majd megkapod!  
 Jöjjön csak, végezze el rajta azt a  
 Bedörzsölést vitustánc ellen. Úgy?  
 Talán inkább fellépnél, ugye, inkább?  
 Hát lépj csak fel, ha tetszik – rajta, rajta:  
 Csak légy tetőtől talpig látható.  
 És állj le az erényes férfiúval,  
 De tudd meg, elég kijelentenem,  
 Hogy felszarvaztál, s visszatarthatom  
 Az egész hozományodat. Talán  
 Hollandus vagyok én? Mert ha olasznak  
 Gondolnál, nem mernél ilyet, te ringyó!  
 Reszketnél, mert tudnád, apád, anyád,  
 Fivéred, egész fajtád hullna el  
 Bosszúm áldozatául.

CELIA Jó uram,

Nyugodj meg.

CORVINO Várhattál-e kevesebbet,  
 Mint hogy a haragom s gyalázatom  
 Hevében e vasat beléd döföm,  
 Annyiszor, ahány buja baktekintet  
 Bámult rád?

CELIA Jaj, uram, légy türelemmel!  
 Nem tudhattam, hogy jobban feldühödsz,  
 Mint máskor, csak mert az ablakban állok.

CORVINO Nem? Akkor sem, ha trafikálni kezdesz  
 Egy hírhedt bitanggal, s nyilvánosan?!  
 Jól dobtad le a keszkenődet, ő meg  
 Viszonzásul csókokkal borította,  
 S biztosan visszaküldi majd levéllel,  
 Melyben találkahelyet ír: anyádnál,  
 Testvérednél, vagy tán a nénikédnél.

CELIA Kedves uram, hát szoktam én hazudni,  
 Vagy eljárni, ha nem templomba? Azt is  
 Oly ritkán...

CORVINO Nos, eztán még kevesebbszer:  
 Szabadság volt minden tilalmam eddig  
 Ahhoz képest, amit most rád szabok.  
 Figyelj hát: először is e kerítő  
 Ablakot befalaztatom, de addig

Vagy két méterre onnan vonalat  
Húzok krétával, és csak azt mérészed  
Átlépni, több pokoli borzadály  
S vad irgalmatlan gyötrelem fog el,  
Mint ördögidézőt, ki gondtalan  
Elhagyta a varázskört, mielőtt még  
M megbűvölhette volna ördögét.  
E lakatot meg rád kattantom én,  
S különben is, jobb lesz, ha hátra viszlek,  
Ott hátul laksz, s ott fogsz sétálni, hátul,  
A hátsó falra látsz majd, szórakoznod  
Csak ott hátul lehet: tudd meg, a te  
Szemérmetlen jellemed kényszeríti  
Az én szelíd, jó lelkemet, hogy így  
Bánjak veled, mert az a finom orrod  
Nem maradhatott jószagú szobában,  
Hanem az izzadt járókelők bűzét  
Kell szimatolnia.

*Kívülről kopognak*

Kopognak. El!  
Ne lásson senki, vagy meghalsz! Ne is nézz  
Ablak felé, különben – várj! figyelj még –  
Úgy éljek én, te ringyó, mint ahogy  
Hullává teszlek és a boncolást  
Én magam végzem el, s előadást  
Tartok rólad a városban. – El innen!

CORVINO ENGED

CORVINO Mosca, Isten hozott. Sejttem, mi hirt  
Közölsz.  
MOSCA Félek, nem sejtethed, uram.  
CORVINO Hát nem halt meg?  
MOSCA Éppen ellenkezőleg.  
CORVINO Tán meggyógyult?  
MOSCA Meg, uram.  
CORVINO Sújt az átok.  
Csapás csapásra. De hogyan? hogyan?



MOSCA Hát bizony, uram, Scoto olajától:  
Corbaccio s Voltore hozott belőle,  
Míg én bent jártam egy másik szobában.

CORVINO Dögvész! A ronda kókler! De megölném  
A latrot, csak szabadna: nem lehet, hogy  
Az olaja így hasson. Ismerem jól:  
Egy részeg ribanccal a nyomorult  
Jött hegedülni az osteriába,  
S örült, ha a szemfényvesztés után  
Egy pohár ruskós bort kapott, legyekkel.  
Nem, nem lehet. Nincs más az olajában,  
Csak birkaepe, sült szukavelő,  
Hernyók darálva, pácolt fülbemászók,  
Kis kappanháj és nyál, kötőanyagnak –  
Egy gramm se több.

MOSCA Én nem tudom, uram,  
De a fülébe s orrlyukába öntve  
Meggyógyították őt bedörzsöléssel.

CORVINO Ördög vigye ezt a bedörzsölést.

MOSCA Aztán, hogy lássék, milyen drága nekik  
Az egészsége, elhívták nagy áron  
Az orvosok fő kollégiumát, hogy  
Együttesen állítsák talpra őt;  
S egyikük fűszeres borogatást,  
Másik nyúzott majmot rendelt neki,  
Ez kutyát, az vadmacskabőrt olajban;  
Végül mind úgy döntött, hogy életét  
Megmenteni csak egy módon lehet: ha  
Egy fiatal nőt keresnek azonnal,  
Buját, vérbélút, ki vele feküdjék;  
S e szolgálatra, sajnos, kedvem ellen  
Engem küldtek ki – s én hozzád szaladtam  
Tanácsért, hisz leginkább téged érint;  
Mert nem szeretnék olyasmit csinálni,  
Ami a tervedet keresztezi...  
Tudod, a sorsom tőled függ, uram;  
Másképp, ha elmulasztom, pártfogómnál  
Megrágalmaznak lanyhaságomért  
S kitudnak a kegyéből – és te is  
Hiába kockáztattál és reméltél!  
Csak mondom, uram. És most mind igyekszik,

Hogy első legyen, ki átadja – hát  
Könyörgök, valamit gyorsan határozz,  
Mert megelőznek.

CORVINO Oda a reményem!  
És balszerencsém! Legjobb felfogadni  
Egy közönséges kurtizánt.

MOSCA Uram,  
Gondoltam erre, de oly ravaszok,  
Fortélyosak ezek, s viszont a vénkor  
Hajlítható, gyermekded – nem tudom –, tán  
Egy cafra mindünket becsap.

CORVINO Igaz.

MOSCA Nem, uram: egy naív lény kell ide,  
Ki fifikát nem ért, olyan fehérnép,  
Kit dirigálhatsz. Nincs nőrokonod?  
Hitemre – törd a fejedet, uram:  
Lányát kínálta fel az egyik orvos.

CORVINO Ugyan!

MOSCA Az ám, Lupo doktor.

CORVINO A lányát!

MOSCA Aki még szűz, uram. De tudja jól, hogy  
Milyen gazdánk teste, s a vére már csak  
Láztól kaphat meleget, s nincs varázs,  
Mely visszaadja férfierejét:  
E testrésze már mindent elfelejtett.  
Aztán, uram, ki tud róla? Csak egy-két...

CORVINO Várj egy kicsit.

### *Félre vonul*

Volna csak bárki más  
Ilyen szerencsés. – A dolog maga,  
Tudom, nem számít. – Én tán nem vagyok  
Vérem s érzelmem ura, csak e maffia  
Doktor? A becsület tekintetében  
Lány, feleség, egykutya.

MOSCA *(félre)* Pedzi már.

CORVINO Meg kell tennie – kész. Ez semmiség csak!  
Ha e doktor, aki csupán tanácsot  
Adott, saját lányát ajánlja fel,  
Mit meg ne tegyek én, nagy érdekemben?



De megelőzlek, kapzsi nyomorult! –  
Döntöttem, Mosca.

MOSCA Mit, uram?  
CORVINO Miért

Kockáztassunk? E szerepet csupán  
A feleségem játszhatja.

MOSCA Ez az,  
Csak nem mertem tanácsolni, uram.  
Tudd meg, ezzel elvágtad torkukat.  
Ez annyi, mintha birtokodban ülnél!  
Még egy roham, és útjára bocsátjuk.  
Feje alól kihúzom én a párnát,  
S már megfulladt: megtettem volna régen,  
Ha nem vagy oly aggályos.

CORVINO A fenébe!  
Eszem a lelkiismeretem bolondja!  
Csak siessünk, másképp előnkbe vágnak;  
Menj haza, készítsd elő erre, mondd meg,  
Milyen buzgó voltam, s esküdj – hiszen  
Így is volt –, hogy első hallásra én  
Kínáltam fel.

#### A PARAZITA

MOSCA Félek, kezdek belészeretni drága  
Önmagamba, minden virágba hajló  
Tehetségembe; véremlen szeszély  
Kering; a siker valahogy bujává  
Fűtött. Ki tudnék bőrömből ugorni,  
Mint a ravasz kígyó, olyan rugalmas  
Vagyok. Ó, a parazita becses  
Egy szerzet – nem is lett a föld sarából,  
De fentről hullt alá. Csak bámulok,  
Hogy e titokból nem lett tudomány –  
Annyian űzik! Az okos világ  
Kikből áll? Fő- és alparazitákból.  
Persze, nem arra gondolok, aki  
A városi csíziót kitanulta,  
Jól tudja, kitől kaphat enni, háza  
S családja nincs, meséket költ tehát

Jó fülcsiklandozásra, s konyhai  
 Vénája új recepttel hízeleg  
 A hasnak, ínynek: nem is arra, ki  
 Mint kutya pitizik, s a koncból él meg,  
 Urának visszhangja és légyfogója;  
 Hanem az elegáns, finom kujonra,  
 Ki felszáll s már lehull, akár a nyíl,  
 És mint a csillag, száll a légen át,  
 Cikázik, mint a fecske, itt meg ott,  
 Távol, közel, egyszerre mindenütt;  
 Megfelel minden kedvnek, alkalomnak,  
 S úgy vált álarcot, mint gondolatot!  
 Vele született e művészete,  
 Melyet a szorgalom meg nem tanulhat:  
 A természet vezérli a valódi  
 Parazitát – a többi csak pojáca.

#### A TÖRPE

NANO A bolond, a herélt meg a törpe, mi hárman  
 Versengve jövőnk – ki győz a vitában:  
 Egy gazdag úr szíve csücskei mind,  
 Ki az, kire dédelgetve tekint?

CASTRONE Hát rám.

ANDROGYNO A bolondhoz húz a szíve.

NANO Menjetek vissza az elemibe.  
 De a törpe, az apró, a szelleme éles,  
 És csak ami apró, az lehet édes;  
 Másképp, aki ránéz, mért mondja vajon:  
 Juj, milyen édes a pici majom!  
 Majom, én? No igen, mindenki nevet,  
 Ha utánzom a nagy, komoly embereket,  
 S fele annyi ruhát, ételt se kívánok,  
 Én, fürge majom, mint a nagy dromedárok.  
 Röhögtet, igaz, e pojáca pofája,  
 De mögötte az észet keresni hiába,  
 Mégél e pofából, mégis szomorú,  
 Hogy ilyen buta arcot hord a fiú.



*Volpone az ágyán, mellette Mosca ül. Belép Corvino, betuszkolja Celiát*

CORVINO Nem lehet már visszakozni,  
Szánd rá magad hát: így döntöttem – így lesz.  
Nem mondtam meg előre: így akartam  
Kifogni fifikádon, amelyekkel  
Tervemre törnél tán.

CELIA Uram, könyörgök,  
Ne tégy ily furcsa próbákra; ha kétes  
Előtted tisztaságom, zárj el inkább,  
Legyek a sötétség leánya, éljek  
Ott, hol félelmed, nem ahol bizalmad  
Kívánja.

CORVINO Ilyesmihez semmi kedvem.  
Úgy érzem, ahogy mondom, s nem vagyok  
Marha, se szarvasmarha. Szót fogadj,  
Ahogy asszonynak kell.

CELIA Ó, ég!

CORVINO Ha mondom!

CELIA Ez volt a lecke?

CORVINO Mondtam érveket:  
Mit rendeltek az orvosok; miért  
Érdekem; miért nélkülözhetetlen  
Üzleteimhez: ezért hát, ha hú vagy  
S enyém vagy, tedd meg, légy kockázatomra  
Tekintettel.

CELIA És a becsületedre?

CORVINO Becsület? Bah! Lehellet csak: nem ismer  
A természet ilyesmit: pusztá szó,  
Buták mumusa. Kevesebbet ér  
Az aranyam, ha érintette más is?  
Ruhám, mert nézték? Ezzel is csak így van.  
Vén, kiélt, roncs, idege, izma nincs már,  
Etetni kell, és csak tátogni tud, ha  
Ínyét leforrázzák; egy hang, egy árnyék –  
Mit árthat neked?

CELIA *(félre)* Úristen! Miféle

Szellem szállta meg?

CORVINO Vagy a híredet  
Félted? Bohóság! Mintha a Piazzán  
Kiáltanám ki! Nem tudhatja más, csak  
Ez, ki beszélni sem tud, s az a fickó,  
Ki a zsebemben van. Ha te magad  
Közhírré nem teszed, senki se juthat  
Nyomára.

CELIA És a szentek fenn az égben?  
Vakok és süketek?

CORVINO Hogy?

CELIA Jó uram,  
Légy féltékeny, mint ők, gondold csak el, hogy  
Haragjuk minden bűntől lángra lobban.

CORVINO Ha bűnnek vélném, készítenélek így?  
Nem mondom, ha francia ifjú volna  
Vagy forró toszkán vér, ki Aretinót  
Olvasta és bújná a rajzait,  
A kéj művésze, ki minden zugot  
Ismer a gyönyör labirintusában,  
S én ennek nyújtánálak át örömmel –  
Az bűn volna; de ez ellenkezőleg,  
Jámbor cselekedet a gyógyulásért,  
S magam hasznára is tisztes okosság.

CELIA Ilyen elfajulást hogy tűrhetsz, Isten?

VOLPONE Mosca! te dicsőségem, büszkeségem,  
Te csiklandós gyönyöröm! Hozd el őket.

MOSCA *(előrejön)*  
Fáradj közelebb, uram.

CORVINO No, mi az –  
Fellázadsz? esküszöm.

MOSCA Signor Corvino  
Jött el, uram.

VOLPONE Ó!

MOSCA S mert hallotta már a  
Konzultáció hírét, gyógyulásod  
Kedvéért felajánlja, azaz inkább  
Prostituálja...

CORVINO Jól van, édes Mosca.

MOSCA Kéretlenül és szabad akarattal...

CORVINO Köszönöm.

MOSCA Mint hűsége zálogát,



Saját gyönyörű, tiszta feleségét,  
Velcome gyöngyét. . .

CORVINO

Jó volt az ajánlás.

MOSCA

Hogy gyógyítson s vigasztalód legyen.

VOLPONE

Jaj, késő már nekem! Mondd, köszönöm  
Gondját s készségét, de hiába küzdünk  
Az ég ellen, nem fogja a követ  
A tűz –

### *Köhög*

uh, uh, uh, uh! nem zöldell újra  
A holt levél. De szívesen veszem  
Jókívánságait; s megmondhatod,  
Mit tettem érte: nekem nincs reményem.  
Hát imádkozzon értem, s kegyelettel  
Használja vagyonát, ha rámarad.

MOSCA

Hallod, uram? Menj hozzá hitveseddel.

CORVINO

Apám fejére! Így dacolsz velem?

Jöjj, Celia, látod, hogy semmiség ez.

Hallod-e, durva leszek! Jöjj, ha mondom!

CELIA

Uram, ölj meg inkább: mérget iszom,  
Parazsat nyelek, bármit. . .

CORVINO

Átkozott légy!

Hajadnál fogva hurcollak el innen,  
S nyílt utcán szajházlak le; füledig  
Hasítom szádat, orrlikaidat  
Kicsipkézem! Torkig vagyok veled:  
Fogadj szót! mert egy rabszolgát veszek majd,  
Megölöm, s téged hozzákötlek élve,  
Ablakomon kilógtatlak, s konok  
Kebled húsába égő nagybetűkkel,  
Választóvízzel belémaratok

Egy szörnyűséges bünt. Véremre mondom,  
Melyet felforraltál, én megteszem!

CELIA

Áldozatod vagyok: tégy, ami tetszik.

CORVINO

Mért vagy ilyen makacs? Ezt érdemeltem?

Gondold meg, édesem, ki kér. Szavamra,

Ékszer, ruhát kapsz majd, amennyi kell.

Csak csókold meg. Csak érv hozzá. Ez egyszer.  
A kedvemért. – Nem és nem! – No de várj csak!

MOSCA Így meggyalázol? Romlásomra törsz?  
 Nemes hölgy, hallgass a tanácsra.  
 CORVINO Nem, nem,  
 Hiszen csak erre várt. Aljas dolog,  
 Nagy aljasság, te meg...  
 MOSCA Ne, jó uram.  
 CORVINO Egy ronda sáska vagy, az égre, sáska!  
 Ringyó, krokodil, készen áll a könnyed  
 Potyogni.  
 MOSCA Kérlek, uram, ne beszélj így!  
 Majd megfontolja.  
 CELIA Bár az életemmel  
 Beérnéd!  
 CORVINO Dögvész! Ha csak szólna hozzá,  
 S ne hagyna szégyenben! De akarattal  
 Így tönkretenni!  
 MOSCA Most aztán kezébe  
 Adtad szerencséd. Azt hiszem, csupán  
 Szemérmes. Ha nem vagy itt, majd felenged.  
 Én kezeskedem érte. Melyik asszony  
 Tenné a férje előtt? Gyere, menjünk,  
 S őt hagyjuk itt.  
 CORVINO Ó, édes Celiám,  
 Még minden rajtad áll: csak ennyit mondok;  
 Ha nem, elvesztél. És most itt maradsz.

*El Moscával. Bezárja az ajtót*

CELIA Ó, Isten, és minden jó angyala!  
 Nincs szégyenérzet már a férfiakban,  
 Hogy becsületünket, meg az övéket  
 Így elvetik, s amiért valaha  
 Az életüket adták, semmi most,  
 S a tisztaságot száműzik a pénzért?  
 VOLPONE Csak az ilyen sárlelkű Corvinók,

*Felugrik ágyáról*

Kik sosem ismerték a szerelem  
 Ősédénét. Celia, aki téged  
 Eladna haszonért, s a tetejébe



Bizonytalanért, hidd el, az eladná  
 A maga részét a Paradicsomból  
 Készpénzért, ha találna kupecet rá.  
 Csodálkozol, hogy így életre keltem?  
 Ez szépséged nagy csodatétele,  
 A te műved, s nem először, de sokszor  
 És sok alakban éltetél te engem,  
 Ma reggel is, mint kóklert, aki látni  
 Akart az ablakodban; régen abba-  
 Hagytam volna a hivatásomat,  
 S versengtem volna száz alakban is  
 A szarvas folyamistennel s a kéklő  
 Proteusszal a te szerelmedért.  
 De végre itt vagy!

CELIA  
 VOLPONE

Uram!

El ne szökj!

S mert holtbetegnek képzelteél, ne hidd,  
 Hogy az vagyok. Nem ilyennek találsz majd.  
 Most is oly friss, oly heves, szenvedélyes  
 És jókedvű vagyok, mint ama híres  
 Jelenetben, mikor komédiánkat  
 A nagy Valois előtt bemutattuk,  
 S az ifjú Antinous szerepében  
 A hölgyek szemét, fülét elbűvölte  
 Kecses mozgásom, járásom, s a hangom.

*Énekel*

Celiám, most jöjj velem,  
 Most miénk a szerelem,  
 Mert az Idő tőlünk elszáll,  
 Minden szépet, jót elherdál,  
 Éld hát, amit néked ad,  
 Nap leszáll, felkél a nap,  
 De ha leszáll a mi fényünk,  
 Örök éjszakába lépünk.  
 Gyönyörünket mért tennéd el?  
 Mit törődöl hírrel-névvel?  
 Az a néhány házi spicli  
 Nem fog mindjárt rajtacsípni,  
 Kandi fülek és szemek

Nálunk rajtavesztenek.  
Bűn a lopott szerelem?  
Nem, csak mély titok legyen.  
Csak ne lopj ügyetlenül:  
Bűn az, ami kiderül.

CELIA Ragya verje vagy villám sújtsa le  
Kihívó arcom!

VOLPONE Celiám, miért  
Csüggedsz? Mert méltó szeretőt találtál  
Egy hitvány férj helyett? Titkon örülj  
Szerencsédnek. Nézd csak: mindennek itt  
A királynője lettél, s nem reményben,  
Mint másokat tartottam: koronádnak  
Birtoka. Nézd e gyöngysort, mindegyik  
Szeme drágább, mint amelyet Egyiptom  
Nagy királynője megivott. No, oldd fel,  
És idd meg őket. Nézd, kárbunkulus,  
Szent Márk szeménél tündöklőbb, s e gyémánt  
Lollia Paulinát megvette volna,  
Mikor mint csillag tündöklése jött  
Provinciákból rablott ékszerekkel  
Borítva: te viseld s veszítsd el őket:  
Ez egy fülönfüggővel az egészet  
Megvásárolhatod, és ráadásul  
Az államot. Egy örökséget érő  
Drágakő semmi: megesszük ebédre.  
Csalogánynyelvet, papagájfejet,  
Páva- és struccvelőt eszünk, s ha a  
Természetben kapható volna még  
A főnix, az is tálunkra kerülne.

CELIA Kedves, uram, az ily gyönyörre hajló  
Lelket vonzhatja mindez: én vagyonnak  
Nem érzek mást, csak tisztaságomat,  
Csak ennek örülök, s ha elveszítem,  
Nincs vesztenivalóm; nem fog horogra  
Ilyen érzelmi csalétek – ha benned  
Van lelkiismeret...

VOLPONE Koldus erénye!  
Ha okos vagy, rám hallgatsz, Celiám.  
Nyári virágok nedve lesz a fürdőd,  
S ibolya-, rózsapárlat, unikornis



Teje, tömlőkben kevert krétai  
 Bor és párduclehellet. Italunk  
 Arany és ámbra vegyüléke, s addig  
 Iszunk, míg háztetőnk a szédülésig  
 Forog, táncol törpém, dalol heréltem,  
 Bolondozik pojacám, és mi sorra  
 Eljártsszuk majd Ovidius meséit,  
 Te mint Európa s én mint Jupiter,  
 Aztán mint Mars, s te Venus Erycina;  
 Így próbálunk ki minden alakot, míg  
 Az istenek mondáit mind megunjuk,  
 Aztán modernebb formákban kívánlak;  
 Pajkos francia dáma vagy finom  
 Toszkán hölgy vagy spanyol szépség leszel,  
 Olykor a perzsa sahné, vagy a dózse  
 Kedvese, s változatosság okából  
 Valamely nagy tudású kurtizánunk,  
 Gyors néger nő, vagy hideg orosz asszony,  
 És én is veled mindig más leszek,  
 S két ajkunkon át egymásba folyik  
 Vándor lelkünk, s gyönyört gyönyörre halmoz.

*Énekel*

Mennyi gyönyör? A kíváncsi  
 Úgyse tudja kitalálni.  
 S ha megtudja az irigy,  
 Kórság törje hajnalig!

CELIA Ha van füled, s tud hallani – szemed  
 Ha ki tud nyílni – szíved meghatódni –  
 Vagy bármelyik részed ha emberi –  
 Ha van közöd a szentekhez, az éghez –  
 Légy nagylelkű s ne bánts – ha nem, kegyelmezz  
 És ölj meg. Tudod, én olyan teremtés  
 Vagyok, kit árulással csalt ide  
 Az, kinek szégyenét oly szívesen  
 Felejtetem el – s ha egyik kegyet sem  
 Adod meg, úgy inkább haragodat,  
 Mint kedvedet töltsd énrajtam, uram  
 – Az férfiasabb bűn –, s bennem fenyítsd meg

A természet e baljós vétkeességét,  
 Melyet szépségnek mondasz: nyúzd le arcom  
 Bőrét, csufítsd méreggel, amiért  
 A véredet így forrongásba hozta.  
 Dörzsöld be kezemet csontig-velőig  
 Maró leprával, mocskolj be, csupán a  
 Becsületemet hagyd tisztán, s előtted  
 Térdelve, uram, egészségedért  
 Imádkozom ezernyi hő imával  
 És hiszem, hogy erényes vagy...

VOLPONE

Hiszed, hogy

Hideg vagyok, dermedt és impotens?  
 Mint Nestornak, sérvem van, azt hiszed?  
 Elfajzott vagyok, népem szégyene,  
 Hogy ily soká játszom az alkalommal:  
 Ha enyém vagy, majd aztán tárgyalunk –  
 Vagy erőszak jön!

*Megragadja*

CELIA

Úristen!

VOLPONE

Hiába...

BONARIO

(*berohan*)

Állj meg, rothadt bitang, parázna disznó!  
 Engedd a hölgyet, vagy meghalsz, gazember!  
 Átallom, hogy a bíróság kezéből  
 Elragadjalak, másképpen a bosszúm  
 Prédája lennél, rögtön, itt ez oltár,  
 E szemétdomb, a bálványod előtt.  
 Menjünk, hölgyem, a bűn barlangja ez;  
 Ne félj semmitől: van már, aki megvéd –  
 Ennek meg hamar elrontják a kedvét.

*Bonario és Celia el*

VOLPONE

Szakadj le rám, tető! Te légy a sírom!  
 Védteél eddig – temess romod alá! Ó,  
 Álarcomat letépték, tönkretettek,  
 Koldusbot és gyalázat lesz a részem.



A taps a fűszere a színdarabnak:  
Igaz, hogy itt a Rókára lecsaptak,  
De ti, ugye, nem veszitek zokon,  
Amit mesterkedett a színpadon?  
Ha igen: itt feszeng – üthetitek,  
Ha nem: tapsoljanak a tenyerek.

# Molière

## A NŐK ISKOLÁJA

FÉRJEK BUTASÁGA

Igaz, de mondd, olyan város még hol akad,  
Melyben a férfiek ily türelmes számarak?  
Hiszen bőven van itt férj, mindenféle fajta,  
S mindegyikük saját szégyenét elfogadta.  
Ez pénzt gyűjt s hitvese azok közt osztja szét,  
Akkor nagygondosan felszarvazzák fejét.  
A szerencséje több annak, nem tisztessége:  
Ajándékot szerez naponta felesége,  
De nem féltékeny ő, s nevének elhiszi,  
Hogy ezek mind a nagy erény jutalmai.  
Az egyik szégyenét hiába veri dobra,  
Míg a gyepelűt amaz inkább lazára fogja,  
S ha észreveszi, hogy a nyalka úrfi jön,  
Fog kesztyűt és köpenyt és szépen elköszön.  
Ez hű nőcskét mímél és derék férjurának  
Lovagjáról beszél, de hamis vallomást ad,  
S nyugodtan alszik a férj, sőt sajnálja is  
A pimasz szerető elképzelt kínjait.  
Más nő azt mondja, hogy tékozlását kimentse:  
Játékasztal körül pártolta a szerencse.  
Milyen játék? A férj nem kérde soha se:  
Az égnek köszöni, hogy nyert a hitvese.  
Szatíratárgyra lelsz nálunk minden esetben,  
S mint nézőnek, ezen nem is szabad nevetnem?



#### BUTA NŐK DICSÉRETE

Buta nőt venni el – nem éppen butaság.  
Nejed bölcs asszony, ezt hiszem, mint jó keresztény,  
De nem jó jel, ha az asszony okos – ez is tény,  
S nagyon is jól tudom, némely férjnek mibe  
Kerülhet az, ha túl sokat tud hitvese.  
Talán egy szellemes nőt vegyek a nyakamba,  
Aki csak társalog és szalónt tart naponta,  
S ha nem prózában ír vagy verseket farag,  
Akkor széplelkeket és márkikat fogad,  
S ott ülnék köztük én, mint önegysága férje,  
Mint egy ócska faszent, kiből senki se kérne?  
Nem, az ilyen magas ész nem nekem való.  
Ha fogalmazni tud egy asszony – mire jó?  
Az enyémnek kevés műveltség lesz fejében,  
Azt akarom, hogy a rímhez semmit se értsen,  
S ha játék közben *I* kezdőbetűs nevet  
Kell mondania, nem töpreng, hogy mit lehet,  
„Indiáner” – kiált abban a pillanatban:  
Szóval azt akarom, legyen végképp tudatlan.  
Ha imádkozni tud, meg varrni, hímzeni  
S engem szeretni – több tudás minek neki?

#### BUTA NŐK VESZÉLYE

De hát a nő, kinek esze ilyen kevés lesz,  
Honnan tudhatja majd, mi kell a tisztességhez?  
Aztán meg, azt hiszem, unalmas is lehet  
Buta nő oldalán élni az életet.  
Azt hiszed, bölcs vagy, és ettől az ötletedtől  
Egyszerre homlokod minden veszélye megdől?  
Mert ha a szellemes nő egyszer vétkezik,  
Sokat kell mennie, míg oda érkezik,  
De az ostoba úgy követi el a vétket,  
Hogy kedvet sem kap rá, csak éppen oda téved.

Elveszlek, Ágnes. És naponta nem is egyszer  
 A szerencsédet és sorsodat áldanod kell.  
 Gondold meg, hogy milyen alantas volt sorod,  
 Az én jószágomat akkor bámulhatod:  
 Szegény parasztleány helyzetedből kilépve  
 Így leszel egy dicső burzsoá felesége,  
 S oly férfi csókjait s ágát élvezheted,  
 Ki elkerülte az ilyen bilincseket,  
 S nem nyújtotta szíve sok méltó rangú szépnek  
 A megtiszteltetést, amely most a te részed.  
 Mondom, hogy azt idézd mindig szemed elé,  
 Hogy semmi vagy, ha nincs e dicső kötelék.  
 Ez talán arra bír, hogy ki is érdemeljed  
 Fényes új rangodat, ahova én emellek,  
 Hogy szerény maradj, és tudd mindig helyedet,  
 S ne bánjam meg soha azt, amit ma teszek.  
 Ágnes, a házasság nem tréfa, mondom ismét.  
 A feleségi rang szigorú kötelesség.  
 Remélem, nem azért emelkedel oda,  
 Hogy mulass, léha légy s erkölcsödben laza.  
 A női nemnek itt teljes függés a sorsa,  
 A hatalmat pedig a szakáll gyakorolja.  
 A társadalmat e két fél együtt teszi,  
 Nem egyenlők soha mégsem e részei,  
 Ez felsőbbrendű, az alantas – ez a rangsor,  
 Egyik szolgál csupán, a másik meg parancsol,  
 S ahogy fegyelmezett katona szót fogad  
 A tisztjének, aki parancsot osztogat,  
 Urának az inas és apjának a gyermek,  
 Laikus fráter a fölszentelt szerzetesnek –  
 Mindennél több az a félő tisztelet és  
 A teljes hódolat, magát-alávetés,  
 Szelid engedelem, mellyel a nő kísérje  
 Azt, aki főnöke, ura, gazdája, férje.  
 Amikor komolyan néz rá a férj szeme,  
 Az asszony dolga, hogy az övét süsse le,  
 S csak akkor nézhet fel a nő megint urára,  
 Ha vétkét egy szelíd tekintet megbocsátja.  
 Ez az, amit sosem tudnak a mai nők,



De te ne tartsd a rossz példát szemed előtt.  
 Kacér és csintalan nőket te ne utánozz,  
 Akiknek dolgait dalolja már a város,  
 Ne engedj a Gonosz vad rohamainak,  
 Ne hallgass meg soha piperkőc úrfikat.  
 Gondold meg, hogy saját személyemet megosztva  
 Becsületem felét bízom a gondjaidra,  
 Hogy könnyen sérthető, gyöngéd e becsület,  
 Olyan tárgy, amivel játszani nem lehet,  
 S a pokolnak, tudod, van sok gőzölgő üstje,  
 S a rossz asszonyokat oda dobják örökre.  
 Amit mondok, ne vedd üres kis dalnak ezt,  
 Szíveddel kell, hogy e leckéket megjegyezd.  
 Ha a kacérkodást mindvégig elkerülted,  
 Mint liliom, fehér és tiszta lesz a lelked,  
 De ha csak egyszer egy ballépést teszel itt,  
 Lelked fehér színe szénné feketedik.  
 Akkor a jámborok tőled eliszonyodnak,  
 S egy napon útra kelsz, prédája a pokolnak,  
 Katlanban főznek ott, s az ördög tüze ég –  
 Ettől őrizzen az irgalmas szívé!

#### A FELSZARVAZÁS RÉME

Rossz csillagom, amely üldöz keservesen,  
 Nem, nem enged időt még lélegezni sem.  
 Cinkos cselük csapást csapásra mér s lesújtva  
 Éber gondjaimat összezavarja újra.  
 Hát érett eszemet így rászedheti-e  
 Egy vad kamasz meg egy ártatlan kicsike?  
 Húsz évig voltam a fölényes bölcs, lenézve  
 A férjek szomorú, szabályos végzetére,  
 Figyeltem gondosan minden balesetet,  
 Ha utolérte a ravaszt, az eszeset,  
 És így látta eszem hasznát a más bajának,  
 Hogy majd ha nőülök, olyan módszert találjak,  
 Mely megkímélje a szégyentől fejemet  
 S a férfi homlokok sorsától mentse meg,  
 És felhasználtam e nemes célkitűzéshez  
 Mindazt, amire csak bölcs politika képes,

De úgy látszik, a sors már úgy rendelkezett,  
Hogy férfi ez alól kivétel nem lehet,  
S annyi tapasztalat és felbecsülhetetlen  
Tudás után, melyet e tárgyból megszereztem,  
S mikor húsz éven át gondolkodtam, hogyan  
Lehet intézni ezt elég óvatosan –  
Végül a többi férj tág nyomdokába léptem  
És osztozom a szarv közös, nagy szégyenében!

A FELSZARVAZÁS MENTSÉGE

Különös, hogy ilyen tudással, ennyi ésszel  
Megriadt szellemed ebbe a tárgyba vész el,  
Hogy boldogságodat csak ebbe helyezed,  
S azt hiszed, ekívül nincs is más becsület.  
A fös vénység, csalás, durvaság, gyáva gazság,  
Úgy véled, semmi, ha ez a folt nem tapad rád,  
S mindegy, hogy valaki hogy éli életét:  
A becsülethez az, hogy szarva nincs, elég.  
Hogyan is képzeled, ezt igazán nem értem,  
Hogy jóhíred múlik e véletlen esélyen,  
S a derék önmagát vádolja amiatt,  
Ha nem rajta múló folt szennye rátapadt?  
Szóval te azt hiszed, ha nősülsz, feleséged  
Szeszélyén múlik az, hogy szidnak vagy dicsérnek,  
S végül szégyenletes, rémitő szörnyeteg  
Legyen számodra az, hogy ő hitet szegett?  
S az sohasem jutott eszedbe, hogy a szarvról  
A gáláns férfi tán szelídebb képet rajzol?  
Véletlen dolga ez, el nem térítheted,  
Önmagában tehát közömbös az eset,  
S bármit mond a világ, a bökkenőt megoldod,  
Ha tudod azt, hogyan kell fogadni a dolgot.  
A nehézségeken így majd úrrá leszel:  
A szélsőségeket itt is kerülni kell.  
Ne léhaskodj, ne lépj a nyomába azoknak,  
A kik ilyesmivel még hetvenkedni szoktak,  
Elszorolják nejük gáláns lovagjait  
És tehetségüket egyre dicsérgetik,  
Barátkoznak velük, sokszor együtt vigadnak,



Sőt lakomákat is nyugodtan elfogadnak.  
Persze, csodálkozik a társaság ezen:  
Hogy lehet némelyik ilyen szégyentelen.  
Az ilyen férjeket jogos, ha elítéled,  
De semmivel se jobb a másik fajta véglet.  
Ha szégyenének a férj örül, nem helyes,  
De azt sem szeretem, ha mindig bajt keres,  
Ha viharzó, heves fájdalomnak bolondja,  
S ezzel az emberek szemét magára vonja,  
Mintha csupán azért dühöngne hangosan,  
Hogy az egész világ tudja, mi baja van.  
E két véglet között a tisztességes ember  
A jó közéleten jár okos türelemmel,  
S ha erre rátalál, nem kell pirulnia,  
Bármi rosszat tesz is ellene asszonya.  
Bármit is mondjanak, ha megcsalják a férjet,  
Nem kell intézni úgy, mint legfőbb szörnyűséget,  
És mondtam már neked, hogy az ügyes, aki  
Ha szarvat kap, a szarv mentségét megleli.

-----

Jó, jó, csak gúnyolódj, de nem tudom tagadni:  
Amitől jobban is félek, van száz olyasmi,  
S szememben mind nagyobb csapás, mint az, ami  
Agyadat, lelkedet folyton rettegteti.  
S ha már választani szorítanának ebben,  
Amit te emlegetsz, az lennék szívesebben,  
Mint férje az olyan hű asszonynak, aki  
Rossz kedvét örökös viszályban önti ki,  
Erény sárkánya ez a tisztességes ördög,  
Ki mindenkit az ő nagy erkölcsével üldöz,  
S azért a vétekért, melyet *nem* követ el,  
Tőlünk alázatos rajongást követel,  
S hűsége, azt hiszi, jogot ad neki arra,  
Hogy minden úgy legyen, ahogyan ő akarja.  
Mondok még valamit, s kérlek, fogadd meg ezt:  
Nem lesz a szarv se más, mint amivé teszed.  
Van olyan is, aki ezt kívánja előre,  
S tudd meg, a szarvnak is van bizonyos előnye.

E hang, ez a tekintet,  
 Ó, hogy lefegyverez s rak dühömré bilincset,  
 Szívembe visszatér a gyöngéd szerelem  
 És jöttére sötét tettét elfeledem.  
 Milyen furcsa dolog szeretni, s hogy a férfi  
 Gyarlóságában az áruló nőt becézi!  
 Mind tudjuk, hogy a nő milyen silány anyag:  
 Szesélyes, fecsegő, léha és ingatag.  
 Eszétől félni kell s féltetni kell a lelkét,  
 A nőnél semmi sem ingatagabb, se gyengébb,  
 Semmi se hűtlenebb. De jót-rosszat miért  
 Teszünk mégis? Csupán e szép állatokért.  
 Kössünk békét megint: no gyere, te kis álnok,  
 Te újra jó leszel, s én mindent megbocsátok.  
 Szerelmem, láthatod, milyen nagy és nemes:  
 Lásd, hogy milyen vagyok s viszonzásul szeress.  
 Nézd ezt a meggyötört tekintetet: vigasztalj,  
 És szakíts azzal a szerelmes kamasszal.  
 A fiú megbűvölt, tudom, valamivel,  
 Meglátod, hogy velem majd boldogabb leszel.  
 Hogy derék és okos légy, ez a szenvedélyed –  
 Nos, ígérem, hogy ezt mellettem majd eléred.  
 Nappal és éjszaka becézlek szüntelen,  
 Csókollak, fallak és hordlak tenyeremen.  
 Te parancsolsz nekem, s ahogy akarsz, úgy élhetsz.  
 Nem beszélek tovább – ebből talán megértesz.  
 Vajon hová rohan velem a szenvedély?  
 Nincs szerelem, amely az enyémmel felér.  
 Hálátlan, mit tegyek? Miféle próba győz meg?  
 Pofozzam magamat? Zokogjak itt előtted?  
 Minden hajszálamat kitépem – akarod?  
 Megölöm magamat, ha azt parancsolod.  
 Mindenre kész vagyok, amit mondasz, kegyetlen!



## TARTUFFE

AZ ERÉNY TITKA

Ez már igen! Remek a példa: szűzies hölgy,  
Igaz, bármit csinál, csupa szigorú erkölcs.  
De buzgalmát csak az öregkor hozta meg.  
Erényes, de miért? Mert nem kell senkinek.  
Ameddig férfiszív még meghódolt előtte,  
Élvezte azt, ami a női báj előnye.  
Mióta látja, hogy szeme már nem ragyog,  
Elhagyta azt, ami előbb őt hagyta ott,  
S az égi bölcsesség pompázatos ruhája  
Elhasznált bájait szépen bebugyolálja.  
Mindig ez a kacér nők nagy fordulata,  
Ha megérzik, hogy a sok szép kaland oda.  
Egyedül, komoran és kielégítetlen,  
Gyógyszert keresnek, és az erény az egyetlen.  
Ismerjük már e jó asszonyok szigorát,  
Mely mindent rosszall és semmit meg nem bocsát,  
Fennhéjázón a más életét elítéli,  
Mert nem az irgalom – az irigység vezérli,  
És nem tűrheti el, ha más még élvezi  
Azt, amit a kora megtiltott már neki.

A KÉPMUTATÁS

Legyen csak a világ, mint ők, világtalan.  
Szabadgondolkodó, akinek szeme van,

És aki nem leli kedvét a külszínükben,  
 Annak semmi se szent, az már nekik hitetlen.  
 Akármit is beszélsz, én meg nem ijedek,  
 Kimondom, és az ég ismeri szívemet.  
 Nem leszek rabja az álszent komédiáknak:  
 Vannak áljámborak, éppúgy, mint színre bátrak,  
 S mint ahogy látjuk a becsület mezején,  
 Aki zajt csap, nem ő az igazi legény,  
 S a szentek, akiket én magam is követnék,  
 Nem ábrázatukon hordják azt, ami szentség.  
 Neked egykutya, hogy ami szívedre hat,  
 Képmutatás-e vagy igazi áhítat?  
 Vallás, vakbuzgalom, szemedben, ugye, mindegy?  
 Egyazon tisztelet arcot s maszkot megillet?  
 Őszinteség s ravasz tettetés egyremegy?  
 A tényt s a látszatot te összekevered?  
 Te a személy helyett az árnnyal is beéred?  
 Aranypénznek veszed az ócska, hamis érmet?  
 Sajnos, legtöbbször furcsák az emberek,  
 Sosem követik a helyes természetet.  
 A józan ész, bizony, ők túl szűknek találják  
 És jellemük szerint lépik át a határát.  
 Azt rontják el, ami igazán nemes itt,  
 Azzal, hogy sürgetik és túlzásba viszik.

Egyet tudok – egész tudományom csak annyi:  
 Tudom, mi az igaz, s tudom, hogy mi a talmi.  
 S mert dicsőbb hősöket sehol sem ismerek,  
 Mint az alázatos, igazi szenteket,  
 S mert szebb és nemesebb dolog nincs a világon,  
 Mint ha az igazi vallás buzgalma lángol –  
 Előttem épp azért semmi sem undokabb,  
 Mint e szenteskedő, jól színlelt áhítat,  
 Mint e szélhámosok, mint e piaci szentek,  
 Szentségtörés, csalás, amit ezek művelnek,  
 És mindazt, ami szent az embereknek itt,  
 Ők kiaknázzák és a hasznát élvezik,  
 És lelüknek, amely mindig érdeket hajhász,  
 Csak mesterség a hit és árúciák a vallás,



Mert a szemforgatás, a mohó, szemfüles  
Vallásosság nekik rangot s hitelt szerez,  
S bár égi utakon szárnyalnak ők rajongva,  
Mire vadásznak? az evilági vagyokra.  
Ott lángol az ilyen mindennap a misén  
S lemondást prédikál az udvar közepén,  
Szent rajongásait összeköti bűnével,  
Haragos, hirtelen, bectelen, bosszút érlel,  
S ha megöl valakit, mert útban áll neki,  
Az Isten érdekét, csak azt emlegeti,  
S éppen azért olyan veszélyes a haragja,  
Mert tisztelnünk kell azt, amivel eltakarja,  
S dühe akármilyen alantas is lehet,  
Fölszentelt a hurok, melyet nyakunkba vet.  
Elég példány akad álszent, hazug fájából,  
De felismerhető, ki a szívbéli jámbor.  
Itt a szemed előtt, öcsém, elég akad  
A mi korunkban is, aki példát mutat.

●

-----

Ezekben nem találsz semmi nagyképűséget,  
Az ő áhítatuk emberi, tisztességes.  
Nem olyan gőgösek, hogy gáncsokodjanak,  
És nem gyanús nekik minden kis mozzanat.  
Másokra hagyva a fennkölt szavak dagályát  
Tetteinket csupán a tetteik bírálják.  
Őket nem ejti meg a bűn külszíne sem,  
Másokról is ezért ítélnék helyesen.  
Egyben sincs intrika, a cselszövést nem érti,  
Egy az erénye, hogy a jó életét éli.  
Mert ezek soha nem a bűnöst üldözik,  
Gyűlöletük csak a bűnre vonatkozik,  
S nem hajszojják soha azt, ami égi érdek,  
Olyan buzgón, hogy az nem érdeke az égne.

- TARTUFFE Szerelmünk, amely az örök szépségre gerjed,  
 Nem tiltja a múltó széphez vonzó szerelmet.  
 Érzékeinket is könnyen ragadja meg  
 Az Isten műve, a tökéletes remek.  
 A legszebb nőkben is az ég visszfénye csábít,  
 De önben tárja fel legtitkosabb csodáit,  
 És arcára olyan szépséget vetített,  
 Mely elbűvöli a szemeket s szíveket,  
 S ha önre néztem, a halandó, földi bájban  
 A természet örök teremtményét csodáltam.  
 Saját ábrázatát mintázta meg az ég  
 A képben, mely után szívem epedve ég.  
 Félttem előbb, hogy ez a vágy, mely titkon égve  
 Keletkezett, talán a Sátán törvétele,  
 S úgy döntöttem, hogy önt többé nem láthatom,  
 Mert üdvösségemet gátolja, asszonyom.  
 De, ó, elbűvölő szépség, most már megértem,  
 Hogy vétkes nem lehet ez az én szenvedélyem,  
 És mert e szenvedély erényes is lehet,  
 Ezután átadom hevének szívemet.  
 Bevallom, asszonyom, tudom, milyen merészség  
 Önnek ajánlani szívemnek hevülését,  
 De vágyam csak az ön jósa kegyeit  
 Reméli, nem saját értékében bízok.  
 Nyugalmamat az ön ítéletére bízom,  
 Mert öntől függ csupán az üdvöm vagy a kínom,  
 Igen, én teljesen önre bízom magam:  
 Boldog legyek-e vagy végképp boldogtalan.
- ELMIRA Szép, gáláns vallomás hangzott el itt előtttem,  
 De be kell vallanom, egy kissé meglepődtem.  
 Úgy érzem, nem elég erős az ön szíve.  
 Nem illenék kicsit bölcsőbbnek lennie?  
 Ön vallásos, uram, ezt mindenki beszéli.
- TARTUFFE S aki vallásos, az nem lehet soha férfi?  
 Ha meglátom az ön mennyei bájait,  
 Szívem behódol és már nem okoskodik.  
 Furcsán hangozhatik, tudom, ez a beszédem –  
 Végre is, asszonyom, nem vagyok angyal én sem,  
 S ha mégis sértené önt ez a vallomás,



Szépsége az oka, tudja meg, semmi más.  
Amint rám ragyogott emberfölötti fénye,  
Egész bensőmet az ön rabjául igézte.  
Páratlan, isteni, édes tekintete –  
Lázongó szívemet azzal igazta le.  
A bőjtök, az imák, a könnyek mindhiába:  
Minden vágyam csak az ön bájait imádta.  
Elárult százszor is szemem és sóhajom,  
De most már szóval is be kellett vallanom.  
Ha lelke könyörül és nem hallgatja zordul,  
Amit alázatos, hű rabszolgája koldul,  
Ha majd nem vonja el tőlem vigaszait  
És semmiségemig tán leereszkedik –  
Akkor, ó asszonyom, édes világcsodája,  
Hódolatomat is páratlannak találja.  
Énvelem nem forog kockán jó hírneve,  
Meglátja, semmitől nincs oka félnie.  
A nők bálványai, a gáláns udvaronchad,  
A hiú hódítók, kik hengegve zajongnak  
És dobra verik az asszonyok kegyeit,  
Ha sikert érnek el, rögtön kifecsegik.  
Az ilyen kérkedő nem marad hű szavához,  
És meggyalázza az oltárt, hol szíve áldoz.  
De aki, mint magam, eltitkolt tűzzel ég,  
Csak arra bízza rá hírét s becsületét:  
Amivel tartozunk saját jó hírnevünknek,  
Az a gond kötelez titoktartásra minket,  
S a szerelmet, amely félelem nélküli,  
És a botránytalan gyönyört itt megleli.

# Schiller

## DON CARLOS

POSA MÁRKI DON CARLOS ELŐTT

Nem, ez nem lehet  
A sasröptű, merész ifjú, kihez  
Egy elnyomott, hős nép küldött el engem –  
Mert most nem Rodrigo az, aki itt áll,  
Nem is a kölyök Carlos játszótársa –  
Az emberiség követe vagyok,  
Úgy ölelem önt – egész Flandria  
Zokog velem és ünnepélyesen  
Segítségért kiált az ön szívéhez.  
Itt az idő, a rémhozó idő,  
Mely szabadságunkat megsemmisíti.  
Fülöp király önkénye dülja fel  
Brabant szabad szívét. Ha Alba herceg,  
Az otromba, fanatikus pribék  
Spanyol törvénnyel Brüsszelig vonul –  
Az ön kedvenc országa elveszett.  
E nemes országok végső reménye  
Károly császárnak dicső unokája.  
S ha e fenséges szív már elfelejtett  
Az emberiségért dobogni – akkor  
Ez a végső remény is füstbe száll.



CARLOS Egy rettentő titok  
Ég szívemben. Ki kell már törnie.  
Halvány orcádról olvasom le majd  
Halálos ítéletemet. Figyelj –  
És dermedj meg – de semmit ne felelj –  
Szerelmes vagyok – az anyámba.

MÁRKI Isten!

CARLOS Nem! Nem kell e kímélet. Mondd ki hát,  
Csak mondd ki, hogy a föld nagy kerekén  
Nincs nyomorúság, enyémhez hasonló –  
Sejtem, mit mondhatsz. A fiú szerelmes  
Anyjába! A világ szokásai,  
A természet rendje, a római  
Törvények tiltják ezt a szenvedélyt.  
Szörnyű vágyam apám jogába vág.  
Érzem, s szeretem mégis. Ez az út  
Csak örületbe vagy vérpadra visz.  
Remény nélkül szeretem – bűnösen –  
Életveszéllyel s halálfélelemben –  
Hisz látom én, és mégis szeretem.

MÁRKI S vonzalmát a királynő sejti-e?

CARLOS Fölfedhettem-e magamat neki?  
Ő Fülöp felesége és királynő –  
S ez spanyol föld. Apám féltékenyen  
Figyeltet és etikett zár körül.  
Tanúk nélkül nem is láthattam őt.  
Nyolc pokolkínú hónap múlt, mióta  
Apám az egyetemről visszahívott  
Az udvarába – és azóta arra  
Vagyok ítélve, hogy naponta halljam –  
És bámuljam – s hallgassak, mint a sír.  
Nyolc pokolkínú hónap, Rodrigo,  
Hogy ez a tűz pusztítja szívemet,  
Hogy a borzasztó vallomás ezerszer  
Ajkamra tódul, aztán félszegen  
És gyáván a szívembe visszakúszik.

- CARLOS      Itt van hát végre ez a pillanat,  
S e drága kezet érintheti Carlos!  
Életpályám szép napja felragyog –  
Most vagyok boldog.
- KIRÁLYNŐ      Milyen esztelenség!  
Micsoda lépés – milyen meglepő,  
Vakmerő, vétkes! Álljon fel azonnal!  
Meglátnak itt. Közel van udvarom.
- CARLOS      Nem állok fel – itt térdelek örökké.  
Fekve maradok itt, megbabonázva,  
Meggyökerezem így, e helyen.
- KIRÁLYNŐ      Örült!  
Kegyelmemmel hogy mer így visszaélni?  
Nem tudja, hogy a királynője az,  
Hogy anyja az, akihez így beszél,  
Ilyen eszeveszetten? Tudja meg, hogy  
E merényletről a királynak én –  
Én magam –
- CARLOS      S hogy halálfia vagyok!  
Ragadjanak hát a vérpadra innen!  
Egy pillanatért a Paradicsomban  
A halálbüntetés nem túl nagy ár.
- KIRÁLYNŐ      És királynője?
- CARLOS      Úristen! Megyek –  
Persze hogy itt hagyom. Mit is tehetnék,  
Ha így követeli? Anyám! Anyám!  
Szörnyű, hogy játszik énvelem! Elég  
Egy intése, egy féltekintete,  
Ajkának félszava, hogy a pokolból  
A mennybe szálljak s onnan visszahulljak,  
Hogy létezsem, aztán megsemmisüljek.  
Mit akar, mi legyen még? Mi lehet  
E nap alatt, amit egy óhajára  
Feláldozni ne rohannék?
- KIRÁLYNŐ      Siessen!
- Késő lesz!
- CARLOS      Ó, nagy Isten!
- KIRÁLYNŐ      Ezt az egyet  
Kérem magától, Carlos, könnyeim közt –



Menjen – még mielőtt a hölgyeim –  
 Apródjaim – a börtönőreim –  
 Ilyen heves felindulásban együtt  
 Nem lelnek minket, és e fontos újság  
 Apja fülébe nem jut – kétkedik még,  
 Még mindig nem mozdul, még tétovázik? –  
 Boldogtalan! Hát jó, maradj, maradj,  
 Tégy tönkre mindkettőnket!

CARLOS Itt bevárom

A sorsomat – ha élet, vagy halál.  
 Hiába törtem annyi akadályon,  
 Az etikettek útvesztőin át  
 És minden Minotauruson keresztül?  
 Minden reményemet csupán azért  
 Helyeztem ebbe az *egy* pillanatba,  
 Mely tanúk nélkül vezetett magához,  
 Hogy vak ijedtség ámítson a célnál?  
 Nem, királynő! Ez a világ ezerszer  
 Megfordulhat a pólusa körül,  
 Míg még egy ilyen véletlen akad.

KIRÁLYNŐ Az idők végéig ne is akadjon!  
 Boldogtalan! És tőlem mit kívánhat?

CARLOS Ó királynő – hogy küzdöttem magammal,  
 Küzdöttem, ahogy ember soha még,  
 Tanúm rá Isten – Királynő! Hiába!  
 Vesztettem. Oda minden hősiségem.

KIRÁLYNŐ Hallgasson már – Az én nyugalmamért –

CARLOS Nem! Nem! Beszélek! Jogos bánatom  
 Dühöngő áradásban könnyebbül.  
 Maga enyém volt – a világ előtt  
 Nekem ígérte két nagy trón szava,  
 Nekem szánta a természet s az ég,  
 És Fülöp, Fülöp elrabolta tőlem –

KIRÁLYNŐ Az ön apja.

CARLOS Az ön férje.

KIRÁLYNŐ Ki önt

Teszi a legnagyobb birodalom  
 Örökösévé.

CARLOS Önt pedig anyámmá.

KIRÁLYNŐ Úristen! Maga örjög –

CARLOS S tudja-e

Apám, hogy milyen gazdag? Van-e szíve,  
Hogy érezni tudná a maga szívét?  
De nem panaszlom. Ó, Gondviselés,  
Megbocsátanék neked – elfelejtem,  
Mily boldog lettem volna én vele –  
Csak apám lenne boldog legalább.  
Nem boldog. – Hallod, ó, Gondviselés?  
Ajándékokból csúfot űz galádul!  
Nem boldog – Ez, ó, ez csak a pokol!  
Nem boldog és nem is lesz soha boldog.  
Mennyszárgomat elvetted, s csupán hogy  
Fülöp király karjában tönkretedd!  
Utálatos beszéd ez!

KIRÁLYNŐ  
CARLOS

Jól tudom,  
Hol kötötték e házasságot – azt is,  
Hogyan szeret Fülöp, s hogy udvarolt.  
Ó, nagy Természet – micsoda teremtés –  
Évezredekén át sem sikerült  
Ilyet formálnod, s ezredekén át sem  
Sikerül még egy majd – és most – de most –  
Pirulj, Természet, most magad miatt –  
Tűnékeny szerződések zálogául –  
Feláldozzák őt szégyenletesen  
Egy percnyi békéért – titkos tanácsban  
Zárt ajtók mögött a tanácsurak  
Prelátusokkal kockán kivetik,  
Megalkusznak rá, mint szatócsok, és  
Vásár után szállítják a vevőnek.  
Királyok udvarlása!

-----

KIRÁLYNŐ Vallja be, Carlos – dac és keserűség  
És gőg vonzotta böszült vágyait  
Anyja felé. E szerelmes szívével,  
Amelyet tékozólva nekem áldoz,  
A világrészeknek adósa már,  
Ahol uralkodik majd. Látja, herceg,  
Gyámoltja önre bízott birtokát  
Fecsérli. Az ön nagy feladata  
A szeretet. Fordítsa vissza hát



Anyjától jövőendő országai  
Felé, s a lelkimardosás helyett  
Az istenülés gyönyöreit érzi.  
Erzsébet volt az ön első szerelme.  
A második legyen már Spanyolország.  
Ó, drága Carlos, milyen nagy örömmel  
Mondok le a különb kedves javára.

CARLOS

*Az érzés erőt vesz rajta, a királynő lábához borul*

Milyen nagy maga, milyen mennyei!  
Mindent, amit kíván! – meg is halok, s ha  
Akarja, soha nem üdvözülök.

*Feláll*

A Mindenható színe előtt állok,  
Így esküszöm magának, így örök –  
Ó, nem, nagy Ég! Csak örök némaságot,  
Nem örök feledést.

KIRÁLYNŐ

Hogy követelném  
Carlostól, ami tőlem sem telik?

POSA MÁRKI ÉS FÜLÖP KIRÁLY

MÁRKI

Felség!  
Nemrég jöttem Brabantból, Flandriából.  
Mennyi virágzó, gazdag tartomány!  
Erős, nagy nép – jó nép is – egy ilyen nép  
Atyjának lenni isteni lehet –  
Ezt gondoltam, és épp ekkor elégett  
Emberi csontokat találtam. Önnek  
Igaza van. Meg kell tennie. Mégis,  
Hogy meg is tudja tenni azt, amit  
Szükségesnek lát – borzadva csodáltam.  
Csak az kár, hogy az áldozat, aki  
Vérében fetreng, nem alkalmas arra,  
Hogy dicshimnuszba kezdjen! – És az is kár,  
Hogy emberek, nem felsőbbrendű lények

Írják csak a világ történetét!  
 Fülöp korát szelídebb századok  
 Váltják fel és szelídebb bölcsességet  
 Hoznak magukkal, s a polgári jólét  
 A királyok nagyságával kibékül,  
 Gyermekait az állam nem fecsérli,  
 S emberibb lesz majd a szükségszerűség.

KIRÁLY S mit gondol, eljön-e az emberibb kor,  
 S *mikor*, ha reszketek a mostani  
 Kor átkától? Nézzen körül az én  
 Spanyolországomban. Itt jól megóvott  
 Békében virul a polgári jólét:  
 Ilyen nyugalmat szánok Flandriának.

MÁRKI A sír békéjét! S azt reméli, hogy  
 Bevégzi, amit elkezdett? Hogy a  
 Kereszténység megérett változását,  
 A világ arcát megfiatalító  
 Tavaszt feltartja? Egymaga egész  
 Európában odaveti magát a  
 Kérlelhetetlen, robogó világsors  
 Kerekei elé? S emberi kézzel  
 A küllőjébe kap? Nem képes erre!  
 Országaiból ezrek szöknek el már  
 Boldogan és szegényen. Az a polgár,  
 Akit a vallás kedvéért veszít el,  
 A legkülönb volt. Tárt anyai karral  
 Fogadja őket Erzsébet, s hazánk  
 Iparaitól Anglia virágzik.  
 Az új keresztények szorgalma híján  
 Granada pusztasággá változott,  
 S Európa ujjonghat, hogy ellensége  
 Önmaga vágta sebtől vérzik el.  
 Öröklétnek akar ültetni – és  
 Halált vet, Sire? Ilyen erőszakolt mű  
 Az alkotója szellemét soha  
 Nem éli túl. Hálátlanságnak épít,  
 Felség – hiába vívta meg nehéz  
 Harcát a természettel, és hiába  
 Áldozta nagy, királyi életét  
 A romboló terveknek. Többet ér  
 Az ember, mint ön vélte. Hosszú álma



Láncát letépi, megszentelt jogát  
Visszaigényli, és az ön nevét  
Nero és Busiris mellé veti –  
S ez fáj nekem, mert ön jó volt.

KIRÁLY Mitől

Oly biztos ebben?

MÁRKI A Mindenhatóra!

Így van – ismétlem. Adja vissza nekünk  
Azt, amit elvett. Ó, legyen erős,  
Nagylelkű, s ontson bőségszarujából  
Emberi boldogságot – hagyja érni  
A szellemet az ön világa tágas  
Épületében. Adja vissza nekünk  
Azt, amit elvett. Milliő királynak  
Legyen királya. Bár az ajkamon  
Lebegne az ezer meg ezer ember  
Ékesszólása, ki most, e nagy órán  
Velem van itt, s lánggá lobbantaná  
E szemek sugarát! – Mondjon le a  
Természetellenes bálványozásról,  
Mely elpusztít bennünket. Ó, legyen  
Szemünkben az öröknek és igaznak  
Példája. Még halandónak soha  
Ilyen szent célra nem volt ennyije.  
Hisz Európa minden királya hódol  
A spanyol névnek. Járjon ön előttük:  
E kéz egy tollvonása – és a földet  
Újjáteremti. Adja meg nekünk  
A gondolat szabadságát.

KIRÁLY Rajongó!

## TELL VILMOS

### A HALÁSZFIÚ DALA

A tó mosolyog, vize fürdeni csábít,  
Fiú alszik a parton, zöldell a pázsit,

És édeni szép zene  
Sípszava szól,  
Mint angyalok éneke  
A víz alól.

Ébreszti a boldog, mennyei íz,  
De melle körül már játszik a víz.

S a mélyből a hang szól:  
Ugye, szép a dalom?  
Lehúzom az alvót,  
A mélybe csalom.

### A PÁSZTOR DALA

Ti napos legelők!  
A mezőktől, a fáktól,  
Búcsúzik a pásztor,  
Oda a nyár.



Búcsúzik a pásztor, vissza se térhet,  
Míg nem szól a kakukk, nem ébred az ének,  
A föld nem újul ki virágaival,  
A patak nem csendül, a májusi dal.

Ti napos legelők!  
A mezőktől, a fáktól  
Búcsúzik a pásztor,  
Oda a nyár.

#### AZ ALPESI VADÁSZ DALA

Dördülnek a bércek, reng az orom,  
Nem fél a vadász fenn a sziklapadon.

Merészen előre  
Jégvölgyeken át,  
Hol nincs tavasz és nyár,  
Nem zöldell az ág,

Hol lába alatt köd tengere száll  
S eltűnik az emberek lakhelye már,

Ha szakad a felhő,  
A mélybe lelát,  
A víznek alatta  
Lent zöld a világ.

#### ATTINGHAUSEN IGAZSÁGA

Szorgalmukat szemem figyelte hajdan,  
Velük jártam az erdőket, mezőket,  
S lobogóm járt előttük a csatában –  
Most már csak sáfár lehetek, egyéb sem,  
S ha a meleg nap hozzám nem hatol,  
Nem mehetek eléje, föl a hegyre.  
Így lassúdok szűkebb s szűkebb körökben

Utolsó s legszűkebb köröm felé,  
Hol minden élet végképpen megáll.  
Csak árny vagyok – majd pusztá név leszek.

-----

Hogy elkápráztatott a hiú fény!  
Hát vesd meg szülőföldedet! No, szégyelld  
Apáid jámbor, ősőreg szokását!  
Lesz idő, hogy forró könnyek között  
Epedsz haza, apáid bércei  
S e nyájkolompok dallama után,  
Melyet most gőgös csömörrel gyalázol,  
S fájdalmas vággal fog majd meggyötörni,  
Ha idegen földön füledbe cseng.  
Ó, hatalmas a haza ösztöne!  
Abban a hamis, idegen világban,  
A császári udvarban hű szíveddel  
Önmagadnak is idegen leszel!  
A világ, az más erényeket kíván,  
Mint amiket e völgyekben szereztél.  
Menj, add el szabad lelkedet, fogadj  
Földet hűbérbe, légy királyi szolga,  
Míg szabad földön, saját öröködben  
Fejedelem, magad ura lehetnél!  
Ó, Ulrik, Ulrik! Maradj itt, maradj  
A tieidnél! Altorfba ne menj!  
Ne hagyd cserbe hazádnak szent ügyét!  
Utolsó vagyok törzsemből. Nevem  
Velem hal. Ott lóg pajzsom, sisakom,  
De ezeket velem teszik a sírba.  
Hát tudjam, ha utolsót lehelek,  
Hogy amint szemem legvégső törését  
Meglátod, mégy az új hűbérurakhoz,  
Hogy Ausztriától kapd meg azt, amit  
Én Istentől szereztem, szabadon?

-----

Eljönnek majd, hogy marhánkat, juhunkat  
Megszámolják, az Alpokat kimérjék,



Hogy eltiltsanak szabad erdeinkben  
A vadaktól, madaraktól, sorompót  
Húznak majd hidainkra, kapuinkra,  
Országokat szereznek nyomorunkon  
S háborúikban vérünkkel fizetnek.  
Nem, ha már bőrünket vásárra visszük,  
Szabadságot olcsóbban vehetünk,  
Mint szolgaságot!

-----

Fiú, ismerd meg e pásztori népet!  
Én vezettem csatákban s láttam őket  
Faenzánál harcolni. Jöjjenek csak,  
Hogy kényszeríthetik-e ránk a jármot,  
Ha döntöttünk, hogy nem viseljük el!  
Ha éreznéd, milyen törzsből eredtél!  
Ne hajítsd oda hiú csillogásért  
Értéked minden igaz gyöngyszemét!  
Ha fejének nevezhet egy szabad nép,  
Mely szeretetből áll melléd és hiven  
Kitart melletted harcban és halálban –  
Ez nemesség, ilyennel dicsekedj!  
Vond szorosabbra a természetes  
Kötéléket, drága szülőhazád  
Mellé állj, azt szorítsd egész szíveddel!  
Erőd minden gyökere ide nyúlik,  
Egyedül állsz ott, idegen világban,  
Ingatag nád, s minden vihar letör.

-----

Hegyeink fölött idegen varázs  
Hódít s az ifjúságot elszakítja.  
Rossz óra volt, melyben az idegenség  
E csöndes, boldog völgyekbe hatolt  
És ártatlan szokásainkra tör!  
Hódít az új, méltóságteljesen  
Búcsúzik el a régi, új idő jön,  
Másképp gondolkodó, új nemzedék.

Mit keresek itt? Régen eltemetve,  
Akikkel együtt cselekedtem, éltem!  
A föld alatt van már az én időm –  
Ó boldog, aki az újat nem érte meg!

STAUFFACHER IGAZSÁGA

Szorgalmas kezünk műve ez a föld,  
S a régi erdőt, mely valaha medvék  
Vadon tanyája volt, mi emberek  
Lakóhelyévé változtattuk át,  
A mocsarakból méreggel dagadtan  
Kikelt sárkányok fajzatát megöltük  
És széttéptük a vad vidék fölött  
Lógó köd örökszürke takaróját,  
Sziklákat törtünk szét, s a szakadék  
Fölött a vándort ösvény vezetí,  
Már ezer éve birtokunk e föld –  
Jöhet-e hát idegen úriszolga,  
Hogy láncokat kovácsoljon nekünk  
És meggyalázhasson saját hazánkban?  
Az elnyomás ellen hát nincs segítség?  
Határa van a zsarnokságnak is.  
Ha jogra nem talál az elnyomott,  
És terhe túrhetetlen – fölfelé nyúl,  
Merészen bizva, föl, az ég felé,  
S a földre hozza le örök jogát –  
Ott függ az fent s el nem rabolható  
És sérthetetlen, mint a csillagok.  
A természet ős rendje visszatér,  
Hol ember az emberrel szembeszáll,  
S ha nem használ már semmiféle eszköz,  
Utolsó érvnek ott van még a kard.

Ha ilyesmit merészel a paraszt  
A nemesek nélkül, önerejéből,  
Ha ennyire megbízik már magában –



Akkor bizony ránk többé semmi szükség,  
S mi megnyugodva szállhatunk a sírba,  
Mert éltetik utánunk más erők  
Azt, ami az emberben nagyszerű.

*Kezét az előtte térdelő gyerek fejére helyezi*

E főből, melyre az almát helyezték,  
Igazabb szabadságotok virágzik.  
A régi omlik, fordul az idő,  
S új élet zöldell a romok közül.

-----

Ős váraiból leszáll a nemesség  
S polgári esküt tesz a városoknak,  
Így volt Üchtlandban, Thurgauban, s nemes  
Bern emeli uralkodó fejét,  
Freiburg a szabadok biztos erődje,  
Szorgos Zürich fegyverzi céheit  
Harcos sereggé, s királyok hatalma  
Megtörlik majd örök falaikon –  
Látom, hogy jönnek majd a hercegek  
S nemesurak páncélban és sisakban  
Pásztorok ártatlan népét legyűrni.  
Megküzdenek majd életre-halálra,  
S véres döntés tesz sok hágót híressé.  
A parasztember szabad áldozattal  
Pőre mellét a lándzsáknak feszítve  
Letöri majd a nemesség virágát,  
S a szabadság győztes zászlót emel.  
Tartsatok össze – erősen, örökké –  
Minden szabad föld egymással rokon –  
Hegyeiteken ott álljon az őrség,  
Hogy szövetséghez társuljon szövetség –  
Legyetek egyek – egyesüljetek –

TELL MONOLÓGJA

Itt jön majd, itt, ezen a mélyuton.  
Küssnacht felé más út nem is vezet.  
Itt véghezviszem. Itt az alkalom.  
Elrejt előle az a bodzacserje.  
Elérheti nyílam onnan felülről,  
S a mélyút lassítja az üldözést.  
Helytartó, készíts számadást az éggel!  
El kell tűnnöd immár, időd lejárt.

Én eddig ártatlanul éltem, íjam  
Csak az erdő vadjait vette célba,  
S nem fért el bennem gyilkos gondolat.  
De te, békémből felriasztva engem,  
Jámbor észjárásom tejét kavargó  
Sárkányméreggé változtattad át  
És hozzászoktattál a szörnyűséghez.  
Ki megcélozta gyermeke fejét,  
Az ellenség szívét is eltalálja.

Szegény, ártatlan apróságokat  
S hú hitvesemet meg kell védenem  
Dühödtől, helytartó! Mikor a hűrt  
Megfeszítettem, s kezem reszketett,  
S kényszerítettél ördögi kegyetlen  
Kéjjel, hogy célozzak fiam fejére,  
S hozzád vergődve könyörögtem – akkor  
Magamban megfogadtam iszonyú  
Esküvel, melyet nem hallott, csak Isten,  
Hogy legelső lövésem célja majd  
A szíved lesz. Szent adósság – le is  
Rovom, amit abban a pillanatban  
Pokoli kínjaim közt megfogadtam.

Uram vagy s császárom helyettese,  
De a császár sem tette volna meg,  
Amit te. Azért küldött ide, hogy  
Törvényt tegyél – keményen, mert haragszik –,  
De nem azért, hogy gyilkos kedvtelésed  
Minden borzalmat büntetlen tehessen.  
Él a büntető, bosszúálló isten.



Elő veled, vad fájdalmak vivője,  
Most legfőbb kincsem, drága ékkövem!  
Oly célt tűzök eléd, melyet idáig  
A jámbor kérés el nem érhetett,  
De neked ez sem állhat ellen. És  
Te, íjam meghitt húrja, az öröm  
Játékaiban híven segítettél –  
Ne hagyj el félelmes, komoly ügyemben!  
Most tarts ki még, te hű ideg, amely  
Sokszor adtál szárnyat halálos nyílnak!  
Ha most kezemből célt tévesztve szállna –  
Másodikat nem küldhetek utána!

Leülök addig e kőpadra itt,  
Mely vándoroknak kurta pihenőt  
Kínál. Itt nincs otthon, ki-ki a másik  
Mellett gyorsan, idegenül megy el  
S egymás baját nem kérdi. Erre jön  
A gondterhelt kalmár, s ingben, csuhában  
Zarándok és áhitatos barát,  
A sötét rabló s a jókedvű igris  
S a hajcsár is jól megterhelt lovával,  
Ki messze országokból érkezik,  
Mert világ végéig visz minden út.  
Mind maga útját járja, s más dolog  
Vár mindegyikre – én meg gyilkolok!

Máskor, fiaim, ha apátok elment,  
Öröm volt nektek, mikor hazatért,  
Mert soha üres kézzel vissza nem jött,  
Mindig hozott, hol szép havasi rózsát,  
Hol egy-egy ritka madarat, csigát,  
Amilyet hegyek közt talál a vándor.  
Most más vadászon más vadra les,  
Vad út mentén ül és ölésre gondol  
És ellensége életére tör.  
S mégiscsak rátok gondol, fiaim,  
Hogy ártatlan gyerekkorotokat  
A zsarnok bosszújától megkímélje,  
Azért feszíti íját most ölésre!

Nemes vadra lesek. Hisz a vadász  
Kedvét el nem veszi, ha napokig  
Bolyong, szigorú télben, és merészen  
Egyik szikláról a másikra ugrik  
S felkúszik síma, egyenes falon,  
Amelyhez sokszor vére is tapad,  
Csakhogy egy nyomorult zergét elejtsen!  
Én drágább prédát várok: a halálos  
Ellenséget, ki tönkretenne engem.

Én ijjal bántam világéletemben  
S gyakoroltam lövészszerkelet szerint,  
A fekete kört gyakran eltaláltam  
S nem egy szép díjat hoztam már haza  
A versenyekből. De csak ma kerül sor  
Mesterlövéssemre, és e hegyek közt  
Az első díjat én nyerem ma meg.



There is a certain  
kind of beauty in the  
way the world is put  
together, and in the  
way the things of the  
world are put together.  
The world is a beautiful  
thing, and the things of  
the world are beautiful  
things.

The world is a beautiful  
thing, and the things of  
the world are beautiful  
things. The world is a  
beautiful thing, and the  
things of the world are  
beautiful things. The  
world is a beautiful  
thing, and the things of  
the world are beautiful  
things.

The world is a beautiful  
thing, and the things of  
the world are beautiful  
things. The world is a  
beautiful thing, and the  
things of the world are  
beautiful things. The  
world is a beautiful  
thing, and the things of  
the world are beautiful  
things.

The world is a beautiful  
thing, and the things of  
the world are beautiful  
things. The world is a  
beautiful thing, and the  
things of the world are  
beautiful things. The  
world is a beautiful  
thing, and the things of  
the world are beautiful  
things.

# TARTALOM



TARTALOM

## *Drámafordítások*

### *Shakespeare*

- 7 ANTONIUS ÉS KLEOPÁTRA  
125 A VELENCEI KALMÁR

### *Racine*

- 209 BERENICE

### *T. S. Eliot*

- 261 GYILKOSSÁG A SZÉKESEGYHÁZBAN  
323 KOKTÉL HATKOR

## *Drámarészletek*

### *Shakespeare*

#### IV. HENRIK

- 441 HÁBORÚ UTÁN, HÁBORÚ ELŐTT  
442 HARRY HERCEG VALLOMÁSA A LÉHASÁGRÓL  
442 PERCY A CSATA ELŐTT  
443 PERCY HALÁLA

#### III. RICHÁRD

- 445 RICHÁRD MONOLÓGJA  
446 CLARENCE ÁLMA  
447 MARGIT KIRÁLYNŐ BÚCSÚJA  
449 BUCKINGHAM KÉSŐ BÁNATA



- 450 RICHÁRD RÉMLÁTÁSAIBÓL ÉBRED  
 452 RICHMOND BUZDÍTJA SEREGÉT  
 453 RICHÁRD BUZDÍTJA SEREGÉT

#### MINDEN JÓ, HA VÉGE JÓ

- 455 A BOLOND DALA  
 455 TITKOLT SZERELEM  
 458 A KIRÁLY FÉRJET ÍGÉR  
 461 HÖLGYVÁLASZ – KÉNYSZERHÁZASSÁG  
 464 „CSAK HÁBORÚBA!”  
 465 „EL INNEN, SZÖKJÜNK!”  
 466 SZEGÉNY TOLVAJ  
 469 HELÉNA ELBÚJDOSOTT  
 470 A CSAPDA  
 472 A GYŰRŰ  
 474 PAROLLES BÜCSÚJA  
 474 BECSAPOTT GYÖNYÖR  
 475 MINDEN JÓRA FORDUL?

#### *John Webster*

##### AMALFI HERCEGNŐ

- 486 BOSOLÁRÓL  
 486 BOSOLA ÁLLÁSHOZ JUT  
 487 A HERCEGNŐ FÉRJHEZ MEGY  
 490 BOSOLA OKOSKODIK  
 491 A BÍBOROS UDVAROL  
 492 TESTVÉREK  
 495 SZÓBESZÉD  
 496 BESÜGÁS ÉS HISZÉKENYSÉG  
 499 BÜCSŰ  
 500 A HERCEGNŐ MESÉJE  
 500 A BOSSZÚ LELEMÉNYEI  
 505 „TAKARD EL ARCÁT: KÁPRÁZIK SZEMEM”  
 517 BOSOLÁT MEGKÍVÁNJÁK  
 520 BOSOLA BÜCSÚJA

#### *Ben Jonson*

##### VOLPONE

- 521 SUMMÁZÁS

- 521 PROLÓGUS  
 522 AZ ARANY  
 525 VOLPONÉT MULATTATJÁK  
 527 CORVINO FÉLTÉKENYSÉGE  
 529 CORVINO ENGED  
 532 A PARAZITA  
 533 A TÖRPE  
 534 CORVINO BECSÜLETE – VOLPONE SZERELME  
 542 VOLPONE TAPSRA VÁR

## *Molière*

### NŐK ISKOLÁJA

- 543 FÉRJEK BUTASÁGA  
 544 BUTA NŐK DICSERETE  
 544 BUTA NŐK VESZÉLYE  
 545 BOLDOGÍTÓ HÁZASSÁG  
 546 A FELSZARVAZÁS RÉME  
 547 A FELSZARVAZÁS MENTSÉGE  
 549 MILYEN FURCSA DOLOG SZERETNI

### TARTUFFE

- 550 AZ ERÉNY TITKA  
 550 A KÉPMUTATÁS  
 553 TARTUFFE UDVAROL

## *Schiller*

### DON CARLOS

- 555 POSA MÁRKI DON CARLOS ELŐTT  
 556 DON CARLOS SZERELME  
 557 DON CARLOS VALLOMÁSA  
 560 POSA MÁRKI ÉS FÜLÖP KIRÁLY

### TELL VILMOS

- 563 A HALÁSZFIÚ DALA  
 563 A PÁSZTOR DALA  
 564 AZ ALPESI VADÁSZ DALA  
 564 ATTINGHAUSEN IGAZSÁGA  
 567 STAUFFACHER IGAZSÁGA  
 567 ATTINGHAUSEN BÜCSÚJA  
 569 TELL MONOLÓGJA



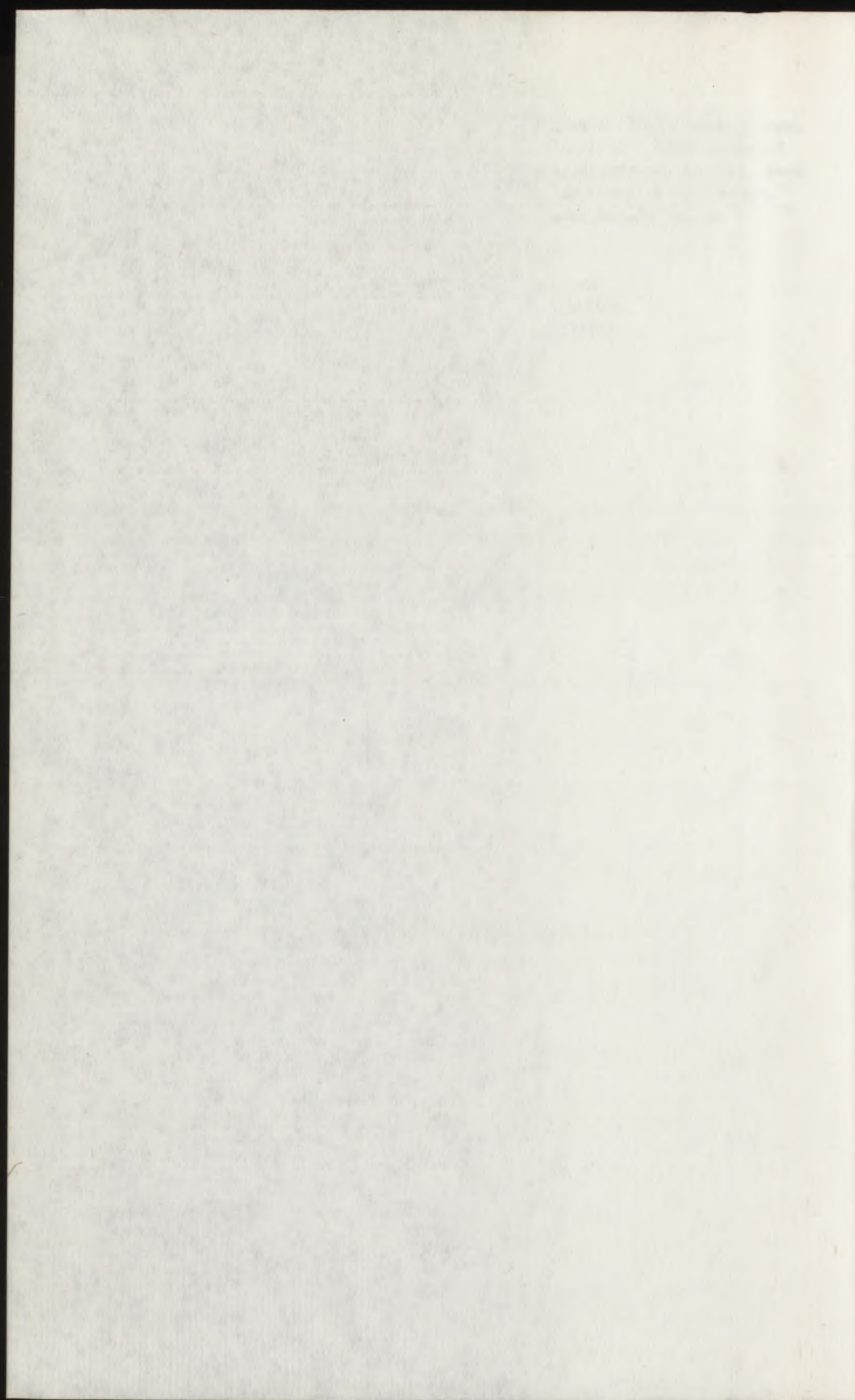


Szépirodalmi Könyvkiadó / Felelős kiadó Illés Endre igazgató / Kner Nyomda, Gyoma,  
1982 / Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (819231/08) / Felelős szerkesztő  
Ács Margit / Műszaki vezető Ginács László / Műszaki szerkesztő M. Beck Anna  
A sorozatterv Pintér László munkája / Megjelent 43,5 (A/5) ív terjedelemben,  
1 db műmelléklettel, Plantin (10/11 p) betűvel, famentes papíron  
Sz 3229-l-8283

ISBN 963 15 0823 4 ÉLETMŰ  
ISBN 963 15 1648 2 ÖSSZKIADÁS  
ISBN 963 15 1651 2 III. KÖTET



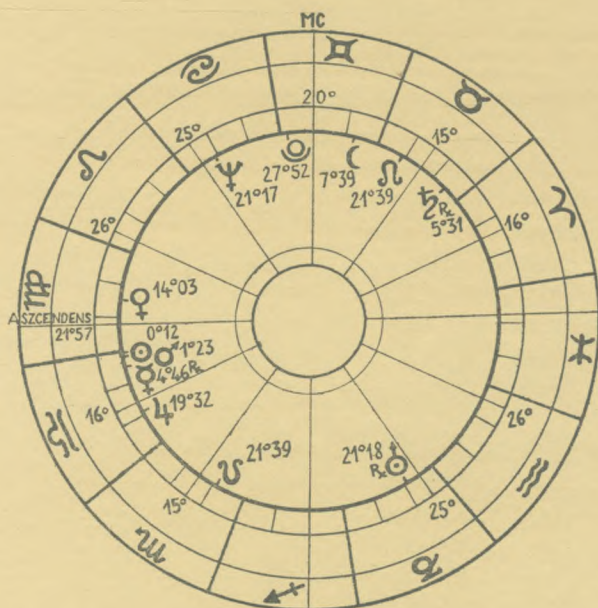








2541/c





I. III. Kötet ára: 170,- Ft

VAS ISTVÁN

JELLENÉSEK